

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

I. M. Priskorn

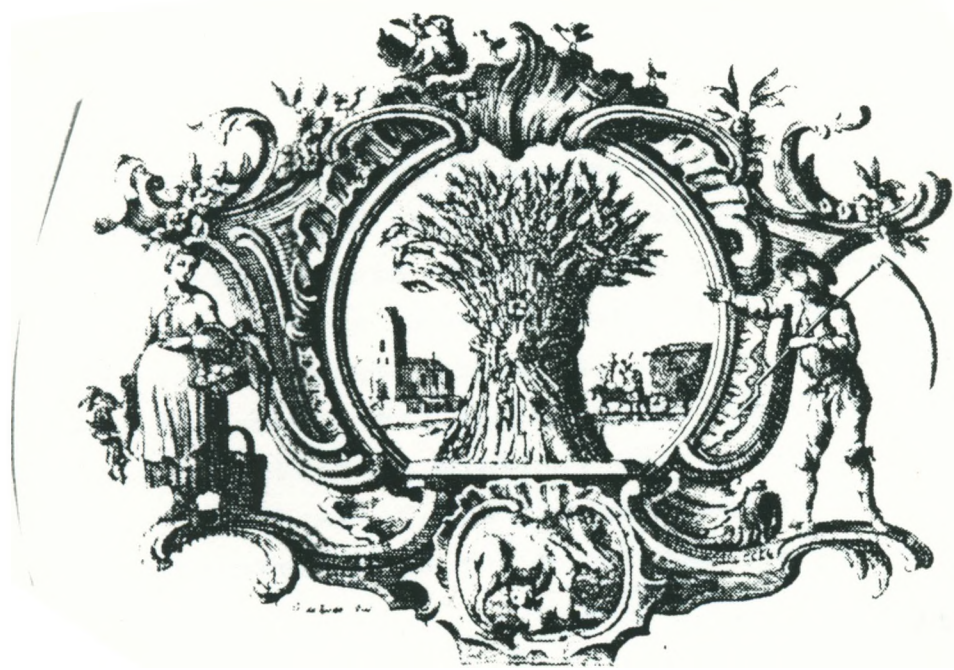
HUGO LÜTZOW
en Mecklenburger

2. bd.

At leve er at rejse,
det omvendte er en
flugt fra livet.

1985

I.M.Priskorn

HUGO LÜTZOW
en Mecklenborger

2. bd.

**At leve er at rejse,
det omvendte er en
flugt fra livet.**

1985

Tidligt om morgenen den 18. oktober 1648, mens mørket endnu rugede over København, kunde man iagttage marcherende kolonner på vej mod slottet, mod Amagertorv og mod Vor Frue kirke.

Ved det flakkende skær af osende fakler, der førtes i spidsen af kolonnerne, kunde man se dem formere to lange rækker fra porten til slotgården over Slotsholmen og Højbroen, ad Højbrostræde over Amagertorv og videre gennem Vimmelskaftet og frem til Vor Frue kirkes indgang.

Det var stadens gevorbne garnison og borgervæbningen, der med trommer hyllet i sort klæde og med faner, hvorfra sløjfer af sort flor hang ned, stod skulder ved skulder under gevær i det usikre lys fra de få fakler og ventede på deres afdøde konges bære.

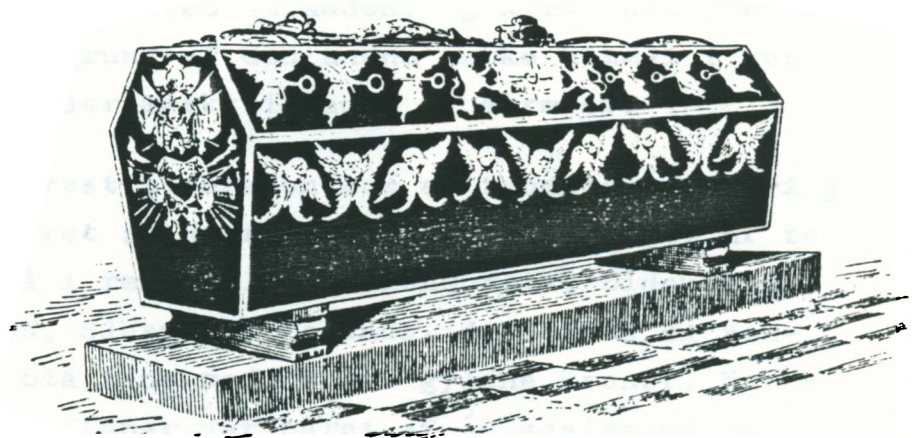
Det var alle kongers fader, som Filip den Fjerde af spanien havde kaldt ham, der nu efter tresindstyve års slidsom kongegering i sine to riger endelig blev ført til den evige hvile.

I samme øjeblik, den afdøde konges kiste blev løftet fra katafalken, begyndte alle stadens klokker at kime. Først meldte slotskirken sig med sin malmrøst, og straks svarede Nicolai og Helliggeist med deres dybe stemmer. Så bredte klangen sig ud over byen til rådhuset, Regensen, Trinitatis og Rosenborg, og så stemte Vor Frue i med sin rungende bas fulgt af Petri klokker, der løb dobbelt så hurtigt. Selv på Nyboders vagt kimedede klokken af alle kræfter. Den lange sørgeprocession var begyndt, og nede i rækkerne langs ruten begyndte de klædeshyiliede trommer at rumle.

Sørgetoget anførtes af 264 latinskoledisciple i lange sorte kapper, der to og to skred langsomt og højtideligt ud ad slotsporten ledsaget af deres lærere, og stille frem mellem de to rækker, bag hvilke det tusindtallige publikum trængtes i mørket.

Bag dem fulgte studenterne, præsterne, provsterne, universitetsprofessorerne, professorerne ved Sorø ridderlige Akademi, biskopperne og alle den afdøde konges høftjenere. Det var første gruppe.

3.

Kristian 4.'s Kiste.

Den anden gruppe anførtes af to sølvhærpaukister og atten trompetere, alle til fods med florumvundne instrumenter og ganske stille. Så fulgte to marskaller, den indbudte adel, som ikke havde andet hverv i paraden, og alle den afdøde konges hofjunkere, (heriblandt Hugo Lützow,) som bar over to hundrede brændende voksfakler gennem de mørke gader.

Alle vinduespladser langs ruten var tæt besat med tilskuere, og selv i skibsmasterne i kanalen hang unge mennesker, der vilde se sørgetoget og mindes den gamle konge, der nu førtes til graven.

Stadig udspyede slotsporten nye folk. Trommerne gik stadig dæmpet, og langsomt begyndte byens silhuet at stige frem af mørket. Overalt i staden så man sorte faner og sorte draperier på huse-
ne, ja, den spanske gesandt på Østergade havde ladet sit hus beklæde fuldstændigt med sort fra øverst til nederst.

Slottets kompakte massiv tegnede sig på baggrund af en himmel, der småt begyndte at lysne. Børsens lange krop strakte sig i det begyndende morgenlys, og masterne af de skibe, der lå inde i tøjhushavnen for at blive aftaklet til vinteren, ragede sorte op over de mørke murmasser.

På den anden side af kanalen kunde man begynde at skimte den røde farve på Marsvins gård ved stranden, og kirkernes grønne kobberspir lyste på baggrund af den endnu mørke himmel i nord og vest. Men endnu var der mørkt i gader og stræder.

Nu fulgte fanerne. Forrest blodfanen som en trodsig udfordring til mørkets magter, båret af Herr Axel Urne og ledsaget af to andre adelsmænd, derpå i rækkefølge Delmenhorsts, Oldenburgs, Stormarns, Ditmarskens, Slesvigs, Islands, de Goters og Venders, Cimbriens, den blå fane med de tre gyldne kroner, Norges og Danmarks. Alle disse faner var båret af én adelsmand og ledsaget af en anden, og samtlige faner var hver fulgt af en sortbehængt hest med det pågældende våben broderet i sølv på panden, fremført af to adelsmænd.

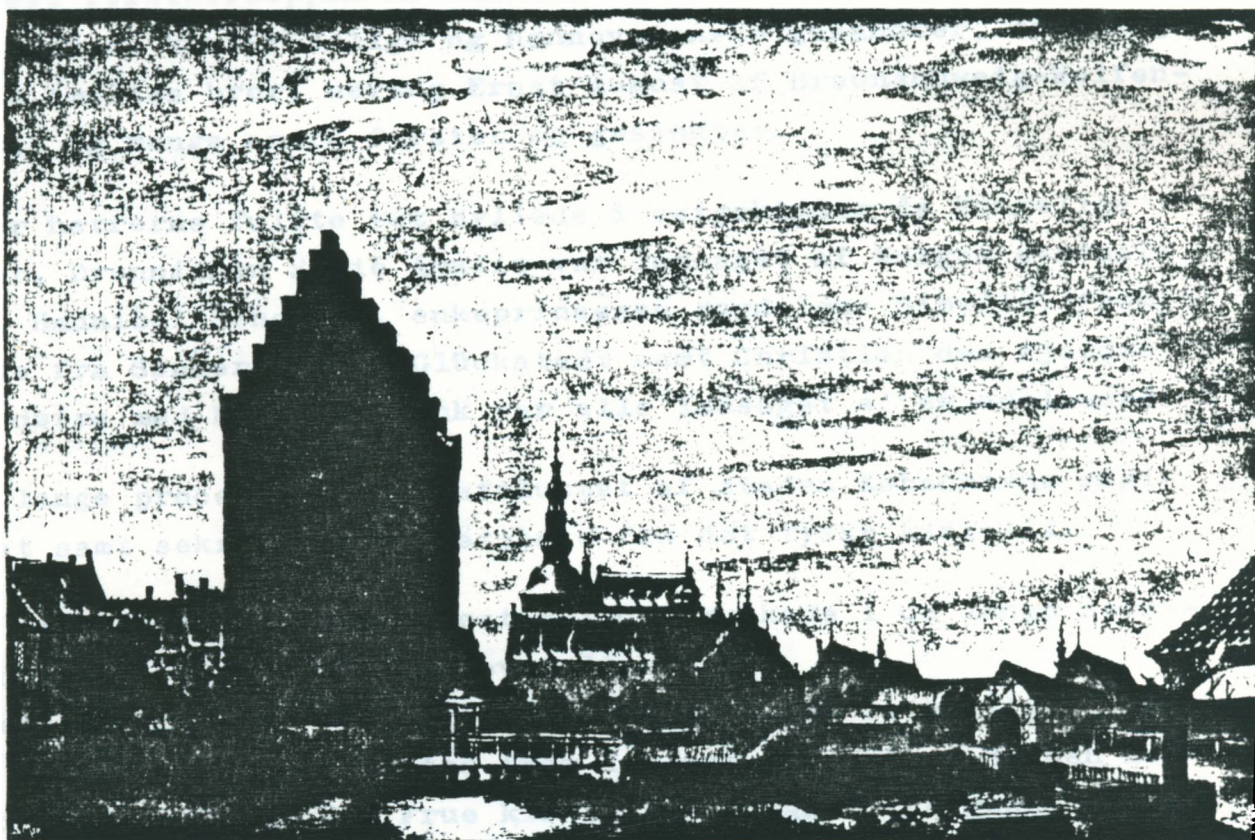
Trappe til Riddersalen i Københavns Slotsgaard, opført af Kong Hans. I de to Stenstøtter, der pryde Trappen, er hugget Reliefportrætter af Kong Hans og Dronning Christine. De ses endnu i Porten til Prinsens Palais.

Nu lød der et gisp og en lydelig bifaldsmumlen ledsaget af en rasende hyssen. Den døde konges staldmester, Arent van der Kuhla red frem iført en rig, stærkt forgyldt rustning med åbent visir på en pragtfuld, abildgrå hingst, hvis hale og man var pyntet med roser, som var flettet af sølvbånd. Seletøj, sadel og felttegn var i de oldenburgske farver, rødt fløjel med guldbroderi. I sin højre hånd holdt han et rigt forgyldt, draget sværd støttet på knæet med medadvendt spids. En åbenbaring var det i det flakkende lys midt i alle de sortklædte.

Ved hans sider gik den nye konges livknægt og en staldknægt. Foran ham dansede kongens livhest fulgt af det store rigsbanner, og bag ham fulgte sørgefanen som den sidste, efterfulgt af sørgehesten, som var behængt helt ned til jorden med sort fløjel, hvorpå var syet en krans af sølv og et broderet sølvkors, ledsaget af to adelsmænd. Hermed sluttede anden del af sørgetoget, nu fulgte hovedafdelingen.

Forrest kom her en skare drabanter i lange sørgekapper med deres sortbehængte hellebarder sænket mod jorden. Stærkt belyst af mange voksfakler, der blev båret af unge adelsmænd, fulgte nu regalierne. Forrest Elefantordenen i blå bånd båret på en sort pude. Så fulgte rigsadmiralen, Ove Gjedde, der bar rigsæblet, rigsmarsk Anders Bille, der bar rigssværdet i en florumvundet, gylden skede på højre skulder med nedadvendt hæfte, og kongens kansler, Christen Thomesen Sehested, der frembar det gyldne, florumvundne scepter. Efter ham kom, let haltende, rigshofmesteren Corfitz Ulfeld med den kongelige krone, som han selv havde indløst hos panthaverne og nu bar frem på en rød fløjelspude, (der var hyllet i sort flor,) så han hele tiden kunde holde øje med den.

Nu kom endelig den kongelige kiste omgivet af en gruppe adelsmænd med brændende voksfakler. Der gik et sus gennem tilskuerens rækker, som et langt suk, og man hørte mange kvinder hulke og enkelte, der skreg deres sorg ud. De dæmpede trommer rullede, og klokkerne kimedede og kimedede ud over staden, ud over vandet og ud over det omgivende land, hvor landsbykirkerne svarede nær og fjernt.

Parti ved Vandkunsten i Beg. af 1600-Tallet. Rekonstrueret efter samtidige Kobberstik og Kort.

Vandmølleaarbet.

Slottet.
Vandmøllen.

Tøjhus.

Møllebæk.

Løngangen.

Volden.

Kisten, der var dækket af et sort fløjelstæppe med et stort broderet sølvkors, blev båret af 32 adelsmænd, der også bar den sorte fløjelshimmel over den. På siderne fulgte et stort antal adelsmænd og drabanter i sørgeklæder.

Bag kisten var der et mellemrum, så fulgte kong Frederik den Tredie til fods i lang sørgekappe alene. To marskaller gik ude til siden et skridt foran kongen, og bag ham fulgte side om side chefen for garden, en kammerjunker og en garderløjtnant.

Efter kong Frederik fulgte de udenlandske fyrster og gesandter. Forrest fyrstbiskoppen af Lübeck, hertug Hans af Holsten, derpå de fremmede kurfyrstelige og hannoveranske gesandter, dronning Sofie Amalies bror, hertug Ernst August af Braunschweig-Wolfenbüttel og mange andre fyrster og gesandter.

Efter herrerne fulgte tæt hyllede i sørgeklæder de kongelige damer. Dronningen Sofie Amalie var ledsaget af Norges statholder, Hannibal Sehested, enkeprinsesse Magdalene Sibylla, frøknerne fra Sønderborg og Glückstadt samt Christian den Fjerdes fem døtre med Kirstine Munk var alle ledsaget af en adelsmand.

Den lange procession blev afsluttet af staden Københavns magistrat samt sekretærer og betjente fra det tyske kancelli.

Det var bidende koldt, og østenvinden ruskede i de lange sørgeklædninger og i baldakinen over ligkisten.

Solen steg bleg op og forgyldte de sydøstlige silhuetter, mens det kongelige slot stod frem i klart morgenlys, da den kongelige kiste nåede Vor Frue kirke og forsvandt ind gennem døren. Så sløredes konturer og farver igen af en let regndis, der snart blev til isslag.

Ceremonierne i Vor Frue kirke varede til hen under aften. De små diskantsangere måtte stå hele dagen oppe i kirkens kor omkring kisten og synge alle sørgesangene, alle messerne og salmerne, og de måtte stå og tie stille, mens Sjællands biskop Dr. Jesper Brochmand holdt en statelig og langvarig oration på det latinske sprog, som de forventedes at holde højt i ære, og siden mens den afdøde konges hofprædikant, Laurids Jacobsen Håndsholm, holdt kongens ligprædiken på dansk.

Da højtideligheden var forbi, og man kom ud på gaden, var der faldet islag, og gaderne var så glatte, at processionen vendte hjem til slottet, som man bedst kunde.

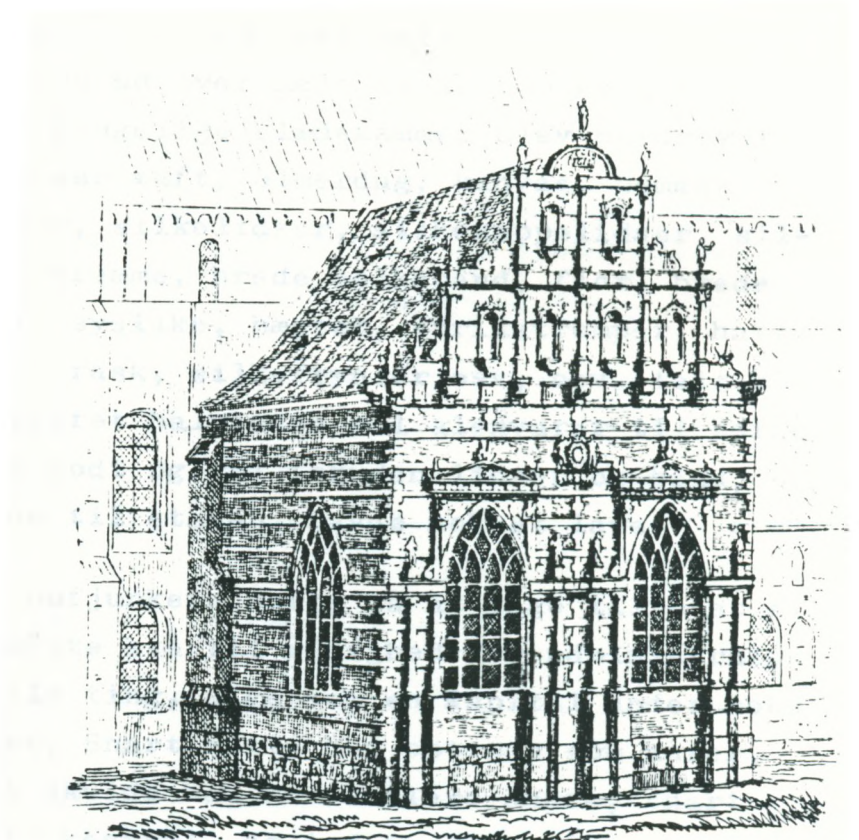
Da majestæterne kom ud af kirken blev tolv kanoner på kirkepladsen løsnet, borgervæbninger affyrede deres musketter, og salutskud blev affyret hele volden rundt og besvaret fra orlogsskibene i havnen.

Majestæterne, damerne og de fremmede fyrster lod sig afhente i vogne på grund af føret.

Christian den Fjerdes ligkiste henstod nu i syv år i Vor Frue kirke, før den blev ført til Roskilde domkirke i stilhed og uden ceremonier.

Den 22. november blev Hugo Lützow antaget som hofjunker hos den nye konge, og på kroningsdagen var det ham, der holdt kongens paradehest og førte den frem til højestsamme.

Men måske skulde vi se lidt på de pinefulde måneder, der var gået forud, hvor Hugo Lützow ikke vidste, om han var købt eller solgt.

Kristian den fjerdes Kapel.

Da Hugo Lützow mistede sin far - kun tretten år gammel - var det nærmest som en åndelig fødsel ved kejsersnit. En frigørelse uden kamp er ingen frigørelse, og med al sin dygtighed til sprog og alle former for idræt og våbenbrug var han umoden, uselvstændig som en trettenårs dreng, på det åndelige plan. Han måtte have en herre, der kunde fortælle ham, hvad han skulde gøre og sige.

Derfor var det et forfærdeligt chok for ham, da Christian den Fjerde døde. Det var hans far, der døde igen, og han var rystet.

Foreløbig var der dog nok at gøre, så der blev ikke tid til så mange overvejelser. Først og fremmest skulde hele hoffet anlægge sorg. Der skulde syes nye klædninger til alle, da de klæder, der var blevet syet i efteråret i anledning af den udvalgte prins Christians død og begravelse nu var slidte og altmodiske, især skulde hoserne nu have et helt andet snit. Dernæst skulde alle slotte klædes i sorg, dels med sort maling, dels med sort klæde, og der skulde gå bud ud over hele landet om kongevalg og sørgeceremonier. Fra det kongelige klædekammer blev udskrevet klæde, engelsk bay, genueser taft, olmerdug, kanvas, bommesl, korduansgehæng med frynser, silkelidser, silkekappelidser, silkesnore, floretbånd, silkeremme, brede sølkebånd, flor, brede sørgebånd, tråd, knapper, sysilke, hægter, strikstrømper, hatte og gul voks, lærred, sort rask, silkefrynser osv, osv. I alt blev der i sommerens løb udleveret halvanden million alenvarer til sørgeklaeder eller 18.400 alen godt og vel foruden lidser og bånd, og skrædderne, som strømmede til staden, havde nok at lave.

Hugo Lützow og de andre hofjunkere hørte så at sige til boet efter den gamle konge og måtte stå til rådighed for administratorerne - rigsrådet - i alle ting, lige som en kapital under bobehandlingen trækker renter. Snart måtte han optræde som kurer, snart som skriver, snart skulde han kontrollere andre, snart måtte han selv stille til kontrol, og ind imellem måtte han passe sit arbejde for staldetaten.

Camargue, der efter den gamle konges ønske var indgået i avlen, blev far til fire hvidfødte føl, en hoppe og tre hingstføl.

Ved meddelelsen om faderens sygdom var Frederik den tredje brudt op fra sin residens i Flensborg for at rejse til sygelejet, men undervejs blev han mødt i Odense af budskabet om faderens død. Først fem dage efter dødsfaldet nåede han frem, og da var mange ting og papirer taget i forvaring af rigshofmesteren.

Når vi senere ser, hvordan fjendskabet udvikler sig mellem på den ene side det nye kongepar og på den anden side den intrigante Eleonora Christine og hendes ambitiøse ægtemand Corfitz Ulfeld, så har vi her den første årsag og måske psykologisk set hovedårsagen til fjendskabet.

Lægen Otto Sperling skriver i sine erindringer, at den døende konge ikke ønskede at se sin ældste søn, men han var absolut ikke noget sandhedsvidne. Han stod åbenlyst på Ulfelds parti. Det, der stod den gamle konge i hovedet til det sidste, var arvespørgsmålet, og der er ingen tvivl om, at han har ønsket at se det ordnet, før han døde, og han må sikkert have givet ordre til at sende bud til sønnen, og bekymringen over hans udeblivelse har måske fremskyndet døden.

Eleonora Christine og hendes ægtemand har bevidst forhindret dette møde med sønnen, og det har denne ikke et øjeblik været i tvivl om. Men intet er farligere end en sagtmodig mands vrede.

Nu fulgte de langvarige forhandlinger om tronfølgen, hvor hertug Frederik måtte finde sig i den ene ydmygelse efter den anden om dagen og sine hustrus nålestik om aftenen, endeløse møder, hvor alting stod i stampe, noteudvekslinger, indrømmelser, undvigemanøvrer og foreløbige aftaler.

Til sidst nåede man frem til at kære hertug Frederik til konge, som Frederik den Tredie af Danmark-Norge, mod at han underskrev en midlertidig håndfæstning.

Corfitz Ulfeld havde opgivet sit eget kandidatur og adelsrepublikken, men det havde ikke været gratis.

Under alt dette havde Hugo Lützow været rigsrådets mand, der måtte assistere, tage referater, skrive breve, bringe breve ud, sende pagerne afsted med breve og noter mellem parterne osv. Selv var han tung om hjertet på grund af sin uvisse skæbne.

Paris, Louvre

The Conversation

Die Unterhaltung
Zwischen 1645—1649

Nach einer Aufnahme von Franz Hartmann, München

, H. 0,47, II.

La conversation

Da kåringen var en kendsgerning, rejste det nye kongepar ned til Norge for at blive kåret og hyldet også der, og Norges statholder Hannibal Sehested havde lagt et pragtfuldt program tilrette for kongeparret.

Da imidlertid datoen for Christian den Fjerdes begravelse var blevet fastlagt, faldt det nu i Hugo Lützows lod at ride om med indbydelser. Det var i det store hele den samme tur som i efteråret til den udvalgte prins Christians begravelse, dog skulde han ikke til Dresden, men måtte i stedet over Harzen for at invitere dronning Sofie Amalies mor, enkehertuginde af Braunschweig-Lüneburg, der residerede i Herzberg.

Tidligere hofjunker ved afdøde Christian den Fjerdes hof, mecklenburgeren Hugo von Lützow til Bachendorff var urolig. Hans stilling var uvis, nu da hans herre kongen var død, og den nye konge ikke havde ytret noget ønske om at tage sig ham an. Hvor skulde han vende sig hen, hvad skulde han gøre? Han var nu over tredive år gammel og havde en fremragende uddannelse.

Han var inde i såvel romerretten som i dansk lov og retsvæsen, han havde let ved talbehandling, han talte flydende tysk, dansk og latin, italiensk, fransk og spansk, og han kunde klare sig på hollandsk og engelsk.

Han var en af landets bedste ryttere, en fremragende kårdefægter og en fin tennisspiller og en habil krocketsspiller, han dansede smukt og førte sig med den fineste gratie, han spillede skak og flere kortspil, men der var ikke ret mange at sælge alle disse talenter til.

Foreløbig måtte han nu ride op til hertugdømmerne og til det krigshærgede Tyskland, og så viste der sig måske mulighed for ansættelse hos en eller anden tysk fyrste undervejs.

Mens han således beroligede sig selv, gjorde han sig klar til turen. Denne gang lod han Camargue blive hjemme. Denne prægtige hingst, som selv kongen havde været ude efter, så det havde kostet ham al hans diplomati og en varig misstemning hos kongen at beholde den for sig selv, idet han dog havde måttet lade den indgå i avlen på Frederiksborg stutteri.

Hvad havde han ikke haft af problemer allerede på hjemrejsen fra Sydfrankrig. Alle biskopper, hertuger, grever og baroner, han gjorde sin opvartning, ja selv den franske førsteminister Mazarin havde forsøgt både fine, ufine og grove midler for at lokke den hest fra ham.

Frederik den Tredie havde ikke efterstræbt den hvide hingst, men hans hustru havde flere gange antydnet kraftigt, at hun vilde tage nådigt imod den.

Den var alt for iøjnefaldende at have med på en rejse i et Tyskland, der var gået i opløsning nu lige før den endelige fredsslutning, som man ventede og håbede på måtte komme nu.

Det kunde da heller ikke være klogt at skabe diplomatiske forviklinger ved at medtage så smuk en hest, når han optrådte på sit lands vegne.

Efter at have betroet sin øjesten til en dygtig staldknægt, der var ham hengiven, red Hugo Lützow nu ud af Vesterport på en af staldetatens bedste heste, som han skulde bringe til stuttoriet på Antvorskov.

Det var højsommer, stadens svaler svirrede ud og ind under tag-skæggene og fodrede deres forslugne unger. Fluer og myg var der nok af i gader og stræder, hvor affaldet hobede sig op overalt. De grønne træer lyste frem bag mure og plankeværker og over hus-tagene og gav trods snavset byen et venligt udseende. Haverne på Slotsholmen havde stået i fuld blomst, og bierne havde sværmet i massevis.

Lærkerne sang næsten øredøvende højt oppe under den hvidblå himmelhvælvning, og luften var fuld af fugle og insekter. På Antvorskov skiftede han til en anden hest, som bragte ham til Korsør. Lige før han kom til den smalle byport passerede han en stor hejrekoloni, der holdt til i nogle træer ud til noret, og derude stod flere hejrer og lurede på bytte.

Inde i Korsør by stod en frisk vind ind fra Storebælt. Det var modvind og bæltsmakken kunde ikke gå ud.

I Korsør tog han logi hos borgmesteren, da lensmanden Wenzel Rothkirch var i København. Herfra sendte han bud efter slotsforvalteren, der skulde lade hesten afhente.

Borgmesteren serverede en lybsk øl, som han kaldte Israel, et godt, stærkt bryg med god humlesmag. Maden var også god og rigelig, spegesild, flynder fra bæltet, et sulefad med skinke, sylte, grisetær og tunge, dertil friske æg, ost og brød. Brændevinen var tarvelig uden at være styg, så han skyllede efter med Israel.

Slotsforvalteren kom i vogn og inviterede på et parti skak, en kande vin eller to og en pibe tobak.

Dagen efter inspicerede Hugo Lützw staldene ved slottet, og sammen med en af staldknægtene red han ud og beså det frie stod i marken.

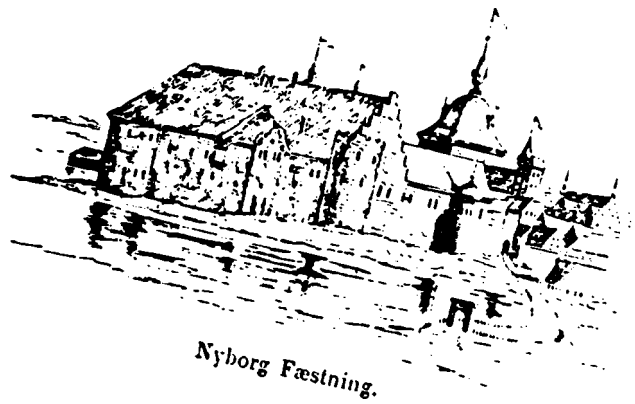
Først trediedagen blev vinden føjelig, og han fik en god fart over til Nyborg, hvor bæltsmakken lagde til ved slottet og satte ham af, før den gik ind til byen.

Det gamle slot så noget forfaldent ud. Det trængte til en nænsom hånd, som man siger.

Den aldrende lensmand, bondeplageren Mogens Kaas, som havde passeret støvets år, var hjemme og tog ret hjerteligt imod. Han var stærkt plaget af gigt og var derfor taget hjem fra hovedstaden straks efter Frederik den Tredies kåring. Han var enkemand og havde en ung bondepige til at varte sig op med varme omslag og lignende. Selv om det var en varm sommerdag, var der en buldrende ild i kaminen, og lensmanden bad undskylde, at han tog sin nathue på.

Fra Nyborg red han på en af kronens heste over Odense til lensmanden på Rugaard, ritmester Sten Bille til Kjærsgaard, som han kendte fra sin første tid som ædelknabe hos Christian den Fjerde. Sten Bille var den gang hofjunkker, og de opfriskede mange minder sammen over et par kander vin og nogle piber tobak.

Næste morgen red han videre til Assens, hvorfra han lod sig ro til Aarø Sund.

Nyborg Fæstning.

I Aarøsund lejede han en hest, der så ret godt ud, men det viste sig at være en forfærdelig støder med en mule som sålelæder, og da han ankom til Haderslev, var han godt mørbanket af det stødende ridt.

Hansborg var blevet brændt af Svenskerne i 1644, og slotsforvalteren boede i det store, grundmurede havehus, der i sig selv var et lille lystslot. Her fik han et krus øl, før han fortsatte sin rejse på en kongelig hest.

Det var godt middag, før han over Aabenraa nåede frem til Sønderborg slot, hvor han straks fik foretræde for den unge hertug Christian af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, der ved nyheden om den gamle konges død havde dekretet hofsorg.

Det hindrede ham dog ikke i at slå Hugo Lützow ^å skak og indkassere en halv rosenobel.

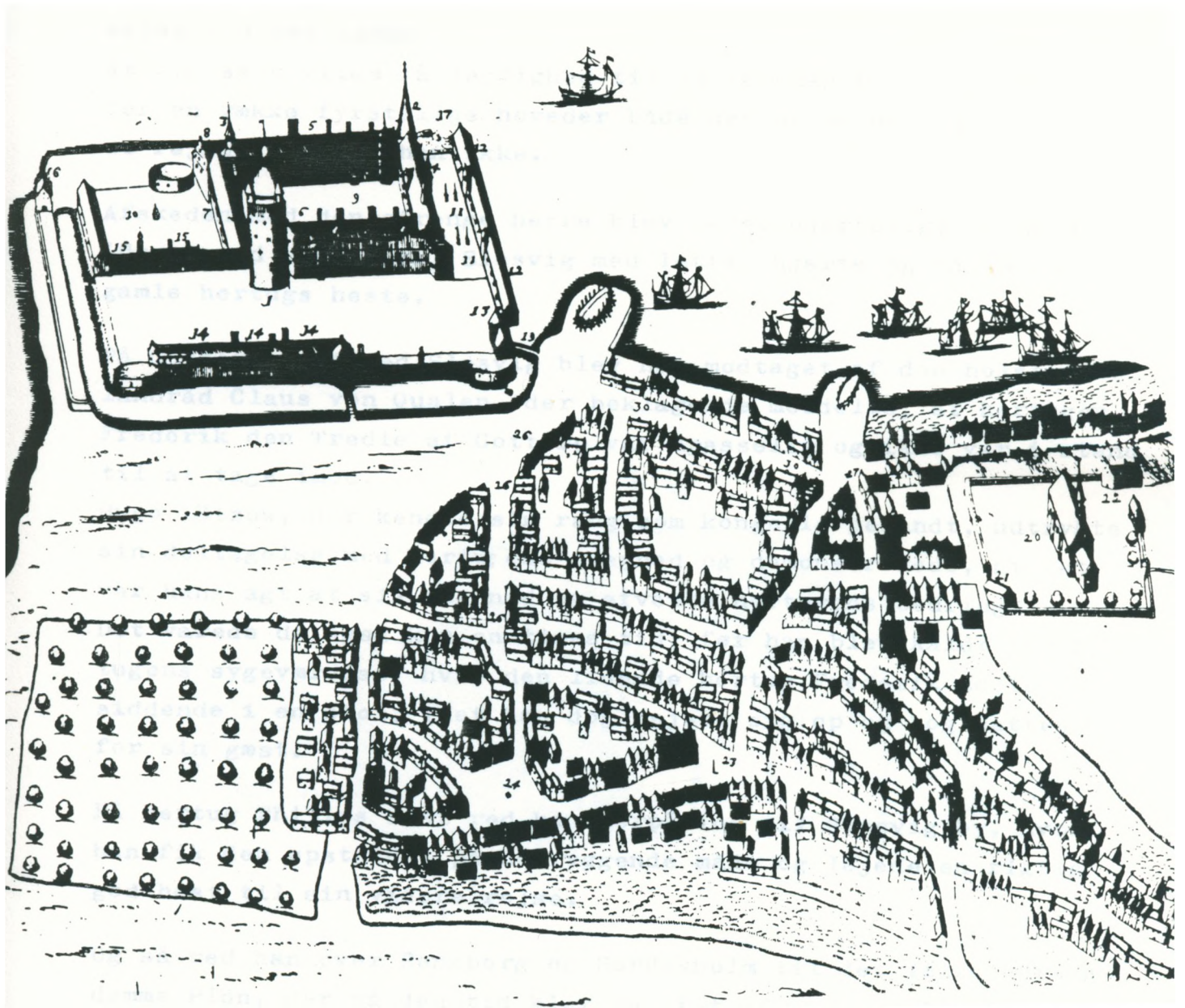
Den næste dag havde Hugo Lützow en længere samtale med Christian Rantzau, som var fungerende statholder i hertugdømmerne, mens statholderen, den nykårede konge Frederik den Tredie var borte. Han traf ham på Duborg ved Flensborg, der var den sædvanlige residens for statholderen.

Samme dag red han videre til Glücksborg.

Hertug Philip af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg var en ældre herre, der var kendt som en hård negl, streng mod sine bønder og tjenestefolk og en nidkær kreditor.

Men han holdt strengt på det ceremonielle og mødte personligt kronens udsending på sin trappes nederste trin for selv at lede ham ind på slottet.

Det viste sig, at han og Hugo Lützow havde en fælles kærlighed, det skønne Italien, som de begge havde besøgt i en længere periode. De kom så godt ud af det - trods en aldersforskel på mere end tredive år - at hertugen bad sin gæst være hofmester for den yngste af sine sønner, hertug Frands Philip, som han så vilde sende som sin repræsentant til begravelsen i København. Derfra skulde Hugo Lützow ledsage ham på en Europa-rundtur.

Stik fra P.H. Resen: *Atlas Danicus* ca. 1670

Den unge hertug havde studeret på Sorø ridderlige Akademi i årene 1641-1646 og havde nu været hjemme i godt og vel et år. Det var altså på tide, at hans uddannelse blev rundet af med en rejse til de vigtigste steder i Europa.

Sådan som sagerne stod for Hugo Lützow, slog han til med kys-hånd. Det var en udmærket ide, fandt han, at starte med den forestående, kongelige begravelse, hvor der vilde blive mulighed for at introducere den unge hertug for en række fyrstelige hoveder med det samme.

At han selv vilde få lejlighed til at forelægge sin situation for en række fyrstelige hoveder både der og på den efterfølgende rejse, omtalte han ikke.

Afskeden med den strenge herre blev meget hjertelig, og Hugo Lützow red videre til Slesvig med lettet hjerte og på en af den gamle hertugs heste.

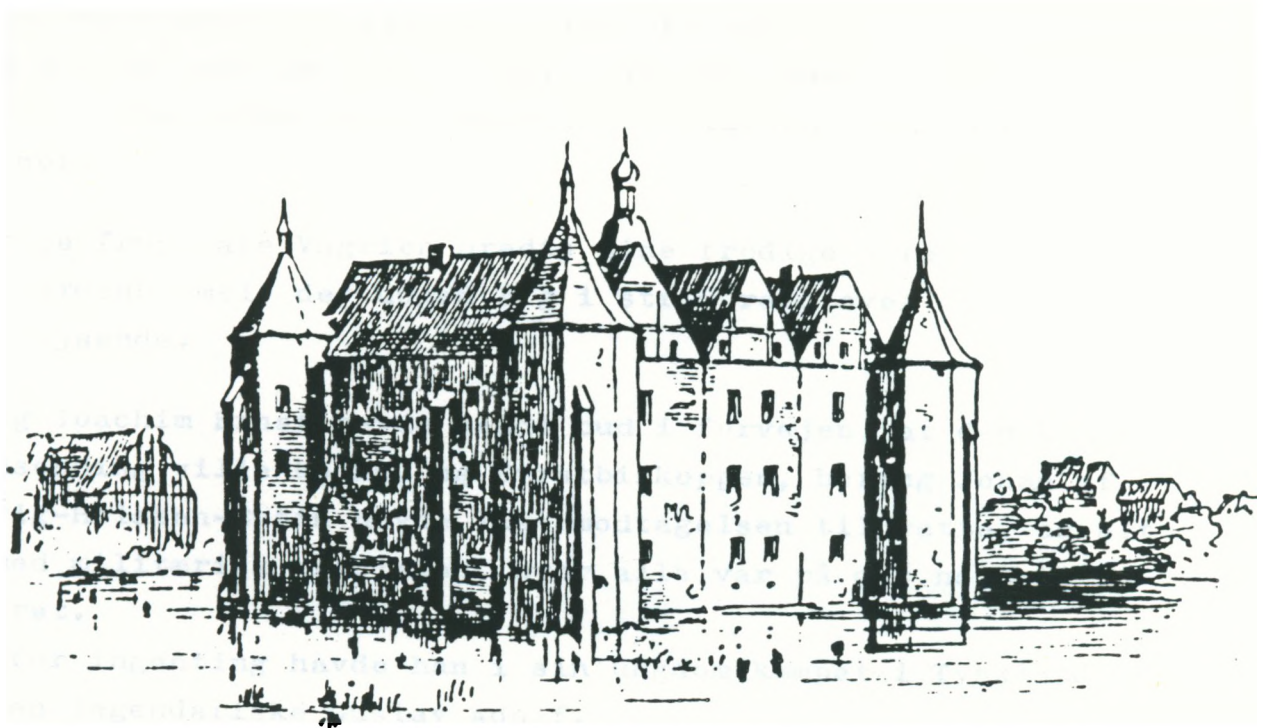
På Gottorp slot ved Slesvig blev han modtaget af den holstenske landråd Claus von Qualen, der beklagende meddelte, at hertugen, Frederik den Tredie af Gottorp var upasselig og ikke var i stand til at tage imod.

Hugo Lützow, der kendte sin rang som kongelig gesandt, udtrykte sin deltagelse med hertugens svaghed og demonstrerede, at det var hans agt at slå sig ned og afvente hertugens bedring.

Det varede da også kun en times tid, før han blev kaldt til hertugens sygeværelse, hvor den lidende hertug Frederik modtog ham siddende i en stol, idet han dog rejste sig op og tog hatten af for sin gæst.

På hertug Philips hest red han derpå ind til Slesvig by, hvor han fik den opstaldet på betryggende måde og lejede en rigtig god hest til sin videre rejse.

Og så red han over Rensborg og Bordesholm til det lille hertugdømme Plön, der på den tid blev regeret af den midaldrende hertug Joachim Ernst af Plön, der var kendt for en evig, sygelig frygt for at blive overset.

Glücksborg næved Flensborg Fjord i Sønderjylland. Opført af Hertug Hans den Yngre (Frederik II's Broder) 1583—87.

Joachim Ernst modtog den kongelige udsending med overstrømmende venlighed. Han præsenterede sin hustru, hertuginde Dorothea Augusta og sine fire børn, som han selv roste i høje toner for deres færdigheder.

Han tog også Hugo Lützow med på en rundtur til sine heste, til sine fedestude, til sit opvarmede falkehus, hvor hans jagtfalke sad søvnigt på deres pinde, og til sit menageri, som Hugo Lützow måtte rose igen og igen, til den lille hertug strålede af glæde.

Bagefter kunde de to herrer underholde sig sammen med minder fra Italien, mens de spillede dam om to rigsdaler, som Hugo Lützow lod hertugen vinde, hvorfor denne blev så glad, at han ved afskeden skænkede sin gæst en smuk ring.

Den lejede hest måtte han naturligvis ikke bruge på sin videre færd, men selv udpege, hvilken hest han ønskede i hertugens stald. Dog begribeligvis ikke hertugens egen livhest.

Næste morgen red han altså videre til bispedømmet Lübeck, hvis administrator havde sæde i Eutin, der ligesom Plön lå mellem to små søer.

Det rige frugtbare Vagriens bredte sine frodige agre under en dyster tordenhimmel, der udgød sig i strid regn over den formastelige rejsende.

Hertug Joachim Ernst havde sendt bud i forvejen, at den kongelige udsending ville komme, og fyrstbiskoppen, hertug Johan af Slesvig-Holsten-Eutin havde lagt modtagelsen til rette, så alt gik med militærisk præcision, hvor alle var på det nøjeste instrueret.

Ikke for ingenting havde han i sin ungdom kæmpet i Tyskland under den legendariske Gustav Adolf.

Hertuginde var upasselig og havde lukket sig inde. Det var noget, der gik tit på, sagde man, og Hugo Lützow var ikke overrasket. Det blev han imidlertid, da hertugen bestemte sig til at ledsage ham til Lübeck i sin kuskvogn.

Det gamle bispe-slot i Eutin.

Som administrator af stiftet havde han visse forretninger at varetage i staden, og det vilde være ham en ære og fornøjelse, hvis Hugo Lützow vilde være hans gæst i vognen.

Og sådan gik det til, at han ankom til Lübecks byport med et prægtigt følge af ringlende og raslende ryttere, der lyste langt væk i deres blanke kyradser.

Fyrstbiskoppens trompeter var naturligvis redet i forvejen for at melde hans ankomst med ledsager, og byporten stod åben for direkte gennemkørsel.

Om aftenen opsøgte byens råd Hugo Lützow på hertugens gård i staden for at udtrykke deres deltagelse med kongens død.

Det var med vemod, han genså den by og de steder, hvor hans forældre og søskende var døde. Han opsøgte de forskellige adresser, familien havde boet på, og det gik op for ham, hvordan det var gået ned ad bakke for faderen under det ufrivillige ophold i byen, hvor han måtte stå til ansvar for sin hertugs heste.

Mange ting, han havde glemt, dukkede op i hans erindring, mange ting, han ikke havde forstået, forstod han nu. Han forstod, hvor mange ydmygelser han selv havde måttet finde sig i for ~~sin~~ hans trofasthed mod sin herre.

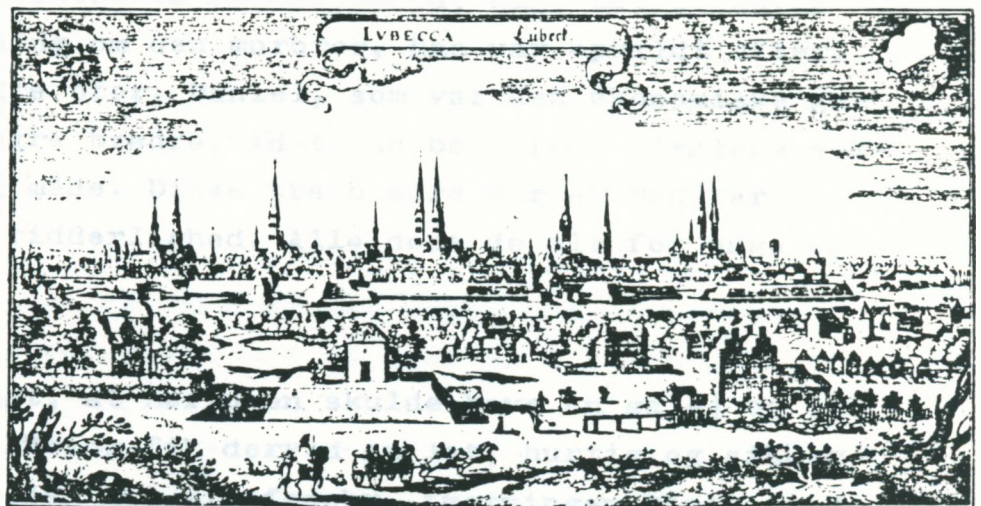
Kun den sidste frygtelige tid var borte i erindringen, hans egen sygdom, der udelukkede synet af søstrenes og brødrenes død. Kun så han moderen for sig ved afskeden på saltkajen, da han rejste til sit nye fædreland.

I denne stemning, som tabet af kongen havde sin store andel i, besluttede han at opsøge hertugen i Schwerin, og efter at have taget afsked med sin venlige vært, red han beslutsomt mod øst.

Vi ved ikke, hvad han havde ventet sig af besøget, men resultatet blev, at han påtog sig at rejse som hofmester for hertugens søn, den unge hertug Johan Georg af Mecklenborg-Schwerin, når han havde afsluttet sin rejse med hertug Frands Philip af Glücksborg.

Unterhalb der Fleischhauerstraße stand bis 1857 das malerische Kütertor mit seinen zahlreichen verwinkelten Anbauten. Von hier gelangte man zu den vor der Stadtmauer liegenden Küterhäusern, den mittelalterlichen Schlachthäusern (Pfahlbauten) über der Wakenitz.

Lübeck um 1641. Nach Matthäus Merian

Hertugen mindedes med vemod sin egen dannelsesrejse med Hugo Lützows morbror, Samuel von Behr som hofmester, en rejse, der førte til et samarbejde, der først endte med Samuel von Behrs alt for tidlige død.

Også den anden morbror, Hugold von Behr til Hugoldsdorf var en sjælden personlighed. Hertug Adolf Friedrich travede op og ned ad gulvet, mens han fortalte.

Historie er til en vis grad også det, der ikke sker, det, der vilde være sket, hvis ingen havde grebet ind.

Der er således al mulig grund til at tro, at den forfærdelige krig, som nu gennem tredive år har hærget tysk jord, vilde være brudt ud allerede i 1610, da arvefølgen i hertugdømmet Jülich-Cleve-Berg var ved at gå i hårdknude. Mange prætendenter meldte sig, og hertugen af Pfalz henvendte sig da til Eders morbror, der ved flere lejligheder havde vist diplomatiske evner.

Det lykkedes ham virkelig at standse nogle påbegyndte krigshandlinger, og ved utrætteligt at rejse hele kejserdømmet igennem på kryds og tværs i de følgende otte år, lykkedes det ham at ud-sætte krigen til 1618, da kampene i Böhmen begyndte. Han sled sig op i dette arbejde og døde vistnok i 1620.

Det var med den allerstørste opmærksomhed, Hugo Lützow havde fulgt denne fortælling om den morbror, han var opkaldt efter. Der var også en ældre bror, Daniel, som var den økonomiske garant for sine to yngre brødre, idet han bestyrede slægtens godser på forbilliedig måde. Disse tre brødre var et mønster på fromhed, lærdom og ridderlighed. Alle døde de alt for unge og barnløse.

Det var nu så heldigt, at hertugen skulde have en galej op til Magdeburg, og Hugo Lützow fik derved en let, hurtig og sikker transport ad kanalvejen til sin fødeby, fæstningen Dömitz ved Elben og derfra videre op ad Elben.

Det var med den største spænding, han tiltrådte denne rejse i sit gamle fædreland.

Det var begrænset, hvad han kunde genkende. Dels var han ikke ret gammel, da han med sine forældre rejste ad kanalruten fra Dömitz til Schwerin, dels var store dele af anlægget blevet lavet om af feltmarskal Wallensteins ingeniører, dengang han endnu regnede med at kunne beholde Mecklenburg for sin egen mund. Af samme grund havde han skånet landet for indkvarteringer og brandskatninger, så det var blandt de lande, der var sluppet nådigst fra de forfærdelige krigsår.

Den store skov, der bredte sig på begge sider af kanalen i den sydlige ende af ruten, kort før man nåede til Dömitz, kunde han dog genkende fra sin mors fortælling om rejsen.

Også Dömitz var fremmed for den rejsende hofjunker. Byen havde haft flere militære besættelser, og en enkelt belejring havde også sat sine spor.

Hidtil havde det været en våd tur. Det havde regnet så at sige på hele rejsen, kraftige byger, men ingen blæst, når det var opholdsvejr. Kornet stod og soppede i vand i Danmark, Hertugdømmerne og Mecklenborg, men syd for Dömitz var vejret rimeligt.

Efter de seneste meddelelser skulde svenskerne og franskmændene nu stå i Böhmen rede til at diktere kejseren fredsbetingelserne, så netop nu skulde der ikke være nogen fare forbundet med en tur op ad Elben.

For ti par årer roede den hertugelige galej op mod strømmen, to timers roning og en times hvil. Ti mand blev afløst hver time.

Flodens vand spejlede den lyse himmel og lå som et hvidt bånd i det grønne landskab. Nu og da drev der noget ned ad strømmen, affald, en busk, der var revet med et sted højere oppe, et lig, hvor der sad en ravn og hakkede.

Da der blev løsnet et skud mod den fra galejen, lettede den med et høst skrig, men vendte straks tilbage til sit måltid.

Levende mennesker så man ikke. Milevidt lå landet øde hen, hvor hærene var draget frem, hvor marodørerne var fulgte efter, hvor siden desertører havde taget skjult ophold og levede af røveri.

Kun taktslagene fra fogeden og ärernes dunken i hullerne brød denne dødens stilhed.

Hist og her så man de sodsværtede ruiner af en afbrændt landsby, men, hvis der var overlevende beboere, gemte de sig godt.

Da galejen passerede et stykke skov på den sydlige bred og kom for tæt på, blev der affyret et skud derinde fra, og en kugle slog ind i siden af kahytten med et smæld.

Det tjente intet formål at eftersøge snigskytten. Det kunde meget vel være et snedigt forsøg på et lokke en mindre gruppe i land, hvor måske en større røverbande lurede mellem træerne for at tage både den og galejen.

Støt lød taktslagene og ärernes hug. I kahytten agter sad Hugo Lützow og spillede kort med officererne.

Det var godt et halvt år siden, måske tre fjerdingår, han sidst var kommet denne vej, og som han selv siden yndede at fortælle det, alting var ganske forandret siden sidst.

Nu sad han lunt og trygt og tørt i kahytten og spillede l'homme, dengang red han inde i landet i regn og slud og blæst og måtte flere gange slå sig igennem grupper af marodører.

Dengang var det efterår, og det selvsæede korn var ved at modnes. På afstand kunde han se folk, der forsøgte at høste, men straks løb i skjul, når de hørte hestens hovslag.

Nu var alting grønt, og solen strålede over det hele.

Dengang var svenskerne på tilbagetog og forfulgtes af de kejserlige, nu stod svenskerne i Böhmen og truede både Prag og Wien.

- og dengang havde han en herre - hvad havde han nu?

Magdeburg.

Minderne fra belejringen og stormen, plyndringen og branden sås endnu overalt i den hærgede by, men de forløbne år havde været brugt godt. Flittige håndværkere havde fjernet de værste skader, og driftige købmænd havde bragt byens handel i en god fremgang.

KRIG OCH UTRIKESPOLITIK 1617-1648

Tilly intar Magdeburg den 10 (20) maj 1631, samtida kopparstick av Merian i *Theatrum Europaeum*. I förgrunden stormar de kejserliga trupperna fram. En del hästar bär två man, rytteriet hjälpte på så sätt till att snabbt föra fram infanterister. Flera avdelningar fotfolk har redan tagit sig förbi en tullskans, som ännu kraftigt försvarar sig med kanoneld. Till vänster landsätts soldater för att angripa en annan skans.

På andra sidan Elbe har staden satts i brand. Mikaelsskyrkan hotas redan av elden. Nästan hela staden förstördes. Endast domkyrkan, den katolska Vårfrukyrkan och etthundratrettio hus fanns kvar efter katastrofen. Av stadens 36 000 invånare överlevde endast 6 000.

Skulden till katastrofen har vällat diskussion bland historikerna, än har Tilly fått bära ansvaret, än Pappenheim, än den svenske kommandanten von Falkenberg. KB

Mens det omliggende land, ja alle landdistrikter i hele riget lå øde hen, gennemtravet på kryds og tværs af plyndrende bänder af sultende bønder, desertører og marodører, kunde gæstgiveren i "Den gyldne Arm" her i Magdeburg byde på et sulefad med skinke, saltet og røget kød, syltet sosnude, cervelatpølse, medisterpølse og lummer, dertil sild, karper og gedder, kål, ærter, ost og smør. Kun brød var det småt med.

Af øl kunde han anbefale Magdeburger Filtz, men han førte også Hällischer Puff, Lübecker Iszæel og Brandenburger Alte Claus, som alle var godt bryg, gamle berømte ølnavne. Og så havde han rhinske vine, Mosel og Steinwein, samt naturligvis en fin Weinbrand. Ingen skulde her få det indtryk, at hele riget lå udsuget og plyndret vidt og bredt.

Det var torsdag aften, da den mecklenborgske galej anløb Magdeburg, og den regelmæssige postforbindelse til Brunswick skulde først afgå søndag aften, så Hugo Lützw gik op for at gøre fyrstbiskoppen, hertug August af Sachsen sin opvartning. Han var nu flyttet fra Halle, hvor han residerede, da Lützw sidst havde opsøgt ham i anledning af den udvalgte prins Christians begravelse. Nu kunde han bringe hertugen en frisk hilsen fra dennes svigerfar i Mecklenborg og meddele hertuginde, at hendes nådes herr fader havde det godt.

Allerede søndag morgen udsøgte han sig nu en god posthest, som han red rundt i byen på for at lære den at kende. Han rettede seletøjet til og undersøgte ^{den} saddelen generede hesten nogen steder. Klokken seks præcis om aftenen forlod han Magdeburg sammen med den ridende post og nogle andre rejsende, og så gik turen mod vest.

Det var et blandet selskab, der fulgtes med postrytteren på denne søndag aften.

En umådelig lang og tynd svensk student, der havde læst i et par år i Königsberg i Preussen og nu agtede sig til Jena for at læse videre

Først vilde han dog til Wolffenbüttel for at se biblioteket der. Han red på sin egen hest, en stor, blakket vallak med lange ører, der havde en vis tilbøjelighed til at hænge, stærke, tørre ben og nogle store, brede hove, men ellers livlig nok.

Der var også en afdanket, tysk oberstløjtnant, en vældig kæmpe med en tom øjenhule og flere ar i ansigtet. Han red en svær ardennerhoppe, der passede fint til ham. Han agtede sig til Köln, hvor han i tidens løb havde anbragt de penge han havde fået i sold og plyndringsgods, så vilde han købe sig et mindre gods, hvis han kunde finde et med en passende beliggenhed.

Der var også et par mørkkledte herrer, som ikke talte med nogen, men ofte hviskede indbyrdes. De red begge på lejede heste, og den ene havde fået et stædigt bæst, der ikke rigtigt vilde gå til biddet.

Og så var der en lurvet skuespillertrup, der forkortede rejsen med sang og musik og alle mulige narrestreger. Da de begyndte på nogle ridekunster, kunde Hugo Lützow ikke nære sig. Han havde luret sin hest af, en gammel skolehest, og så gav han et nummer, der vakte stor forbavselse og bifald. I betragtning af sit alvorlige ærinde måtte han tage sig i det og han red videre i tavshed.

Vejen var tør og støvet, og han red et stykke i forvejen, idet han holdt godt udkig, men vejen var godt afpatruljeret af militær, så risikoen var ikke stor.

Pludselig så han ved vejen en ravneunge, der sad og hang med vingerne. Den flyttede sig ikke, da han kom ridende, men så op på ham med hovedet på skrå. Da han standsede og talte til den, svarede den med en besynderlig gurglen, men rørte sig stadig ikke. Og da han stod af hesten og tog den op, gjorde den ikke noget forsøg på at flygte eller forsvare sig.

Sådan fik Hugo Lützow den tamme ravn, der fulgte ham resten af hans dage. Den sad bare ved vejen, som om den ventede på, at han skulde komme og hente den.

Fig. 180. — Marche de Bohémiens. — D'après Callot.

• Les pauvres gueux, pleins de bonaductures
Ne portent rien que d'« choses futures. »

I Halberstadt, hvor han overnattede, efter at have nydt et par krus af den berømte Breyhahn og en pipe tobak, købte han et bur til ravneungen; så han kunde slippe for at holde den i hånden hele tiden.

De ankom til Brunswick tirsdag eftermiddag kort efter at det daglige bud til Wolffenbüttel var afgået klokken tre, men da der ikke var mulighed for at komme videre sydpå fra Wolffenbüttel før om mandagen, havde han god tid.

Den unge hertug Ernst August af Brunswick-Wolffenbüttel residerede nemlig for tiden i Wolffenbüttel.

Hugo Lützow flyttede ind i gæstgiveriet Prinz von Orange, men red straks på en frisk hest ud for at se på byen. Det var en stor stad med otte byporte, fem torve, et velforsynet tøjhus og flere kirker foruden den prægtige domkirke. På domkirkepladsen stod en stor metalløve på en højstensokkel, et monument til minde om Heinrich der Löwe.

Det var kun den svenske bønnestage, der skulde med sydpå. De to stilfærdige herrer skulde ikke længere, og den böhmiske skuespillertrup vilde slå følge med den enøjede kæmpe vestpå, idet de agtede sig til Frankrig.

Om aftenen fik han et sulefad med skinke, et kogt lammehovøde, leverpølse, bratwurst, hønsepostej og dertil et par stegte duer, geddepølse, saltede negenaugen og sild, røget ål, surkål, ærtemos, ost, æg, smør og æblegrød.

Så var der selvfølge brunsviger mumme og som en tribut til rejssens besværligheder tog han et stort bager lutendrank for sin mave.

Der var ingen af hans rejsefæller, der logerede på prinsen, men han var ikke alene ved sulefadet. Bordet rundt sad de, velhavende rejsende købmænd, som nu så muligheden for at få handelen i gang igen, hvis det ellers vilde blive til noget med freden.

Da de lange, hollandske kridtpiber var blevet tændt, og de sad stille og fingererede ved ølkruset, blev tungebåndene løsnet.

Der var et selskab, der drøftede fredsforhandlingerne i Osnabrück og Münster og deres muligheder for at lykkes. Som sædvanlig var der en pessimist, der havde tusind argumenter for, at krigen vilde fortsætte. Nu havde den varet i tredive år, og de havde siddet og forhandlet i fire uden resultat. Næh, det kunde have lange udsigter.

Henne i et hjørne sad et par af byens egne købmænd, som først havde haft deres selskab med sig på Rathhauskeller. Nu var de selv gæster. De sad og brovtede højt af, at de sandelig ikke havde villet hylde den sidste hertug af Brunswick, hertug August af Braunschweig-Dannenberg, og han havde aldrig fået fodfæste i staden. Han havde aldrig boet på det hertugelige slot, "graue Hof". Den hvide tobaksrøg drev gennem lokalet i lange striber. Efterhånden, som tågen blev tættere, og lokalet blev mere og mere usynligt i røgen, blev ansigterne mere røde og blanke og lyste gennem tågen som lanterner.

I sin sorte sørgeklædning sad han lige så stille med sin hollandske kridtpibe i munden og sit lågkrus ved hånden og faldt godt ind i det borgerlige miljø.

Nu og da var der en, der henvendte ordet til ham, og han svarede venligt, men uden længere udredninger, bare så samtalen blev holdt i gang. Han skulde ikke blande sig.

Da byens tappenstreg gik gennem gaderne, drak han roligt sit krus ud, nikkede til sine medlogerende og gik op i seng.

Næste eftermiddag fulgte han med den daglige postrytter mod Wolfenbüttel. På pakhesten havde han fastgjort buret med ravneungen, der syntes at være kommet sig af den mad, den havde fået. Han havde givet sig en del af med den i dagens løb, og nu undervejs snakkede han stadig godt for den. Og hver gang han talte, lagde den hovedet på skrå og så på ham med sine sorte øjne ligesom for bedre at lytte og forstå.

Landet var meget fladt her, men jorden mellem de to byer syntes at være ved at komme under kultur igen, især i nærheden af de befæstede byer. Han så bønder arbejde fjern og nær, ja, der var endda en enkelt bonde, der hilste de rejsende ved at svinge sin hat.

Hugo Lützow fik en klump i halsen. Skulde normale tilstande nu være på vej i det tyske rige? Skulde det være her, han måtte søge sin fremtid?

Wolfenbüttel havde lidt meget under den kejserlige besættelse, der først var ophørt for knapt fem år siden.

Det begyndte med, at general von Papenheim satte hele byen under vand for at tvinge den til overgivelse. Derved sank fundamenterne under mange huse eller skred ud, så husene styrtede sammen. Hårde brandskatninger og kontributionskrav havde holdt befolkningen i den yderste fattigdom under besættelsen, og det var langt fra, at forholdene var blevet normale igen. Hertug August var flyttet ind i marskalpalæet, fordi slottet var ødelagt, men han indledte byens genopbygning med at udbedre og forstærke befæstningen.

Af byens 890 borgerhuse var 330 så ødelagte af oversvømmelsen og bombardementet, at de ikke blev genopbygget. De blev helt bortryddet i første omgang, og siden blev grundene så bebygget lidt efter lidt.

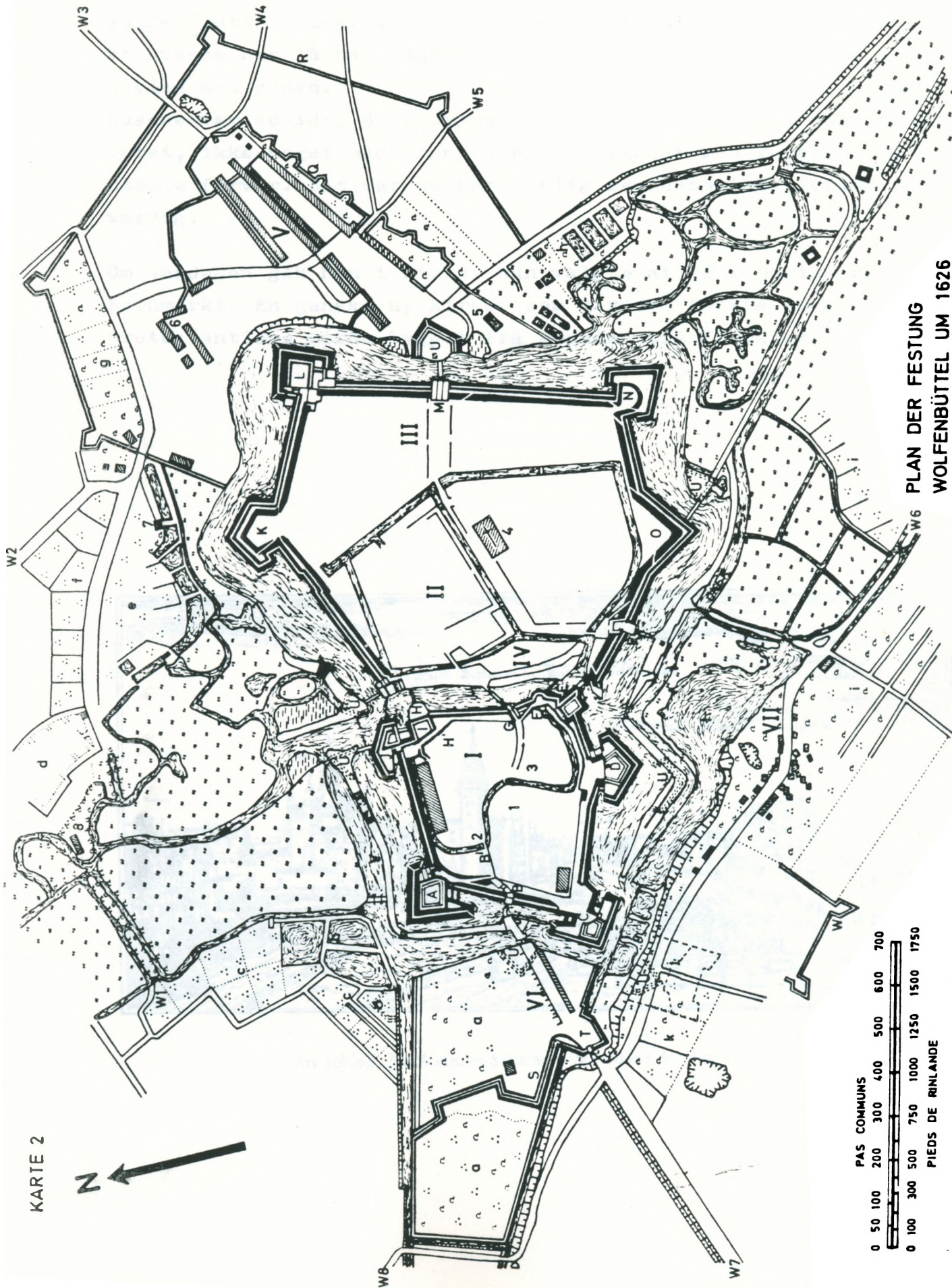
Disse forhold gav imidlertid hertugen mulighed for en byplanlægning, der kom til at præge byen for al fremtid.

Også den hertugelige residens var så småt ved at komme i orden, da den danske udsending dukkede op. Hertug August var af tilbøjelighed først og fremmest bogsamler, og han var grundlægger af det bibliotek, der bærer hans navn, og som allerede på hans tid var berømt for sin størrelse og sin kvalitet, især med hensyn til håndskriftsamlingen.

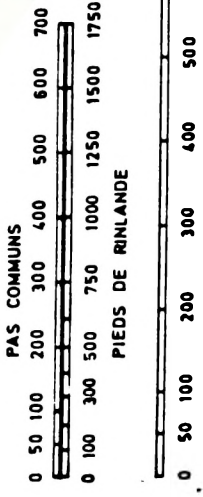
Det var måske også den, den unge hertug Ernst August havde ønsket at besøge, da han rejste på besøg hos sin farbror August, for det var her Hugo Lützow fandt den unge hertug, den danske dronnings bror, mens han diskuterede et emne med sin onkels bibliotekar.

Den unge mand, han var kun nitten år gammel, lovede, at han vilde komme til begravelsen og til sin søsters kroning.

Det var især den vestlige del af byen, den såkaldte damfæstning, hvor også slottet lå, der havde lidt under oversvømmelsen.

KARTE 2

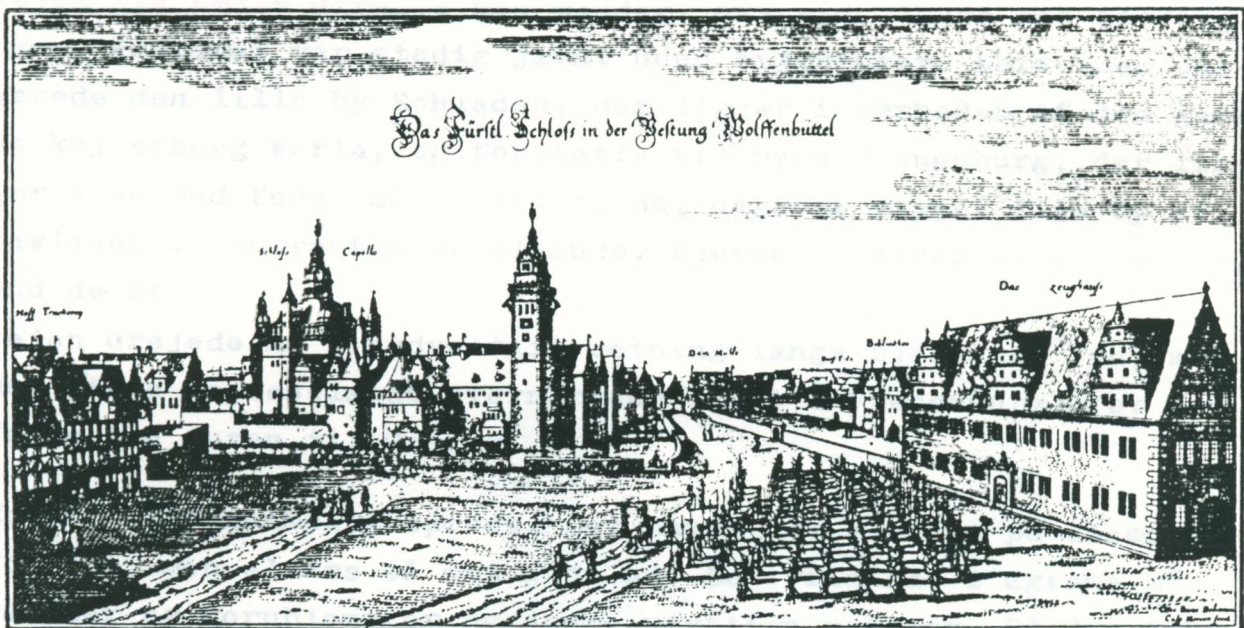
PLAN DER FESTUNG
WOLFENBÜTTEL UM 1626

NACH 2 KARTEN AUS DEM KÖNIGLICHEN KRIEGSARCHIV ZU STOCKHOLM.

Wolfenbüttel adskilte sig fra de fleste nordtyske byer ved, at husene her lå på langs ad gaderne som i Danmark, ikke med gavlen mod gaden.

Husene var solide, dels bygget i svær bindingsværk, dels grundmuret, ikke noget med prangende udskæringer med forgyldning og stærke farver. Det var en hertugelig residensstad, fornem og værdig.

Om søndagen gik han i kirke. Han valgte at gå i Mariakirken på Kornmarkt. En ganske ny kirke, som var den første egentlige protestantiske kirke bygget fra grunden til formålet.

Das Schloß. Nach einem Stich von Matthäus Merian von 1653

Den nye, danske dronning Sofie Amalies mor, enkehertuginde af Braunschweig-Lüneburg, Anna Eleonore af Hessen-Darmstadt, havde efter hertugens død taget fast ophold i Herzberg, som ligger syd for det bjergområde, der hedder Harzen.

Byen ligger ved floden Oder, som er en biflod til Hahle, der igen er biflod til Leine, der løber ud i floden Innerste, som igen løber ud i Aller, der er biflod til Weser. Den er altså gemt godt af vejen.

Oven for byen ligger slottet på en høj klippeknupe.

Den lange svensker og hans platfodede krikke blev tilbage i Wolfenbüttel, da Lützw red videre mod syd. Den gang fulgtes han med en postvogn, der havde bevæbnet eskorte og bevæbnede folk også på selve vognen. Der var også en stor fragtvogn med sejldugovertelet, som var ledsaget af et par sværtbevæbnede købmændskarle til hest. Harzforlandet var ikke særlig betryggende at rejse i.

Vejen gik næste direkte mod middag, dvs syd, langs med floden Oker. Terrænet var stadig jævnt uden stigninger. Karavanen passerede den lille by Schladen, der ligger i nærheden af den gamle kejserborg Werla, og fortsatte til byen Vienenburg, der ligger lige ved foden af Harzbjergene, der her stiger lige op af lavlandet. Kontrasten er slående, bjergene virker meget højere, end de er.

Vejen drejede nu i sydvestlig retning langs bjergenes fod, men det store rejseselskab overnattede først i Vienenburg, før det fortsatte turen til Goslar.

Kornet stod temmelig spredt. Det havde nok skortet på såsæd i foråret, men ellers så det godt ud. Det vrimlede i agrene med valmuer og kornblomster og andre unyttige vækster. Floden fik her mange små tilløb fra bjergene, og nogle steder var der brede enge, der delvis var oversvømmet. På en strækning af floden voksede åkanderne tæt. Der har vel været et andet, livligere løb.

:

De nordvendte bjergskråninger så mørke og truende ud, bevokset med tæt skov, der mange steder rakte helt ud på sletten, delvis som krat.

Mange steder var agrene ved vejen også sprunget i lyng og krat og lå som en lurende trussel mod de vejfarende. De måtte hele tiden vagtsomt holde øje med alle muligheder for baghold.

Hen på eftermiddagen fik bjergene noget sollys fra vest, som gav dem et venligere udseende, men samtidig begyndte der at optræde højder også på denne side af floden, de var kommet ind i Harzlandet.

Pludselig hørte de hestetrav og våbenraslen. Hurtigt greb alle til våben og dækkede postvognen. Spændt holdt de om bøsser og pistoler. Bøsseskytterne blæste asken væk fra lunten, så de var rede, men det var bare en militærpatrulje fra Goslar, der red mod Vienenburg. Alt var i orden, vejen var klar.

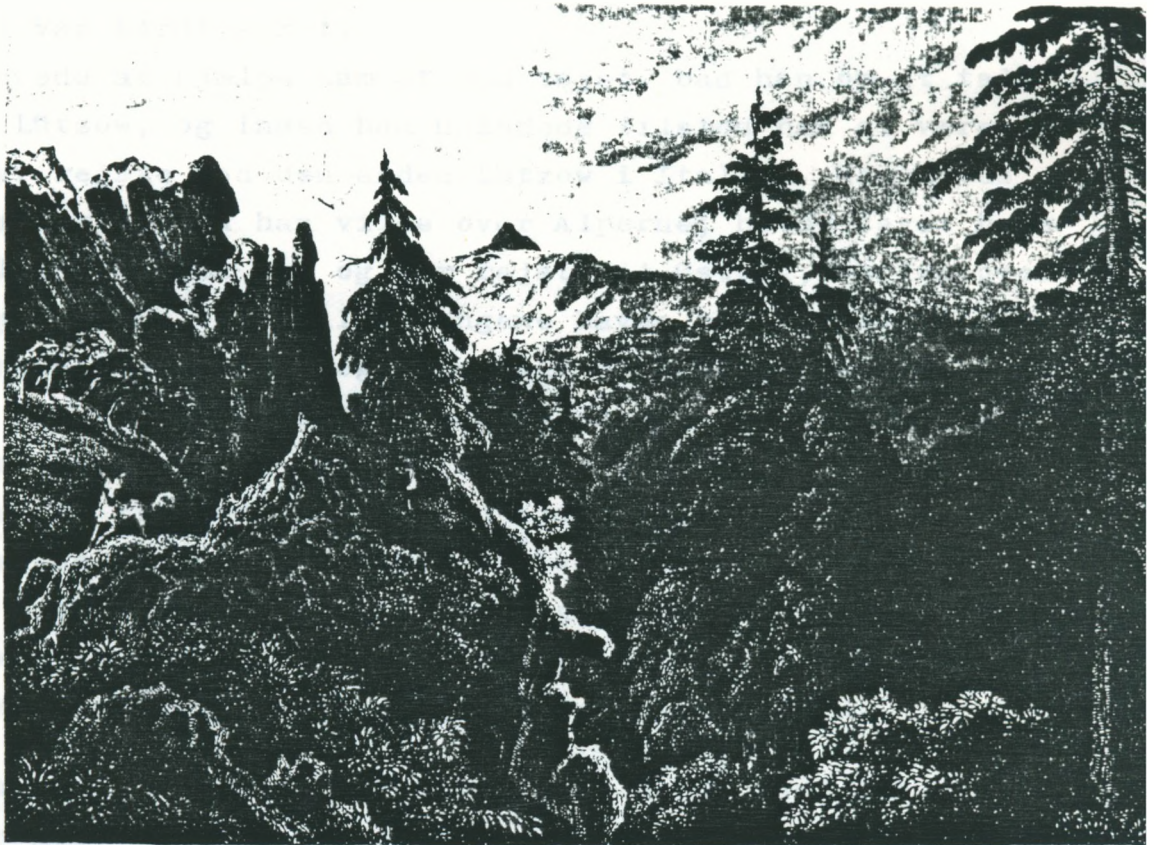
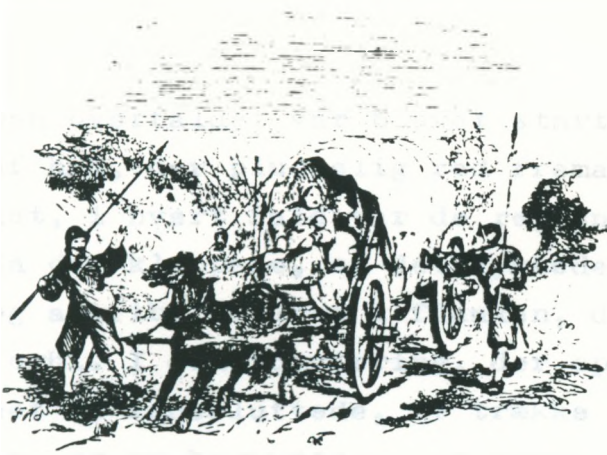
Sammen med den ene købmandskarl dannede Hugo Lützow nu et stykke tid bagtroppen. Sagen var, at denne købmandskarl mindede så utroligt om en vis Heinz, som var tjener for Hugo Lützows medrejsende i Italien fem år før, mørk og dyster af udseende, lille og væver i sine bevægelser. Jo, han kendte godt Heinz, det var hans fætter. Han havde slået sin løjtnant ihjel og måtte flygte til udlandet, for den slags var ikke en gang den fjendtlige hær et sikkert tilflugtssted. Vi er fætre,

Hugo Lützow vilde gerne vide, hvad der siden var blevet af den fætter, om han var kommet tilbage til Tyskland, men det vidste karlen ikke, og han fik pludselig travlt med at komme frem i spidsen af selskabet.

Da derfor overfaldet kom, var han den første, der blev ramt.

Røverne havde skjult sig godt og holdt sig i ro, da soldaterne passerede.

Nu skød de fra begge sider, og Hugo Lützow fik et strejfskud i højre skulder.

PARTIE AN DEN RÖCKELIPPEN

W. K. & C. Verlag, W. K. & C. Verlag, Darmstadt

Men overfaldet var blevet startet for tidligt, måske på grund af ham, der pludselig red fremad. Måske har de troet sig opdaget, i hvert fald var de rejsendes bagtrop ikke inde i fælden, da den klappede, og det lykkedes dem af folde ud til siderne og angribe røverne i flanken, da den første skudveksling var forbi. I den forvirring, der opstod blandt røverne, lykkedes det de indesluttede, at trække sig ud og lade skydevåbnene på ny, og nu begyndte en ny skudveksling, så røverne trak sig tilbage i krattet og forsvandt.

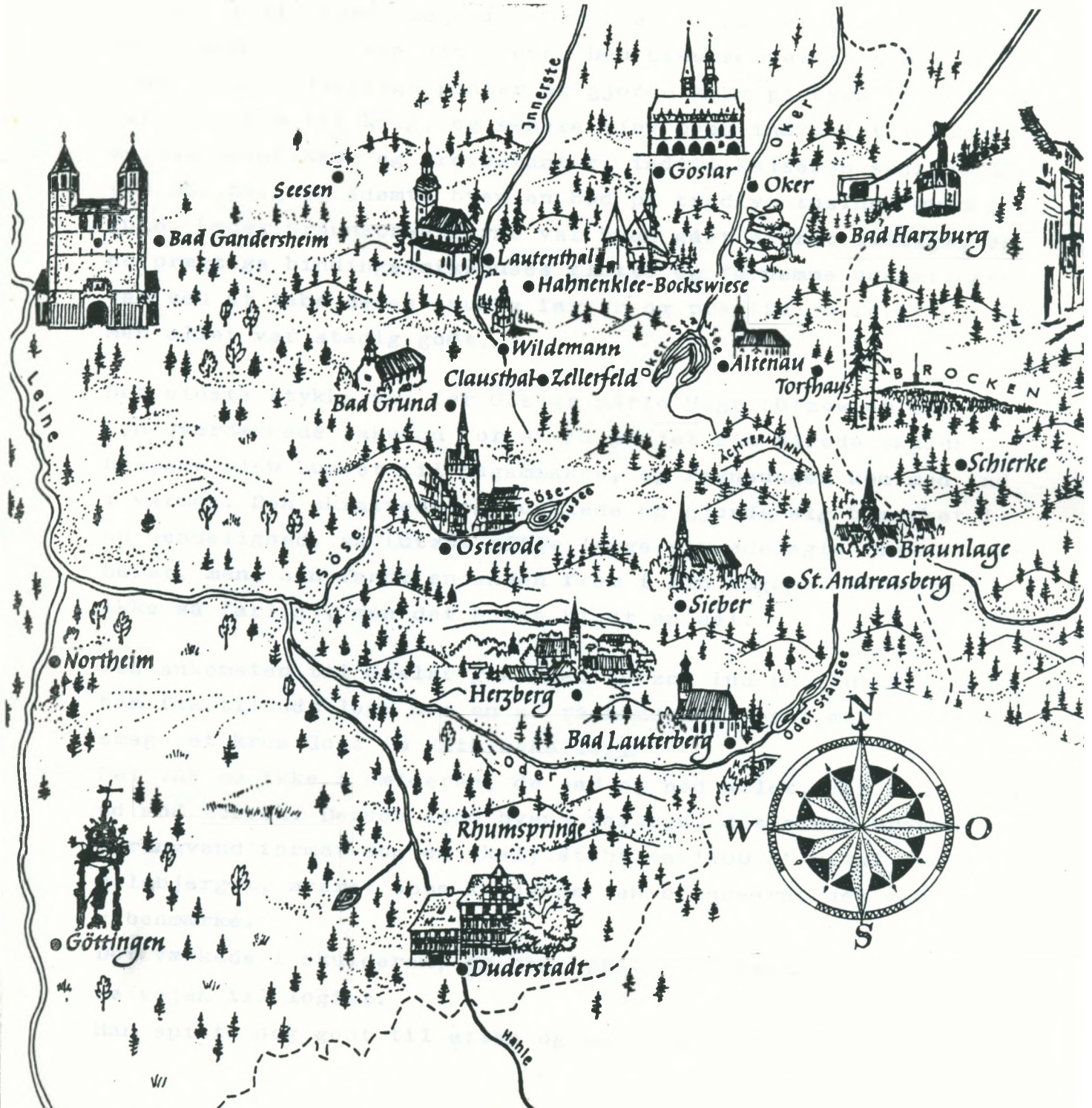
Kampen havde kostet en røver livet, en af de rejsende var også blevet dræbt af et skud gennem hovedet, og den mystiske købmandskarl var hårdt såret.

Da de prøvede at hjælpe ham af med tøjet, bad han om at tale med Hugo Lützow, og inden han udåndede tilstod han at være den Heinz, der rejste med den anden Lützow i Italien. Han havde dræbt ham bagfra, da han vilde over Alperne; havde taget hans penge, klæder, våben osv og var rejst til Østrig, derfra over Böhmen og Sachsen til Halle. Pengene havde han sat over styr. Hestene havde han solgt, og tøjet var efterhånden blevet slidt. Så havde han fået arbejde som købmandskarl hos en Lüneburger, og det var ham, han nu rejste for. Han vidste, at han skulde dø nu, derfor tilstod han for sin sjæls saligheds skyld, og han fremsagde derpå sin trosbekendelse som god Lutheraner og døde. Et øjeblik efter kom rytterne galoperende tilbage for at se, hvad skyderiet betød. Patruljen satte efter røverne, mens rejseelskabet ordnede sig til den videre færd.

Goslar var en ældgammel kejserstad, som havde fået sin plads her i bjergene, fordi her var fundet sølv. Der var også andre malme i rigt mål, men det var især sølvet, de sachsiske og de frankiske kejsere søgte det nærmeste naboskab til.

Senere havde byen en meget omskiftelig skæbne. Den fik købstadsrettigheder i 1219, blev medlem af Hansaen i 1281. Små to hundrede år efter havde byen erhvervet fogedretten og regaleretten til minedriften, det sidste dog kun som pant.

Under den sorte død gik alting i stå, og minerne styrtede ind.

Senere i samme århundrede kom en ny blomstringstid. Nye malmfund blev gjort, og skovarealer erhvervet som pantelen. Foruden mønten, som byen selv slog, var øllet en god indtægtskilde. Det berømte, goslarische Gose havde nu været brygget i næsten 200 år.

Det pragtfulde kejserslot, Kaiser-pfalz, som var brændt i den mørke og fattige periode, blev genopbygget i bindingsværk og indrettet til byens magasin. Der blev bygget en bymur, der kort efter kom til at stå sin prøve. Den braunschweigiske kærtug fik indløst de kejserlige panter og gjorde krav på byen og dens murer. Det kom til krig, og senere blev byen indviklet i kampene mellem katolikker og protestanter, indtil kejseren sejrede 1547 ved Mühlberg og idømte byen en bod på tredive tusinde gylden i guld. Under Braunschweigerne var byen gået stærkt tilbage, og de prægtige bindingsværkshuses flotte og fornemme udskæringer var ved at tabe deres smukke farver og pragtfulde forgyldning. Men øllet var stadig godt.

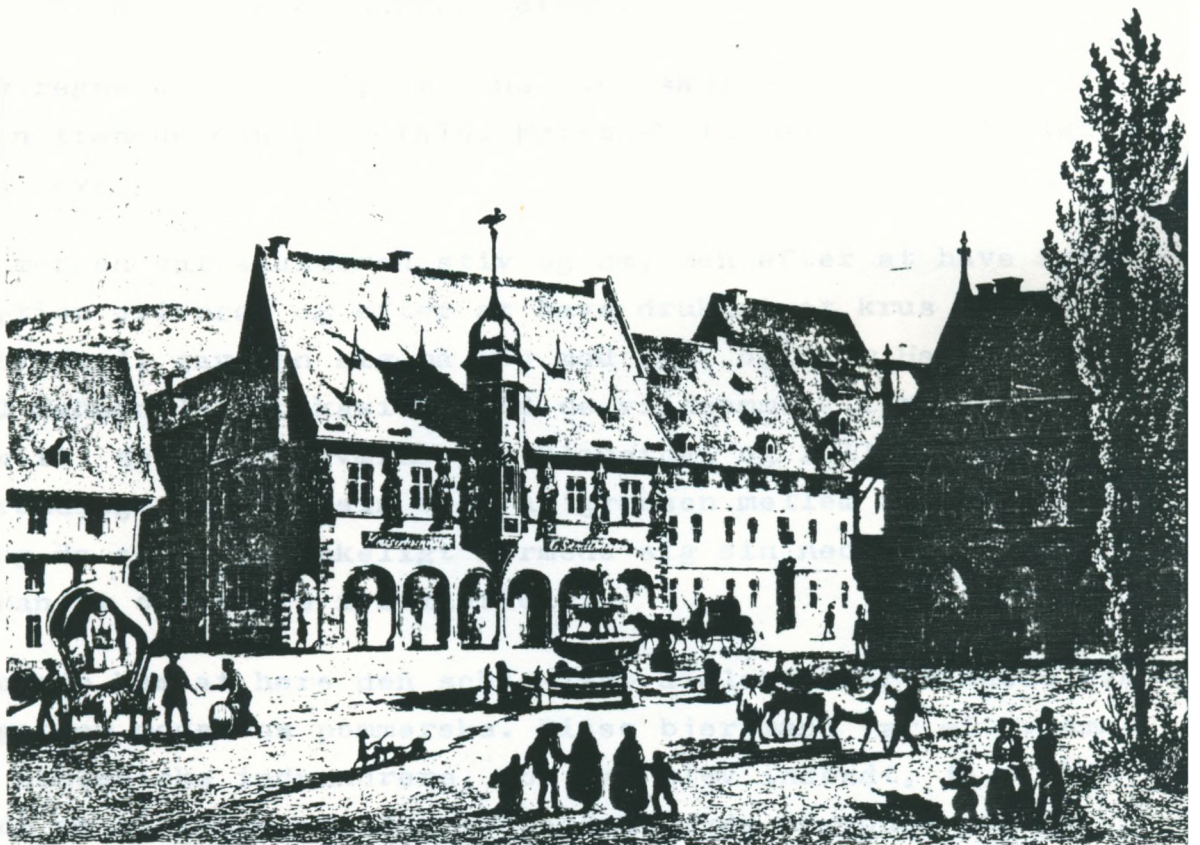
Det sidste stykke vej før Goslar måtte Hugo Lützow op bag i den overdækkede pakvogn for at få plejet sin sårede skulder. Hestene blev bundet til bagsmækken, og ravneungen kom med ind i varmen. Den skrattede og gurglede og gjorde sig bemærket i en uendelighed, så Lützow måtte lægge sin ødelagte frakke over buret, mens han fandt en anden frem i sin bagage. Såret var ikke så farligt, men det havde blødt en del.

Ved ankomsten til Goslar gik Hugo Lützow ind på rådhuset, hvor han fik tilbudt logi hos en af rådmændene. Først måtte han dog smage et krus Gose im Rathauskeller.

Det var nu ikke i kælderen, de sad og nød øllet, men i arkaden ud mod torvet. Derude stod byens vartegn, det store bronze-springvand formet som en skål, støbt ca. 1200 af metal fra Rammebjerg, øverst oppe knejsede den bronzeørn, der var byens våbenmærke.

Det værkede i skulderen, og han opfordrede rådmanden til at vise vejen til logiet.

Han spiste dog godt til aften og sov godt i rådmandens dyner,

KÄISER WORTU UND RATHHAUS IN GOSLAR

Leipzig & Leipzig, G. G. Lang, Verleger

Dengang Hugo Lützow red ud af Wolfenbüttel, var der en gadedreng, der råbte efter ham, at den der ravneunge kan da vist ikke lære at synge. Han fæstede sig ikke meget ved det, men undrede sig dog lidt over, hvad knægtens mening kunne være. Nu, hvor han var kommet til Goslar, forstod han det og huskede den lille episode igen.

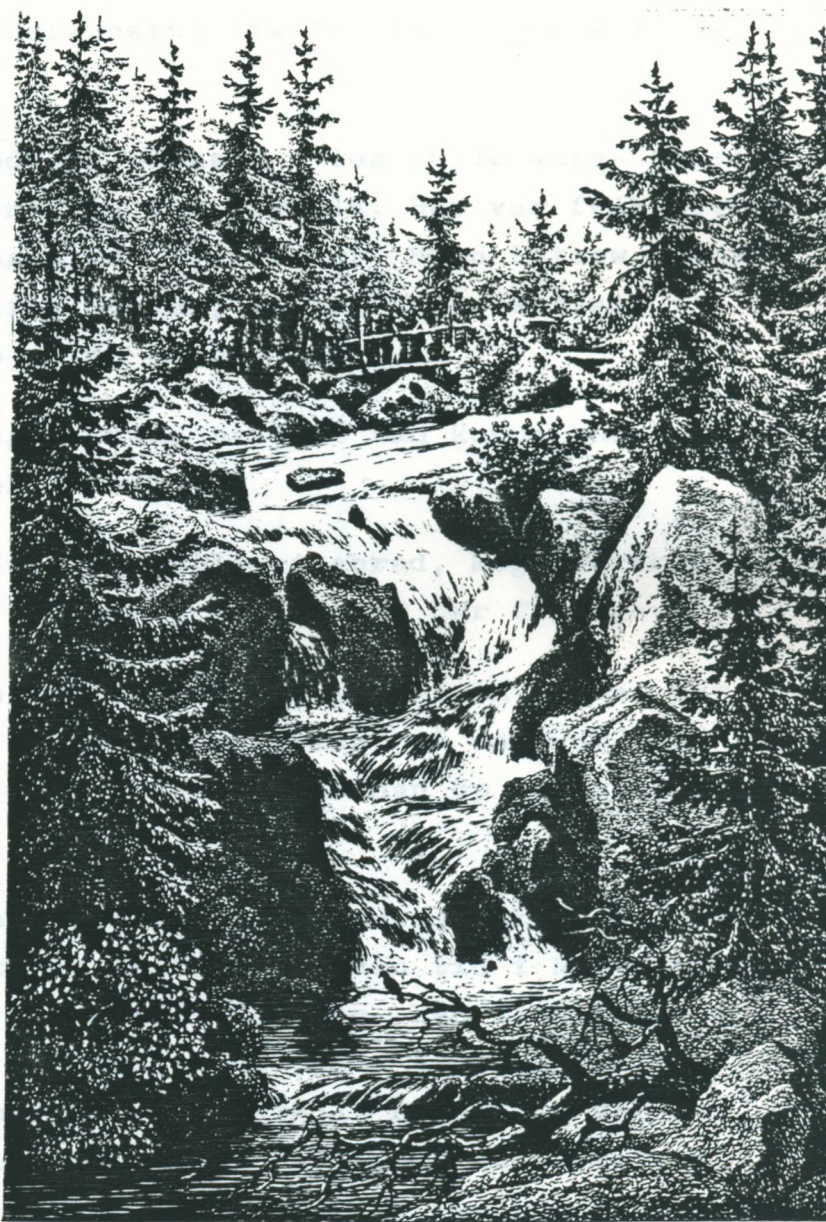
I Goslar opdrætter man kanariefugle og lærer dem at synge. De unge hanner sættes sammen med ældre, gode sangere, for at de kan lære af dem, og traditionen har udviklet en sangertype med en særlig blød klangfarve. Disse fugle kaldes Harzere og er meget efterspurgte.

I fredstid kunde man se koner og unge piger trave afsted til markederne rundt omkring med tårnhøje stabler af fuglebure på ryggen for at få deres Harzere afsat.

Lützow regnede ikke med, at hans ravn skulde få en blød tone, men han trænede den i at tale. Først skulde den lære at sige: Kongen leve.

Næste morgen var skulderen stiv og øm, men efter at have spist en portion øllebrød og efter at have drukket et krus af byens gode hvedeøl, gav han sig på vej mod syd, op over Harzplateauet til Hahnenklee-Bockswiese med de vildsomme klippepartier, videre til de to bjergværksbyer Clausthal og Zellerfeld, der var grundlagt på hver sin side af grænsen mellem to hertugdømmer, og da solen betænkeligt nærmede sig sin nedgang, besluttede han at overnatte i Zellerfeld.

Det morede ham at høre den schlesiske dialekt, der mindede ham så meget om moderens pommerske. Disse bjergmænd var efterkommerne af schlesiske indvandrere, som var blev indbudt, ja tigget og bedt om at komme, da den sorte død havde udryddet den oprindelige befolkning her i bjergene. Disse folk havde så bevaret deres sprog og skikke, og Hugo Lützow kom til at overvære deres Johannesfest, hvor de pyntede unge grantræer med kulørte æg, og hvor de holdt en piskekonzert med vognpiske.

Schütz del.

1894.

ICH SÜNDIGER BINNE.

Forholdet var, at ingen af de krigsførende parter ønskede at sætte bjergværksdriften i stå. Hele den mandlige befolkning af bjergmænd og skovhuggere blev hjemme, og der var ikke plads for røverbander, de vovede sig simpelthen ikke op i bjergene. Vejen mellem Goslar og Zellerfeld var ganske vist god og farbar hele vejen, men det var en bjergsti med stejle stigninger og bratte sving, med svimlende afgrunde, med smalle træbroer over brusende bjergbække, der gjorde plankerne våde og glatte, med iskolde vadesteder og ingen gode rastepladser, så det var ikke nogen anvendelig hærvej. Harzboerne fik lov til at være i fred og kunne føle sig trygge.

Også den enlige rytter med sin pakhest i løs tøjle kunne rejse i sikkerhed. Her var ingen fare for baghold. Her var folk hjemme og kendte hinanden. Ingen var røvere her. Hugo Lützow havde ikke kunnet få nogen fører i Goslar, og han havde sat sig i respekt ved at gennemføre turen alene.

Det var da heller ikke nogen skade til, at han kunne snakke med dem på sin mors dialekt.

Aftensmaden var lidt usædvanlig. Vildsvinebrad, kogt fårekød, en lammekølle og diverse tilbehør, heriblandt bær fra skoven.

Dagen efter fik han følgeskab videre mod syd af en gammel hyrde, der sprang afsted på vejen som en gemse, så det var vanskeligt at følge med til hest. Så stoppede han op og lo, han havde jo ikke så travlt.

Midtvejs kom de til en vejstrækning, hvor ruten gik hele kompasset rundt, ligesom det var tilfældet i sin tid i Nordspanien, hvad han ikke undlod at fortælle hyrden. Den lidt latterlige situation tvang ham næsten til at prale lidt af sin berrejsthed. På denne strækning gik det stejlt nedad, de var nu over plateauet, og det gik mod Harzens sydrand, mod Osterrode, hvor han havde tænkt sig at overnatte, så han kunne være i ordentlig tid i Herzberg den følgende dag.

Den raske, gamle fører fik en klækkelig betaling for turen.

VENSTRE BILDETS MARKPLADSEN I KOPENHAGEN

Leub. & Hartog. G. W. Lange in Copenhagen

Enkehertuginde af Braunschweig-Lüneburg, Anne Eleonore af Hessen-Darmstadt, modtog ham overordentlig nådigt. Hun var en dame på vel et halvt hundrede år.

Straks hun så Hugo Lützow studsede hun og syntes at lede i sin hukommelse. "Han minder mig om en eller anden, en Pommeraner, tror jeg, som jeg lejlighedsvis har truffet ved forskellige hoffer. Han førte sig på samme måde med en særlig gratie uden at være feminin, og han var en sand hofmand. Kom han fra Mecklenburg? Jeg tror, han var en Behr, en af de berømmelige brødre von Behr. Samuel hed han, Samuel Behr, mecklenburgsk råd og gesandt, og hans bror hed vist Hugo.

Det var jo ingen sag, når han på denne måde for tredive år siden havde fået den bedste introduktion af sine morbrødre, og det glædede ham at høre enkehertugindens erindringer om dem. Hun indrømmede, at hun som purung havde haft en svaghed for Samuel, men partiet var selvfølgelig umuligt.

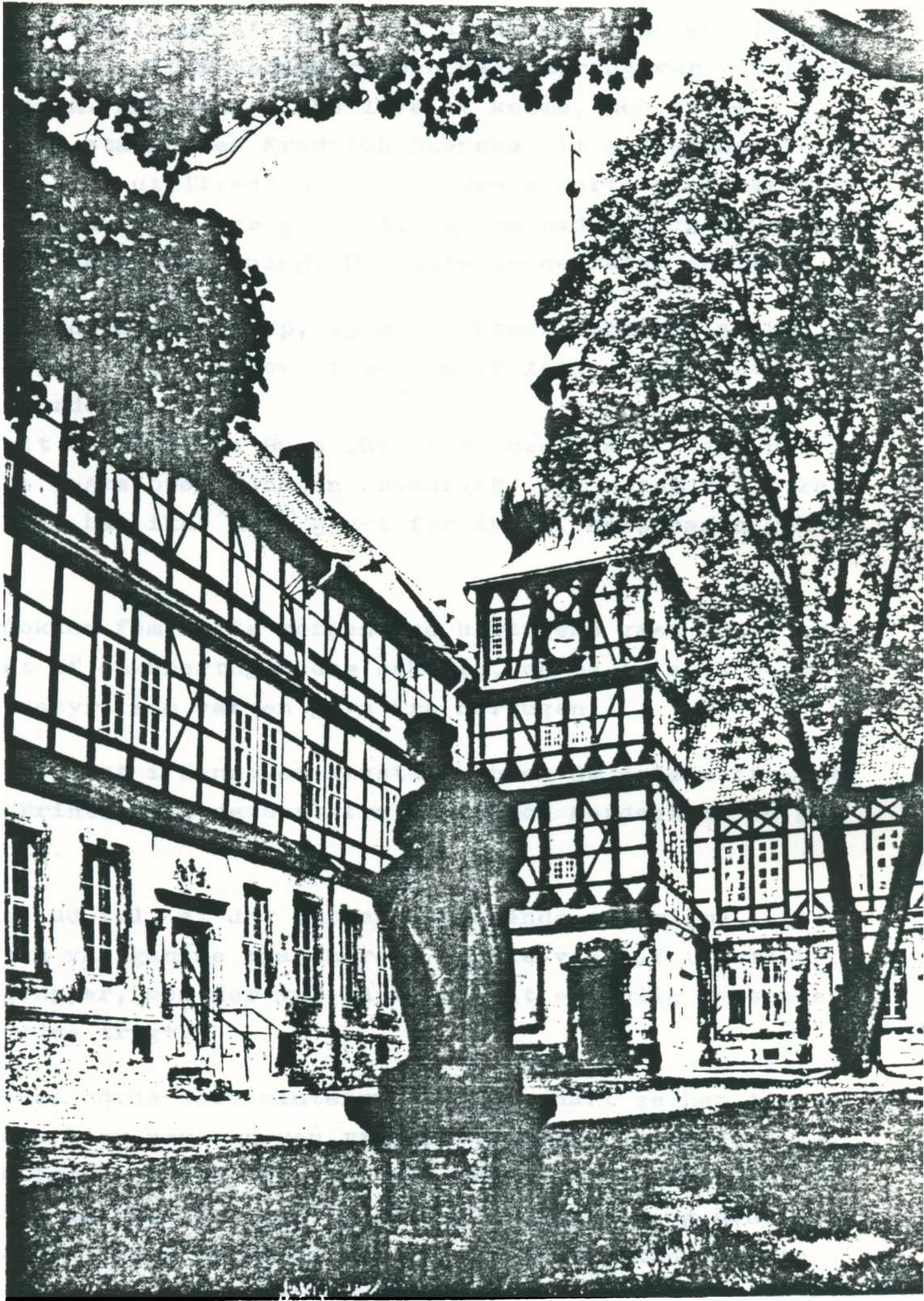
Enkehertuginde underholdt sig længe med ham og indbød ham til at overnatte på slottet, hvor der blev disket op med tredive retter og forskellige vine.

Desværre så hertuginde sig ikke i stand til at rejse til begravelsen under de herskende forhold, men han fik en smuk donation for sin rejse.

Slottet Herzberg er en bindingsværksbygning, som ligger på en høj klippe ovenfor byen af samme navn, og der var en pragtfuld udsigt til alle sider fra slottets vinduer.

De var næsten med beklagelse, Hugo Lützow rejste videre, måske havde han håbet på en ansættelse, men i alle tilfælde skulle han gøre sit arbejde færdigt, og den næste station på rejsen blev nu Kalenberg, hvor han ventede at finde hertug Christian Ludwig, også en bror til dronningen.

Han valgte ruten syd og vest om Harzen, hvor han kunne følge floddalene. Han fik et par friske heste med af hertuginde, der ville sende posthestene retur.

Herzberg. Schloß-
hof mit Uhrturm
hier hat die „gute
alte Zeit“ ein Asyl
gefunden

Slottet Kalenberg lå på et højdedrag af samme navn ved floden Leine nogle mil syd for Hannover. Den unge hertug var venlig, men noget fjern. Han kunne ikke love at komme, men ville i så fald sende sin statholder Fredrich Skencke til at repræsentere sig. Han var lidt utilfreds med den store eskorte hans mor havde sendt med den kongelige gesandt, og som sad i borgestuen og åd og drak på hans bekostning. De måtte sende retur snarest.

Efterhåndе tæde hertugen op, og Hugo Lützow forstod, at han havde nogle problemer med overtagelsen af Zelle, som ellers var ved at gå i orden.

Han blev helt opstemt, da Hugo Lützow tilbød ham at tage bud med til hans yngre bror, Johann Friedrich, der netop var i Zelle. Det skulle han ikke have gjort for intet, hvis sagen gik i orden.

Allerede klokken fem næste morgen red hertugens gæst ud af porten ledsaget af enkehertuginde's eskorte, og på en smuk hest med fuldt udstyr, som var en gave fra hertugen.

Efter en kort rast i Hannover Neustadt, hvor de spiste frokost i der Chur=Printz, red de bort fra Leine mod nordøst ad en god hovedpostrute.

Det kunne se ud til, at der var en begyndende optimisme i byerne, for ruten var ganske trafikeret, ganske vist af talstærke, bevæbnede grupper, men der var så mange, at en enlig rejsende her kunne rejse trygt.

De bønder, der havde sæt vinterrug, kunne snart se hen til en høst, men det blev næppe nogen rig høst, Aksene var halvtomme, de knejsede for meget, og der var for ~~lægt~~ lægt imellem dem. Det så ikke for godt ud. Men der var langt mellem agrene, og den, der høstede bare en smule mere end sit eget forbrug, kunne vente skyhøje priser. Det blev nok svært at forsvare høsten i venter.

Et stykke ud på eftermiddagen nåede de Zelle og red direkte til slottet, hvor den unge hertug ivrigt åbnede sin brors skrivelse, hvorpå et lettet udtryk bredte sig over hans ansigt.

Hertugen beordrede et måltid sat frem for sine gæster og undskyldte sig så og trak sig tilbage, men det varede ikke længe, før han vendte tilbage.

Det glade udtryk var forsvundet, og han virkede rådvild.

Hugo Lützow rejste sig straks og tilbød sin assistance, hertugen kunne frit disponere over ham, han var selv ved at være desperat. Han havde stadig ikke fået noget ny ansættelse, men, hvis han nu kunne gøre sig nyttig for brødrene, blinkede der måske et håb forude.

Han var begyndt at bide negle igen, lige som den første tid i Nykøbing Falster. Det havde køstet ham en voldsom koncentration at holde op, og han forudså, at det ikke ville blive lettere denne gang.

Hertug Johann Friedrichs problem var, at han måtte have bud til Bremen endnu i aften. Hvis Lützow og hans eskorte red med det samme over heden til Verden og videre langs wesen til Bremen, var der en mulighed for at redde situationen.

Han ville straks skrive et brev til sin bror, hertug Georg Wilhelm, som var i Bremen, men det var af yderste vigtighed, at de nåede frem før den postrytter, der var taget afsted nu klokken tre eftermiddag.

De skulle få en fører med og brevskaber, der skaffede dem de bedste skifteheste undervejs. Vejret var lyst og det var højsommer, natterne var ikke mørke.

Klokken var ikke fire, da de red ud af Zelle med kurs mod nord-nordvest, tværs over heden med dens vildsomme terræn. Der var dog en såkaldt indkastet vej, en enkelt grøft, der markerede ruten.

Enkehertugindens drabanter fik en god betaling. Der var gået bud den modsatte vej, der skulle forklare deres lange udebliven, så de var i højt humør, og hestene skridtede godt ud.

Så snart de var varmet op, slog Hugo Lützow over i galop, og nu gik det i flyvende fart med solen i ansigtet.

Hugo Lützow fandt aldrig ud af, hvad disse hastige ridt skulle tjene til, men hertug Christian Ludwig overtog samme år staden Zelle, og foruden den smukke, brune hest Avanti med det smukke udstyr fik Hugo Lützow tilsendt en tung guldkæde som tak for assistencen.

Hesten og raven havde han ladet sende hjem fra Zelle til den elskværdige hertug Johan af Eutin med en kort note.

Solen nærmede sig sin nedgang, da de red ud af Verden, hvor de havde gjort et kort ophold og skiftet heste. Snart kunne de slå over i trav, let galop og tilsidst i fuld galop gennem det flade land langs Wesers bred.

Kort før midnat red de op foran det pragtfulde rådhus i Bremen, hvor den unge hertug Georg Wilhelm logerede, og snart efter sad en udaset Hugo Lützow med en kande vin og et bæger foran sig og berettede om sin raske tur.

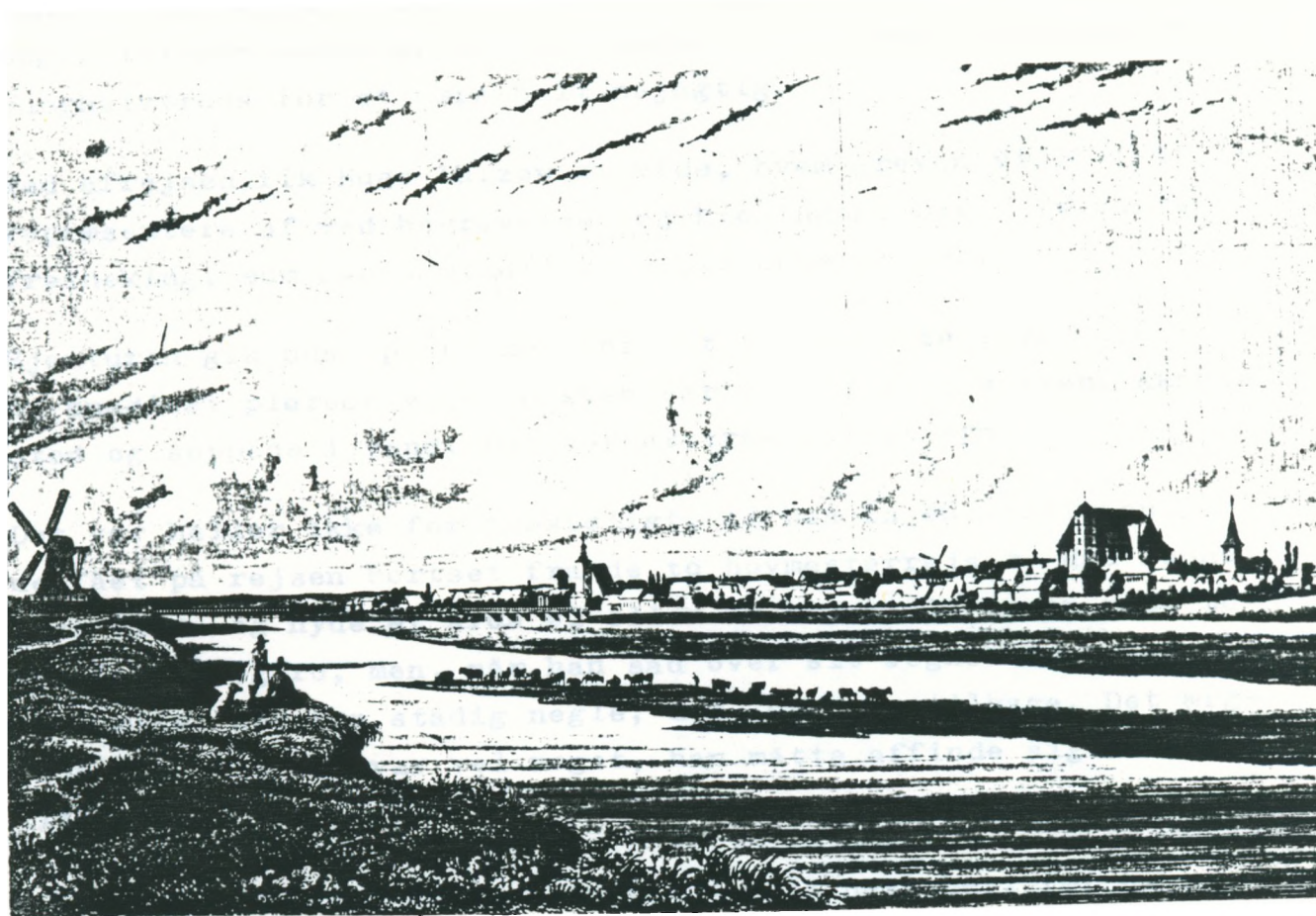
Hans sårede skulder havde plaget ham meget, men det viste sig, at netop det forcerede ridt havde fået såret til at hele godt. Hertug Georg Wilhelm kunne ikke love at komme til kong Christians begravelse.

Efter at have hvilet ud en dag i Bremen, og her smagt på flere af de fine vine i rådhusets kælder, tog han afsked med enkehertuginde's eskorte, som vendte om, medens han selv red mod vest over Delmenhorst til grev Anton Günther i Oldenburg.

Den aldrønde greve måtte beklage, at forberedelserne til hans egen 65års fødselsdag den 1. november var så langt fremme, at en aflysning var umulig. Men naturligvis ville han lade sig repræsentere af en betroet mand, og hans egen fest skulle blive præget af den triste baggrund.

Greven var en lidenskabelig hesteavlser, og han gik i høj grad ind for den lettere hestetypen, der nu måtte afløse de svære og tunge stridshingste, man brugte i rustningernes tid.

Hugo Lützow var stum af betagelse, da han besøgte grevens stalde. En kuriositet var hingsten Kranich, hvis manke nåede jorden, og hvis hale var ni alen lang.

TOTALANSICHT VON VERDEN.

Druck v. Verlag G. A. Lange in Darmstadt.

Ikke mindre var hans beundring, da staldmesteren trak ham tilside og viste ham planerne til den caroussel og hesteballet, der skulle opføres ved grevens 65. fødselsdag.

Han havde før set carousseller og hesteballett opført, men det var den første, han havde set nedfældet på papir med alle ture og volter, og med kostumetegninger. Han spurgte og spurgte og stjal med øjnene, alt hvad han kunne.

Grevens rarietetskabinet var meget morsomt, men her foretrak den rejsende gesandt biblioteket, som også var udmærket, omend ikke på højde med det i Wolfenbüttel.

Hugo Lützow var selv begyndt at samle på bøger, og overalt på sine rejser opsøgte han den lokale boghøker for at finde gode bøger til sin samling, der allerede var på over halvtreds bind, enoghalvtreds for at være helt nøjagtig.

Ved afrejsen fik Hugo Lützow at vide, hvem greven ville lade sig repræsentere af ved begravelsen og kroningen. Det blev oberst Freineking, som han samtidig blev præsenteret for.

Hjemturen gik uden problemer bortset fra vådt tøj, vådt seletøj og bundløst plørede veje. Høsten var ved at gå i vasken. Aksene stod og soppede i vand. Det var et trøstesløst syn.

Det var heller ikke for trøsteligt, at han ingen kondition havde fået på rejsen bortset fra de to hovmesterrejser. Han kunne godt sidde og nyde et krus øl eller et bæger vin og en pipe tobak i fred og ro, men, når han sad over sit regnskab, eller når han læste, bed han stadig negle, det, der var tilbage. Det ærgrede ham, men det var vel noget, han måtte affinde sig med indtil videre.

Det varede, som før sagt, lige til den 22. november, før hans ansættelse som hofjunker var en kendsgerning.

Boghandel i begyndelsen af 1600-tallet. Detalje af et kobberstik af Butikkerne, der var åbne ud mod gaden, blev populære modesteder for tidens elegante ungdom. Den kvindelige boghandlermedhjælper viser bogen »La Marianne« frem, et skuespil der havde stor succes på teatret i 1636, samme år som Corneilles »Le Cid« udkom. I den anden hylden bag ved står »Spaniens Historie« og »Frankrigs Historie«.

Samme dag blev han sammen med syv andre hofjunkere sendt ud i staden for at tilsige den menige adel, som havde givet møde, at komme til slottet næste dag og ledsage kongen til kroningen i Vor Frue kirke.

De fire skulle tilsige herremændene, og de fire andre skulle tilsige deres damer, at de skulle møde og ledsage dronningen.

Hugo Lützow var blandt dem, der skulle invitere damerne. Han red på Camargue, der var blevet udstyret med den pragtsadel, han havde fået af hertug Christian Ludwig, som kort efter havde overtaget staden Zelle.

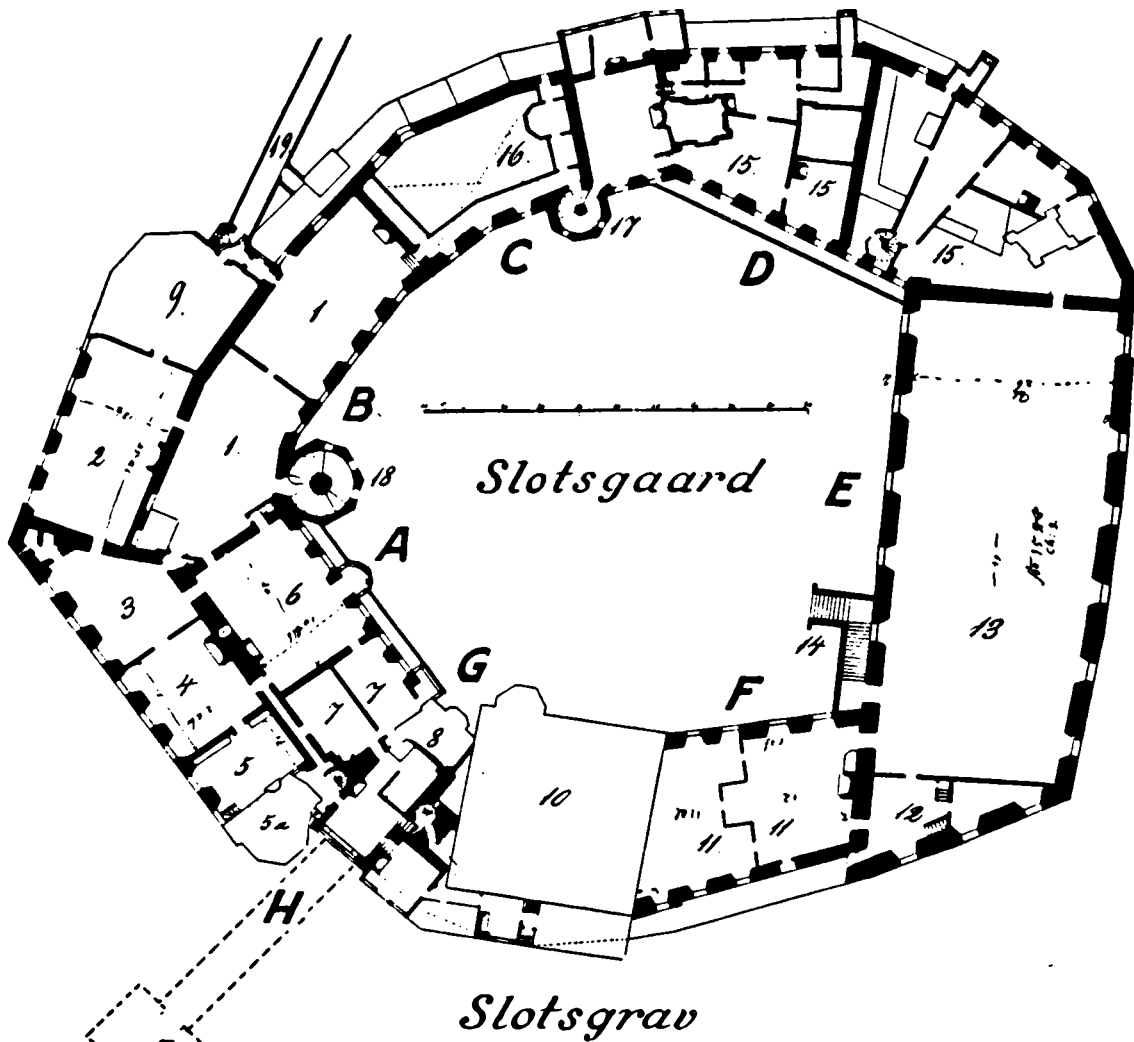
Dagen efter samledes rigsrådet i slottets rådstue, mens de øvrige adelsmænd samledes i riddersalen mod nord. Fruentimmeret samlede sig i dronningens forgemak, fra hvis balkon de kunne se ned i gården. Da klokken var ti, var alle samlet og rede til at drage til kirken.

De seks forordnede marskaller var Sivert Urne til Raarup, en midaldrende hofmand, der i mange år havde været Christian den Fjerdes overskænk; Adam Henrik von Pentz til Warlitz, der havde tjent ved det svenske hof, ved det mecklenburgske hof, ved det sachsiske hof og hos kejseren, og som siden 1646 havde været hofmarskal; Manderup Due til Halkiær, som notorisk var drabsmand, men som ved sin svigerfars indflydelse var sluppet med at stå åbenbar skrifte og trække sig tilbage fra hoffet i nogle år; Jesper von Ørtzen, som var den nye konges hofmarskal; Niels Krabbe til Skiellinge, der havde kæmpet på Spaniernes side nede i Holland, og endelig Frantz Pogwitz til Ravnholt, som havde været generalproviantmester under Torstensson-fejden.

Det var et prægtigt selskab, der var forsamlet her. Silke, brokade, fløjel og kniplinger, pelsværk, guld og ædelstene lyste en imøde fra alle kanter. Store hatte stafferet med fløjel og hermelin, strudsfjer, perler og bånd, vældige, tunge guldkæder, ordensbånd med elefanter, den væbnede arm og andre fornemme symboler skinnede på mange brede bringer.

PLAN OVER KØBENHAVNS SLOTS I. ETAGE

Udarbejdet af C. Chr. Andersen, efter Opmaalinger foretaget i 1707, da der blev Tale om Slottets Nedrivning.

A = Kongefløjen.	D = Køkkenfløjen.	G = Portfløjen.
B = Drabantsalsfløjen.	E = Riddersalsfløjen.	H = Broen.
C = Kirkefløjen.	F = Raadstuefløjen.	I = Porthuset.

1. Drabantsalen. 2. Kongens første Forgemak. 3. Andet Forgemak. 4. Audiensgemak. 5. Kongens Kammer.
 5 a. Taarnkamret. 6. Dronningens Forgemak. 7. Dronningens eget Gemak. 8. Dronningens Smykkekammer.
 9. Drejerkamret. 10. Blaataarn. 11. Raadstuen. 12. Trompeterstolen. 13. Riddersalen. 14. Trappen til Riddersalen.
 15. Køkkenfløjen. 16. Kirken. 17. Kirketaarnet. 18. Drabanttaarnet. 19. Løngang til Stalden.

Stærke farver, røde, gyldne, blå og grønne, violette, brune samt hvidt og sort gjorde billedet glødende og uroligt, ikke mindst, da herrerne begyndte at bryde op.

Først gik marskallerne op for at hente de udenlandske fyrster og gesandter, en efter en i rangfølge ned til kongens sommergemak, som var hans første forgemak, hvorhen rigsrådet imens havde forføjet sig.

Først blev fyrstbiskoppen af Lübeck, hertug Johan af Slesvig-Holsten til Eutin, afhentet af marskallerne, dernæst hentede man hertug Christian Ludwig af Braunschweig-Lüneburgs gesandt Herr Fredrich Skencke til Winterstaaet.

Den tredie i rang var hertug Frederik den Tredie af Holsten-Gottorps gesandt, landråd Claus von Qualen ledsaget fra sit kvarter til kongen. Så fulgte dronningens bror, hertug Ernst August af Braunschweig-Lüneburg, og den unge hertug Frantz Philip af Slesvig-Holsten-Glücksborg, der repræsenterede sin far.

Som den sjette kom hertug Joachim Ernst af Slesvig-Holsten og Plöen, den tidligere tronkandidat, som var kasseret af stænderne. Så fulgte hertug Christian af Sønderborgs gesandt, statholder for hertugdømmerne, Christian Rantzau til Breitenburg, og endelig den grevelige gesandt fra Oldenburg, oberst Freineking.

Så blev gesandterne fra Lübeck, Hamborg, Danzig og Rostock afhentet i kuskvogn på deres logementer ude i staden.

Da alle var samlet, trådte kongen ind, iført en sølvstykkets klædning, og stillede sig på et sort fløjelstæppe, hvor alle de tilstedeværende gik hen og gav ham hånden efter rang.

Imidlertid var Hugo Lützow, før rigsrådets ankomst, gået ad løn- gangen fra kongens gemakker ned til staldene, hvor det var hans opgave at gøre kongens egen hest klar til optoget. Pagerne havde han instrueret omhyggeligt om deres pligter ved den kongelige modtagelse.

KØBENHAVNS SLOT PAA CHRISTIAN IV.s TID
Efter Akvarel af Charles Christensen.

Kongens holstenske staldmester, Nicolaus von Merlou havde udtaget otte smukke heste til de fremmede fyrster og gesandter, og han anførte nu fremføringen af hestene på slotspladsen.

Da alting var rede, blev der blæst fanfare af trompeterne på pladsen, indtil processionen blev sat igang af de seks marskaller.

En paukeslager ledsaget af seks sølvtrumpetere førte an, alle klædt i glatte, sorte klædninger. Pauken og trompeterne var behængt med hvide faner med rigsvåbnet og kongens valgsprog i guldbroderi: Dominus providebit.

Så fulgte de seks marskaller tre og tre, og efter dem den menige land- og hofadel tre og tre.

Dernæst kom de fremmede fyrsters og gesandters adelige følge, og efter dem de to holstenske landråder, herr Caspar von Buchwald og Henrich von Blome.

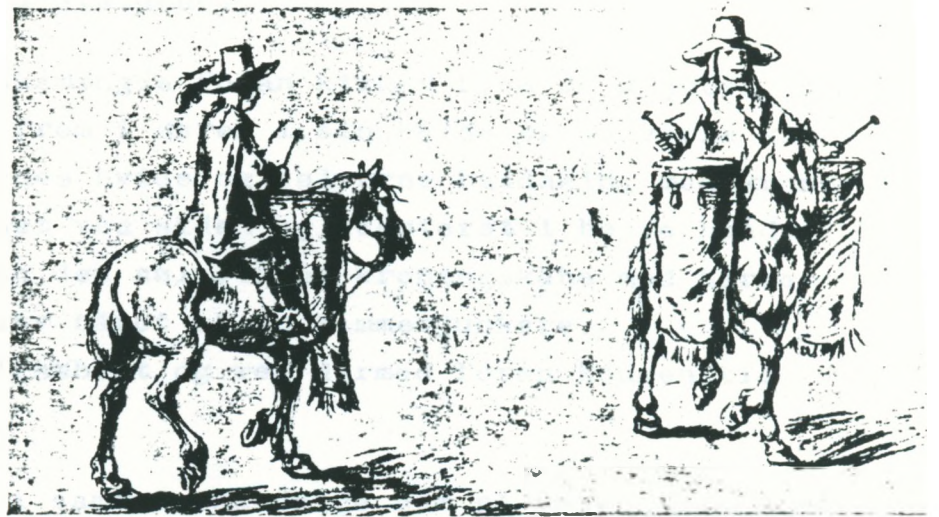
Denne afdeling af optoget sluttedes af endnu en paukeslager og tolv trompetere i samme udstyr som de første.

Nu kom Danmarks Riges Råd ridende to og to i sorte fløjelsklæder og kapper og fulgt af Rigens Regalier, som blev fremført af de fire fornemste råder: Rigens Admiral Ove Giedde til Tommerup med Rigsæblet, Rigens Marsk Anders Bille til Damsboe med Sværdet, Kongens Kansler, Herr Christian Thommesen Sehested med Sceptret, og Rigens Hofmester, Herr Corfitz Ulfeld med den kongelige Krone.

De var ledsaget af de fire ældste sekretærer i danske kancelli, som holdt regalierne ved herrernes til- og afstigning.

Efter regalierne red kongen selv under en sort fløjelshimmel, som blev bæret over ham af 24 fornemme adelsmænd, som alternerede 12 og 12.

På begge sider af kongen gik 24 sortklædte hellebardere. Desuden fulgte til fods under himlen på kongens højre side drabanternes høvedsmand Tønne Reedtz til Barritskov, på venstre side kammerjunker Offe Skade og Niels Banner.

Bag kongen gik tredive edelknaber og lakajer i hvidt atlask og fløjel fulgt af firs drabanter i sort klæde.

Til sidst kom de fyrstelige gæster og gesandter ridende to og to fulgt af deres tjenere, pager og lakajer, som sluttede op-toget.

Fra slotsporten til Højbro stod to kompagnier gevorbne på begge sider af processionen, og fra Højbro til Frue kirke stod borgervæbningen vel stafferet i gevær i to lange geledder langs ruten.

Da kongen ankom til kirkens dør, stod Hugo Lützwow rede til at tage imod hans hest, som han derpå førte tilbage til de kongelige stalde. Han kom således ikke til at overvære højtidelighederne i kirken, da han var med til at klargøre den anden hest til tilbageturen med den kronede konge.

Da hesten var beskoet med sølv, fik den gamacher på til udturen over til kirken, hvor de blev fjernet. Dens dækken var i hvidt og sølv og nåede ned til jorden.

Det var ud på eftermiddagen, før der kom bud, at nu skulle hestene til kroningsparaden være ved kirken om en halv time, og så blev der travlhed i staldene.

Den forsamlede menneskemængde foran kirken brød ud i jubel, da den nye konge trådte frem i døren i sin hvide og sølverne klædnigg under den ligeledes hvide og sølverne baldakin, med krone på hovedet, rigssværdet ved siden og scepteret i højre hånd. Over skuldrene bar han den sølvstukne kroningskåbe med hermelinsfor, hvis slæb blev bæret af to kammerjunkere. Rigens Admiral bar rigsæblet og red dermed foran kongen til slottet.

Processionen foregik i samme rækkefølge som på vejen til kirke, og på vejen blev en stor hob firkantede guld og sølvmonter kastet i grams blandt folket af herolderne. På den ene side var kongens billede og navn, på den anden side en urtepotte og ordet TANDEM, endelig!

Vor Frue ved Middelalderens Slutning. Rekonstruktionstegning af *Charles Christensen*.

Mens processionen skred frem, gav voldenes kanoner tordnende salut fra alle bastioner hele vejen rundt, forbi Rosenborg og runde kirke og helt om bag Christian den Fjerdes ny boder.

Hugo Lützow smuttede bagom ned til stranden, hvor han lod sig sætte over med en båd til slottet, hvor han meldte sig tilbage til tjenesten.

Ved ankomsten til slottet gik kongen og de fremmede gæster til deres logementer, og marskallerne gik til riddersalen, hvor der blev dækket op på alle borde.

Borgervæbningen drog ind på slotspladsen under deres respektive kvarterfaner og stillede sig op i roder, hvorpå de afskød nogle salver med deres musketter, fulgt af en ny salut af kanonerne.

De fremmede blev nu samlet igen i kongens forgemak, hvorfra de kunne se over mod Børsen. På slotpladsen blev en stegt okse, fyldt med alle slags vildt, fugle og anden steg, givet til pris for folkemængden, som kastede sig over den med deres knive i vild kamp, så den snart var revet bort.

Så åbnedes der for et springvand, som sprang med rød og hvid vin i tre timer, så alle fik nok at drikke, hvilken type de helst ønskede.

Derefter blev kongen og dronningen ført til riddersalen efterfulgt af de fremmede fyrster og gesandter, og her blev holdt en banket med hele den indbudte adel fra hele landet, som varede indtil midnat, hvorpå der blev antændt et kunstfærdigt og velarrangeret festfyrværkeri, som afsluttede festdagen.

Mørket herskede nede i staden i de smalle render mellem huse, som man kaldte gader og stræder. Det nye kongepar gik opmærksomt til ro efter en anstrengende dag, men ude i mørket herskede mørkets gerninger.

Det var mørkt endnu, da en ophidset mand kom til slotsvagten og forlangte at komme til at tale med kommandøren.

Christian IV.'s Krone.
Forfærdiget af Didrik Fiuten i Odense.

Kort efter kom en forstyrret vagtkommandør op i drabantsalen, hvor Hugo Lützow sad og raflede med en anden hofjunker. Han kom hen og hviskede til dem, at æresporten på Amagertorv var blevet fjernet i nattens løb, så der ikke ville være nogen til dronningen, når hendes procession skulle afgå til kirken idag.

Situationen var fuldstændig grotesk. Man kunne ingenting gøre nu med så kort varsel. Hvem skulle overbringe nyheden til kongen og dronningen. Hun ville blive aldeles rasende og ikke til at komme i nærheden af i flere dage.

Var det ikke galt nok, at kronen ikke var den rette, men en hastigt fremstillet erstatning.

Det begyndte at dæmre for de forsamlede, hvem det var, der havde fjernet æresporten. Det var uden tvivl prinsessen, Leonore Christine, som igen havde foldet sig ud.

Hofjunkerne blev enige om at rafle om, hvem der skulle overbringe nyheden til kammerjunkeren Offe Skade til Kærbygaard, som havde vagten hos kongen inat.

Det blev Hugo Lützow, og han måtte som ventet følge med kammerjunkeren ind til kongen, der blev helt hvid i ansigtet af indestængt vrede. Det varede lidt inden han fik samlet sig til at svare, og så dirrede hans stemme.

Denne artighed skal komme rette vedkommende dyrt at stå.

Slottet var begyndt at blive levende. Rygterne var begyndt at sprede sig. For bare een uklar kendsgerning bliver til mange rygter på et øjeblik. Man hørte løbende og trippende skridt, og da kongen trådte ind i dronningens forgemak, kunne man over slotgården se det rakkende skær af tællelys, der blev båret bag de uklare vinduer i køkkenfløjen.

Den unge dronning tog situationen med forbavsende fatning. Hun var kun tyve år, og det var hendes livs store dag, der nu skulle blive en hån, som man ville tale om i hele Nordeuropa i løbet af nogle få uger.

Hun så sig om et øjeblik, mens hun knugede et kniplingstørklæde i den ene hånd, så søgte hun kongens blik med en stum anrøelse. Han så alvorligt på hende og nikkede kort, så lo hun i trods og knejsede med nakken.

UT SALVEM PALMAM stod der på den ene side af den nu nedrevne æresport, (for ærens skyld), og på den anden side NON PACE TRUMPHUS MAJOR, (ingen triumf er større end freden).

Skulle de to sentenser læses og forstås i sammenhæng? Var de en advarsel fra rigsrådet og Corfitz Ulfeldt? I så fald fik dronning Sofie Amalie ikke denne påmindelse, og fra hendes side var fred herefter en umulighed.

Hun gennemførte sin rolle med bravour og blev stærkt hyldet af en begejstret folkemængde. Det var jo nu over tredive år siden, man sidst havde haft en dronning.

Frederik den Tredie holdt gode miner. Han viste ingen tegn på sin vrede over den uhørte fornærmelse.

I det hele taget viste han sig fra begyndelsen som en meget stille herre. Dette satte folkeviddet i forbindelse med hans kongelige valgsprog DOMinus PROVidebit og gav ham øgenavnet domprovsten, dog kun hviskende i fortrolige kredse.

Sagtmodig mands vrede er farlig. Den går lange veje og finder altid sit mål.

I tredive år havde der ikke været en dronning på Københavns slot. I tredive år havde Christian den Fjerde været på rejse og hofholdningen på slottet havde fået lov til at skøtte sig selv. Enhver kan sige sig selv, hvad det havde afstedkommet af uordener. Disciplinen var slap, og alle hentede selv mad og drikke, og spisningen foregik på alle tider, og hvor folk selv syntes, ofte på de ansattes egne logementer.

Hugo Lützow fortalte kongen om de stramme og velordnede forhold, han havde mødt hos enkedronningen på Nykøbing slot på Falster. Kongen lyttede interesseret, men fandt, at der foreløbig var andre sager, som var mere presserende.

I første omgang blev hele hofstaben reduceret drastigt, ganske enkelt fordi der ikke var nogen penge til rådighed. Selvfølgelig beholdt han sine trofaste folk, som havde tjent ham i Bremen-Verden og Holsten, og så naturligvis Hugo Lützow, som kunne glæde ham med at tage et halvt års orlov uden gage.

Det var de to hofmesterrejser, han først måtte have til side. Den unge hertug Johan Georg af Mecklenburg var noget stiv i det, og det blev aldrig til nogen fortrolighed med ham, men den unge hertug Frands Philip var en levende ånd, åben, ivrig og videbegærlig, og selv om det blev en ganske kort introduktionsrejse til de vigtigste hoffer, blev de så gode venner, at Hugo Lützow korresponderede med ham i resten af den unge fyrstes korte liv.

Det var på denne rundtur, Hugo Lützow modtog en opfordring af hertug Georg Wilhelm af Hannover til at modtage stillingen som kammerjunker og staldmester hos ham, hvis Frederik den Tredie ville give ham lov til at forlade sin nuværende post.

Hugo Lützow fik et brev med hjem af dronningens broder, der heri bad kongen om at lade sin hofjunker rejse og gøre karriere i Hannover.

Det førte til, at kongen den 29. juli 1649 udnævnte Hugo Lützow til sin kammerjunker og staldmester.

Posten från kontinenten till Sverige befordrades från 1646 av ridande postryttare. I detta tyska träsnitt från 1648 illustreras hur nyheten om freden i Westfalen sprids över Europa. Wien, Paris och Stockholm, de dåvarande politiska huvudcentra, är markerade. Till den svenska huvudstaden förs budskapet om fred, »Fried», över Östersjön med postjakten. Postryttaren – också symbol för Den Svenska Historien – har postluren för munnen och postsäcken bak på sadeln. Överst till vänster svävar »Fama» dvs. ryktet på sina vingor och till höger flyger på sina bevingade skodon gudarnas budbärare Hermes iväg med fredsbudskapet. I vänster hand håller han hermesstaven. Tyskt ettbladstryck.

Først skrev han den gode nyhed til sin tidligere læremester, Arent van der Kuhla, der nu sad som lensmand på Kronborg, og så gav han sin glæde luft i et brev til den unge hertug Frands Philip i Sønderborg. Tilsidst måtte han så formulere en beklagende takkeskrivelse til hertug Georg Wilhelm i Hannover.

Hofjunker var den laveste rang blandt de adelige hoffolk, og de dannede kernen i den såkaldte hoffane, det korps, der udgjorde den kongelige garde. Som kammerjunker var Hugo Lützow forfremmet til at være medlem af kongens personlige livvagt. Det skulle imidlertid ikke være længe før skuffelserne indfandt sig.

Det franske hofceremoniel, som var under fuld udvikling under Ludvig den Fjortende, havde endnu ikke sat sit præg på det danske hof, som var yderst tarveligt og beskedent efter europæisk målestok, men det skulle ikke være længe, før der blev indført en ny rang, som næsten gjorde Hugo Lützows forfremmelse til en illusion.

Hidtil havde Hugo Lützow ikke interesseret sig meget for ordlyden af den kongelige håndfæstning, men da en vis von Pentz i 1649 blev naturaliseret som dansk adelsmand og derpå udnævnt til kammerherre, gik det op for ham, at der var en paragraf i håndfæstningen, der sagde, at ingen udlændinge kunne gøre karriere ved det danske hof uden rigsrådets samtykke.

Men netop da stod han overfor at skulle på en langvarig rejse til kejseren, og ved hjemkomsten tilbagekomsten ville han blive præsenteret for den nye hofordning, som han selv havde efterlyst, men indført af kammerherre von Pentz.

Nå, han var jo da i hvert fald kongelig staldmester, det var der ingen, der kunne tage fra ham, og dog. Glæden kunne tages fra ham. Kong Frederik den Tredie var en lærd mand, og hans interesse for hestene var ikke noget at tale om. Han forærede til stadighed så mange heste bort, så det var til alvorlig fare for avlen.

Nu skulle han for eksempel afsted til kejseren med otte hvide heste, alle af Camargues afkom, og dronningens bror i Zelle fik et udsøgt spand,

Det var holsteneren Christian Rantzau, der på kongens vegne skulle rejse ned til Wien og tage Holsten i len af den tyske kejser, Ferdinand den Tredie.

Ligesom i sin tid Corfitz Ulfeldt benyttede Christian Rantzau lejligheden til at få titel af rigsumiddelbar greve, idet hans tilkøbte Barmstedt amt blev gjort til arveligt grevskab.

1650 havde været et dårligt høstår, og det var for den sags skyld udmærket, at der blev mindsket lidt i staldene, men at det skulle være fra den bedste ende...

Ligesom sidst med Corfitz Ulfeldt var det en prægtig delegation med mange fornemme herrer og mange smukke karosser, og Hugo von Lützow havde den gang en egen vogn i toget, selv om han red en stor del af vejen.

Christian Rantzau elskede skønhed, værdighed og ynde, og han førte sig virkelig selv med fornem anstand, men hans elegance modsvarede desværre af et griseansigt med blå, udstående øjne, som ville have været latterligt, hvis han ikke sad inde med så stor rigdom og magt, som han gjorde. Forresten var han behagelig og omgængelig i sin væremåde, og rejsen til Wien var vel tilrettelagt i enhver henseende.

Ruten gik over Hamburg, Zelle, Hannover, Wolfenbüttel, Halle, Dresden og Prag, så de ankom til Wien langs Donaus nordbred og måtte krydse Donaus indlandsdelta med de utallige øer, der ved forårstid var oversvømmet for en stor del.

Efter endt audiens og ceremoni rejste Hugo Lützow med den nyslædede greve til Ungarn, hvor de besøgte Presburg, Gran, Parkan, Neuhäusel, Kaschau og Siebenbürgen, og besøgte en række af de fæstninger, der skulle holde tyrkerne stangen.

Et besøg i Lipiça i det store kejserlige stutteri overbeviste danskerne om, at deres gave til kejseren ikke faldt igennem ved en sammenligning, ja, der fandtes vel ikke en hest i stuteriet, der kom op på siden af den danske fløjhingst, som var en af Camargues sønner.

På hjemvejen besøgte den nyslåede greve og hans følge en række fyrstehoffer, og de blev overalt modtaget med ære og blev kongeligt bevertet.

I Schwerin fik Hugo von Lützow i overværelse af Christian greve Rantzau hertugelig bekræftelse på, at han var af gæv, gammel adelig stamme og hertugens brev på det.

Efter ni måneders rejse var de tilbage den 12. april 1651 i et København, hvor meget var sket.

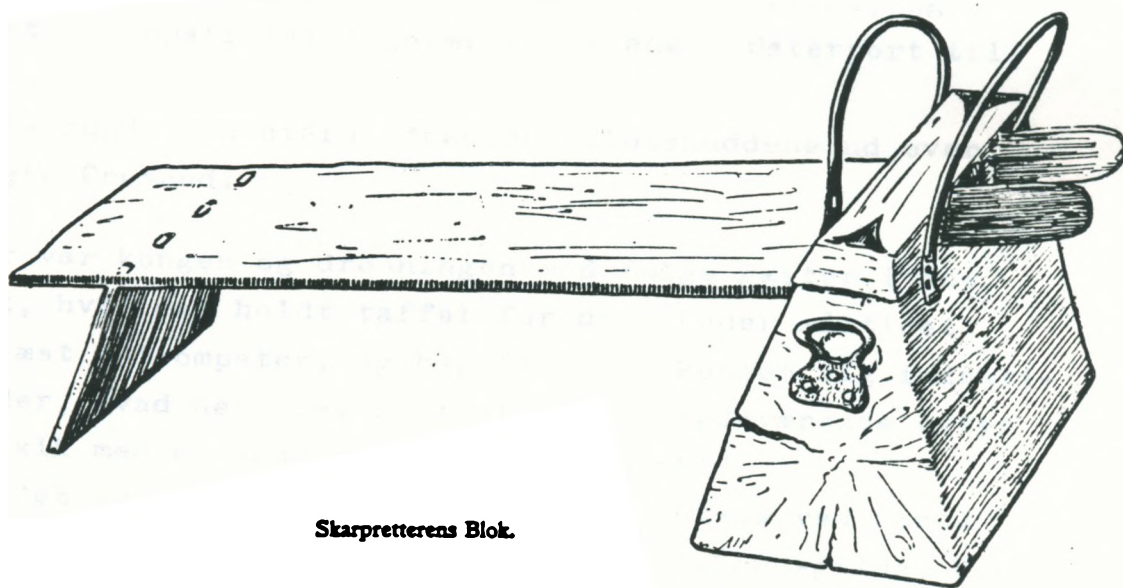
Den før så mægtige rigshofmester Corfitz Ulfeld og grevinde Leonore Christine sad nu bag lukkede døre og skodder i deres gård på Gråbrødre torv og viste sig ikke ude i byen.

Hans regnskaber var ved at blive gennemgået, og han havde fået kongeligt forbud mod at forlade hovedstaden. Og så var der den mystiske sag med Dina Vinhofers, der blev henrettet den 11. juli på slotspladsen i overværelse af bl.a. dronningens brødre, der var på besøg fra Tyskland.

Det var vel denne henrettelse, der satte panik i Ulfeld, for et par dage efter stak han af i nattens mulm og mørke med sin hustru for via Holland at rejse til Sverrig. Overhovedet for det såkaldte svigersønnernes parti var borte. Endelig kunne kongen triumfere.

Kort tid efter fik Hugo Lützow den triste meddelelse, at hans gode ven og elev, den unge hertug Frands Philip var død den 3. august.

Den 24. september udsendte kong Frederik den Tredie den første af en række luksusforordninger, der skulle indskrænke det overhåndtagende luksusforbrug ved bryllupper og begravelser, og det dermed forbundne valutaforbrug.

Skarprettens Blok.

Den 12. december 1651 fik mecklenborgeren Hugo von Lützow til Bachendorff endelig naturaliseringspatent som dansk adelsmand, og der var herefter ingen lovlige begrænsninger for hans advancementsmuligheder. Det var en stor dag for den unge staldmester, som allerede otte år før ved meddelelsen om svenskernes indfald i Danmark havde taget sit parti og var ilet hjem til Danmark.

I januar 1652 var han med kongen og dronningen i Skåne.

"Anno 1652 sidst udi Januario er den Stormegtigste Høyborne Furste och Herre Herr Frederich den Tredie, Danmarckis, Norges, Wendis och Gottis Konning, Hertug udi Slesuig, Holstein, Stormarn och Dytmerschen, Greffue udi Oldenborg och Delmenhorst, med sin Elskelig och Høyborne Furstinde och Dronning Sophie Amalie reysset fraa Kiøbenhaffn och her offuer udi Skaane, at besee Hans Maysts och Cronens Fæstninger."

Den 4. februar kom kongen til Malmø med et stort følge, og hele borgerskabet var opstillet i gevær fra stadens Østerport til slotsporten.

Fra slottets runde kanontårne drønedede salutskuddene ud over det isbelagte Øresund.

Dagen efter var kongen og dronningen med følge gæster i Sct. Knudsgildet, hvor man holdt taffel for dem. Under måltidet blev der blæst i trompeter, og bagefter lod kongen sig indskrive som broder, hvad der blev mødt af de tilstedeværende efter ældgammel skik med et enstemmigt: "Jaah, jaah!"

Sammen med det øvrige følge blev også Hugo Lützow ved denne lejlighed indskrevet som broder af Malmøs Sct. Knudsgilde, dog uden acclamation.

Næste morgen blev Hugo Lützow sendt til borgmesteren med en gave på 100 rigsdaler fra kongen og dronningen.

I den følgende tid inspicerede kongen grænsen til Sverrig og besøgte alle fæstninger og skanser.

29. Malmö og Malmöhus.
Efter Braunius. Beschreibung der Städte, 1574, IV.

Nu og da red kongen ud kun ledsaget af nogle få hoffolk, og så kunde det hælde, at den ellers så tillukkede og ordknappe mand blev hlet munter.

Det var tydeligt, at Ulfeldts fald og flugt havde befriet ham for et tungt pres.

Tilbagerejsen over sundet kom til at foregå i kane, da alle farvande var frosset til allerede i begyndelsen af februar. Da kanerne nærmede sig kysten ved Sjælland, kom de ind i nogle isskruninger, og det blev nødvendigt at skaffe nogle rideheste med isbrodder ud til de kongelige og dem af deres følge, der ikke selv havde redet hele vejen.

Oppe i land holdt de kongelige karosser og ventede.

Lykkeligt hjemkommet til København samlede de nye Sct.Knudsbrødre sammen til et sølvbæger, som man vilde give til Malmøgildets brødre, og den 5.juni 1652 sendte de pr separat post et smukt sølvbæger med deres indgraverede navne og med følgende vers indpundslet på siden:

"Paa Sanct Knuds dend store dag
 Dig Malmøes Stad til welbehag
 Wille wi dette lidet gaffue
 Som Brødere der offuersendt haffue."

Det kan vel have været en månedstid senere, Hugo Lützow havde være i Østergade og gøre den spanske gesandt sin opvartning og nu var han på vej tilbage til slottet.

Det var slået om til tøj, og Højbrostræde var næsten under vand helt op til trædestenene midt i strædet, ja helt oppe ved Amager tøj var trædestenene oversvømmet af snavset rendestensvand, som han betænkte sig lidt på at træde ud i, da han fik et let slag på skulderen. Han sprang frem og snurrede rundt i det samme, kården var halvt ude af skeden, da han smækkede den tilbage igen og bredte armene ud med et stort smil.

Hans angriber var ædle og velbårne Erik Holgersen Rosenkrantz, krigskommissær for Lolland-Falster og Lützows gamle rejsefælle fra den store ambassaderejse til Spanien med Hannibal Sehested i 1641. Rosenkrantz havde den gang fået sin skulder slået af led ved et fald fra det muldyr, han red på.

De to mænd havde meget at tale sammen om, og Rosenkrantz trak Lützow med hen i Østergade igen til kontrafejer Karel van Mander, der holdt beværtning midt i gaden.

Her fik de et krus øl og en pibe tobak, mens de genopfriskede fælles oplevelser og fortalte hinanden om egne minder fra den berømmelige færd.

Hannibal Sehested var nu en enestående forhandler og diplomat, det var de enige om, men blev så pludselig alvorlige, forsigtig! Isen er usikker! Den samme ædle herre var nu persona non grata og borte i fremmed tjeneste, og her var ikke stedet til en drøftelse af hans meriter.

Kom, lad os gå hjem til min bror, der har en gård her ude ved den gamle Østerport. Det er rentemester Jørgen Rosenkrantz, om I kender ham. Der kan vi tale videre om tingene.

Hugo Lützow anede ikke, at det var skæbnen, der havde arrangeret dette møde i det oversvømmede Højbrostræde. Glad og let til mode slog han følge med den statelige Erik Rosenkrantz, som for første gang introducerede den nye dansker i familien.

Rosenkrantzterne var en mægtig slægt, som gennem århundreder havde været talrig og som oftest haft en eller flere repræsentanter i Rigsrådet.

Erik Rosenkrantz og hans søskende var sønner og døtre af Holger Rosenkrantz den lærde, som havde sit eget lille universitet på sit slot Rosenholm, men som på grund af sin samvittighedsfuldhed kom i konflikt med Christian den Fjerde og konsistorium, fordi han hævdede, at den virkeligt troende kristne ikke kunne undlade at gøre gode gerninger. Man ville kunne kende ham på hans gerninger. Men Luther havde sagt, at bare troen kunne frelse, det var kun den, det kom an på, og ikke de gode gerninger. Holger Rosenkrantz mistede sin plads i Rigsrådet og sine len.

Både sønnerne og døtrene var lærde folk, men anden arv fik de ikke hjemmefra, og de klarede sig endnu tildels i gode embeder trods Frederik den Tredies mistro til den gamle, danske adel.

Da han trådte inden for i rentemester Jørgen Rosenkrantzes hus ved den gamle Østerport, blev Hugo Lützow grebet af en mærkelig følelse af at være kommet hjem. Der var en venlig og ligefrem tone i huset, der mindede ham stærkt om hans barndomshjem i Mecklenborg før flugten til Lübeck.

De havde ganske vist været tolv børn hjemme, og her var kun otte, men det var et hjem, hvor børnene fik deres opdragelse af forældrene, ligesom han mindedes det.

Han fik en hjertelig modtagelse, som næsten slog benene væk under ham. Jørgen Rosenkrantz og fru Christence Juel bar sorg for en lille søn, som de havde mistet året før, men de var dog iført hvide kraver og kniplinger.

Han sad lige så stille og følte, hvordan et indre skjold, han havde opbygget i sit sind, langsomt gik i opløsning. Her var godt at være.

Samtidig repræsenterede denne familie også de idealer, han huskede fra både sin mors og sin fars familier.

Men også på en anden måde fik denne dag og dette besøg betydning.

Phot. af L. Grundtvig.

JØRGEN HOLGERSEN ROSENKRANDS.

Maleriet tilhører Kammerherre, Baron Rosenkrands til Rosenholm.

Langt ude i Jylland, hinsides Viborg, i Lundenæs len, helt nede i Salling nærre herred, ud til Fur sund lå den gamle herregård Keldgaard, som havde sit navn af den kilde, der sprang ud af et nærliggende bakkehæld.

Det var en rigtig gammel herregård med tårn og spir og med en voldgrav omkring, som dog ikke havde kunnet forhindre, at gården for godt hundrede år siden var blevet erobret og plyndret af skipper Klements bondeopbud.

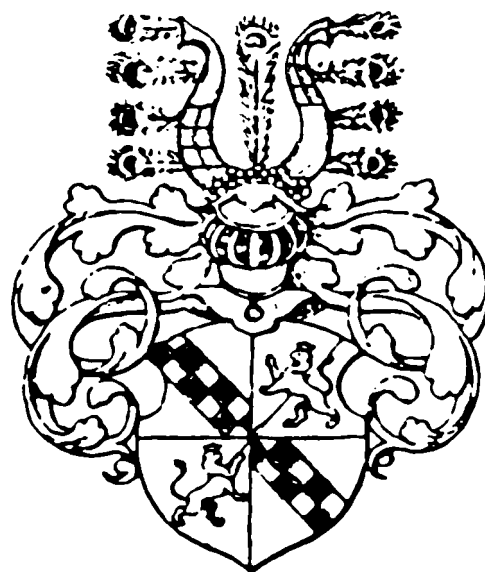
Nu lå gården stille og mørk under den lyse sommerhimmel, der kun havde en mørk toning oppe mod syd. Det var i høslættens travle tid og nede fra engene ved Selde vig kunne man høre lyden af fiol og skalmeje og glade stemmer af karlene og pigerne, der legede i den lune sommernat.

Fuglene var så småt begyndt at vågne i voldgravens siv og oppe i krattet, deres sang tog mere og mere til, da der pludselig lød en høj jamren ud fra gården, som fik fuglene til at tie et øjeblik. Så tog sangen fat igen med stigende styrke. Atter og atter lød dette jamrende skrig ud i natten.

Den ædle og velbårne mand, Jørgen Holgersen Rosenkrantz havde travet op og ned ad gulvet i panelstuen hele natten, han satte sig ned i sin højryggede stol og trommede nervøst på bordskiven med en brik fra det brætspil, han havde forsøgt at fordri-ve tiden med i den endeløse nat.

Der var blevet stille inde ved siden af, og han lagde et øjeblik sit hovede ned på armene. Hanne fra en stor stol ved kakkelovnen lød nu en let rømmen og en stilfærdig stemme sagde: "Jørgen, Jørgen ret nu kommer der vist bud." Han rettede sig op og vendte sig om mod sin far, der rakte ham sin snustobaks-dåse, men han rystede let på hovedet.

I det samme lød der en kort banken på døren, og den myndige Ide Lange kom ind. "I fik ikke den gang nogen ung løveridder, Jørgen, det blev kun til et stakkels kvindebarn, som ligner sin farfar på det røde hår. Ellers er hun køn nok," lagde Ide Lange til med et drilagtigt blink over mod den lærde mand ved ovnen.

Rosenkrantzernes våbenskjold

Det var den 16. juli i det Herrens år 1639, kort før daggry, i Løvens tegn, fru Christence Juel til Keldgaard, Jørgen Rosenkrantz's, nedkom med sin førstefødte, en liden frøken, i overværelse af barnets farmor Sophie Brahe, Holger Rosenkrantz's, og barnets mormor fru Ide Lange, Jens Juels, og adskillige gode fruer.

Og såsom denne verdens jammerdal er ikke vort blivende hjem, men himlens evindelige salighed, lod hendes forældre hende indforlive i Vor Herre Jesus Kristus ved den hellige dåbs sakramente.

Og præsten, Herre Henrik Nielsen Arctander til Selde og Aasted sogne var som vanligt temmelig drukken, men klarede dog ceremonien over forventning i dagens anledning, og døbte hende Ide Jørgensdatter Rosenkrantz efter hendes mormor.

Faderen Jørgen Rosenkrantz, der havde været ansat i Danske Kancelli, havde i 1637 trukket sig tilbage til sit gods, efter at farfar Holger Rosenkrantz's dobbelte retfærdiggørelseslære var blevet mødt med voldsomme angreb fra konsistorium og kongelig vrede.

I de følgende ti år levede derfor den lille Ide Rosenkrantz hjemme hos sine forældre, der opdrog hende i sand Guds frygt og tilholdt hende at lære, hvad der sømmede sig for hendes adelige stand af adelige dyder og sæder.

Hun fik ord for at være en kærlig og lydige pige, der vandt alle for sig, hvor hun kom. Og dygtig var hun til sprog og matematik.

I 1641 fik hun en lillebror, der i dåben fik navnet Jens efter sin morfar, Jens Juel, og Ide kom nu nok til at stå lidt i skygge. I 1642 kom en lillesøster, som blev døbt Sophie efter sin farmor, Sophie Brahe. Det år døde farfar, den lærde latinerner Holger Rosenkrantz som en fattig og skuffet mand.

I 1644 blev det en pige, som kom til at hedde Dorthe, efter oldemor, fru Dorthe Gundesdatter Lange, Jørgen Rosenkrantz's.

Og det var det år, Svenskerne skamløst trængte ind i Jylland uden varsel, uden krigserklæring, som et snigende rovdyr, der pludselig falder over sit intetanende offer.

Nyheden bredte sig så hurtigt, en hest kan rønde, og en nat holdt der også en fnysende hest ved Keldgaards port. Fjenden er i landet.

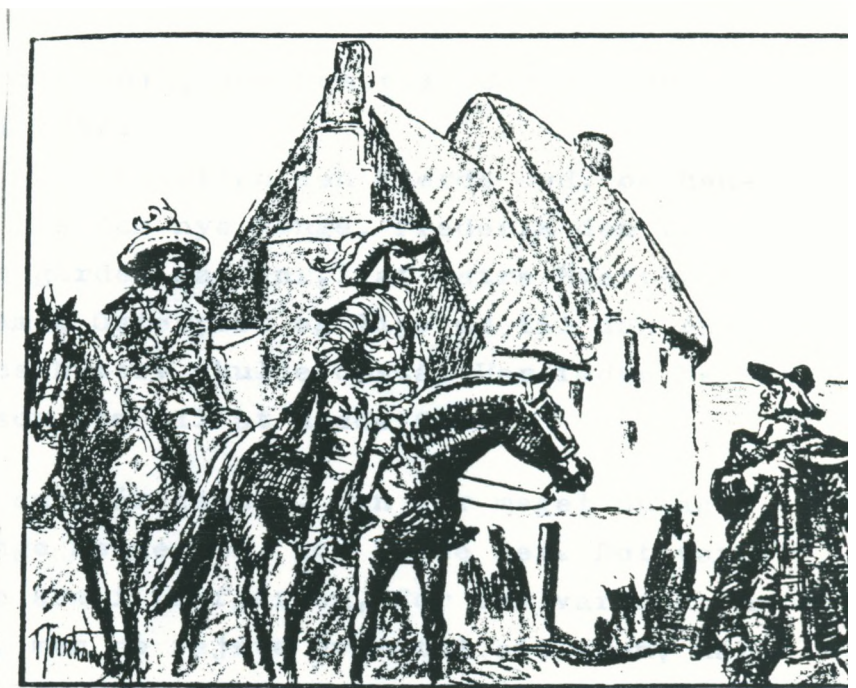
Men netop da gik fru Christence Juel på faldende fode, og det var umuligt at tænke på at sende hende i sikkerhed nogen steder hen. Altså blev familien, hvor den var.

De bedste skatte blev sendt med skib til Sjælland, og der blev sat vagt døgnet rundt i tårnet, for at ikke fjenden skulle komme helt uventet. Gården var dog så vel udstyret, at man kunne holde mindre flokke i skak og afvise marodører.

Selvfølgelig blev det netop på fruens barselsdag, der mødte en større hærafdeling og forlangte adgang til gården. Situationen var selvfølgelig håbløs, og Ides far måtte tinge sig til en Salvegarde, som kunne holde marodørerne borte og beskytte gården mod plyndring. Det blev ikke billigt.

Heldigvis var hovedsmanden for troppen en beundrer af den lærde Holger Rosenkrantz, som han beklagede på grund af forfølgelserne, men, som han sagde, mine folk og mine heste skal ikke mangle noget, for ellers kan jeg ikke styre dem. En lille erkendtlighed skal de også have nu og da, men så vil jeg også garantere, at de holder gårdens bønder fri for plyndring, ja, de vil i givet fald beskytte dem mod andre troppeafdelinger.

Det blev dyrt. De små kontante erkendtligheder gik oftere og oftere på, og hver gang begyndte hovedsmanden med at tale om den salige Holger Rosenkrantz. Den lille Ide vidste siden ikke hvad den grådige hovedsmand hed, men hun kunne agere hans manerer, når han kom og sagde: "Åh, min kære Jørgen Rosenkrantz, når jeg tænker på jeres salig herr fader, står tårerne mig i øjnene." Så var det meningen, at han skulle trøstes med en gave.

Mindst tre gange måtte Jørgen Rosemkrantz købe blytaget på kirketårnet fri, da høvedsmanden i fortrolighed fortalte ham, at han egentlig ikke måtte efterlade sådanne blytage, som kunne støbes til kugler og altså var en slags kontrebände. Men han ville lukke øjnene mod en lille erkendtlighed.

Ide fik ikke altid, hvad hun kunde spise i den tid, og hun blev da også sat lidt i væksten.

Inden krigen var slut, og svenskerne borte, nedkom fru Christence Juel med en lille søn, som høvedsmanden svor at ville stå fadder til. Han var næsten utrøstelig, da barnet kom til at hedde Holger efter sin farfar. Det blev en kostbar barnedåb.

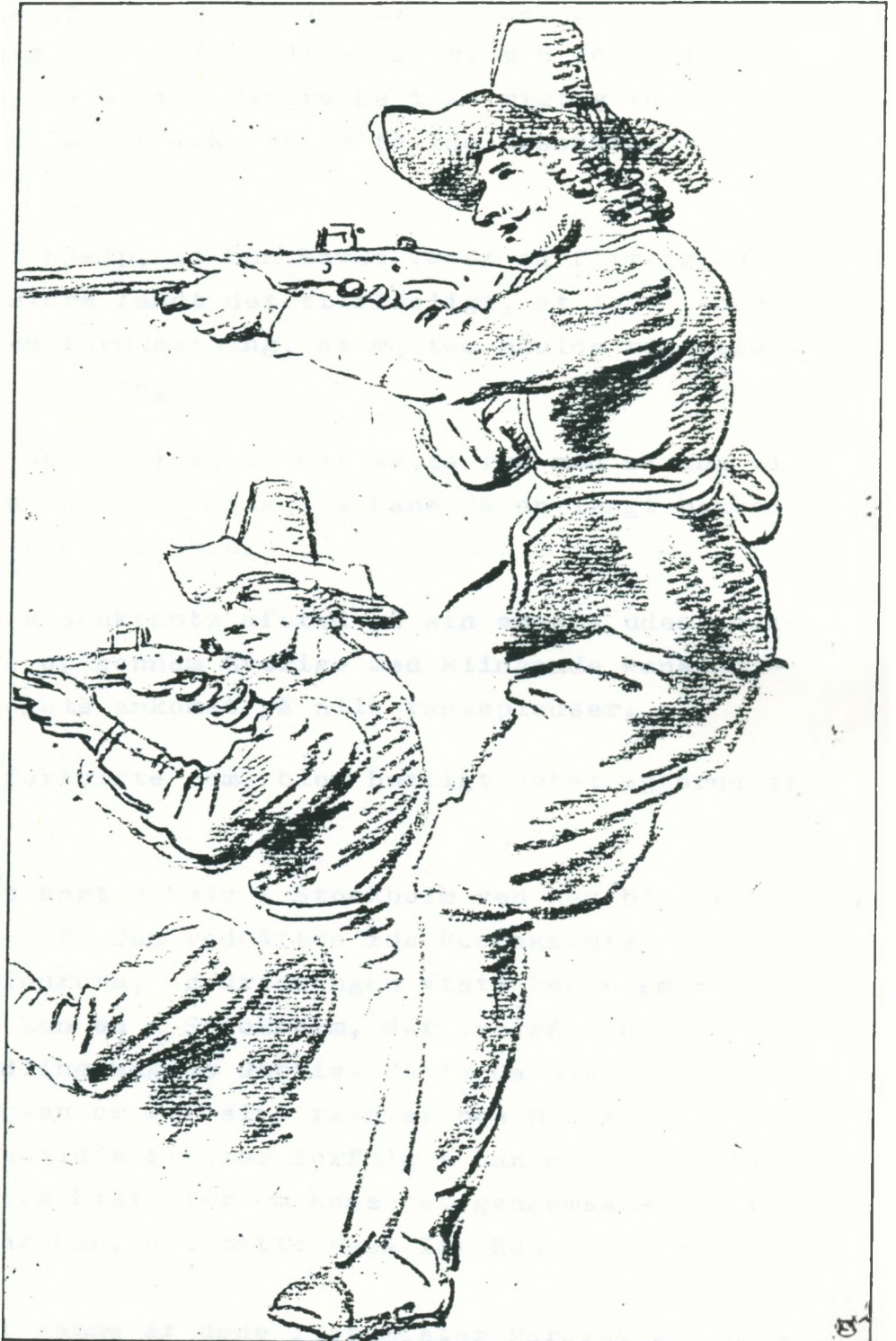
1646 solgte Ides far noget gods for at få resten på fode igen, for selvfølgelig var bønderne ikke gået fri, selv om de var sluppet nådigt i sammenligning med så mange andre på egnen. Især havde de unge piger måttet yde deres for at opretholde ro og orden.

Ide fik endnu en lillebror i 1647, som kom til at hedde Ove, og en lillesøster Beate i 1648.

Da Ide var ti år gammel, var Christian den Fjerde død, og hendes far blev rentemester hos den nye konge, Frederik den Tredie. I den anledning købte han gården matr.nr.1 af Østre Kvarter i København, tæt ved den gamle Østerport og lige ud til den åbne plads, hvor senere Kongens Nytorv skulde opstå. Her fødte hendes mor en lille dreng, som kom til at hedde Otto.

Lille Ide var nu en halv snes år gammel. Hun var meget optaget af den store by og de mange mennesker, som boede der. Det var ikke lige som, når silden kom i Limfjorden, for der var nok en masse mennesker på færde, men de rejste hver til sit igen, når sildeeventyret var ovre, her blev folk boende sammen så mange hele året. Hvor fik de mad fra? Der kunde umuligt blive nok til dem alle. Og Ide besluttede at spare på sin ration.

I 1950 fødte moderen en lillebror, som blev opkaldt efter kongen.

Skitse af en svensk soldat eller to.

Samme år gjorde kong Frederik og dronning Sophie Amalie bryllup på Københavns slot for den danske resident i Stockholm, Peder Juel til Hundsbæk og Ides moster, Margrethe Juel, inden parret rejste til den svenske hovedstad.

Det var forfærdelig spændende for den lille Ide, der med sine elleve år nærmede sig den giftefærdige alder, men endnu mere spændende blev det, da moster Margrethe ikke rigtig turde rejse til Stockholm, hvis hun ikke måtte få Ide Rosenkrantz med derop.

Her kom det Ide til hjælp, at hun havde været så flittig og lydige, så hendes forældre fandt det tilrådeligt, at lade hende rejse med, under den forudsætning, at moster skulde videreføre Ides uddannelse og oplæring.

Rejseselskabet var så heldigt, at det satte ind med streng vinter, så hele rejsen kunde foretages i kane på en langt bekvemmere måde end i vogn eller skib.

Således susede Ide Rosenkrantz afsted på sin eneste udenlandsrejse de mange mile op gennem Sverige med klingende kanebjælde til at melde togets ankomst på alle rastepladser.

En flok ulve, som forfulgte dem, blev hurtigt løbet agterud af de raske firespand.

Det blev kun til et kort ophold i Stockholm ved den bizarre dronning Kristinas hof. Den rødhårede Ide Rosenkrantz med det milde væsen vakte fourore, og dronningen viste hende smigrende interesse. Der var kun en i Stockholm, der overså hende, og det var dronningens yndling Magnus Gabriel de la Gardie. Han havde kun øje for dronningen og for sine rivaler hos hende. Disse formodede eller indbildte rivaler forfulgte han med alle midler, og der gik flere historier om hans let gennemskuelige intriger. Men smuk var han, det måtte også Ide Rosenkrantz indrømme.

Men den 9. september samme år døde Ides moster Margrethe i barselseng, og da nyheden nåede hjem, blev lille Ide hjemkaldt.

W. Hartmanns Stockholmsgrävyr (1650).

Der blev naturligvis i hast arrangeret en afskedsfest for Ide, hvor der bl.a. blev serveret de sene, svenske skovjordbær med den krydrede smag.

Og så gik det da hjemad, men denne gang med Peder Juels egen fornemme karosse, med dronningens eget pas og med en solid livvagt. Ide sad alene i karossen med sin gamle amme, Leene Christensdatter, der havde fulgt hende overalt i tolv år. Det blev en blandet fornøjelse at køre hjem på de dårlige veje de mange mange mil ned gennem Sverige og de gamle danske lande.

Det blev oktober, før de nåede frem til Helsingborg, hvor de måtte vente på skibslejlighed, men var så heldige at kunne gå direkte til København fra Helsingborg, da lejligheden bød sig.

Vel hjemme i København kunde Ide Rosenkrantz fortælle, at den landflygtige Corfitz Ulfeldt og frøken Leonora Christine var ankommet til Stockholm et par dage før mosterens død, frøkenen i mandsklæder, og at de var blevet modtaget af dronningen på anbefaling af greve Magnus Gabriel de la Gardie, som havde anbefalet dem og forestillet dem for dronningen.

Selvfølgelig fortalte Ide kun historien om frøken Leonora Christine i manddragt til sin mor, og kun hviskende, og fru Christence pålagde hende da også at tie med dette og ikke heller fortælle det til sine mindre søskende. Der var også forskellige småtræk om dronning Christine, fru Christence bad hende tie om, når hun fortalte om sit ophold i Stockholm. Vel var det et prægtigt hof, men i visse henseender også noget mærkeligt.

Forresten fandt fru Christence Juel, at Ide nu var ved at være for stor til barnekammeret. Hun havde jo nu været ude i verden og kunde ret vel høre til i fruerstuen. Ide rødmede af glæde, det var næsten som et ridderslag.

KRISTINA

Sveriges dronning.

I de følgende måneder lærte Ide Rosenkrantz en mængde mennesker at kende, når hun med sin mor var på visit på hovedstadens mange adelshuse, hvor man i fruerstuerne ivrigt ventede på den unge piges fortællinger om livet ved det svenske hof.

Hun var naturligvis også blevet introduceret ved hoffet, hvor hun var blevet venligt modtaget, men ikke mere. Her havde hun nogle gange set den kongelige staldmester Hugo von Lützow, når han red skoleridt, eller når han arrangerede en ringridning. Det havde tilsyneladende ikke rigtig kongens interesse, kun den unge kronprins, den lille Christian, der nu nærmede sig de seks år, var en ivrig hestesportsmand med en meget tidlig forståelse for hestenes kvalitet.

Og så en dag i marts, da det var et tøbrud, som fik alle gader og stræder til at flyde over, kom hendes farbror Erik hjem til gården ved Østergade med den hvidblonde staldmester, som hun havde beundret i det stille på afstand.

Han sad i vinterstuen og talte med hendes far og farbror, da hun kom hjem fra en visit i Marsvins gård ved Stranden. Laka-
jen havde måttet løfte hende fra vognen over på husets trappe, da der stod flere tommer vand helt op til huset.

Hun fik helt hjertebanken ved synet af den smukke staldmester, men bevarede dog kontancen og hilste venligt, da hun blev forestillet for ham.

Hvor var hun dog henrivende den lille Ide Rosenkrantz. Det Tizianrøde hår og den sarte perlemorsagtige tein var af en enestående skønhed, men dertil kom hendes beskedne væsen, der alligevel udstrålede en fornem sikkerhed, der var usædvanlig for så ung en pige. Hugo Lützow var lige ved at tabe vejret. Kunde han mon gøre sig håb om at slutte forbindelse med denne ædle familie og dette smukke barn.

Nej, nu måtte han tage sig sammen. Realistisk set havde han ikke en chance, som situationen var. Uden levende slægt, og med en ret beskeden stilling som staldmester, gik det ikke.

Selv om det var et par velopdragne unge mennesker, kunde det ikke undgå rentemesterens opmærksomhed, at der var amoriner i luften, og selv om den unge staldmester havde hans sympati, var det uden betydning i en så vigtig sag som et eventuelt ægteskab. Det fine smil, som havde spillet om hans mund, blev undertrykt, og han brød ind i samtalen med en besked til datteren om at opsøge sin mor.

Kort efter brød Hugo Lützow op og blev ledsaget ud på trappen af sin vært og hans bror. Han havde fået noget at tænke på. Måske havde han fået noget at kæmpe for, noget at stræbe efter.

Den sommer blev Danmark oversvømmet af en mængde eksemplarer af Corfitz Ulfeldts forsvarsskrift, "Højttrængende Æresforsvar", der mere var et angreb på kongen og regeringen. Alle eksemplarer blev under strafansvar krævet afleveret til myndighederne.

Nu blev rigshofmesteren så endelig afsat, og som hans afløser valgtes Joachim Gersdorff, som fik sin udnævnelse i oktober måned.

Nu aflagde Hugo Lützow jævnligt visit i rentemestergården, men han traf ikke mere Ide hjemme. Det var kun nu og da, han tilfældigt traf sammen med hende i selskab, men det var nok til, at fastholde hans beslutning. Den pige skulde blive hans.

Som første skridt på vejen sikrede han sig dronningens bevågenhed ved at skænke hende Camargue med ny sadel og et smukt sele-tøj, så havde han en mægtig beskytter og fortaler.

Nu fulgte han ofte dronningen på hendes jagter. Hjortejagt ved Hørsholm, svanejagt og sælhundejagt fra båd, og ikke mindst på falkejagt, som med Sophie Amalie fik en sidste opblomstring i Danmark.

Ved passende lejligheder nævnte han for dronningen sin ønskedrøm. Men hun slog det hen. Forstår I da ikke, at den gamle, danske adel er kaput.

Dronning Sofie Amalie på jagt

Forresten er den små Ide Rosenkrantz ikke noget rigt parti, vi skulde nok kunde finde noget bedre til jer, junker Lützow.

Den 11. oktober 1652 ægtede prinsesse Magdalene Sibylle hertug Frederik Wilhelm af Sachsen-Altenburg og måtte så give arkald på sit livgeding Lolland-Falster. I juni 1653 rejste kongeparret derved for at inspicere forholdene og benytte lejligheden til at prøve jagtmulighederne på stedet. Dette besøg varede kun fra den 14. til den 17. juni, men det var ved denne lejlighed, Hugo Lützow kom i snak med brandenburgeren Peder Bülche, som var livlæge for de kongelige, og da de sidst i juli måned vendte tilbage, fik de lejlighed til at forny bekendtskabet, da de den 1. august sammen med Erik Krag samledes på doktor Bülches kammer om tre støvken rhinskvin. Erik Krag var første sekretær i kancelliet, og for disse to værdige herrer åbnede Hugo Lützow sit hjerte. Og de lovede begge at stå ham bi i denne sag.

Da pesten kom i 1654 rejste kongeparret med hele hoffet til Flensborg, og den 16. november dette år optræder Hugo Lützow og Offe Skade som vidner til en kongelig stadfæstelse af et mageskifte mellem Erik Krag og sognepræsteembedet til Bramming og Hunderup.

I denne periode var rentemester Jørgen Rosenkrantzes familie i Salling, mens han selv måtte blive i Sorø, hvor han var blevet hofmester for det ridderlige akademi i 1653.

På sine inspektionsrejser til de kongelige stutier og vildstod, besøgte Hugo Lützow naturligvis sin gode ven Jørgen Rosenkrantz i Sorø og forhørte sig om hans families befindende.

Da pesten i april 1655 nåede til Flensborg, vendte hoffet tilbage til København, hvor det endelig lykkedes for Hugo Lützow at overtale dronningen til at være hans fortaler hos Rosenkrantzerne. Da forhandlingerne om troløvelsen endelig var gået i orden, blev Ide Rosenkrantz optaget i dronningens fruentimmer, hvor hendes opdragelse blev finpudset med alle de kongelige ceremonier.

PAX PATET INSIDIIS.

Pax pacis paci pacem, Pax, pace requirit:

*Ö Fried, der Fried des Friedts dem Fried
Den Friedn im Friede requirit.*

Quod vereor, verum est: Pax patet insidijs.

*Was ich beforg, ist war für Fried:
Antwort ist Fried dem Vnderlist*

Flensburg. Stk. - 7,2x14,5
Fra: Kieser-Meissner. Bd. 2. 1623.

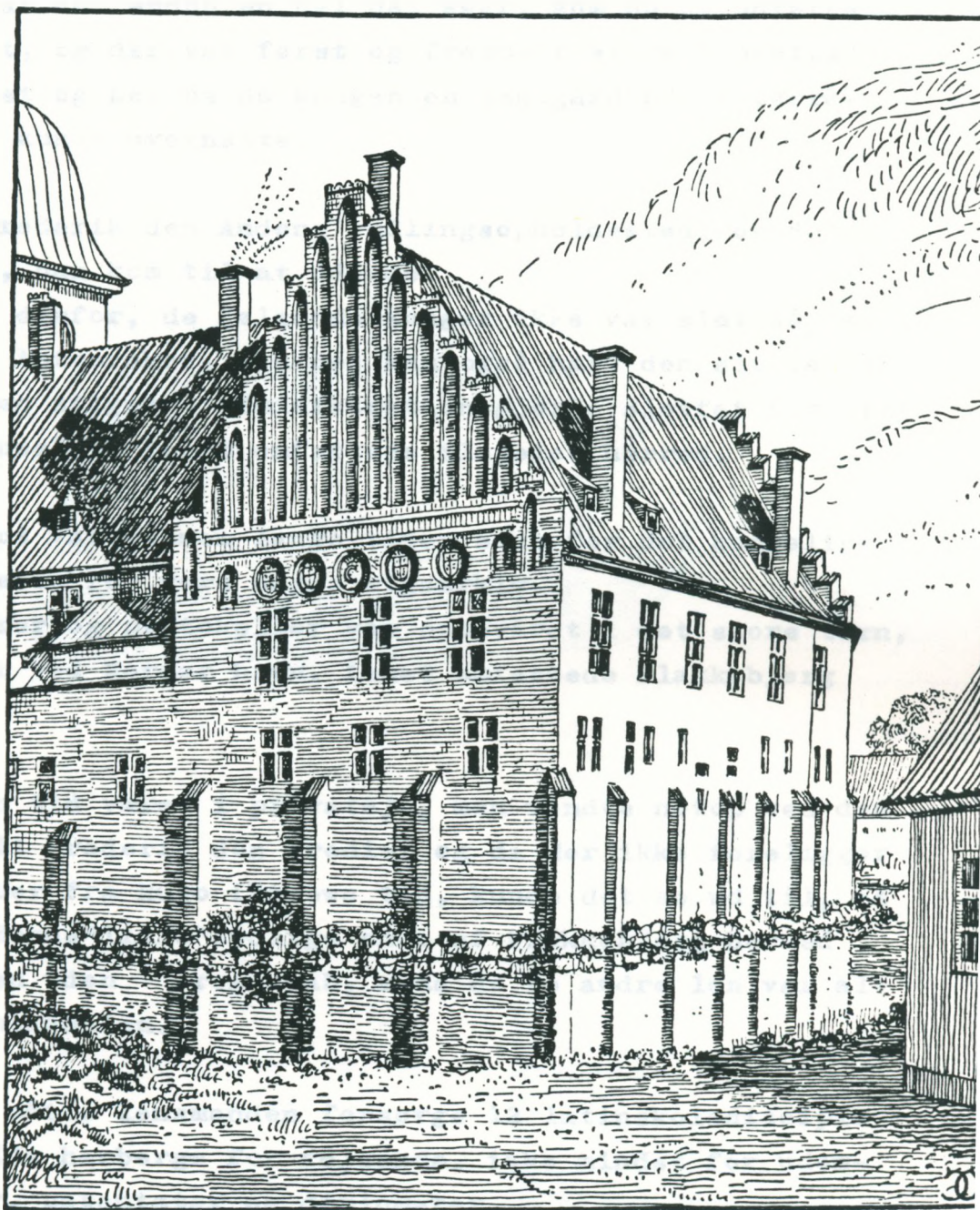
Egentlig havde Jørgen Rosenkrantz fra begyndelsen set med velvilje på en forbindelse med den ensomme Hugo Lützow, men det var nødvendigt at få tilsagn fra hele familien, og det var vanskeligt nok, indtil Hugo Lützow lagde sin trumf på bordet. Han havde fået tilsagn om Antvorskov len efter salig Wenzel Rothkirch, der var død der den 5.marts.

Nu skulde endelig den ensomme rytter få foden under eget bord.

Anno 1656 den 1.maj forlenede kongelig majestæt ham med Antvorskov og Korsør len. Faktisk havde han allerede året før overtaget administrationen af det lille Solte len, som var blevet forladt af grev Valdemar Christian, da han gik i svensk tjeneste, men nu blev dette lille område også forlenet til ham. Lensbrevene er dateret den 11.maj 1656, men Hugo Lützow overtog administrationen efter Wenzel Rothkirchs enke fra månedens begyndelse.

Og så, den 22.juni 1656 gjorde kongelig majestæt hans bryllup på Københavns slot med ædle, velbårne jomfru Ide Rosenkrantz, som blev bortgivet af dronningen. Det blev et meget prægtigt og herligt bryllup, hvor hele Danmarks Riges Råd, den største del af rigets adel, adskillige fyrstelige personer, de nederlandske gesandter og de nederlandske admiraler var blevet inviteret, et virkelig herligt bryllup.

Godt tre uger efter fyldte bruden sytten år.

RIDDERSALSFLØJEN PAA KØBENHAVNS SLOT
Tegning af Charles Christensen.

Antvorskov var bygget af Frederik den Anden. Egentlig var det oprindeligt et kloster, som ved Reformationen var blevet indtaget som krongods, og så havde altså Christian den Fjerdes far bygget det om til kongeslot, et ret beskedent jagtslot, hvortil han ofte søgte hen.

På hans tid var der endnu en hel del søer, som nu er udtørret eller tilgroet, og der var først og fremmest store skovstrækninger, og hist og her havde kongen en jagtgård ude i terrænet, hvor han kunde overnatte.

Det var vel Frederik den Andens yndlingsopholdssted, og det blev også her, han kom til at udånde.

Måske var det derfor, de følgende konger ikke var slet så begejstrede for Antvorskov, men det kan også have den simple forklaring, at den stigende administration gjorde slottet for lille til residensslot. Lenet omfattede Slagelse herred.

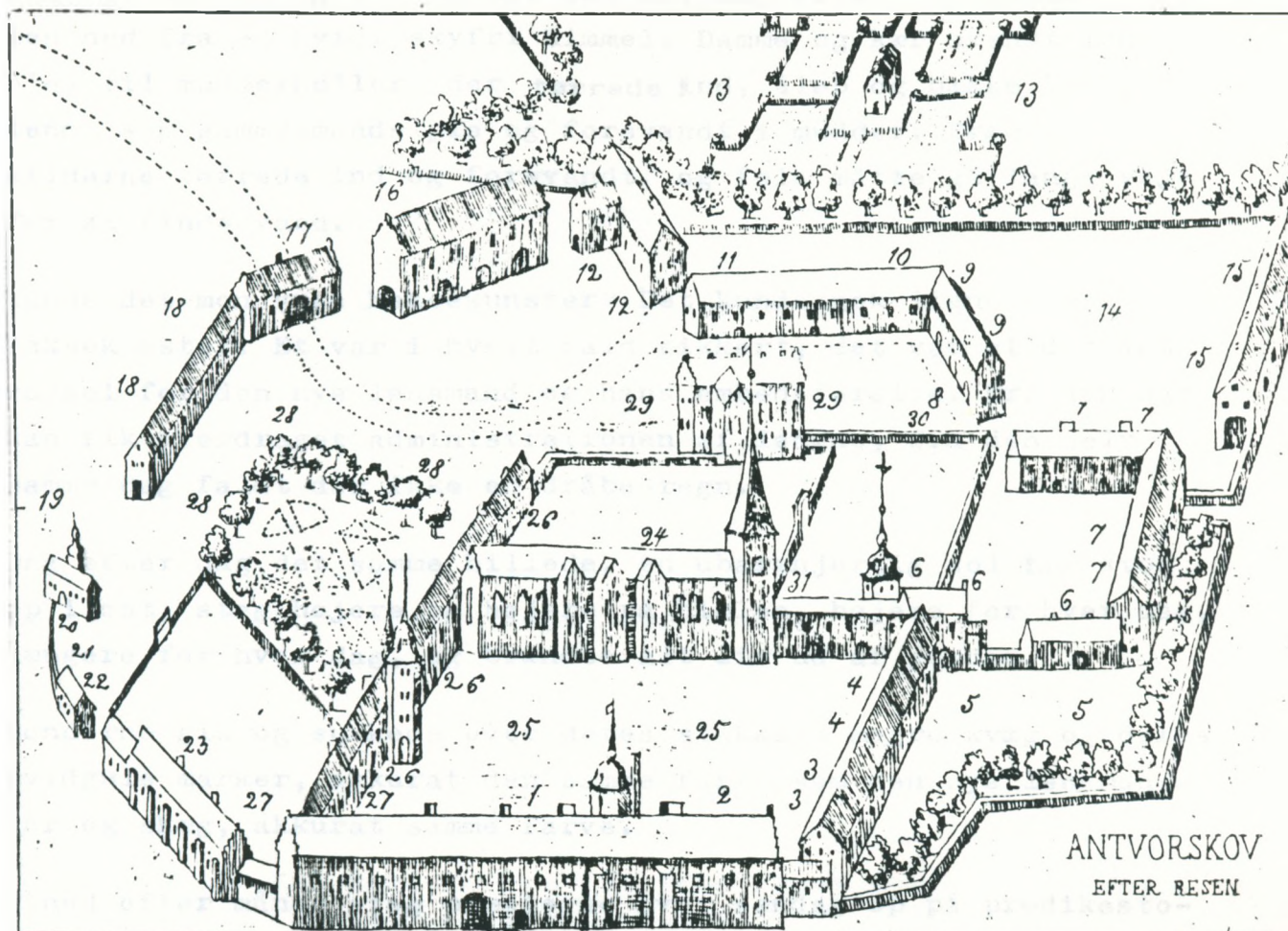
Kalundborg slot var gennem lange tider sæde for det kongelige arkiv, forløberen for vore dages rigsarkiv.

De mange papirer og protokoller var opbevaret i det store tårn, som endnu står ved Korsør havn. Lenet omfattede Flakkebjerg herred.

Salts havde en tid været i privateje, men vendte netop ved den tid tilbage til Frederik den Tredie, og da der ikke foreligger nogen regnskaber fra Hugo Lützows tid, kunde det se ud til, at han har haft denne "lille" sydlige ende af Flakkebjerg herred som et frit len uden regnskab, mens de to andre len var almindelige regnskabslen.

På Antvorskov måtte lensmanden forsørge 12 latinskoledisciple og desuden holde herberge for rejsende, ikke mindst for udelandske gæster, potentater og diplomater.

Antvorskov var afgjort et interessant knudepunkt, idet man her passerede både fra øst, vest og syd.

1. Indkiørselen paa Slottet fra Slagelae.
2. Cancelliet.
3. Riddersalen.
4. Kongens Gemacker.
5. Dronningens Hafve.
6. Dronningens Kammer.
7. Ridefogdens Kammer.
8. Nedergangen til Staldene.
9. Ny- Stald.
10. Fole- Stalden.
11. Berider- Stalden.
12. Spar- Penge.
13. Kongens Hafve.
14. Ride-banen.
15. Ride-huset.
16. Laden.
17. Norder- Port.
18. Koe- Stalden.
19. Wandhuset.
20. Wandrenderne.
21. Tinghuset.
22. Heste-møllen.
23. Brøgerset.
24. Kircken.
25. Borgegaarden.
26. De Gule Gemacker.
27. Porten ind til Brøgerset.
28. Præste- Hafven.
29. Amtmandens Residentz.
30. Spotter- becken.
31. Løngangen.

Det var en hed og tør sommer det år, dag efter dag skinnede solen ned fra en hvid, skyfri himmel. Damme og kær svandt ind og blev til mudderhuller, der tørrede ind, åløb og bække kom pibende som gammelmands pis og forsvandt i mudder. Brøndene og kilderne tørrede ind og forsvandt, og folk måtte gå lange veje for at finde vand.

Kunde det mon være heksekunster? Det kunde nok ligne stærke heksekunster. Et var i hvert fald sikkert, det var et dårligt varsel for den nye lensmand og hans embedsførelse. Fra den dag han fik overdraget administrationen af lenene, fra den selv samme dag faldt der ikke en dråbe regn.

Dag efter dag det samme billede, en ubarmhjertig sol der stod op i øst, steg højere og højere på himlen, højere for hver dag, længere for hver dag, og brændte alt liv ud af jorden.

Bønderne gik og sukede over deres stakkels magre kvæg og deres hvidgule marker, akkurat den samme farve som den nye lensmands hår og skæg, akkurat samme farve.

Måned efter måned steg præsterne hver søndag op på prædikestolene og befalede derfra deres menigheder at tro. De måtte tro. Gud vilde bare prøve deres tro. De måtte have tillid til ham. Det var syndigt at fortvivle. Regnen skulde nok komme. Dog, ske ikke min men din vilje.

Den gamle byhyrde sank død om på overdrevet, og kvæget, der var vildt af sult brød ind på kornagrebe, til det kortstråede sølle forbrændte korn. Hans lig var halvt ædt af ravne, da han blev fundet.

Bønderne rev taget af deres udhuse for at fodre det radmagre kvæg, der næppe i forårstiden havde nået at genvinde huldet efter vinterens smalkost. Træerne var mange steder ribbet for deres løv, og hvor det ikke var tilfældet, var bladene brændt helt mørkegrønne og var belagt med et tykt lag støv.

Da lensmanden ved midsommer tide i festligt optog bragte sin brud hjem fra København, var de ledsaget af hele landadelen.

Længe i forvejen kunde man se en vældig sky rejse sig, hvor toget drog frem. Enkelte optimister troede, at det var en regnsky, når skyen var så stor.

Støvet lå ankeldybt på de hvide, opkørte veje. Ravnene flokkedes, og fluerne sad tæt på de mange ådsler langs vejen. Heste, der var styrtet af sult på rejsen, køer, kalve, hunde, der var blevet skudt for at overfalde det svage kvæg.

De, der sad i vognene, kunde vælge mellem den kvælende varme bag lukkede vinduer, trods tæt tiltrukne gardiner i venstre side, hvor solen stod på, eller den kvælende stank, der fulgte med den mindste luftning, hvis de åbnede... og fluerne.

Lensmandens fine kornfede heste måtte lægge sig i selen for at trække den tunge vogn gennem det dybe støv. Lakajen måtte hele tiden ned og smøre trækakserne, der stadig løb tørre og truede med selvantændelse. Det var den rejsendes evige mareridt, en brændende vogn med løbske heste foran.

Alt udenfor var blændende hvidt og trættende for øjnene. Lensmanden døsedde hen, og hans unge hustru satte sig til at vifte lidt kølighed til ham. Hun var jo ikke stort mere end et barn, men hun var en dygtig og velbegavet pige, og en stærk og modig pige. Hun så smilende på sin sovende ægtemage. Hun havde været heldig. Han var en rar mand. Der var så mange af hoffets yndlinge, som kunde have gjort krav på hende. Hun gøs ved tanken. Der var nogle slemme eksemplarer imellem. Lützow var en god og velmenende mand, det havde hun snart set.

Den sjællandske adel i følget faldt fra lidt efter lidt og drog hver til sit, men alle jyder, fynboer og alle vestsjællændere fulgte med helt hjem til Antvorskov slot.

Nu skulde hun være værtinde for første gang, og hun kendte ikke sit eget hus. Ganske vist havde Lützow lavet et rids over bebodelsen, og hun havde sendt tjenestefolkene i forvejen med mad og drikke og penge til at købe ind for, men hvad kunde de købe i dette udbændte land?

Nå, det var dygtige folk, hun havde, hun havde selv instrueret dem, og hendes mor var med i den næste vogn. Det skulde nok gå. Nøglerne vilde hun først få, når de var fremme, det tunge bælte med husets nøgler. Hun skulde nok vide at forvalte værdierne for sin mand. Hun så kærligt på den sovende. Jeg tror, han er kønnere end Magnus de la Gardie, tænkte hun. Og sikke historier, han kan fortælle. Men elskovsange kan han ikke synge, tænke hun lidt resigneret, kun soldatersange, rejsesange og de der gamle viser fra Mechlenburg. Og så det, han finder på i sengen, hun lo pludselig, og han vågnede.

Da de på rejsens tredie dag havde passeret Sorø, begyndte det at blæse op fra vest, og der viste sig nogle tottede skyer der forude, og så netop som de rullede ind ad porten til Antvorskov slot, begyndte det så småt at dryppe. Stille tog regnen til. Jorden sugede og sugede. De mørke pletter flød sammen, og landet fik farve. Trærnes mørkegrønne løv kom frem igen. Det regnede. Det var Guds velsignelse, der regnede ned. Det var for sent med kornet, men måske kvæget kunde reddes og nogle af bæsterne. Lensmandens frue var også en ren Guds engel at se på.

Selvfølgelig gik festen godt, som den slags fester gør, hvor gæsterne i forvejen er velvilligt indstillede. Regnen bekom dem alle vel. De var jo ret beset bønder allesammen, og de lod mad og drikke vederfares retfærdighed.

De tænkte på de mange sultne mennesker ude i lenet, mens hun nødte sine gæster til at spise og drikke. Dem måtte hun siden tage sig af.

Inden de sidste gæster rejste var hele landet grønt igen, men man måtte se vinteren i møde med den største betænkelighed. Der var sandelig noget at tage fat på for den nye lensmand.

Først var der selvfølgelig pesten, der rasede overalt i landsbygden. Fra sognene kom den ene alarmerende melding efter den anden. Herr. Jens i Vallensved kunde afslutte kirkeåret 1656 med at notere 116 lig, og så var det rette tal dog 121. Marvede-Hyllinge havde i 1657 274 døde, og i Egeslevmagle kunde magister Johan Motzfeld ved nytårstid 1658 opgøre de dodes tal til 106 personer.

Fra Korsør kom borgerne og klagede på indkvarteringen af oberst Poul Rantzau, som var skikkaet dem på halsen fra Kalundborg, med sit rytterkompagni. Denne oberst Rantzau var en djævel i menneskeskikkelse og pinte og plagede stadens indbyggere på det groveste. Som kvartalskommisær kunde Hugo Lützow sende ham tilbage til Kalundborg, men da man her kendte denne oberst alt for godt klagede man til lensmanden Hans Lindenow hvem det lykkedes af få ham sendt andetsteds hen.

Det skulde dog snart gå op for de herrer borgere, at der var andre og værre indkvarteringer end Poul Rantzau og hans ryttere.

Lenets tilstand var ikke god. Den store dødelighed havde skabt mange ødegårde, og det var de overlevende bønders pligt på de besatte gårde at udrede skatterne til kongen også af ødegårdene.

For Hugo Lützow var det en meget vanskelig situation. Han vilde gerne give henstand, men han havde ikke selv nogen formue, så han kunde lægge ud for bønderne, og kongen gav ingen henstand. Regnskabet skulde foreligge afsluttet hvert år med alle faste indtægter betalt uanset, om de rent faktisk var indgået.

Der skulde altså føres et internt regnskab over de faktisk betalte afgifter og restancerne. Og de blev flere og flere.

Og de kom da også fra alle kanter for at få hjælp. Slagelses borgere, der havde haft nogle års skattefrihed, fordi byen brændte i 1652, fik den 1. september forlænget skattefriheden for tre år. I oktober fik bønderne nedslag i landgilden, og Lützow købte korn ind til de sultende.

Da kornpriserne steg og steg, måtte Slagelse den 3. december have yderligere to års skattefrihed.

Den 17. januar 1657 fik Hugo Lützow brev på Vollerupgaarden i Gimlinge sogn, så at han måtte nyde og bruge den mod sædvanlig landgilde. Gården var noget forfalden, da den havde været øde i nogen tid. Hvad han anvendte på dens bygning skulde blive godtgjort ham.

Den 27. februar samme år blev det tilladt ham at nedbryde tre porte ved et af udhusene på Antvorskov, samt tårnet mellem den nye stald og smedien, og anvende materialerne andetsteds. Det blev naturligtvis på Vollerupgaard.

Imidlertid fandt bøndernes hustruer vej til fru Ide, der altid havde hjælp og råd til dem, og snart gik det fra mund til mund i lenet, hvilken dygtig frue, der var kommet på slottet. Hun kom også omkring i lenet og medicinerede på de syge. Borgerkonerne var knap så fremfærende, men lidt efter lidt kom også de til hendes dør.

Den purunge Ide havde gået i en god skole, og der var gode og stærke traditioner i hendes slægt for lærde og regnskabskynlige kvinder. Således førte hendes farmor i en lang årrække alle regnskaber for sin lærde ægtemand, ja administrerede i praksis hele hans ejendom.

Alt var ved at komme i en god gænge i Antvorskov og Korsør len og det lille Solte len nede mod syd. Lützow havde købt og uddelt sædekorn, og sæden var kommet i jorden. En ny sommer skulde slette alle spor af den foregående.

Optimismen bredte sig også til konge og Rigsråd, og den 1. juni erklærede kongen Sverige krig.

Men onde tider var i vente. Den svenske dronning Christina havde abdiceret under prægtige ceremonier til fordel for sin fætter, den unge pfalzgreve Carl Gustav, som havde haft sådan en morsom ungdom med de mange felttog under trediveårskrigen. Som svensk konge kom han til at hedde Carl den Tiende Gustav.

Bagefter havde dronning Christina bedraget sine undersætter ved i hemmelighed at convertere^{og} og bortfjerne sig med alle de skatte, hun havde kunnet lægge hånd på inden afrejsen.

Ganske vist var Danmarks onde ånd, Axel Oxenstierna død, men hans ide om at erobre Danmark ved en knibgangsbevægelse levede i bedste velgående som al svensk taktiks hovedmål.

Den smukke unge Carl Gustav havde giftet sig med Hedvig Eleonora af Gottorp, hertug Frederik den Tredies datter, og han havde således på forhånd fået en fod i dørsprækken mod syd.

Mens Frederik den Tredie og Sophie Amalie holdt hof med store fester, baller, teater, ballet, koncerter og jagtselskaber i en uendelighed, hvor man ikke nogensinde forsømte at drøfte, hvordan man skulde få revance mod svenskerne, så gik Carl den Tiende Gustav i krig i Polen, for at holde sine tropper i fin form, men uden at glemme de gamle planer om at erobre Danmark, det endelige mål for alle bestræbelser.

Så da Frederik den Tredie fik taget sig sammen til at erklære krig på gammeldags riddervis med udsendte herolde, der blæste fanfarer foran Halmstads porte og oplæste fejdebrevet, så var svenskerne rede med en nøje udarbejdet angrebs- og forsvarsplan, mens danskerne først skulde til at tænke på, hvor penge-ne skulde komme fra.

Lensmanden Hugo von Lützow skulde dog ikke have nogen grund til personligt at bekymre sig. Han skulde bare skaffe penge og soldater til det kommende felttog.

Johan Ph. Lemke, som säkerligen ofta hade tillfälle att se Karl X Gustav i nära håll under fälttågen, har i denna teckning från mitten av 1650-tal åstadkommit ett av de mest karaktärsfulla porträtten. Den egenartade munen framträder tydligt och teckningen bör vara tillförlitlig.

Da Ide Rosenkrantz ved den tid nedkom med sin førstefødte, en søn, fik han i dåben navnet Frederik efter kongen. I barselstuen var der en uendelig strøm af kvinder, der kom for at ønske tillykke.

Ides lillebror, Jens kom i Sorø skole som forberedelse til akademiet.

Også denne sommer blev varm og tør, men tørken kom først efter St.Hans, og kornet stod godt overalt. Det hele tegnede så fint. Danskerne havde indtaget Bremen-Verden, og nu ventede hovedhæren på at modtage den svenske hær, som var i anmarch.

Alt alt for hurtigt var Svenskerne der. Allerede den 3.august rykkede de ind i Holsten, hvor den danske hær gik i opløsning uden at kunde yde nogen modstand.

I Bremen-Verdens plørede marskland rykkede Svenskerne planmæssigt frem og forjog den lille danske hærafdeling, som var blevet stationeret her.

Det ene alarmerende budskab efter det andet strømmede ind og passerede Antvorskov. Nu var hele Jylland oversvømmet. De var gået over Aggertangen, de havde taget Frederiksodde, som nok havde overrasket dem i første omgang.

Den 27.november fik Hugo Lützow ordre til at bygge et solidt blokhus ved Korsør og anlægge en skanse med et batteri samme sted, for at gøre en eventuel landgang størst muligt afbræk. Dagen efter pålægger kongen Hugo Lützow at holde øje med, at de ryttertrope, som han har beordret ud til de mest udsatte landgangssteder ved Sjællands væstkyst, ikke tager flere heste med end nødvendigt.

Midt i december begyndte vinteren, frosten blev hård, og vandene lagde til med is. Og frosten blev ved. Midt i januar begyndte Svenskerne for alvor at tænke på at gå over isen til Fyn. Mindre patruljer blev sendt ud for at måle isens tykkelse, og strejfkorps gjorde strandhugst på Fyns land.

Frederik den Tredie havde ikke ligget på den lade side i krigens første faser. Han havde været ude at krydse med flåden for eventuelt af opsnappe den svenske konge, hvis han forsøgte at sejle hjem til Sverige. Han havde siden været i hertugdømmerne, og kort før svenskerne kom, havde han inspiceret Frederiksodde og gjort opmærksom på det svage punkt ved sydstranden, hvor ganske rigtigt det svenske rytteri siden kunde trænge ind bag de danske forsvarere.

Nu havde han trukket sig tilbage til København, hvorfra han til stadighed koordinerede krigens indsats.

Der kom en stadig strøm af ridende kurerer gennem Antvorskov. Med skumdækkede heste kom de sprængende ind i gården, huggede noget mad i sig i en fart, et enkelt krus øl og så afsted på en frisk hest.

Nyheder manglede man ikke, men der var langt imellem de gode. Selv søslaget under Møn i efteråret havde ikke været nogen ubetinget succes, selv om det endte godt.

Og nu ventede man i skræk og rædsel på det utrolige, at svenskerne måske vilde gå over isen, hele hæren. På en måde ønskede man, at de vilde forsøge, for så vilde de nok drukne de allerfleste. Men på den anden side, næh, frosten blev jo ved, og man kunde ikke vide; og blæsten kom heller ikke. Denne alt for stille, alt for stærke, alt for vedvarende frost. Man vidste ikke, hvad man skulde tro. Kunde det gøres. Man gøs, ikke bare af kulde.

Den 30. januar skete det utrolige, det man havde frygtet. Netop da den danske øverstbefalende var syg til døden, og den danske troppestyrke var under omplacering, gik svenskerne over isen. De forsvarsforanstaltninger man havde fået tid til at gennemføre, var aldeles utilstrækkelige. En kort, tapper modstand af nogle få hundrede mand på Iversnæs, så var Fyn faldet i de triumferende svenskeres hænder.

Nyheden kom uhyggelig hurtigt frem. Kurererne kunde ride over Storebælts is...

Tåget över Bält enligt en av Johan Ph. Lemkes skisser, som hör till det mest omedelbara och friska denne flitige konstnär utfört. Med några få streck har han fångat både den ödesmättade spänningen och februarimorgonens fuktiga kyla.

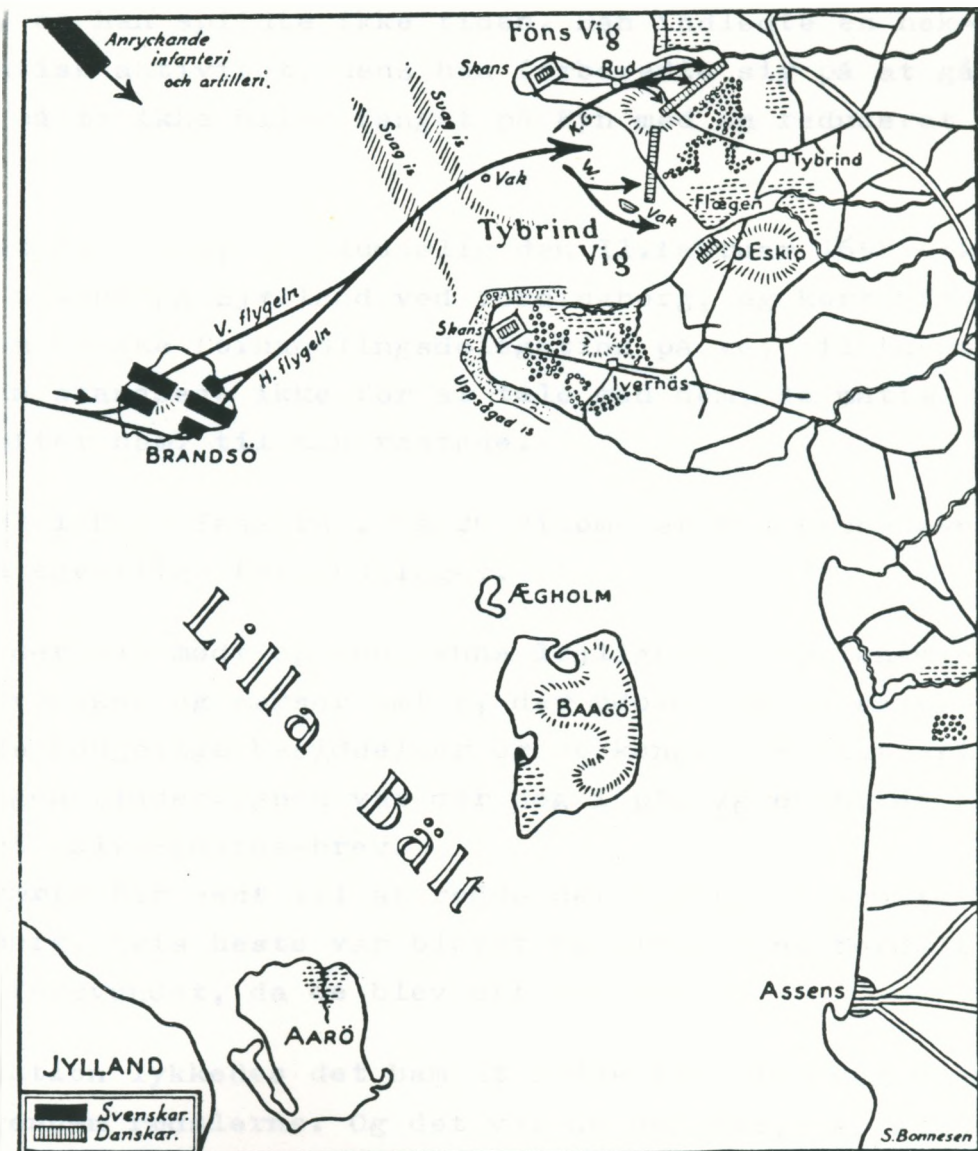
Den 2, februar skrev Frederik den Tredie til sine kvartalskommissærer.

"Til kvartalcommissarierne Jørgen Reetz, Oluf Brockenhuus, Oluf Rosenkrantz, Hugo Lützow.

Frederik 3. Wor gunst tilforn. Wij bede dig oc naadigst wille, at du ufortøvet hid til vor kiøbsted Kiøbenhavn fremskaffer ald hvis feldt oc andet artillerie oc støcker samt munition oc artollerie folck, som findes paa posterne ved stændsiderne her omkring landet i dit kvartal. Dermed sker vor villie.

Hafnia den 2 februarij 1658."

Der er således meget, der tyder på, at Frederik den Tredie allerede var forberedt på en invasion af Sjælland på dette tidlige tidspunkt af udviklingen.

Karta till tåget över Lilla Bält och striden i Tybrindviken ("Slaget vid Ivernäs").

Allerede den 3.februar sendte Frederik den Tredie en kurer afsted med forslag om forhandling. Den engelske gesandt i København kunde være mægler, og den 5.februar havde han svaret fra Carl Gustav.

Om nogen våbenstilstand kunde der ikke være tale før efter forhandlinger, men han vilde møde den danske delegation om 8 til 10 dage i Rudkøbing eller på Sprogø.

Men Carl Gustav ventede ikke i Rudkøbing, og han rejste ikke til Sprogø. Han havde vundet tid, og tid var, hvad han havde brug for.

Han var helt klar over, at det var hasardspil, han havde indladt sig på, og han spildte ikke tiden. Han indledte en hektisk diplomatisk aktivitet, mens han forberedte sig på at gå videre. Han måtte ikke blive fanget på Fyn med en reduceret hærstyrke.

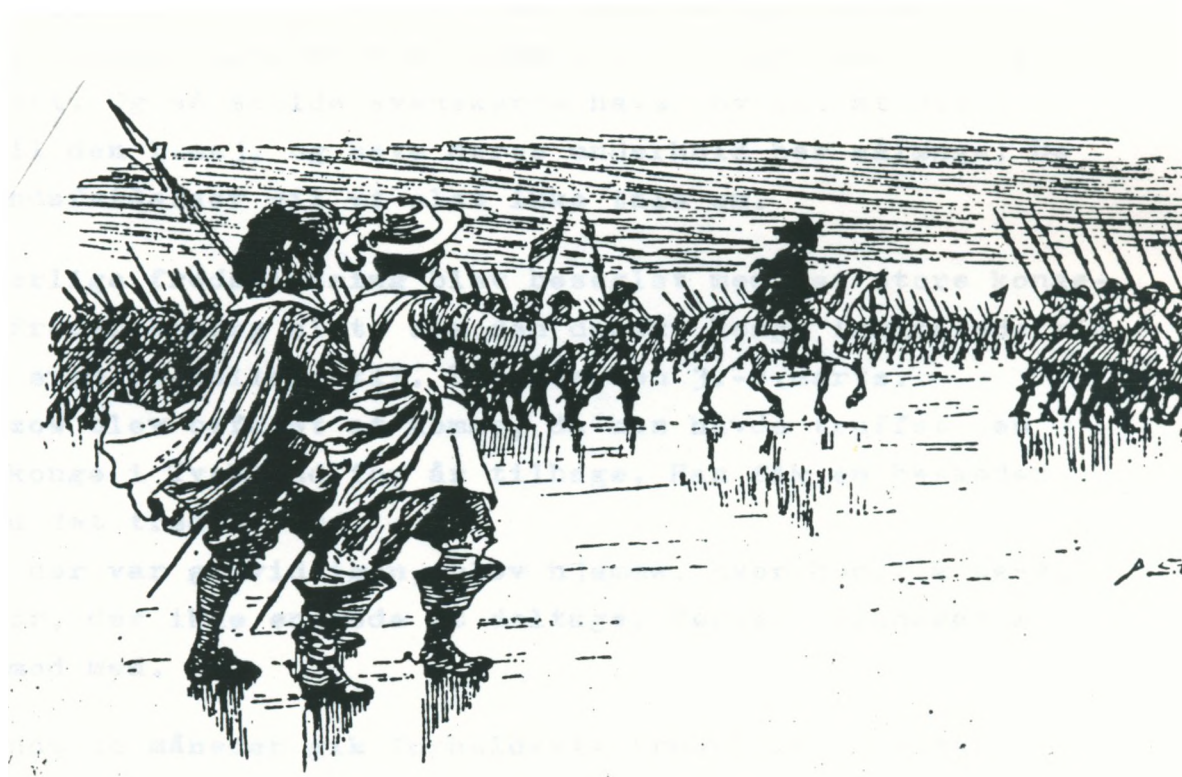
Og så gik det da sådan, at pludselig den 11.februar 1658 gik Carl Gustav i land på Sjælland ved Vordingborg, og kort efter mødte han den danske forhandlingsdelegation på vej til Lange-land, men han standsede ikke for at tale med dem, de måtte pænt følge efter ham, til han rastede.

Det var først i Høje Taastrup, ca 20 kilometer fra København, han indledte egentlige forhandlinger.

Blandt dem, der var mødt op ved denne lejlighed, var lensmanden over Antvorskov og korsør amter, der udbad sig en salvegarde for de kongelige besiddelser og de kongelige stutteri-er, og så megen ridderlighed var der dog i pfalzgreven, at han gav et sådant salve-guarde-brev.

Det var desværre for sent til at redde det kongelige stutteri ved Vordingborg, hvis heste var blevet rekvireret og fordelt og sporløst forsvundet, da de blev eftersøgt.

Ved denne aktion lykkedes det ham at redde sine len nogenlunde uskadte gennem rædslerne. Og det var de områder, der slap mest uskadt gennem krigen på Sjælland.

Der var fornuftigvis under de givne omstændigheder ikke andet at gøre. Svenske afdelinger og marodører sværmede allerede på hele Sjælland.

Men han havde misundere i kongens omgivelser, og handlingen kunde let mistænkeliggøres. Det var meget ubehageligt for ham at svæve i uvished, men han kunde ikke handle anderledes.

Og så gik det da tilbage hjem til Antvorskov med de tildelte salve-guarde-breve, og derfra måtte han så sende mandskab ud til de kongelige stutterier med de enkelte breve.

Selve bevogtningen skulde han nok påtage sig selv med sine gode folk, når de bare havde den svenske konges opbakning.

Fjorten dage efter var freden sluttet i Roskilde på forfærdelig hårde vilkår. Mange tusinde danske af det unge mandskab måtte i svensk tjeneste i Estland, Kurland og Pommern. Lützow, der måtte udskrive nogle hundreder i sit len, forsøgte at vælge, hvor det gjorde mindst ondt, men han var jo endnu så ny i lenet, at uretfærdigheder nok kunde ske. Bittert var det, meget bittert. Og så skulde svenskerne have lov til at blive i landet til den 1.maj, og have deres underhold her så længe. De hårde landafståelser vil vi slet ikke tale om.

Den broderlige fredsslutning blev beseglet med det store kongemøde på Frederiksborg slot, som den danske konge inviterede sin undrende svenske kollega til. Det var den 3.-4.marts.

Hugo Lützow blev befalet at komme, da han havde truffet den svenske konge i Tyskland for år tilbage. Han fik en beskeden plads ved det tredje bord.

Fru Ide, der var gravid igen, blev hjemme, hvor hun fik besøg af sin mor, der ikke ønskede at deltage. Jørgen Rosenkrantz var derimod med.

De følgende to måneder gik forholdsvis fredeligt, næsten uden overgreb fra besættelsesmagtens side. Lützow kunde den 7.april købe korn i Korsør til sine bønders underhold og til udsæd. De fremmede havde tæret svært på beholdningerne.

Det var bestemt ikke gratis at have militær indkvartering.

Hugo Lützow var til stadighed på farten for at holde øje med sine len. At svenskerne ikke bortførte flere karle end efter fredsbetingelserne, heller ikke modtog bortrømte karle. At de tilbageværende bønder fik pløjet og sået trods omstrejfende marodører. At der ikke blev stjålet for meget ved i de kongelige skove i den strenge kulde.

Skovene havde måttet skatte nok før besættelsen til skanser.

Mens Lützow var ude, tog fru Ide sig mere og mere af regnskaberne. Det blev hende, fogderne henvendte sig til i det daglige. Men også bønderne og deres koner fandt vej til hende i disse strenge tider.

Det var naturligvis vanskeligt at få forrådene til at række. Det var kun ved den strengeste økonomi i udmålingen af de daglige rationer og ved at have et skarpt øje for bare det ringeste spild i husholdningen, at det lykkedes hende at klare sig igennem vinteren, efter at så stor en del af hendes lagre var blevet udskrevet til fjendens underhold.

Til at hjælpe sig med de fattige stakler havde hun Antvorskovs slotspræst, den elskelige pastor Erik Pontoppidan, en from og sagtmodig mand, alvorlig og omhyggelig. Børnene elskede ham og kom til ham uden frygt. På en eller anden måde havde han altid en eller anden lille ting at glæde dem med. Havde han ikke en bid mad eller et æble, fik de ofte et lille billede, som han vist selv tegnede.

Ved midten af april begyndte udskibningen af de svenske tropper, og den 22. april kunde Hugo Lützow fra Korsør skanse se de sidste stå ud af havnen med kurs mod Fyn.

Der var dog stadig nogle uafklarede spørgsmål mellem kongerne, og der gik vedholdende rygter om, at Fyn ikke vilde blive rømt.

Den 4. maj fik Hugo Lützow tilladelse til at lade et gammelt kornhus nedrive.

Fru Ide Rosenkrantz's brødre, Jens, Holger og Ove begyndte det år på Herlufsholm skole, som deres far var blevet hofmester for.

Ikke så snart var de svenske udskibet fra Korsør, før der indløb nye ordrer fra Frederik den Tredie.

Hugo Lützow skulde med det forderligste begive sig til vort land Men og der være de lokale myndigheder behjælpelig med at fremme det mest mulige udskibningen af det Sachsen-Weimarske rytterregiment, som var dislokeret her siden 14.februar.

Dette regiment var på otte kompagnier, som svenskekongen havde hvervet i Bremen efter danskernes nederlag her. De var kommet for sent til slaget ved Iversnæs, men var blevet beordret til at erobre Hingsavl slot. Siden var de kommet over Storebælt med Carl Gustav, der havde sendt dem til Men, hvor de havde kastet sig ud i vilde excesser overfor befolkningen.

Hugo Lützow skulde henvende sig til hertug Adolf Wilhelm af Sachsen-Weimar, der havde sit kvarter i Stege med sin hofstat. I den anledning tog han sin bedste vogn, som ganske vist ikke var for god, for at præsentere sig bedst muligt som den danske konges repræsentant. Han måtte jo da også påregne nogle dages ophold, så han måtte have noget bagage med sig. Og så valgte han nogle ældre trofaste folk som ledsagere for ikke at friste hertugen med unge folk.

Hertugen var en ung mand på 27 år, og han havde ikke været hjemme, da Hugo Lützow sammen med greve Christian Rantzau havde besøgt hans far hertug Wilhelm i 1650.

Det morede den unge hertug at høre om Lützows besøg hos hans forældre og hans indtryk af hans hjem og hans land, men ellers var han ikke nem at forhandle med.

Endnu den 10.maj var han ikke kommet afsted, og han insisterede da på at holde sin fødselsdag den 15.maj i Stege, så vilde han beværte Hugo Lützow med alt, hvad Men endnu formåede.

Det krævede al Lützows diplomati at undslå sig for dette generose tilbud uden at fornærme den unge hertug, og den 12.maj stod skibene med det forhadte rytterregiment ud af Stege havn med kurs mod Pommern, hvortil regimentet var beordret.

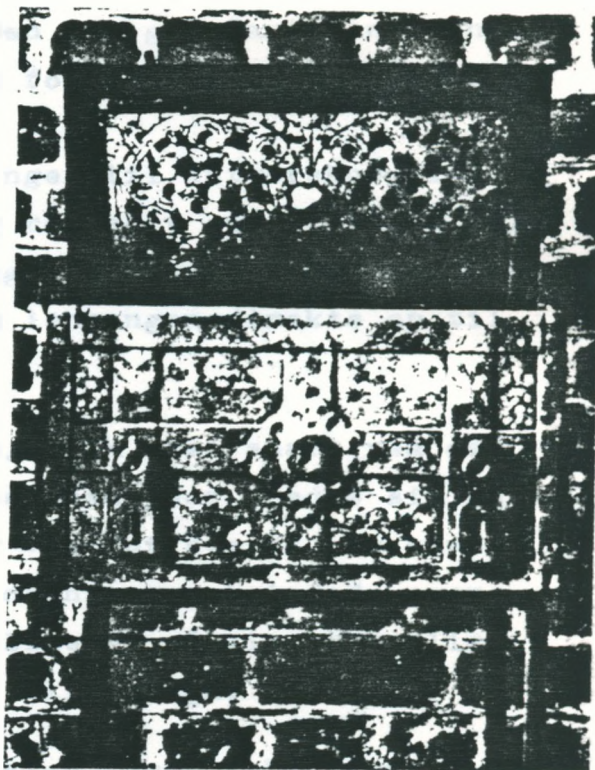
Et par uger efter udskibningen af de sachsisk-weimarske tropper døde landkommissær Lauge Beck, og hans embede blev overladt til Hugo Lützow, der ligeledes fik betroet landekisten med regnskab over de indbetalte skatter og de udbetalte penge.

Der var ingen penge i kassen. Det var jo en krigskasse, der fik de skatter, der var bevilliget af ständerne til landets forsvar, men de var naturligvis blevet udbetalt, da krigen blev erklæret den 1. juni året før. Og nye skatter vilde næppe blive udskrevet under de nuværende forhold, hvor man ikke måtte udfordre den mistænksomme Carl Gustav.

Udnævnelsen til landkommissær blev derfor kun en tom titel, som landekisten var en tom kasse. Men regnskabet skulde revideres og afstemmes til kongens tilfredshed.

Stillingen som landkommissær blev dog endnu mere tom, da krigen vendte tilbage.

Pengekiste, ca. 1650. Fra
Overgaard.

Sådan har landekisten vel set

Fru Ide var igen på faldende fode. Det begyndte at knibe for hende at løfte den lille Frederik, og nu fik hendes mor den lille fyr med hjem til Sorø sammen med hans amme.

Fyn og Jylland var stadig ikke rømmet, og man vidste ikke, om det betød, at man var i krig igen. Man vidste ikke, hvad man skulde foretage sig, hvordan man skulde forholde sig.

Fru Ide nedkom med endnu en søn, som i dåben fik navnet Jørgen efter sin morfar, eller var det måske snarere efter morfars farfar?

Rygterne svirrede om svenske rustninger og troppesamlinger. Hvem gjalt det dennegang? Brandenburg, Polen, Rusland? eller måske Nederlandene?

Endelig den 8. august, da kornet var ved at være tjenligt til høsten, blev situationen afklaret. Den dag gik Carl den Tiende Gustav i land i Korsør med 4000 mand fodfolk og 1200 ryttere. Dette var krig - ingen tvivl om det.

Da kureren fra Korsør bragte oplysningen til Antvorskov, led Hugo Lützow sin bedste hest sadle og red selv sporenstregs til hovedstaden, hvor han ankom samme dag - en søndag. Han tog ind gennem dronningens enghave og gennem længangen direkte op til slottet.

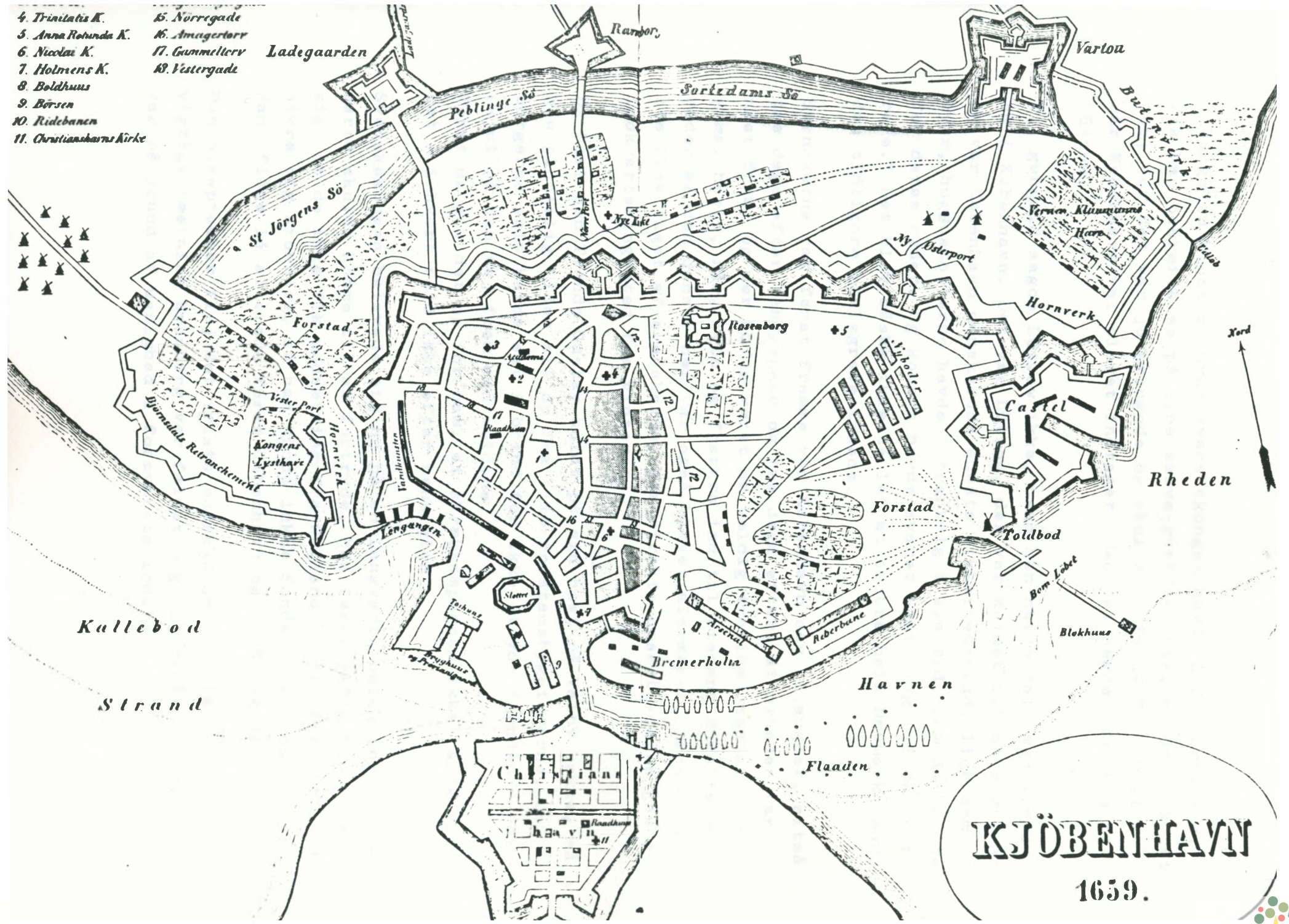
Bestyrtelsen var stor i det første øjeblik, men snart veg den første skræk for en sær stærk beslutsomhed, der bredte sig ud til hele byens befolkning. Dette her var for stærkt. Nu havde vi til punkt og prikke opfyldt alle denne vægelsindede svenske konges indfald, og så kom han alligevel så sin sædvanlige måde uden krigserklæring. Det skulde blive løgn.

Det varede tre dage, før svenskerne stod foran Københavns volde, og da var forstæderne sat i brand. Portene var lukkede, og fra alle bastioner pegede kanonerne truende ud over forterrænet. Kom an, svenske jækel.

Lützow var vendt tilbage til sit len for at forsvare kongens interesser der.

- 4. Trinitatis K.
- 5. Anna Rotunda K.
- 6. Nicolai K.
- 7. Holmens K.
- 8. Boldhuus
- 9. Børsen
- 10. Ridebanen
- 11. Christianskarns Kirke
- 12. Nørregade
- 13. Amagerløv
- 14. Gummelløvs
- 15. Vestergade

Ladegaarden

KJÖBENHAVN
1659.

I Ringsted Kloster, hvor svenskekongen havde indlogeret sig, fik han bekræftelse på sine salve-guarde-breve, og det gik let nok, for det var jo krongods og skulde tilfalde Carl Gustav, når København var blevet indtaget. Men det sagde han ikke til Lützow.

Til gengæld sagde Lützow ikke, hvad han havde talt med kongen om i København. Det var Lützow, der var kommet til at sige, at nu var København danskernes eneste sikkerhedsstad, lige som de byer, huguenotterne havde i Frankrig i sin tid, dem de kaldte for deres reder. Og kongen havde svaret ham: "Jeg vil dø i min rede." Det blev måske ikke så let at erobre hele Danmark, som den tidligere pfalzgreve troede.

Svenskerne var først fremme ved København den 11. august, altså tre dage efter landgangen og tre døgn efter, at nyheden var nået frem, og der havde været en vældig travlhed med at drive kvæg, heste, får, svin og fjerkræ ind til staden. Enkelte enheder af den danske hær var også blevet alarmeret, mens de fleste blev taget af svenskerne, der direkte op søgte deres gamle indkvarteringssted fra vinteren.

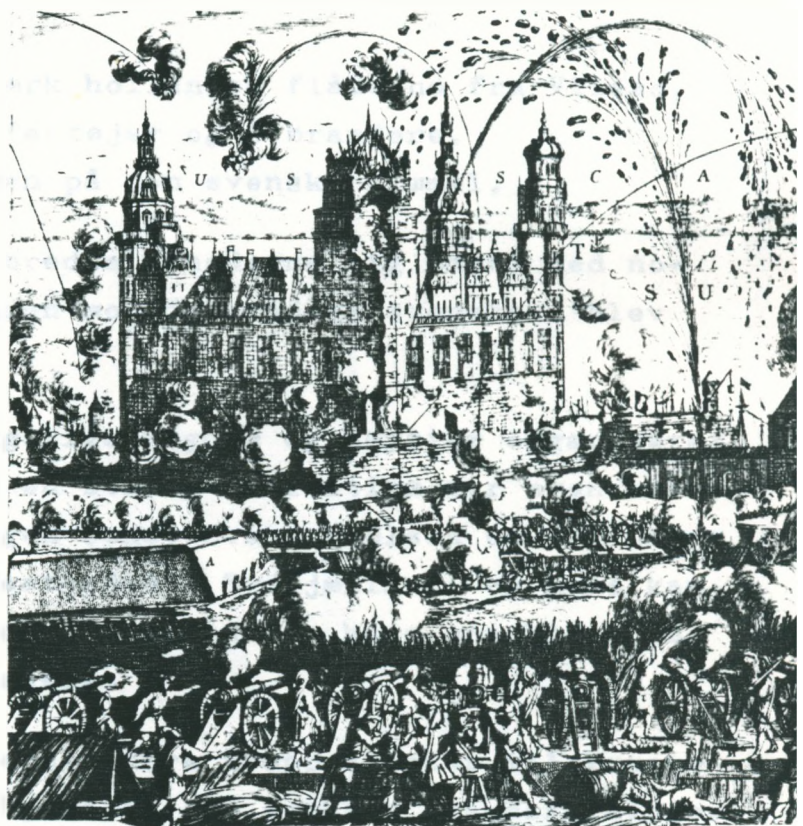
Da Carl den Tiende Gustav holdt på sin hest på Valby bakke, så han pludselig ilden slå op fra alle forstadsbygningerne, som borgerne selv havde sat i brand for ikke at yde fjenden noget skjul på han vej frem mod voldene.

Først da gik det op for ham, at skrækkampagnen ikke havde virket - i hvert fald ikke efter hensigten.

Svenskekongen belavede sig nu på en langvarig belejring. Disse narre skulde komme til at fortryde. Men først måtte han sikre sig, at de ikke fik undsætning fra Holland, og derfor måtte han sikre sig Kronborg, så han kunde lukke Sundet for indsejling. Hans flåde lå allerede foran København og sluttede staden inde.

Den 6. september fløj det triste budskab ud over landet, at den vigtige fæstning Kronborg var faldet, og det rygtedes, at det var på grund af uenighed i forsvarrets ledelse.

▽ Svenskerne indtog Kronborg i 1658. Kanonerne fra Kronborg blev senere brugt til at beskyde København.

Efter Kronborgs fald følte svenskerne sig sikre. De troede ikke, at hollænderne vilde kunde forcere Sundet, når begge sider var på svenske hænder, og den svenske flåde krydsede syd for snævringen.

Rundt i landet i de svenske forlægninger begyndte de at føle sig hjemme. De bånd, de før havde lagt på sig selv, løsnedes, og soldaterne begyndte at husere som aldrig før.

Men de havde andre fjender end danskerne. Ude i Európa begyndte man at synes, at nu måtte det være nok. Nu måtte der handles, inden svenskerne var færdige med Danmark og begyndte på den næste modstander.

Den 20. september overskred en brandenburgsk/polsk hær på 30000 mand den holstenske grænse og drog op i det allerede udspiste og hårdt plyndrede Jylland.

Og den 7. oktober stod en stærk hollandsk flåde ud fra Vliess, 29 orlogsskibe, 6 transportfartøjer og 4 brandere.

Det begyndte at trække sammen på den svenske himmel.

Trods svensk påpasselighed bredte nyhederne sig omend med nogen forsinkelse, og modstanden mod de grådige svenskere blev sat i system.

I Nordsjælland havde de kongelige fogder og skytter organiseret et snaphanekorps, der betød en stadig irritation for svenskerne. Den 22. august havde kongen sendt Svend Poulsen ud fra hovedstaden for at rejse bondestanden i Sydsjælland, og hans kampagne var overordentlig blodig, idet han og hans snaphaner på en måned dræbte ca. 200 svenskere.

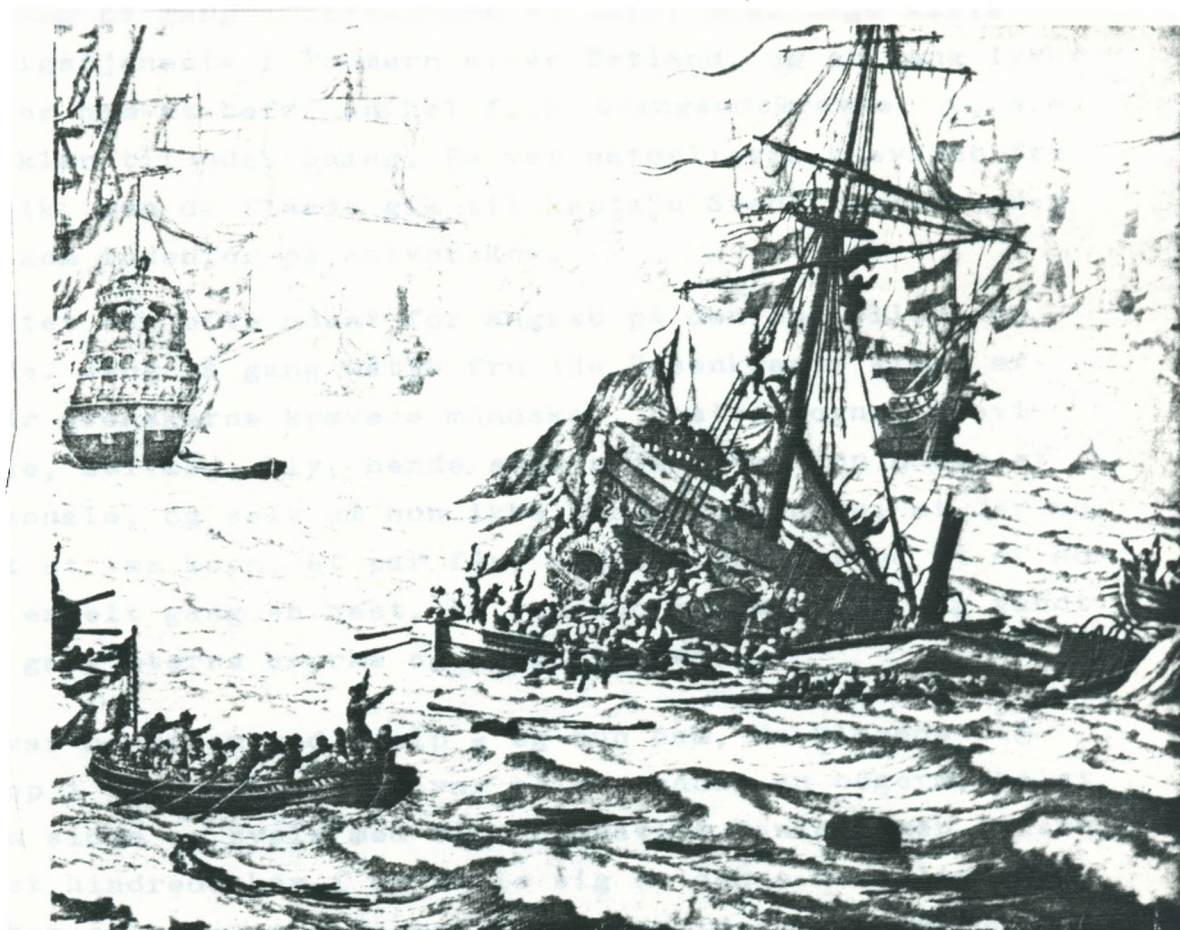
Svenskerne svarede med at sende store tropestyrker til Præste og Næstved, der blev slemt hjemsegt. De svenske brandskatninger blev hårdere og hårdere, og når de ikke kunde få mere frivilligt, gik de over til plyndring, tvangsudskrivning af det unge mandskab, tortur og drab.

De tvangsudskrevne karle blev samlet i Korsør før udskibningen.

Svenskarnes befästa läger vid Brönshöi (den 20 okt. 1658—27 maj 1660). Efter Erik Dahlbergs ritning. Nedanför vallarnas utseende. Ur Pufendorf.

Sø-slaget mellem hollændere og svenskere ud for Kronborg blev måske afgørende for krigens udfald. Den hollandske kunstner Van de Velde har lavet dette dramatiske billede fra kampen. Van de Velde var selv ombord på et af de hollandske skibe, og lavede sine skitser under selve slaget.

Ustandselig var Lützow på farten for at beskytte sine bønder mod de svenske hververe, eller bortførere. Han havde den svenske konges salvegarde-brev, og han undså sig ikke for at hævde, at det i givet fald kunde være svenskekongens ejendom, de bortførte.

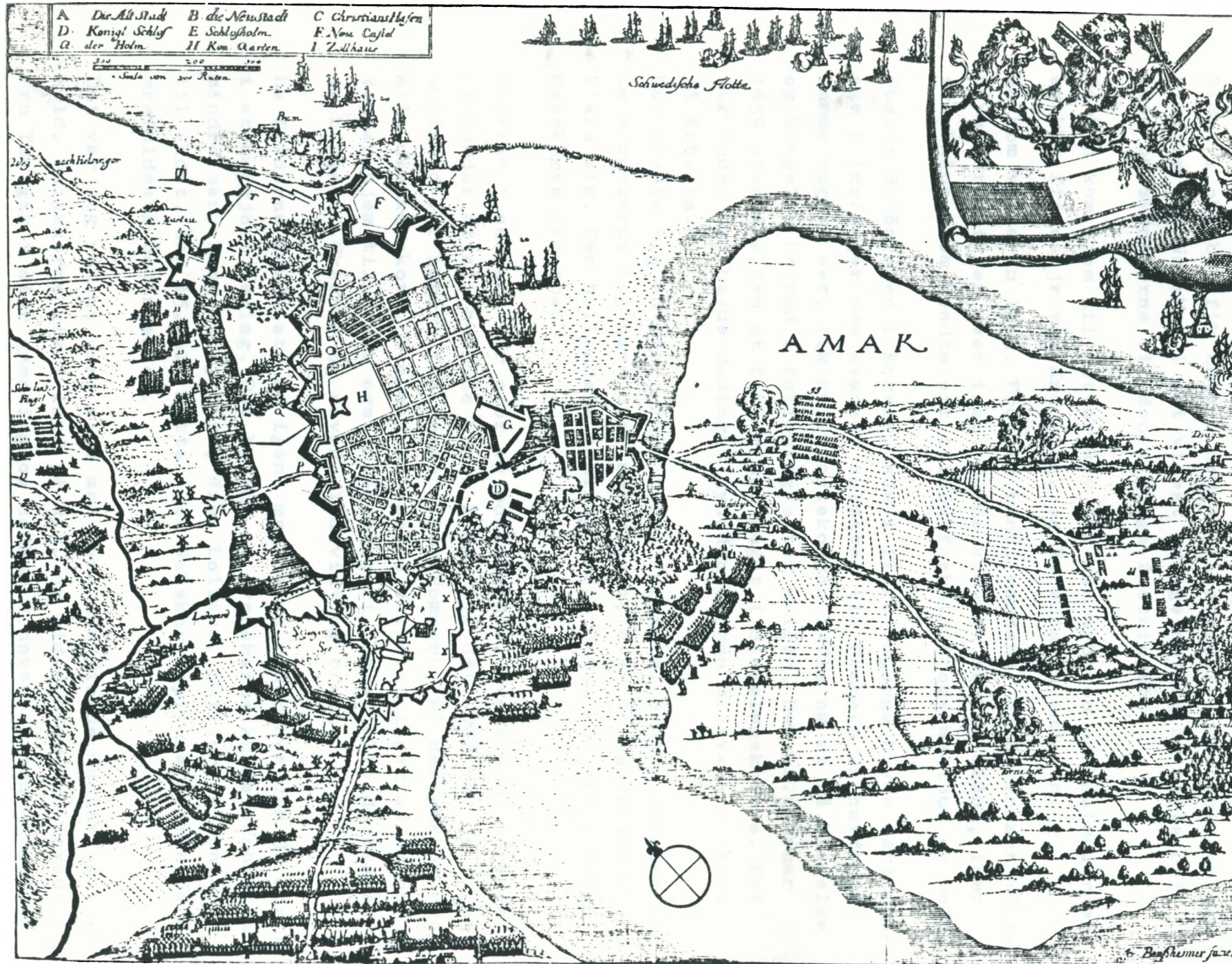
Selvfølgelig kunde han ikke være allevegne, og det skete ofte, at han overraskede nogle plyndrende banditter, som han måtte tage kampen op med. I reglen forsvandt de hastigt ved synet af ham, for han var godt kendt, og man vidste, at han jo havde en sikker støtte i Carl Gustav.

Det hændte et par gange, at han kunde befri nogle stakkels torterede folk, som var bundet og påsat tommeskruer, eller hængt op ved benene. Flere gange var folkene døde, når han kom.

Han var gang på gang i Korsør for at befri sine unge karle for svensk krigstjeneste i Pommern eller Estland, og en gang lykkedes det for ham at befri en hel flok tvangsudskrevne, som var lige klar til udskibning. De var naturligvis husvilde fra det øjeblik, men de fleste gik til kaptajn Svend Poulsen, der nu og da kom indenfor på Antvorskov.

Også slottet var ofte udsat for angreb på den ene eller den anden måde. Gang på gang måtte fru Ide Rosenkrantz klare ærterne, når svenskerne krævede mandskab, heste, vogne, proviant, penge, selvtøj, bly, hende selv sågar. Men hun havde et godt personale, og selv om hun ikke kunde forhindre, at der nu forsvandt et læs korn, et par får, nogle blyrender på et af husene, en enkelt gang en hest, så red hun stormene af, og vandt for hver gang større styrke og personlighed.

Præsten var hende en god hjælp - og hun ham, de klarede sig ofte netop i fællesskab. Han var ellers sådan en bogorm, helst vilde han sidde og sysle med sin Grammatica Danica, men tidernes ugunst hindrede ham i at samle sig om denne hans livsopgave, men han elskede at tale med Lützow om ideen, og denne holdt også af at drøfte problemerne med den hyggelige præst. Han fandt, at det hjalp ham selv med at udvikle sit danske sprog.

Kjøbenhavns Beleiring.

Sidst i oktober fik Lützwow ordre til at skaffe munderinger og støvler til Nakskov i det videst mulige omfang og sejle det ude om svenskerne til den vigtige fæstningsby.

Da han kom hjem til Antvorskov fik han nyheden om hollændernes smukke flådesejr ved Kronborg, og Københavns undsætning.

Så kom vinteren igen. Frosten bandt vandene, og København måtte have forsyninger over isen. Og de kom fra Møn og Skåne, især fra Skåne, som kendte sit tilhørsforhold trods magtbud og vold.

Oberst Schönleben i Korsør, som i flere omgange havde ført danske krigsfanger som svenske soldater til Pommern og havde den samme opgave her, fik nu svenskekonges løfte om at få Slagelse og Slagelse herred i forlening efter krigen. Den 12. februar 1659 udsendte han et forbud mod hugst i Slagelseskovene. Det var inden han havde modtaget nyheden om den mislykkede storm på København.

Der bredte sig en stor glæde i den forpinte, danske befolkning, og svenskerne tog hævn over nederlaget, hvor de bedre kunde klare sig. Den hollandske admiral Jacob Obdam kom med i mange danskeres aftenben.

Hugsten i skovene var stor og ødelæggende. Svenskere, borgere og bønder stjal, hvor de kunde komme til det. Der var jo ingen mulighed for import fra Norge eller Pommern, så det gik ud over alle danske skove. Svenskerne sendte skibsladninger af skibstømmer hjem til deres eget flådebyggeri, og så alle de skanser, de byggede. Økserne og savene led vidt og bredt.

Da flåderne kunde stå ud igen, mødtes de under Møn den 30. april i et uafgjort søslag. Det betød, at svenskerne kunde erobre de mindre øer, Langeland, Tursø, Ærø, Lolland, Falster og Møn, og til sidst, den 15. juli måtte også Nakskov kapitulere, men på de ærefuldeste betingelser.

Det var dog ved at være slut med Carl den Tiende Gustav og hans held. Polakkerne gik i land på Als, og siden blev Fyn invaderet. Fru Ide gik i stor spænding og nedkom 9. november med en lille jomfru, der i dåben fik navnet Deliana.

SVENSKERNES STORM PÅ KØBENHAVN

under kong Karl Gustaf's belejring i 1659 er fastholdt i en enestående øjenvidneskildring, som en tegner hastigt har nedkradset i stormnatten den 10. februar. En pressefotograf kunne næppe have gjort det bedre. Det er den sydlige bastion på Christianshavn, der stormes. Svenskerne benytter stormstiger, der væltes bagover af forsvarerne. I baggrunden ses Slotsholmen og byen bag den første Knippelbro.

Ovre på Fyn gik det godt for de danske og deres allierede. De to generaler Hans Schack og feltmarskal Eberstein vilde ikke anerkende nogen overordnet, og det fører jo normalt til ulykke, men på en eller anden måde lykkedes det dem at koordinere deres troppebevægelser, så de fik svenskerne i klemme ved Nyborg, og her stod den 14. november 1659 et stort feltslag, hvor de svenske blev slået. Fra Korsør kunde Carl den Tiende Gustav følge slagets gang i store træk, og her modtog han den flygtede svenske general Stenboch med ordene: "Når fanden tog fårene, kunde han gerne have taget bukken med."

Dagen efter overgav fæstningen Nyborg sig til danskerne.

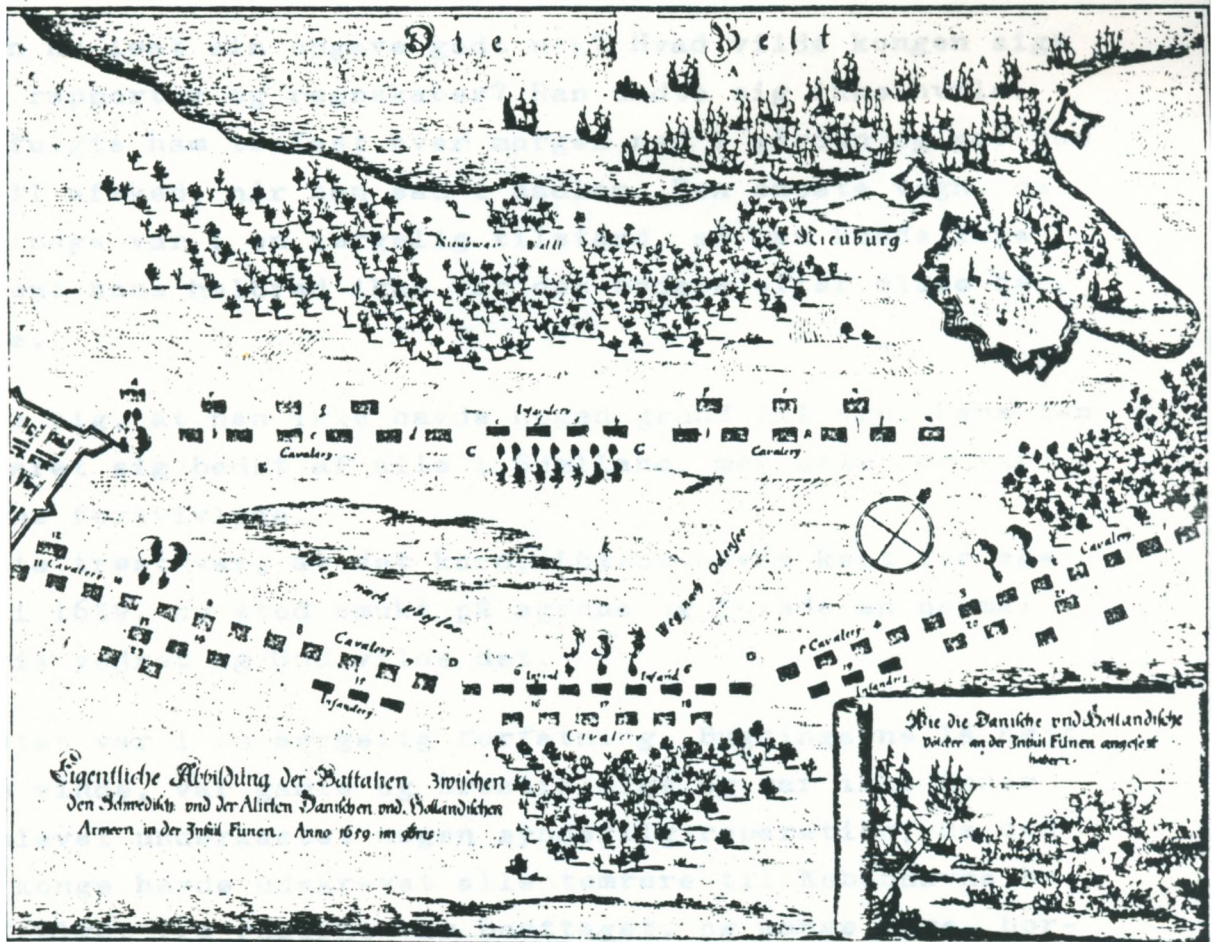
Det var svenskekongens værste mareridt, der nu var blevet virkelighed, at blive fanget på Sjælland med en stærkt reduceret hær.

Men han havde såmænd ingen grund til panik, for Holland og England havde allerede aftalt fredsforholdene, og det blev ikke tilladt danskerne og deres allierede på Fyn at gøre landgang på Sjælland.

Carl Gustav vilde så prøve at føre krigen over til Norge og tog op til Göteborg for at forhandle med sine råder. Han var ikke op i raseri som Frederik den Tredie over stormagternes diktat, men han ærgrede sig sikkert ikke mindre, og måske døde han af ærgrelse den 13. februar 1660.

København var stadig indesluttet, men det var egentlig ikke så svært for en enkelt mand at komme ind og ud af byen, og Lützw havde da været indenfor en enkelt gang. Nu vendte han tilbage til hovedstaden igen for at få nye instrukser. Og kongen sendte ham uofficielt til Hannibal Sehested.

Alle ønskede fred, men ikke for enhver pris. Det drejede sig om at finde den rigtige pris, og den 7. maj 1660 sad Hannibal Sehested ved forhandlingsbordet som Danmarks repræsentant, og han kunde sætte fart i tingene. Den 29. maj kunde den færdige fred skrives under af alle parter. Der blev skudt fredssalut fra Københavns volde, fra den svenske lejr og fra de hollandske skibe på reden, og så var freden en kendsgerning.

Slaget vid Nyborg den 14 november 1659. Kopparstick ur Theatrum europæum.

Fem uger endnu varede det, før de svenske krigsfolk afsejlede fra Korsør, og så skulde man til at slikke sårene.

Ikke siden den sorte død havde landet været så hårdt ramt, og kongen beskikkede fjorten adlæsmand til som hans kommissarier at undersøge forholdene over hele landet, det der var tilbage efter den vundne krig og den tabte fred.

For Sjælland og Møn var det Axel Juul af de Lillie-Juulers Bjørnsholm-linje.

Også Hugo Lützow måtte dog aflægge rapport, og han var stadig på farten rundt i sine len for at undersøge forholdene, modtage rapporter og notere, afhjælpe mangler og støtte, hvor han kunde.

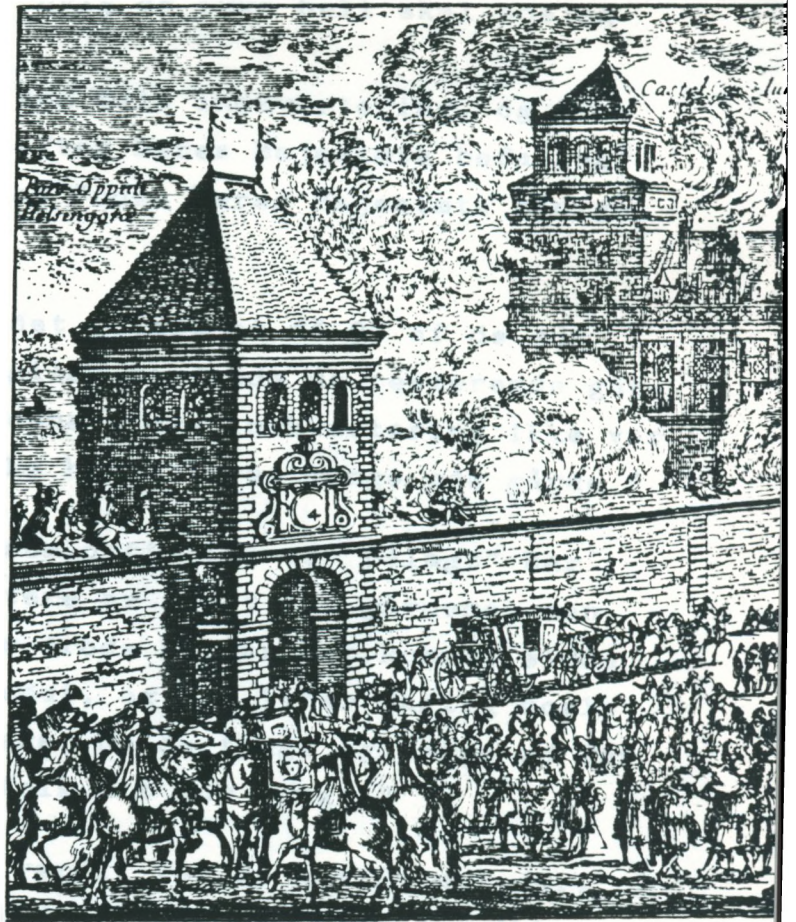
Havde han nu løst sin opgave godt nok? Hvad vilde kongen sige til hans rapporter og regnskaber? Han undte sig ikke hvile. Fru Ide fulgte ham trofast hver morgen ned i gården og gav ham hånden til afsked, når han sad i sadlen. Den eneste vogn, de havde tilbage var i en sørgelig tilstand, så han kunde ikke køre, skønt hans helbred ikke var det bedste efter disse hårde vintre.

Det viste sig, at han ikke havde nogen grund til uro. Hans len havde klaret sig bedst af alle i Sjælland, men selv der var forholdene fortvivlede.

Den eneste trøst var, at det korn, Lützow havde købt for egen regning i 1659, nu stod smukt på agrene og lovede en normal høst, hvis vejret og Gud vilde det.

Men slottet var i en sørgelig forfatning. Bygningerne lå højt for alle vinde, var gamle og brøstfældige og var ikke under krigen blevet underkastet nogen synderlig reparation, da den svenske konge havde udskrevet alle tømrere til Københavns belejring. Blyet fra ruderne var borttaget, og mange døre, borde og andet inventar stjålet eller brændt af fjenden.

Han havde indhentet tilbud på reparationer hos en bygmester, men kongen havde afslået tilbuddet. Byggeri måtte vente. Der var ingen penge til det nu.

*Stik af svenskekongens afrejse fra Helsingør 1658.
Kronborgs svære hjørnetårn måtte efter branden nøjes
med et teltformet tag, som svenskerne ødelagde 1659.*

Slottets indtægter er ringe. Der er 137 ødegårde efter krigen. I Slagelse er der 115 øde huse og gårde, i Skelskør er der 81 øde huse og gårde og i Korsør 27.

Ferskvandfiskeriet, der før var rigt, er nu stærkt reduceret, fordi Løvesø, Gørlevsø og lenets part af Tisse ved pantsætning er kommet ind under Sæbygaard. Skovene står det også skralt til med. De er så forhuggede, at der i Storeskov, Haldager og adskillige andre skove ikke findes et træ til bygningstømmer, ej heller et læs olden og brændsel.

Der er ingen bygningstømmer til bønderne eller hjulstømmer til reparatione af vognene - eller kul til smedjen. Endnu er der dog træer i Vindstrup og Tyelse skove samt skovene i enemærkerne, og skriver Lützow til kongen: "- haver jeg haft stor genvordighed, fordi jeg forsvarede dem mod vore egne landsfolk." Men stærke storme har også her drevet deres hærværk, så heller ikke disse skove tåler nogen hugst, hvis de ikke helt skal ødelægges.

Hverken byerne eller bønderne kan tåle indkvartering, og "har jeg indkøbt korn til bønderne efter Deres Majestæts befaling," og det i så stor udstrækning, at "uden Deres Majestæts nådigste hjælp jeg er ruineret."

Ved ihærdigt arbejde lykkedes det Lützow at få 97 af de øde gårde besat, men den høje landgilde hindrede de resterende gårdes bortfastelse, og "dersom denne store indkvartering ikke var kommet, skulde her på lenet ikke have blevet mange øde gårde."

"Den ulidelige indkvartering, som dette len var pålagt" har gjort, at ikke alene de ny fæstere er løbet fra gårdene, men tillige en stor del af dem, som trods krigen har kunnet sidde ved deres gårde. De har tabt modet, og der løber daglig nogle fra gårdene, så deres naboer "skal holde tyngde og lægge ud for dem, så det kommer de fattige folk alt for tungt."

Kvæget sælger de for den halve værdi, for de har ikke foder, og brødkornet kan ikke vare til fastelavn, og "kan jeg ikke tænke, hvoråra de skal få korn at så til foråret."

*Bondkvinnor på 1600-talet.
Efter samtida akvarell.*

*Frälsebönder på 1600-talet.
Efter samtida akvarell.*

Endelig havde såvel slotsbetjentene som staldbetjentene en hel del af deres løn tilgode både fra før krigen, under krigen og lige op til dato. Disse trofaste folk led nød så vel som bønderne, og Hugo Lützow måtte anråbe kongen om at hjælpe disse stakkels mennesker med et mindre aconto udbetaling.

Han hadede at måtte skrive om disse sørgelige forhold. I to år havde han ikke kunnet gøre kongen sin opvarnting ved hoffet, "- og fattedes det intet paa Misunderere til Hofue, som søgte at bringe ham i U=naade, men Gud sørgede for hannem u=videndes, saa hand beholdte en naadig Herre endog til hans Misunderes Beskæmmelse."

Dette efterår 1660 var der stort røre i hovedstaden, stænderne var indkaldt, og svære forhandlinger gik for sig. Kongen støttede sig til de ufri stænder imod adelen, og det endte med, at kongen den 14.oktober fik sin håndfæstning tilbage og fritoges for sin ed, hvorefter han den 18.samme måned blev hyldet som arvekonge på pladsen foran Københavns Slot.

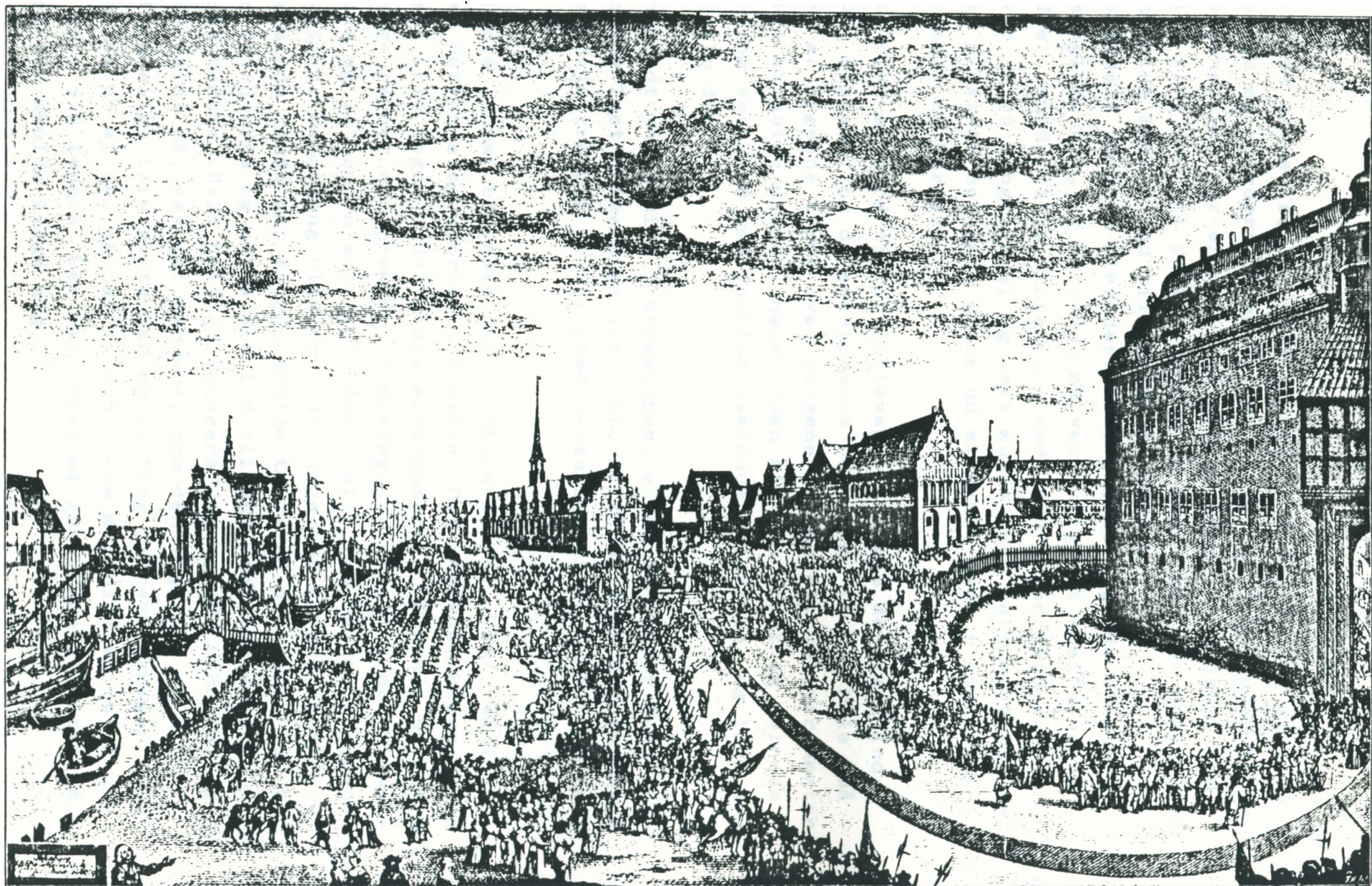
Fru Ide Rosenkrantz, der var halvgående, kunde ikke komme med til staden, men Hugo Lützow var selvfølgelig til stede og af lagde sin ed som arveundersåt. Bagefter vendte han blændet tilbage til elendigheden i lenene.

Overalt på rejsen havde han set sammenstyrtede gårde og huse, tomme og med klaprende døre og skodder. Forfaldet stirrede en imede allevegne, og bønderne løb fra deres gårde. Landet oversvæmedes af betlende bander, som truede sig til føden og tog, hvad de ikke fik.

Lovløsheden bredte sig. Langs vejene lå kadaverne af dyr og mennesker, og der var ingen, der kunde overkomme at grave dem ned. Landet var i den dybeste nød.

På Antvorskov stod det rimelig godt til. Fru Ide var på færde ude og inde, oppe og nede. Ingen fik lov til at forfalde til lediggang under hendes styre, men hun forsædede sit stramme regime med venlige ord og ros til alle, som gjorde en indsats. Alle på slottet forgudede hende, og bønderne med. Hun var en engel.

ARVEHYLDINGEN 1660 FORAN KØBENHAVNS SLOT

Arvehyldingen på Københavns Slotplads den 18. Oktober 1660.
Efter J. M. Preislers Stik af Wolfgang Heimbachs Maleri (København).

Allerførst havde fru Ide fået smeden og tømmeren til at lave nye porte og yderdøre, hvor de var blevet stjålet under krigsforholdene. Der var en del overtallige båse i staldene, som hun lod rive ned til dette formål, og snart var det gamle, forfaldne slot lukket mod tilfældig indtrængen.

Af de sidste stumper blev der lavet skodder for de vinduer, som manglede bly, og hvis det nu var muligt at skaffe noget brændsel, kunde de se vinteren i møde med nogen sindsro. Men træ var jo en mangelvare, og tørv kunde ikke helt erstatte dette, så slottets betjente måtte ud at samle kvas i konkurrence med bønder og borgere.

Og det blev en hård vinter. Alle vegne trængte der vand ind, når det regnede, og da snestormene begyndte, lå der hele små driver af fygesne tværs over gangene i slottet. Det var næsten umuligt at holde varmen. Hele tiden gik man rundt og tætnede revner og sprækker med forhåndenværende materiale, og lige meget hjalp det.

Julen holdt man samlet i borgestuen, efter at pastor Pontoppidan havde læst juleevangeliet i slotskirken, hvor degnen havde måttet feje trappen op til prædikestolen fri for sne, før præsten kom.

Den femte januar begyndte det at blæse op for alvor, og i løbet af natten steg stormen til orkan. Det knagede, klaprede og raslede alle vegne i det gamle slotskompleks. Orkanen hylede i de mange revner og sprækker. Tørverøgen blev slået ned i skorstenene og lå som en svovlgul tåge i alle rum og rev i øjnene og svælget. Denne gang blev fru Ide bange for alvor, og Lützow måtte minde hende om, at hun skulde tænke på det barn, hun bar under sit hjerte og sætte sin lid til Gud, der styrer alle ting til det bedste. Hele Helligtrekongers dag varede orkanen, og da natten faldt på, var det nærmere, som den tog til, og midt i den frygtelige larm hørte man nu en lang jamrende knagen. Lützow måtte ud at se, og der lå den store marstald væltet i næsten hele sin længde. Der var intet at gøre, kun at vente på, at orkanen skulde lægge sig.

Les Travailleurs en faux.

Det var faktisk kun i alkoverne bag sammentrukne gardiner, det var til at holde en smule varme.

Landskommissæren Axel Juel til Villestrup kom også til Antvorskov og foretog sin inspektion, og den 16. januar 1661 skriver han således til til Danske Kancelli.

"Slottets Bygning anlangende, da befandtes Husene paa Borggaard- den flux brøstfældige paa Vinduer og Tagene, saa vidt som ikke med Kobber er tækket. Saa er og Blyet nogle Steder paa Trappe- taarnenes Spire afskaaret i forgangen Fjendetid, og somme Steds Blyrenderne slet borttagne, somme Steds en Del deraf borttagne. Det vestre store Hus, grundmuret, hvor de kongelige egne Gemak- ker pleje at være, hæb udi Midten, paa dets østre Side, givet sig noget ud, hvilket vel vil hjælpes udi Tide med stærke Mur- ankre, at det ikke mere skal komme til at buge og sig udgive."

Ligeledes havde stald og ladehusene taget skade, og denne var blevet foreget ved den stærke storm, som indtraf før Helligtre- kongers dag og varede halvanden dag. Marstalden var for den største del nedblæst. Skovene var især medtagne i nærheden af slottet. En del unge ege- og bøgetræer vare borthugne til pal- lisader, som under krigen vare komne til Korsør.

I Lammehaven eller Kallen, som den også hed, var ligeledes hug- get en del, men uden at den dog havde lidt så meget som den øv- rige skov.

Det var atter isvinter, *streng* og isen bandt vandene indtil den 10. februar. Fru Ide fødte sønnen Magnus den 3. april. Hendes bror Jens blev immatrikuleret i Siena, og bror Holger blev an- taget til at lære artilleriet på Tøjhuset. Farbror Erik Rosen- krantz blev stiftamtmand i Århus. Det var en ny titel, som var indført med enevælden.

Kort efter blev også Hugo Lützows titel ændret fra lensmand til amtmand.

Isvinteren og det lange, kolde forår gav misvækst i det hårdt ramte land, der ikke syntes at kunde genvinde sine kræfter ef- ter de onde år.

Plojescene ca. 1640

Hugo Lützows helbred blev værre. Det blev vanskeligt for ham at sidde til hest, da han fik smerter i underlivet, hyppig vandladning og blod i urinen.

Somme tider var smerterne ved at tage vejret fra ham, og når ingen hørte det, undslap der ham nu og da en smertelig stønnen. Han kastede også op og havde det simpelthen elendigt. Der var ingen tvivl om, at han havde nyresten, og at han burde opereres snarest muligt, men eksperter i nyrestensoperationer var sjældne, og han forsøgte mange slags råd og kure, som venner og bekendte foreslog, da fru Ides resourcer slap op. Lige meget hjalp det.

Den bedste vogn, den han havde kørt til Møn i, var nu sat i fineste stand udvendig og indvendig og var fuldt rejseklar, og da Lützow fik brev fra " " Leyden, at der fandtes en dygtig chirurg der, besluttede han sig til at rejse.

Det var med den største vemodighed, han lod sin hustru blive tilbage, men embedet skulde passes, og den 8. april 1662 rejste han sammen med sin svoger Holger Rosenkrantz og sin fætter Valentin Lützow ud på den lange, besværlige vej ned til mesterchirurgen i Holland, som skulde befri ham for de rasende smerter.

Mil efter mil kørte han ad hullede veje i den store, stødende karosse, som kun med en hoben dyner kunde tage stødende lidt af for den syge. For at få held indledte han rejsen ved nymåne.

Desværre var den hollandske rejse forgæves på grund af "mesterens" udygtighed, "Huor offuer hand udstoed største besuerring og smerte."

I Holland hørte de imidlertid om en mester i Nimes i Frankrig, som blev meget berømt for sådanne operationer. Han bestemte sig derfor til at sejle den lange vej fra Holland gennem den engelske Kanal og ned over den biscayiske havbugt til Bordeaux i Sydfrankrig, for derfra at rejse gennem Languedoc til Nimes.

Den dejlige tur gennem det tidlige forårs herligheder havde han ikke fået noget ud af i sin smertetilstand.

Derimod fik han et tydeligt indtryk af sørejsen, idet skibet løb ind i et forrygende uvejr på højde med Ile d'Ouessant ved Bretagnes vestkyst. Heldigvis var det en nordøstlig storm, der drev dem langt ud i Biscayen, for de kunde lige så godt have mødt en fra vest, der havde kastet dem op på klippekysten. I mere end et døgn drev skibet hjælpelest for riggen alene, så løjede vinden, og skipperen fik sat et par små sejle, så han fik styr på skuden.

Mærkeligt nok havde Lützwow det noget bedre selv under stormen, og han fortalte de unge mennesker, der ledsagede ham, om sin første erfaring med havets luner, da han som 13års dreng rejste fra Lübeck til Nykøbing Falster. Siden kom også erindringer om Spaniensrejsen i 1640, hvor han to gange krydsede Biscayen. Det var naturligvis det lune vejr, der traf dem her nede i det sydlige, der lettede smerterne, og bedre skulde det blive, da de kom i land i Bordeaux.

I begyndelsen var Lützwow forsigtig og sejlede med flodpramme op ad Garonne til Toulouse og derfra med kanalbåden ud til Béziers, der lå ved Middelhavet, men så vovede han at ride det sidste stykke langs Rivieraen til Nîmes, selv om han blev nødt til at tage lidt opium om aftenen for at falde i søvn.

Det var ikke mange bekendte han fandt frem til på denne rute, men sidst havde han heller ikke gjort lange ophold noget steds her, dog var der enkelte steder, han kunde præsentere sine unge ledsagere for folk af de Huguenottiske menigheder.

Det var en rigtig hovmester, de havde fået med på deres udenlandsrejse. Ikke nok med at han betalte for sig selv - han betalte også alle udgifter for dem.

Endelig mødte han da den berømmelige mester udi chirurgien, og så var han bare en ny charlatan. Ja, han var endda så fræk, at han præsenterede Lützwow for en nyresten, som han havde i forvejen, muligvis fra en dissektion, men Lützwows nyresten fandt han ikke.

To blodige operationer uden bedøvelse i løbet af et par måneder og nu udsigten til en lang og anstrengende hjemrejse med uforrettet sag.

Denne gang rejste han til søs langs Middelhavets strande til havnebyen Agde ved Toulouse-kanalens munding, siden op ad kanalen, ned ad Garonne til Bordeaux og via Amsterdam hjem til København. De unge slægtninge fortsatte deres rejse alene.

Trøstesløs og knuget af smerter ankom han efter et halvt års omflakken uhjulpet til Antvorskov slot, hvor en bekymret og omsorgsfuld hustru tog kærligt imod ham.

Medens amtmanden rejste rundt i fremmede lande for sit helbreds skyld, passede fru Ide omhyggeligt både den kongelige husholdning i amterne og den private husholdning på slottet med forstand og vindskebelighed.

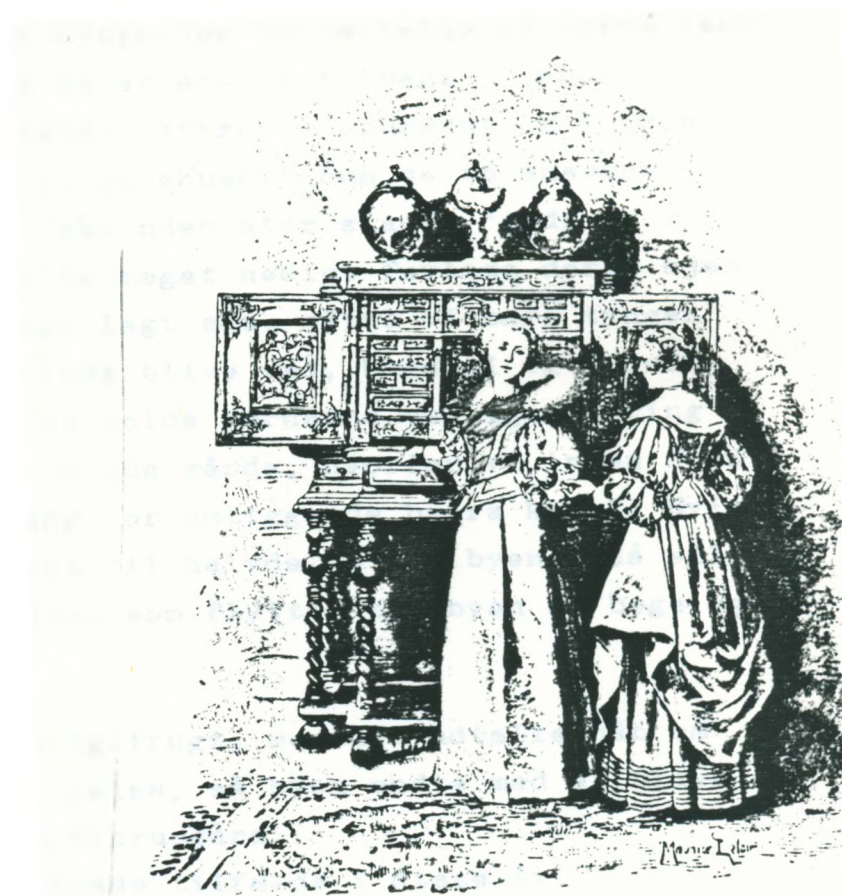
Alle regnskaber stemte til den mindste hvid, og amterne begyndte under hendes påpasselige opsyn at gå fremad i velstand. Penge var der ganske vist endnu ikke ret mange af blandt folk, men kvægbesætningerne begyndte så småt at vokse igen. Husene begyndte at tage sig bedre ud.

Det var ved den tid, Ide Rosenkrantz fik udvirket tilladelse til, at bønderne kunde få deres hopper bedækket af de kongelige hingste mod en beskeden afgift. Herfra stammer den sjællandske hests gode egenskaber og trivelighed.

Ide Rosenkrantz var en både vågen og praktisk husholder. Hun afskyede overdådighed og elskede tarvelighed i alt, hvad hun brugte. Hun ønskede dermed at sætte et godt eksempel for sine undergivne, som fulgte hende i tykt og tyndt.

Hun kendte næsten alle i de vidtstrakte len, og selv den mindste gåsepige kom trygt til hende. Ingen gik forgæves om råd og hjælp.

Sine børn opdrog hun i Herrens tugt og formaning, og forseømte dem ikke med den nødvendige revselse, når det skulde til. Kun den ældste søn, Frederik blev opdraget gennem hele sin barndom hos sin mormor og morfar i Sorø, hvor han også gik i den latinske skole.

Den følgende vinter blev streng igen, og Lützow led mange smerter i kulden. Ofte måtte han holde sengen med varme omslag og med varme mursten til at lindre pinen.

Isvinteren varede lige til marts, da foråret satte ind med en styrke, der snart fik gang i plantevæksten, og sommeren blev meget fin og høsten god.

Det år solgte svigerfar sin gård Vindinge. Fru Ides søster, Sophie Rosenkrantz blev gift den 27. september med Otte Skeel, og Ide Rosenkrantz Hugo Lützows nedkom med en søn, som fik navnet Otte. Og nu havde hun så fire små omkring sig i hverdagen.

Det efterår blev møller Brix Laursen og gårdmand Lauritz Hansen i Brorup, Sct. Mikkels landsogn ved Slagelse tilsagt at møde på Københavns slot. Det var svaret på en ansøgning, de den 16. maj havde forelagt amtmand Hugo Lützow om nedsættelse af deres landgilde og contribution, idet de er ene to tilbage i landsbyen efter krigen, hvor den var blevet "afbrudt, opbrændt og i grund ødelagt, ialt syv gårde og to gadehuse." Kun de to ansøgere reddede deres ejendom, dog ikke uden stor skade, "gods og formue forlist". De to mænd vilde meget nødtigt forlade deres hjem. "I den tid de andre gårde var lagt øde, måtte vi bære tyngen for al byen, om vi ellers vilde blive ved, hvad vi og gjorde. Tilmed kunde vi ikke formå at holde gærderne vedlige omkring marken, både vores egne og de øde gårde, hvorfor vi ingen fred kan have på vores korn og eng for omliggende byers kvæg". Hvis afgifterne kunde blive nedsat til halvdelen for byen, "så vil vi formode, der vil blive den, som flytter til byen at bøge og boe".

Måske bar den ydmyge ansøgning frugt, men det udtalte håb om tilflyttere gik ikke i opfyldelse, så byen endte med at blive nedlagt for at genopstå som Brorupgård.

Og det var ikke noget enestående tilfælde i disse år.

Hugo Lützow forsøgte stadigvæk - nu og da - at ride ud på inspektion, men som regel var smerterne der med det samme, og så måtte han resignere og liste ind igen.

Antvorskov var et af kongens posthuse, som skulde holde gode vogne og aflønne en postrytter, eller postrider. I 1663 var hans løn 40 rigsdaler om året.

Han boede ikke på slottet men i sit private hjem, hvorfra han kunde rekvireres.

Ud over sit egentlige hverv, der var at ride med post fra slottet ud i landet, eller viderebringe post, der ankom til Antvorskov, skulde han også ride evt.gå ud og tilsige bønderne til arbejde på slottet.

Der er bevaret en sådan skriftlig tilsigelse: "Vide maaj, Hans Christensen och Hans Larsen i Heninge at i Straxen i Morgen, som er Onsdag, schal møde her inde med Eders Heste och Vogen at age Altfruen med hinded Larrit til Kiobenhaffn effter Welb. Hr.Slodtzherrens Befaling, tagendes her udi ingen Forsømmelse, saafrembt at i derforø iche vil starffis - Anderschoff d.4.No- vember 1663."

Sådan var Enevældens tone overfor befolkningen.

Det areal, som slottet med gårde, kirke, ridebaner og haver, lader og stalde bredte sig over var rundt regnet 23 tdr. land, så bare det hver dag at komme rundt i alle gårde og bygninger på slottet var et betydeligt arbejde, når det skulde foregå til fods ved hjælp af en stok, men det insisterede Lützow på. Lige gyldigt hvor syg han var, gik han hele runden. Først selve slotsbanken rundt, alle bygningerne der, slotskirken, og bag efter de mange stalde, lader og værksteder.

Inden han vendte hjem, gik han altid en lille tur i Kongens have, hvor der stod en bæk, han holdt særlig meget af at sidde lidt på inden han tog fat på de indre pligter.

Der var perioder, hvor han var helt smertefri, når han passede sin diæt, men så kunde der komme en hel serie af kolikanfald, som tog meget på hans kræfter.

Det var professor Ole Borch, der fra Leyden havde skrevet til ham om den hollandske chirurg, som ikke duede. Lützow havde vedligeholdt korrespondancen med professoren, der nu skrev fra Paris, hvor han studerede og underviste Joachim Gersdorfs tre sønner. Han havde nu fundet en berømt chirurg, en mester François Collot, som havde erklæret sig villig til at hjælpe Hugo Lützow. Han måtte endelig komme, for Ole Borch havde selv overværet et par af hans operationer.

Enden på det blev, at Lützow den 4. maj 1664 besluttede sig til endnu et forsøg og rejste den lange vej til Paris. Her blev han den 8. juni i overværelse af adskillige studenter med Ole Borch i spidsen lykkeligt befriet for to ~~nyre~~sten så store som hønseæg. Det var således en frisk og sund Hugo Lützow, der den 24. oktober vendte hjem til hustru og børn.

Det er lidt påfaldende, at rejsen ned til Paris kunde gøre på fem uger, mens hjemrejsen varede fire en halv måned, men der kan jo være indtruffet komplikationer efter operationen.

Det havde ellers været et begivenhedsrigt år. Mens Hugo Lützow var borte, i Korsør amt havde landmålere og vurderingsmænd udarbejdet landets første matrikel.

Det lille Saltsø len blev lagt sammen med Øster og Vester Flakkebjerg herreder til et selvstændigt Saltsø amt, som blev tildelt generallejt看ant Hans Ahlefeldt.

Inden for slægten var der sket det, at Gunde Rosenkrantz var raget uklar med kongen og Rigsrådet og var flygtet til Sverige efter at have skrevet et åbent brev til Hans Majestat. At han samtidig flygtede fra sine kreditorer var ingen hemmelighed. Hans bror, rentemester Jørgen Rosenkrantz, der længe havde kæmpet med et faldende elevtal på akademiet og stigende restancer hos elevernes forældre, måtte gøre opbud på grund af sine store udestående fordringer. Hans søn Otte Rosenkrantz blev indskrevet på akademiet.

Den 17. november blev en lang række ladesteder nedlagt ved Sjællands vestkyst, for at Korsør kunde få bedre betingelser som kongelig stabelstad. Det skulde dog blive vanskeligt at stoppe den traditionelle trafik på de små ladepladser.

Og så satte det igen ind med en hård vinter. Nu var Antvorskovs bygninger imidlertid i rimelig god stand, selv om der ikke kunde ofres murer eller bygmester på reparationerne.

Den 4. april døde Erik Rosenkrantz' hustru Mette, og Lützowerne måtte rejse til begravelse. Her blev de præsenteret for den ny-indførte kaffe, som kunde købes på apoteket, og de besluttede, at det måtte de prøve igen, når de kom hjem.

Det år blev Sorø ridderlige Akademi nedlagt på grund af den dårlige økonomi. Jørgen Rosenkrantz fik erstatning i noget af akademiets stregods, men måtte stort set selv sørge for at redde sine tilgodehavender hjem. Han fortsatte som forstander for latinskolen.

Og så var det det år, pastor Erik Pontoppidan rejste fra Antvorskov til Køge. Han afløstes den 7. maj af pastor Preben Wandal, der var en god og dygtig mand.

Men det var ikke herr.Erik. Det var et smerteligt tab for alle, at se Erik Pontoppidan forlade dem.

Men i Antvorskov Slotskirke blev der ikke holdt takkegudstjeneste. Kirken havde længe været brøstfældig, nu var den blevet livsfarlig at opholde sig i. Stenene faldt ned fra hvælvingerne. Man kunde høre de rungende drøn på alle tider af døgnet, når et større eller mindre murstykke faldt ned på gulvets fliser.

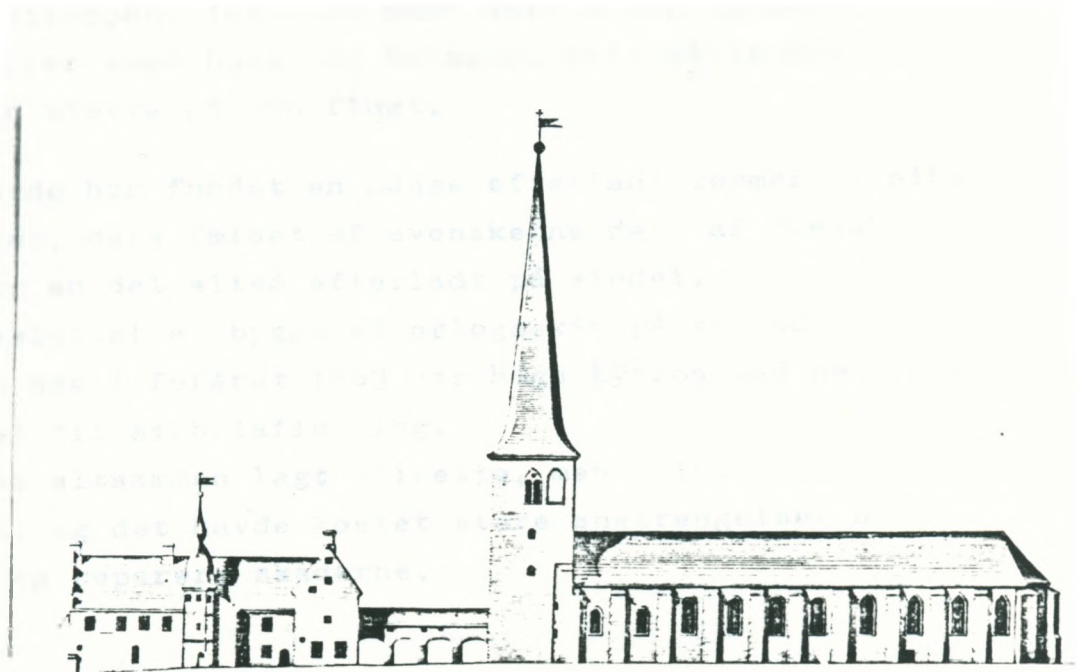
I over 25 år havde der ikke været ofret noget på vedligeholdelse af Antvorskov Slot og kirke, og hele anlægget var ved at være en ruin. En murersvend og en ufaglært tømrer var alt, hvad Lützow havde haft til at holde de værste skader nede. Nu havde kongen rekvireret mureren.

Der var andre lyde end de rungende drøn fra kirkerummet. Nu og da slap en tagsten sit fæste og kurede raslende ned ad taget for at lande i gården, hvor den i tørt vejr knustes med en tør klinger lyd, mens den i regnperioder landede i mudderet med et svup. Murværket havde slået revner flere steder, når grunden havde sat sig i tørre somre eller under voldsomme tøbrud. Over et stort parti af nordfløjens gårdfacade havde muren givet sig stærkt ud, og der var blevet sat nogle stolper, der var kilet op mod en svær planke, som skulde holde muren på plads. Tagryggen på dronningefløjen svajede som et skibsdæk. Et svært svampeangreb havde ødelagt en række spær, og afstivningerne havde ikke været stærke nok.

Endnu gav ydermurene indtryk af et gammelt kongeslot, men også de var i en sørgelig stand.

Amtmandsboligen var så vidt i orden, som man kunde vente af et så gammelt hus, men det havde Lützow selv skaffet murere til i forlængelse af hans byggeri i København, og han havde selv betalt dem. Men mere kunde han ikke strække sig til. Vilde kongen lade sit slot forfalde, så måtte han det. Lützow havde advaret ham og årlig meddelt bygningernes tilstand.

Alle avlsbygninger var selvfølgelig i orden, og både hoffunktionærernes og amtsmandens folk boede i velholdte huse og gårde, for dem skulde de selv holde ved magt under ansvar overfor amtmanden og kongen.

'Antvorskov. Fra højre: Kirken, Longangen, Gavlen af Slottets Vestfløj og Dronningefløjen, set fra Syd. (Thurah: Danske Vitruvius. 1749.)

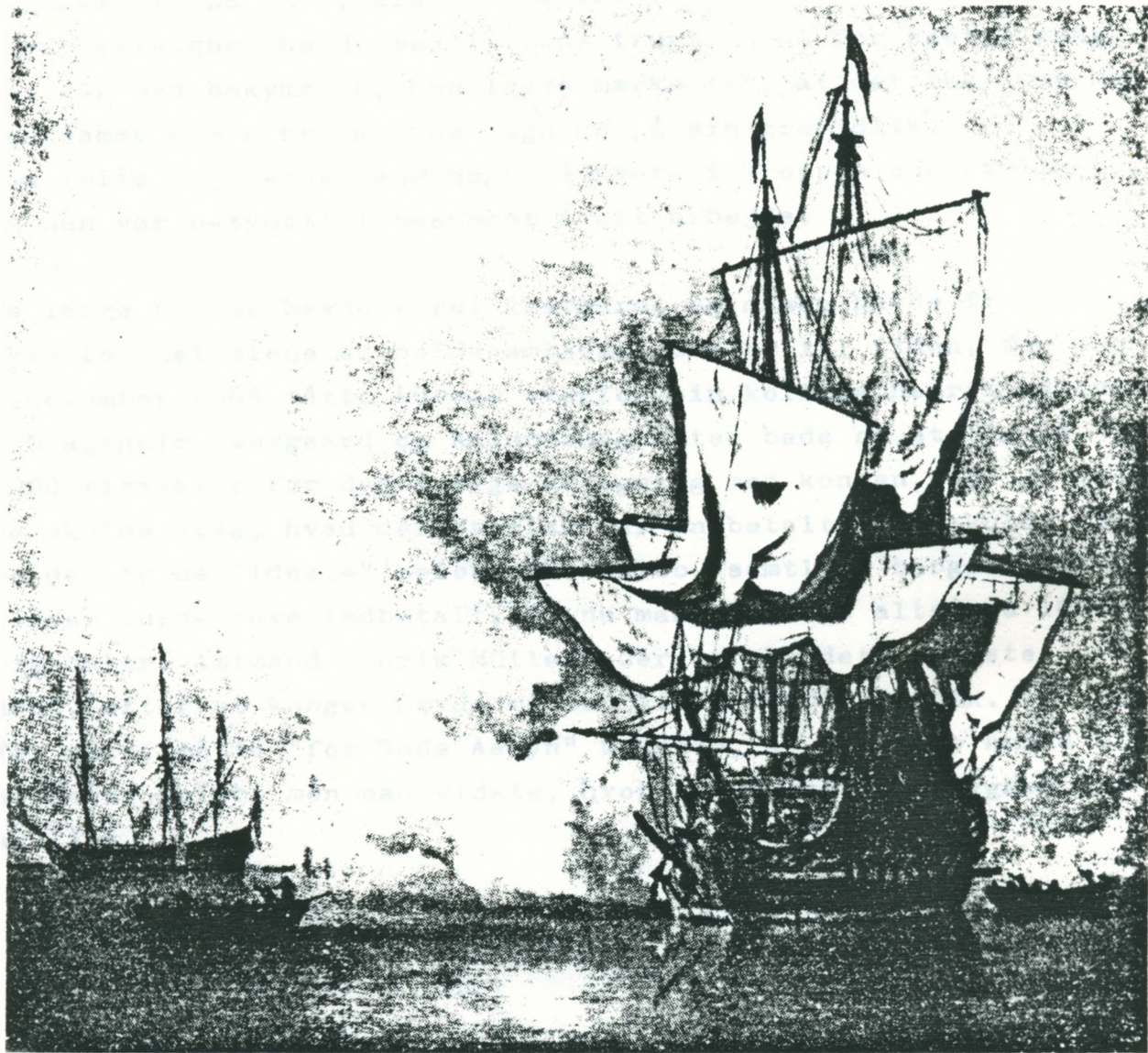
Efter svenskekrigene var flåden i en sørgelig forfatning. Den bestod af tolv større orlogsskibe på mere end 50 stykker, tre middelstore på 20-50 stykker, to mindre på 16 stykker, fire jagter, fem koffardiskibe, tre stykpramme og en viktualiepram. Samtidige udsagn giver det indtryk, at denne beskedne flåde ikke en gang var i ordentlig velholdt tilstand, og der var nogle veltænkende mænd, som fandt, at det burde der gøres noget ved.

Blandt dem var en ven og kollega af Hugo Lützow, hofjunker Valdemar Daa, som havde deltaget i krigen som løjtnant i rostjenersten. Hvor ofte havde han ikke fortalt om denne ulykkelige krig, hvor han var blevet såret i benet under den allerførste træfning foran Stade, hvor det danske rytteri satte sig sådan i respekt, at svenskerne ikke mødte det igen i åben mark, før Wrangel kom til med en vældig overmagt. Så havde danskerne trukket sig over til Wesermünde og Leheskansen, hvorfra de fleste var sejlet til Danmark og havde efterladt deres heste, mens Valdemar Daa, som havde dannet bagtroppen, lod sine mænd sprede sig og enkeltvis eller i små grupper søge hjem til Danmark. Selv måtte han ride med en sko og en støvle på sin flugt.

Efter krigen havde han fundet en masse efterladt tømmer i sine skove på Stignæs, dels fældet af svenskerne dels af Skelskørs borgere, men for en del altså efterladt på stedet.

Han havde da besluttet at bygge et orlogsskib på stranden ved Stignæs, og en dag i foråret 1663 var Hugo Lützow med hele familien inviteret til stabelafløbning.

Festligt var det altsammen lagt tilrette, men skibet væltede ved søsætningen, og det havde kostet store anstrengelser at få det på ret køl og reparere skaderne.

Ett skepp från senare delen av 1600-talet går till segels: märsrårna hissas under avskedssalut, underseglen ha gjorts loss, bramstängerna äro strukna. Målning, kallad Kanonskottet, av W. van de Velde d. y.

Endelig i 1665 var skibet færdigt og lå og red på Storebælts vande med flag, vimpler og bolsaner. Et smukt skib var det, og det kom da også til at deltage i en række søslag med største hæder, både i slaget ved Øland og senere i Køge Bugt kom det til at indtage en plads blandt de større orlogsskibe i første række. Valdemar Daa forlangte kun 4000 rigsdaler for det smukke skib, der fik navnet Delmenhorst. Det havde formentlig kostet det dobbelte at bygge, når tømmerets pris blev indregnet. Men som Valdemar Daa sagde, det var nok gået til i råd og svamp ellers.

Da året gik på hæld, blev det klart for fru Ide, at Gud Herren havde velsignet hende med livsens frugt endnu for sjette gang. Det var med bekymring, hun lagde mærke til, at det ikke var med den samme glæde hun modtog tegnene på sin graviditet. Hun følte sig denne gang noget tungere i kroppen end tidligere, og hun var betydeligt besværet i sit arbejde.

De lange rejser havde været kostbare, og måske havde fru Ide ikke formået alene at holde amternes bønder til ilden, for den 5. november 1665 måtte Lützow overfor sin kollega Henrik Müller i Dragsholm Sæbygaard og Kalundborg amter bede om et lån på 1000 rigsdaler før den årlige afregning med kongen, der jo ikke skulde vise, hvad der faktisk var indbetalt, men skulde være det fulde "ideale" beløb, det beløb, samtlige borgere og bønder burde have indbetalt, og nu manglede der altså de 1000 rigsdaler. Amtmand Henrik Müller, der var landets største jordrot, efter at kongen havde måttet afstå 14000 tdr, htk. til ham for gæld, måtte "for Guds Aasyn" bekende, at han ikke kunde afse dette beløb, men han vidste, hvor Lützow havde mulighed for at låne.

Hun gik og skrantede den vinter, selv om det ikke var særlig koldt. Om natten mellem den 2. og 3. marts 1666 fik hun et anfald af feber, som hun selv med sine sædvanlige medicamenter fik kureret.

Den 9. samme måned skulde Lützow rejse til Otte Krags begravelse, som skulde finde sted i Roskilde Domkirke. Da var fru Ide så tung i kroppen, at hun ikke kunde holde ud at stå, men måtte sætte sig hele tiden.

Lützow måtte derfor forbyde hende at følge ham ned til vognen, som hun plejede, når han måtte rejse fra hende, men bad hende indstændigt om at blive inde.

Samme nat tog feberen hende igen, og den 10. marts om natten klokken to nedkom hun i utide med et levende drengébarn, syv uger før tiden efter hendes egen beregning, og da barnet ikke kunde formodes at leve, lod hun ham straks døbe.

Da Lützow ikke var hjemme, så hun kunde rådføre sig med ham om navnet, kaldte hun ham Christian, fordi hun ofte havde hørt sin husbond rose og berømme den store nåde den salig konge altid og på mange måder havde vist ham.

Da hun var for svag til at skrive, lod hun sende bud til Roskilde om sin tilstand. Hugo Lützow tøvede da ikke længere end, til liget var båret til kirken, så satte han sig ud i vognen og hastede hjem, hvor han ankom den 14. marts og fandt hende meget svag.

En hidsig feber gav hende ulidelige stingende smerter i ryg og sider, og hun måtte klage sig, men ikke mere end, at hun glædede sig over, at han var kommet hjem til hende.

Hun bad ham straks om at lægge sig og hvile efter den hastige rejse, og han lagde sig i en seng tæt ved hendes.

Selv kunde hun slet ikke sove den nat for smerter, der tvang hende til at sidde op i sengen. Kl. fire om morgenen bad Lützow hende om lov til at sende bud efter doktoren, og det gik hun med til.

Straks afgik vognen efter professor dr. med. Just Cortnum i Sorø.

Det var vindstille og barfrost, så det knagede i bygningernes træværk, ellers havde det været en mild vinter, men nu lige i sidste øjeblik slog vinteren til alligevel. Fuldmånen sendte et blåligt skær ned over det hele og kastede skarpe, sorte skygger om bag alt opretstående. Et par katte gav en langsommelig, jamrende elskovskoncert ude i en af gårdene.

Hugo Lützow og hans elskede hustru var alene i den sene natte-time eller den tidlige morgen, og han sagde:

"Min hjerte mand, jeg ser vel, jeg slipper ikke fra denne sygdom, så det er bedst, jeg slår mig fra det verdslige til det himmelske."

Men, da hun så, hvor hårdt disse ord tog på ham, bad hun ham om ikke at tage sig det nær, og hun vilde så ikke mere have talt om det, men også denne forandrede tale faldt det ham sørgeligt at høre på, ikke mindst fordi han altid havde formået hende til frimodighed, hvis noget skulde tilstøde ham først. Alligevel tog han sig sammen og sagde:

"Hjerte kone lille, selv om det er mig en sørgelig tanke, så må jeg dog glædes over Eders gudelige forsæt."

Og de drøftede nu hendes saligheds håb og hendes snarlige bortgang til det hinsides, men af sorg og bedrøvelse kunde han siden ikke huske noget af denne fortrolige samtale. Den sidste nattetime var svundet, og dagens lyde begyndte at trænge ind i kammeret, hvor de to sad.

Fru Ide bad nu sin husband om at læse for sig af Bibelen, eller lade en af pigerne komme for at gøre det, men Hugo Lützow vilde selv læse for hende.

Da han havde læst i nogen tid, spurgte han hende, hvornår hun vilde tale med præsten. Hun mente da, at det kunde vente til i morgen, når hendes gode moder kom. Men, da hendes kræfter hastigt tog af, spurgte han igen, om hun dog ikke vilde se præsten, da det dog ikke var sikkert, hendes mor kunde komme før sent. Hun svarede da, at hun endnu ikke følte sig beredt, og at hun desuden ikke var fastende, når hun skulde nyde nadveren. Da han bad hende betænke, at de sammen kunde nyde den hellige nadver, blev hun hjertelig glad og gik ind på, at præsten kom.

Da nu så præsten kunde ventes, bad hun om at blive flyttet til en anden seng, og for helt at slå verden ud af hovedet og bedre forberede sig til døden, gav hun sin husbond husets nøgler og andre ting, der havde med husholdningen at gøre, idet hun gav ham fuld underbøtning om alting, han burde vide, så sagde hun:

"I Jesu Navn, nu vil jeg befale mig Gud og forlige mig med min Frelser."

Derpå tog hun afsked med ham med hjerteskerende ord og takkede ham for god kærlig og kristelig omgangelse og behandling. Da han vilde bede hende om forladelse om han nogensinde havde gjort hende imod, afbrød hun ham og sagde:

"Min hjerte mand, I kender jo mit hjerte, og at jeg haver intet imod Eder."

Og da han spurgte hende, om hun havde noget på hjerte, som hun vilde sige ham, svarede hun, at hun havde lovet noget til de fattige den gang han kom rask hjem, og det havde hun glemt, og hun frygtede, at hun dermed havde forternet Vorherre. Han lovede, at de fattige skulde få, hvad hun havde lovet, og trøstede hende med, at Gud var alle syndere en nådig herre.

Nu slog hun selv op i bogen, hvad hun vilde have læst for sig, og han satte sig hos hende og læste, skønt hans øjne stod fulde af tårer.

Ind imellem citerede hun selv hele vers af den gode bog, som var hende vel bekendt, og når han måtte gå fra hende, bad hun pigen læse for sig.

Da slotspræsten herr Preben Wandal kom, aflagde de sammen deres skriftemål og modtog det hellige sacramente med stille andagt. Derpå slog hun op i sin faders andagsbog, hvor hun gerne vilde have læst for sig, hvorpå Lützw lod hende alene lidt, så hun kunde sove, mens familien fik middagsmad.

Mens han spiste, sendte hun to gange pigen for at spørge, om han havde fået mad, så han skyndte sig tilbage til hende.

Lidt efter spurgte hun, om doktoren var kommet. Næh, det var han da ikke endnu. Så bad hun om lidt vin, men hun kunde kun få en skefuld ned.

Kort efter kom doktor Cortnum, som var en tysker fra Zelle. I de sidste år af Det ridderlige Akademis tilværelse, havde han været professor i medicin der, men nu var han pensioneret og praktiserede privat ved siden af.

Han undersøgte den syge og gav hende to gange et pulver, som var opløst i vand, som hun villigt tog. Men da han gjorde mine til at bryde op igen, bad hun ham, om han ikke vilde blive hos hende, til hende mor kom, men han undskyldte sig.

Hun spurgte så, om hun skulde tage mere medicin, hvortil doktoren svarede nej. Lidt efter spurgte hun igen, og Lützow svarede hende, at doktoren ikke fandt det rådeligt.

"I Guds Navn, så rejs da bort," sagde hun og bad så sin husbond om igen at læse for sig.

Mens han læste, repeterede hun selv de kæreste stykker, og vilde ikke mere bekymre sig om noget verdsligt.

Hugo Lützow spurgte hende nu, om hun vilde have børnene ind, og det vilde hun meget gerne. Faderen kaldte nu først jomfru Deliane, siden Frederik, Jørgen, Magnus og Otte, en ad gangen, og de, der kunde tale for gråd, bad, at hun vilde forlade dem deres forseelser. Og mens hun havde en personlig formaning til hver især, så havde hun disse ord til dem alle:

"Børn lille, jeg går nu ud af denne verden, og kommer fra jer til mine himmelske værelser, som min Gud har beredt, nu formaner jeg jer, at I for alle ting frygte og elske Gud, bed Gud, at I må beholde jeres far længe, vær lydige og følg jeres skolemesters undervisning."

Derpå lagde hun hånden på hovedet af hver enkelt og sagde:

"Så befaler jeg dig i Guds beskærmelse i navn Gud Faders, Gud Søns og Gud den hellige Ånds."

Derpå kaldte hun hans søstersønner Passow og Christian Hugo og sagde:

"Jeg har elsket jer som mine egne børn, for alting frygt Gud."

Og hun gav dem den samme velsignelse i den hellige Treenigheds navn.

Imidlertid var der kommet en del kvinder til stede. Slotspræstens kone, de to præstekoner fra Slagelse, borgmesterens madame, et par rådmandsmadamer fra Slagelse og slotsforvalterens kone var lidt efter lidt smuttet ind og havde gjort sig nyttige, så med det ene, så med det andet.

Nu knælede alle de tilstedeværende ned og bad, at Gud vilde forbarme sig over hende.

Hun begyndte nu at længes efter sin mor, og spurgte flere gange efter hende, om hun da ikke snart kom. Hun var så hed og træt og sagde flere gange:

"O Gud, gør en god ende her på, det varer nu så længe."

Da bad Lützow hende holde fast ved sin Christus, som hun dog vidste, var død for alle syndere, at hun kunde leve i ham igen.

"Ja, det gør jeg bestemt," svarede hun ham, og trøstede sig med mange trøstelige sentenser og befalede sig mange gange Gud i vold.

Hun blev nu tydeligt mærket til døden, og feberen forlod hende. Netop da kom hendes gode mor, og hun blev så glad og bad hende hjertelig om forladelse, om hun nogen tid havde fortørnet hende, befalede hende Gud i vold og bad hende hilse hendes gode far og søskende med alle de velsignelser, hun ønskede over dem.

Hendes hastige febervejtrækning blev nu stille og rolig, og Lützow læste igen noget for hende, i håb om at hun vilde falde i søvn. Kvinderne og børnene forlod værelset, og Lützow listede ud og lod hende alene.

Da moderen noget senere gik ind til hende, rørte hun på sig, og moderen sagde:

"Ide, nu fikst du en liden slum.", "Ja", svarede hun, og lå så ganske stille uden bevægelse, eftersom hun så søgtelig droges med døden, dog man det ikke kunde mærke.

Fru Ides gamle amme og fostermoder var den eneste, der ikke veg fra hendes leje. Nu følte hun, at tiden var ved at rinde ud for den syge og kaldte på hendes mor. Lützow fulgte med og følte på hendes kind, der var varm, og pulsen, som slog.

Johan Thim tilskrevet: Christence Juel. Portrættet gengiver et stort maleri, der er dateret 1640. Det mindre format er mere overkommeligt, og der er en finhed og lethed i det, som sjældent forenes med det store format. Man var tidligt opmærksom på den høje kvalitet i disse småbilleder; dette erhvervede Christian 8. til sin privatsamling. 34 × 26 cm. Frederiksborg Museet.

Han lagde forsigtigt sin hånd ind under hendes hoved, og således døde hun sagte, så man næsten ikke kunde mærke, og uden at røre et lem.

Det var på den tid regnet for overordentlig vigtigt, at flest muligt overværede den syges henfart, så de kunde bevidne, at hun havde fået en salig død. Nu havde fru Ide ikke ligget syg så længe, at hendes slægt havde kunnet nå frem til hendes leje i tide. Hun var jo så ung, havde aldrig fejlet noget. Det hele skete så hurtigt og så uventet. Alligevel var der en række gode vidner, fortrinsvis fra Slagelse af dannekvinder, som havde besøgt hende og tilbudt både at våge over hende og varte hende op, og det var følgende: Barbara Magister Hans Allesøns, Anne Hendrick Beystorffs, Mette Borgmester Jens Ebbesøns, Margrethe Michel Jensøns, Magdalene Magister Caspars, Marie Borgmester Jørgen Mickelsøns og flere andre, desuden Ingeborg Thims, Kongl. Majestæts fadeburskvinde, som også hjalp ved den utidige fødsel, den afdødes moder og fostermoder, børn, husbond og tyende, så det var aldeles sikkert, at hun vilde få en sikker plads i det hinsidige.

Mens det hidtil havde været slotsprædikanten magister Preben Wandal, der havde styret tingene, blev det nu kvindernes tur.

Der blev straks sendt bud efter mad og drikke til dem, der i den kommende tid skulde sidde ligvagt. Mændene blev kostet ud, mens liget blev gjort i stand. Men allerførst var der blevet givet signal over til slotskirken om at meddele dødsfaldet ud i lenet med kirkeklokkerne.

Der havde været en smule skumlen i krogene, om nu det var helt sikkert, at det var et saligt dødsfald. Den syge havde været så længe bevidstløs, at man ikke kunde vide for sikkert, om djævelen havde nået at få indpas i sjælen, men klokkeklangen var så smuk og malmsfuld, og ringerne kunde fortælle, at de gik så let og ubesværet, at den afdødes sjæl givetvis gik sikkert og trygt på rette vej til himmelen.

Den afdødes mor, fru Christence Juel gik nu i gang med at skrive indbydelser til familie og venner.

Hun sendte sin kammerpige efter rejseskrinet, hvori hun havde den rette formular, og så satte hun sig til at skrive.

"Min ganske venlig hilsen Eder nu og altid forsendt med Gud Vorherre. Kære Jørgen, synderlig gode ven! Næst min venlige taksigelse for alt godt, hvilket jeg gerne forskyldte vil med hvad godt, jeg ved Eder til vilje og tjeneste at kunne være. Og giver jeg Eder sørgeligen til kende, at Gud Almægtigste haver nu heden kaldet min kære salig datter, ærlig og velbyrdig frue Ide Rosenkrantz af denne forgængelige verden og til det evige liv og glæde. Gud give hende med alle tro kristne en ærefuld opstandelse! Så agter hendes husbond, ædle og velbyrdige herre, amtmand over Antvorskov og Korsør amter herr Hugo Lützow i Jesu navn at lade hendes salig lig begrave udi sin sognekirke, slotskirken på Antvorskov, anden påskedag, som er den 16. april nu førstkommende. Er derfor til Eder min venlige bøn, at I vilde vel gøre og have den umage at komme hid til Antvorskov om søndagen tilforne og siden om mandagen gøre hende den sidste ære og tjeneste og følge hendes salig lig til sit lejersted. Slig Eders umage at forskyldte og fortjene dertil finde I mig altid villigen. Og vil Eder hermed Gud Almægtigste befalet have. Af Antvorskov den 15. marts anno 1666."

For hvert brev blev der sendt en karl afsted til hest ud i landet. En måned kan synes en lang tid, men mange slægtninge boede så langt borte som i Norge eller Vendsyssel eller endda i de tabte landsdele i Sverige.

Hugo Lützow måtte rundt i stalde og lader, i haver og bistader, i fadebure og på lofter for at meddele den sørgelige nyhed, at husets frue var borte. Kørene blev flyttet rundt i båsene, fårene blev jaget ud af deres hus og straks tilbage igen. Derpå blev der banket så hårdt på bistaderne, at bierne begyndte at summe søvntigt derinde. Frugttræerne i haven fik bånd omkring stammen, tønder og fade blev flyttet eller rystet, pølser og skinker på loftet blev flyttet om, alt og alle skulde vide det vigtige nyt. Det gamle herskab var borte, en ny tid begyndte.

Lützow havde selvfølgelig karle og piger med sig rundt, og den kongelige fadeburskvinde Ingeborg Thims bar det store nøgleknippe, som til sidst blev skilt ad og atter samlet på en ny måde. De heste, der ikke blev sendt ud med indbydelser, blev redet trætte og atter sat i stald.

Imidlertid begyndte nu lystighederne i ligstuen, det store gilde, der hørte til ligvagten. Hugo Lützow kiggede ind nu og da og opmuntrede sangen og munterheden, men holdt sig ellers mest horte.

Mens livet endnu kæmpede med døden, havde man holdt vinduer og døre omhyggeligt lukkede til sygeværrelset, men så snart døden var indtrådt, blev alle vinduer og døre smækket op, så sjælen kunde slippe ud. Ligets øjne blev lukket og en salmebog lagt under hagen for at holde munden lukket.

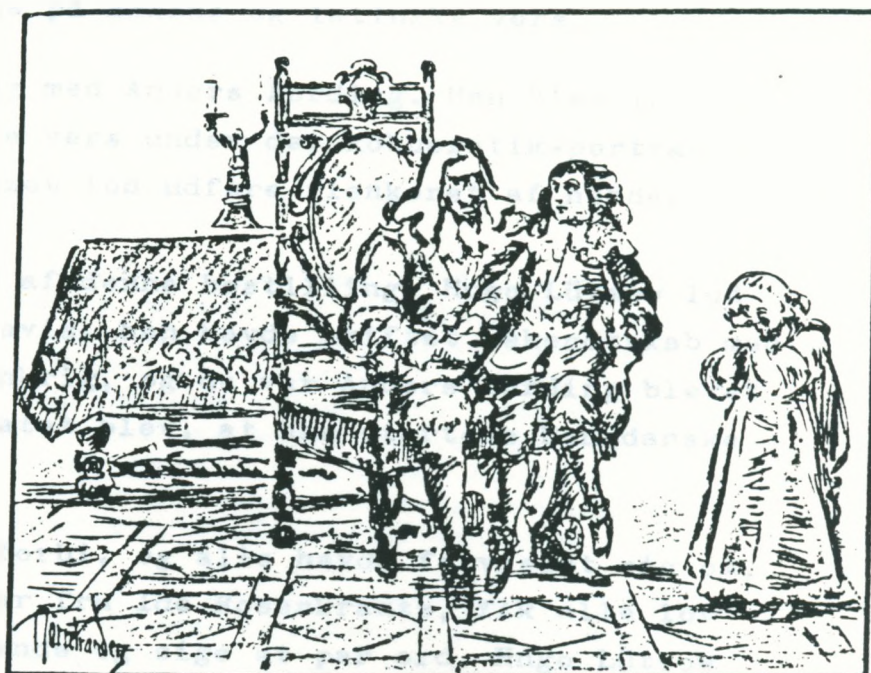
Efter at kvinderne havde vasket liget, blev det lagt ind i riddersalen på strå med et lagen over, salmebogen under hagen og en åben saks på brystet. Alle vinduer og døre stod åbne, og så gik kvinderne til bords med mændene, som længe havde taget for sig af de gode sager.

Efter nogle dage, da hendes søstre og tanter var begyndt at komme, blev den afdøde klædt i sin ligklædning. Fint linned, strømper og perlestukne sko, højtidsdragt med et tungt nøgleknippe, hvis nøgler ikke passede nogen steder og en smuk perlestukken silkehue.

Atter stævnede granderne sammen, og der blev holdt et ligklædningsgilde med alskens munterhed, mad, vin, og konfekt.

Lige inden begravelsen havde man så kistelægningsgildet. Lille fru Ide har sikkert fået en dobbelt kiste, en indvendig af tin og en udvendig af egetræ. Den udvendige kiste har været betrukket med fløjel og påsyede snore og kvaster af silke. På låget har der været et sølvskjold med hendes våben og en gravskrift, og de seks bærehåndtag har sikkert været af sølv eller forselvet messing. Desuden har der nok været nogle hjørnebeslag og anden pynt.

Kvinderne redte først kisten med humle i bunden, for at ikke den døde skulde gå igen, siden med polstrede dyner og puder, og til sidst blev den døde forsigtigt lagt tilrette i det silkeskinnende bløde leje. Hun fik en pung med penge med sig til mulige udgifter på rejsen.

Og så skulde ligstuen, riddersalen og alle gæsteværelserne drages med sort. Der skulde bygges en baldakin over kisten, sort fløjel med broderier i sølv. Her skulde den salig fru Ide ligge på lit-de-parade.

Kirken skulde naturligvis også betrækkes med sort overalt. Det blev en ordentlig udskrivning, men det, der skal til, skal til.

De mange tilrejsende gæster skulde huses og beværtet. Der blev et mylder af mennesker. Professor Ole Borch dukkede op med et latinsk sørgedigt, som måtte honoreres med et passende beløb. Han var jo dog ikke en herr hvemsomhelst. Billigere var naturligvis et digt på latin og dansk, som den afdødes bror, Jens Rosenkrantz havde forfattet. Han var jo af familien, ligesom den anden poetiske bror, Ove Rosenkrantz; Domprovsten i Roskilde derimod, magister Christian Hansen Lodberg, som havde forfattet et alenlangt latinsk digt, kunde ikke spises af med et varmt håndtryk, så lidt som den huset fuldstændig ubekendte pastor Joachim Rachel i Lunden, der digtede på tysk, eller de to brødre Mossin, der begge havde følt en uimodståelig trang til at begræde den afdøde på danske og latinske vers.

Det var en lidt anden sag med Anders Bording. Han blev inviteret til at sætte et lille vers under det kobberstik-portræt af den afdøde, som Hugo Lützow lod udføre flankeret af hendes 32 anevåbener.

Det var under drøftelsen af denne bestilling, Hugo Lützow lod et par ord falde om den avis, han havde stiftet bekendtskab med i sin tid i Loudun i Frankrig, og da var Anders Bording blevet fyr og flamme, og resultatet blev, at han startede Den danske Mercurius samme efterår.

Da det sidste gilde var forbi, og alle havde forvissat sig om, at den afdøde virkelig var fru Ide Rosenkrantz, fik alle lov til at tage afsked med hende og sige et par ord. Hugo Lützow kunde ikke få et ord frem, men skrev siden nogle tanker ned, som han lod trykke i den ligprædiken, han lod udgive tre års tid senere med alle de modtagne digte.

Den 6. april 1666 blev salig Ide Rosenkrantz stedt til hvile i Antvorskov slotskirke under rigning med alle klokker og med ledsagelse af Slagelse latinskoles diskantister, der sang, som de var betalt for det, og det var de. Efter begravelsen fik de alt det sorte klæde og lærred, som var anvendt til udsmykningen. Desuden fik de kosten i borgestuen den dag og en gratis fodtur fra Slagelse og retur.

Iøvrigt indtraf det år endnu en ildebrand i Slagelse. Borgmester Brandt i Korsør lod kirken der udbygge i både bredde og længde. Svoger Jens Rosenkrantz blev hofjunker og sendtes i en kommission til Kassel.

Den 11. oktober indgik Erik Rosenkrantz for anden gang ægteskab, denne gang med Margrethe Krabbe til Vemmetofte.

Hugo Lützow sørgede, mere end det var anset for sømmeligt. Den ulyksalige spådom fra Englandsrejsen blev ved med at lyde for hans øre. "Ensom skal du vandre gennem verden, din familie og dine venner vil dø fra dig, mens du stadig går fremad i velstand."

Om natten, når han ikke kunde sove, sad han og skrev og stregede ud, skrev og krøllede sammen, og skrev.

Det blev til følgende tankesprog:

"Intet er roligere end et fornøjet ægteskab, når to har samme vilje og samme nytte. Sådant ægteskab var mellem Gud og det første menneske, men for dets ulydige og syndige frafalds skyld blev det første ægteskab til horeri, fordi menneskene lod sig lokke af en syndig lyst og vilde være Guds lige. Derfor ser vi blandt menneskene så mange uægte ægteskaber, når de ikke ret frygter Gud, på den ene eller anden eller på begge sider, enhver vil følge sit onde forsæt; hvorudover uenighed kommer dem imellem, som alene døden kan ende - fra ondt til værre."

"Mens de, som efter Guds vilje er enige, dem venter det fuldkomne ægteskab med Christus Jesus, hvilket dog ikke kan få sin fuldkommenhed, førend døden har gjort den hårde, dog nødvendige skilsmisse."

"Samme skilsmisse bør dog ikke være hårdere for en kristen, end som en far eller mor, som mister en dydig og lydige datter af deres hus, og ser hende i et lykkeligt ægteskab rejse til et andet hus; hvorover glæden udslukker sorgen."

"Ligeså bør en kristelig ægtefælle (efter tilladt bedrøvelse),
 "glæde sig, når han ser en del af sig selv, eller sit halve
 "hjerte af den ypperste brudgom, Christus Jesus annammes udi
 "døden ved et kristeligt endeligt og skilsmisse fra dette
 "verdslige til de himmelske evige boliger."

Så sidder han og stiller bedrøvelsen og glæden op overfor hinanden i et skema, som efter mange rettelser og tilføjelser kom til at se sådan ud:

"BEDRØVELSE"

"Bedrøveligt erindres mig
 "at have mistet en ægtefælle,
 "som var gudfrygtig -
 "dejlig af skabning og
 "yndelig i omgængelse -
 "sandru og oprigtig
 "omhyggelig og trofast
 "udi husholdningen,
 "sygdom
 "og børnetugt -
 "råd og trøstefuld udi
 "genvordighed og forfølgelse-
 "kristelig, fornuftig, stand-
 "haftig
 "og fornøjelig udi afsked af
 "moder, mand, børn og venner -
 "Sørg da med måde, oh kød
 "for dette kedelige."

"GLÆDE"

"Hermed har jeg haft
 "10 års glæde."
 "gavn til salighed"
 "en lovlige og tilladt
 "fornøjelse"
 "hvorpå jeg kunde forlade mig"
 "lettelse for umage,
 "hjælp, trøst og tjeneste,
 "Guds riges forfremmelse."
 "den oplysning, at løgnagtige
 "tungers gift er de kristnes
 "lægedom."
 "det forsikrer mig om hendes
 "uomskiftelige forbedring til
 "den evige glæde, hvor intet
 "ondt hende mere kan hændes,
 "og vi alle efterlænges."
 "og glæd dig, o sjæl, for din
 "halve sjæls evindelige velfærd."

"Skrevet af den som mindet er sødest."

Men han beslutter sig til ikke at gifte sig igen. En højest usædvanlig beslutning på den tid, og et stærkt indicium for, at hendes smukke eftermæle ikke er den rene panegyri.

Og igen ser vi af "løgnagtige tungers gift", at han stadig har den opfattelse, at han bliver bagtalt hos kongen. Lider han muligvis af forfølgelsesvanvid.

Den følgende vinter blev meget streng med tre fulde måneders isvinter, hvor Lützw måtte savne sin elskede hustru hårdt, jo ikke mindst, da han den 1. marts fyldte 50 år.

Der var almindelig sorg i de to amter over fru Ides dødsfald, og det var som om, naturen også sørgede. Regnen striglede ned hele sommeren 1666, og høsten gik helt i vasken. Vinteren kom med kuldegrader, så det næsten lammede åndedrættet, når man gik ud, og da det langt om længe blev forår, var der hungersnød i landet.

Folk stak hovederne sammen og mindedes den sommer, da fru Ide kom og reddede høsten, der var ved at brænde væk under en nådesløs sol. Det var hende, der havde været brødgiveren i de ti år, hun havde virket på Antvorskov, og nu var vejrykken død med hende.

Lützow købte korn i udlandet og delte såsæd ud til amterne beboere, men det kneb lidt med deres tillid.

Svogerens Holger Rosenkrantz tog tjeneste i Lüneborg som fændrik, mens den anden svoger Ove Rosenkrantz blev musketer ved kongens livregiment.

Trods en rimelig god høst i 1667 blev uroen ved. Naboamtmanden i nord, Henrik Müller havde opirret befolkningen ved nedlæggelse af flere landsbyer og vilkårlig flytning af beboerne, oprettelse af nye hovedgårde, der krævede mere hoveri, og en række ændringer i jurisdiktionerne, som gjorde flere herredsfogder brødløse. Disse forhold gjorde, at flere og flere søgte sammen i et forsøg på væbnet oprør, og denne uro smittede af også i Hugo Lützows amter, og den retfærdige harme fik et tilløb fra hele Sjælland af alskens røvere og banditter.

Den 6. oktober fik Lützow et brev fra kongen, der sad i Glückstadt, at han straks uden forhalelse skal sørge for, at kongevejen fra Korsør til København bliver tilbørlig forfærdiget og med god lukkelse forvaret. Hvilket Lützow med største flid og uden forømmelse haver at forrette, da kongen nu ret snart agter sig hjem til hovedstaden.

Den megen uro i Nordvestsjælland førte bl.a. til, at soldaterne, der skulde have deres underhold fra bønderne, gik og sultede på Københavns volde, hvor de gjorde jordarbejde. De deserterede i flokkevis og sluttede sig til opstanden, som var lige ved at få karakter af en borgerkrig.

Der synes ikke at have været den mindste antydning af deltagelse fra den gamle danske adel, for så vilde man have hørt om det, men selv uden den var myndighederne kede af at indrømme, at der var væbnet oprør i landet.

// Krig og ufred i landet er jammerligt, ikke alene fordi land og rige, by og stad ruineres, og mange godtfolk kommer i armod og elendighed, men når fejden er bragt til fred, efterlader den så meget ondt. Da man mente, at alle måtte være kede af ufred, fandt man alligevel på vej og sti, i skov og skjul den samme usikkerhed, som i krigen.

Her kommer idelig klager fra dem, som må føle plagen, ikke en eller nogle få. men mange klager over dristige tyve og røvere, som åbenlyst opsøger dem i deres gårde og huse for at rane den fattige smule, de med stor møje havde samlet sig efter fjendens blodige fremfærd.

Andre klager over, at de ikke kan rejse uden at være være rustet med folk og konvoj, våben og værge som i krigstid, og endda næppe undgå livsfare.

Mange jamrer over slægt og venner, mand og søn, som er ihjel-slået på deres retfærdige rejse af røvere og mordere.

Det var jo visselig at undre, at nogen turde tage sig slig en dristighed til, synderlig i det land Sjælland, hvor herskab og øvrighed selv residerer og våger over fred, ret og sikkerhed, at slå sig sammen i hobetal og lure på uskyldige vejfarendes gods og blod, trods forbud mod at antræffes i skov og skjul, på vej eller rejse udrustet med bøsse og værge, uden de, som i lovligt ærinde rejser med gods og penge.

Men de, som har fået smag for den onde art, agter hverken bud eller forbud, hverken trussel eller straf, så at kongen nu har udkommanderet ryttere, som bevæbnede og rustede jager, udi skovene efter fribyttere og røvere.

Nogle blev afskrækkede og fandt tilbage til hverdagens dont, andre blev fanget og straffet, men ondska-ben er ikke udryddet. //

Sådan skrev en af Hugo Lützows samtidige i en lang udredning om forholdene i landet på hans tid, hvori de rosende ord var de fleste, for det var i enevældens tid, hvor man gjorde klogt i at rose systemet. Det var da også først i det 23.kapitel i hans historie, at denne beretning dukkede op

Amtmanden Hugo Lützow sad og bed negle. Sveden perlede ham på panden, og han måtte jævnligt lette på hatten og tørre sveden af i pande og nakke. Han havde det ikke så godt.

Slotsfogden bakkede sindigt på sin pibe. Han var tilsyneladende ganske uanfægtet. Ridefogden sad og skar en ny pen til uden at ryste på hænderne.

De sad i inkvisitionslokalet i Blaataarn på Københavns slot, og bøddelen var ved at gøre sine redskaber klar. Delinkventen var en lille tyk mand, ubetydelig af udseende. Hans eneste særlige kendetegn var, at han manglede det ene øre, som en anden mestermand engang havde berøvet ham. Hans kaldenavn var Per Ørløse, og han var en kendt tyveknægt og misdæder, som der gik de utroligste historier om.

Hans Majestæt Kongen havde forlangt fornyede pinlige forhør over ham, da han havde nægtet alle anklager efter overførelsen til København.

Den 7. december 1667 havde kongen sendt brev til alle amtmænd i Sjælland om at bistå militæret med at fange de mange røvere og stimænd, som gjorde landet usikkert.

Hugo Lützow havde ladet foretage regulære systematiske klapjagter på banditterne, og blandt fangerne var Per Ørløse og Oluf Væver, som straks blev kastet i Antvorskovs fangekælder.

Per Ørløse var en forhærdet tyv, der med stolthed tilstod en hel række banditstreger, men ikke noget om oprør og drab. Han blev så overført til Slagelse rådhuskælder til pinligt forhør, og her tilstod han mordet på en lille bondedreng, som var ude for at lede efter sin fars hest i skoven. Denne gerning syntes han nu at fortryde, men han var ikke til at få til at tilstå deltagelse i bandeuvæsenet.

Da han nu imidlertid var hjemfalden til hængning, kunde man jo lige så godt fortsætte det pinlige forhør og presse alle tilståelser ud af ham. Man var begyndt forhørsrækken med tomme skruerne, så var man fortsat med at lægge delinkventen krumsluttet i knuste flintesten, siden havde man rullet ham i disse, men det var først, da man gav ham paternosterbåndet om panden, at han tilstod at være hovedmanden for oprørsstyrkerne, som havde haft til hensigt at styrte kongen og indføre folkets styre i landet.

Kongen havde forlangt at hans eksekusion skulde udsættes for at få flere beviser og flere udsagn, men så var Per Ørløse flygtet fra Slagelse arrest sidst i maj måned, og først efter en ny storstilet jagt var han blevet indfanget og sat i Blaa-taarn. Kongen kunde nok have lyst til at se denne gudsforgædede karl og forlangte, at han skulde bringes ud i slotsgården, mens han selv stod inde i sit forgemak og talte med ham ud ad vinduet.

Da Frederik den Tredie nu så, at han var så uanselig og næsten lige så tyk, som han var lang, spurgte han, om det var den Per Ørløse. Da svarede han ret studs lige ud: "Ja, jeg er den samme." Kongen spurgte, om han havde gjort så meget ondt, som der gik rygter om, og han svarede dristigt ja. Dertil sagde kongelig majestæt: "Da skal du ikke gøre det mere." Men Per Ørløse var skamløs nok til at svare igen: "Ja, det ved jeg vel, derfor er jeg kommet her."

Ikke desto mindre fragik han nu alle tilståelser igen, og kongen havde derfor indkaldt Hugo Lützow til sammen med slotsfogden og ridefogden at overvære forhøret over den formastelige. Og nu sad han her i inkvisitionskammeret.

Mestermanden foreviste nu den lille tyv sine redskaber og forklarede ham, hvordan de skulde bruges, men det frugtede ikke, og han skred så til det pinlige forhør.

Hugo Lützow kendte den lille mand. Han vidste, at han kun var en sølle tyv. Ja, han havde altså myrdet den der bondedreng, og han skulde hænges, men nogen stor oprører og organisator var han ikke. Lützow svedte. Han tørrede sin nakke, tog hatten af og tørrede panden. Hatten kom på igen, og han viftede tørklædet, så det kunde tørre. Lidt efter bed han negle igen.

Mestermanden kunde sit kram. Tommeskruerne kom på og blev skruet til, så standsede han sin stokkeknægt med en håndbevægelse og formanede sin fange til at bekende. Den lille mand kneb munden sammen og sagde ingenting. Han vidste, hvad der ventede. Slotsfogden rynkede brynene og kommanderede: "Kom så i gang."

Hæberik den treble (som albre).

Bøddelen drejede sit hoved om mod den talende. Hans tætsluttende hætte, der gik ned i panden i en spids, dækkede over et brændemærke og hans manglende ører. Men hans mærkeligt milde øjne så på fogden med et kærligt ironisk blik: "Vil herren måske overtage inkquisitionen?"

Slotfogden bakkede irriteret på sin pibe og vinkede af med sin fede hånd. Bøddelen smilede og vendte tilbage til sit arbejde.

Lützow vidste, at hele denne forestilling også var hans straf for at have ladet Per Ørløse slippe ud. Men det var dog også vigtigt for roen i befolkningen, at der blev fundet en hovedmand, der kunde blive pålagt skylden for opstanden og røverierne.

Forhøret gik videre, til den lille mand brød sammen og tilstod alt. Ridefogden skrev og skrev, og endelig kunde de sitrende rester af det, der engang havde været et menneske, få lov til at være alene med sine smerter.

Den 25. juli 1668 blev Per Ørløse og Oluf Væver overført til deres hjemting, Slagelse for at afvente dom og eksekution, og to dage efter faldt højesteretsdommen.

Per Ørløse skulde for sine misgerninger lide døden ved hængning, hvorefter han skulde parteres i fire dele og sættes på hjul og stage. Oluf Væver skulde som hans medsammensvorne lide døden ved hængning, mens en Slagelseborger, Jens Nielsen Kagebager blev dømt til at halshugges for drab på sin medborger Peder Ebbesen i Slagelse.

Ved Mikkelsdags tide blev det store spektakel sat i værk på galgebakken uden for Slagelse. Også her måtte amtmanden selv være til stede.

Det år solgte Hugo Lützow sit arvegods Backendorff. Efter dette følte han, kunde han aldrig vende tilbage til Mecklenborg.

Sammen med major Robert Colnet købte han nu atten gårde i Vinstrup by i Tystrup sogn lige ned til Tystrup-Bavelse sø i Øster Flakkebjerg herred.

Colnet var Frederik den Tredies glasmager, men havde under krigen været ved artilleriet, hvor han som antydet var avanceret til major.

Det var gennem et kup i krigens sidste uger, han havde opnået denne rang. Med en lille flok af sine artillerister havde han gjort landgang på Sjælland nær Dragsholm og havde fanget fyrst Emauel af Anhalt og bortført ham til det generobrede Fyn, hvor fangen blev overgivet til feltherre Hans Schack.

Dette kup havde ikke kostet ham en eneste mand. Sådan var Hugo Lützows medejer i godset ved Tystrup-Bavelse sø.

Den 16.marts 1668 havde Frederik den Tredie skænket ham en byggegrund på slotsholmen ud til Tøjhusgade og Frederiksholms kanal på nylig opfyldt areal. Det var belønningen for at fange Per Ørløse, men da han havde set sit snit til at flygte, blev kongen irriteret, og den 27.februar 1669 tog han grunden tilbage til eget brug.

Lützow fortsatte så med at købe jord. Priserne var lave, og de måtte vel stige engang, så det så ud til at være en god investering. De forgældede herremænd af den gamle adel klamrede sig da også til deres gårde så længe som muligt trods rentebyrder og store ekstraskatter.

Han købte Korsør Ladegaards øde grund i Taarnborg sogn nord for Korsør Nor, gården Davidsrød i Kindertofte og 74 tdr.htk. i Tranderup. Nu skulde kornpriserne bare stige, så skulde man få at se.

Men Hollænderne købte nu deres korn i England, og kornpriserne og gårdpriserne vedblev at falde.

En voldsom brand, der ødelagde 36 gårde i Slagelse var måske en hævn af Per Ørløses venner.

Sådan noget som fem fjerdingvej syd for Randers på østsiden af landevejen til Aarhus lå i en snæver dal med skovklædte sider en herregård med to rundeler på sydsiden og et trappetårn mod nord, en renæssanceborg med røde mure omgivet af en voldgrav, der fik sit vand fra den forbiøbende bæk, som lidt højere oppe drev en vandmølle, der hørte under gården.

Det var herregården Brusgaard, som tilhørte ædle og velbårne Ove Juul til Rekkergaard, der havde fået Brusgaard ved sit ægteskab med Elsebe Jensdatter Juel.

Ove Juul var søn af Frands Juul til Meilgaard og Karen Rostrup og var efter sin store udenlandsrejse blevet antaget som sekretær i Kancelliet. Siden havde han deltaget i et par udenrigssendelser. Han var i 1638 blevet ansat til 300 tdr.hartkorn og havde samme år taget sin afsked fra Kancelliet for at hellige sig godsdriften.

I 1641 fik han besøg af sin broder Hans Juul til Starupgaard og dennes rejsefælle kongelig berider Hugo Lützwow til Backendorf i Mecklenborg, der havde været med Hannibal Sehested i Spanien og nu var på vej hjem.

På det tidspunkt havde ægteparret tre døtre: Dorte, Ide Marie og Anne. En søn var død som spæd.

Efteråret 1642 var meget vådt. Høsten var nær gået helt i vasken, men det var lykkedes at redde en stor del i hus, før det satte rigtigt ind. Resten var rådnet på marken. Traverne var blevet mørkere og mørkere for hver gang de blev vendt for at tørre, og til sidst var de helt sorte og fik lov til at stå og synke sammen. Der gik ikke en dag, hvor det ikke regnede i flere timer. Det var trøstesløst. Det grønne mos groede højt op ad borgens murværk, og inde kom der store fugtskjolder på ydermurene.

Den 22.november nedkom fru Elsebe Juel med endnu en datter, der i dåben fik navnet Karen. Fire døtre og endnu ingen sønner. Det har næppe hjulpet på humøret, men de var jo begge unge endnu. Det havde ingen nød.

Da Svenskerne i 1643 æreløst faldt over os uden krigserklæring med den hær, der havde kæmpet i årevis i Tyskland under Lennart Torstensson, blev Ove Juul kaldt under fanerne som korporal ved den jyske rostjeneste under ritmester Malte Sehested. Den 9. januar 1644 blev han skudt ved Husum mølle, efter at hans ryttertrop var blevet revet op af Svenskerne ved Kolding. Han synes at være blevet fanget og frigivet på parole for at skaffe løsepenge, siden omringet af en anden fjendtlig trop, som han nægtede at overgive sig til, og skudt.

Hans hustru og børn var bragt i sikkerhed på Meilgaard hos moderen fru Karen Rostrup. Ove Juul kom i en stor fællesgrav. Efter krigen lod hans bror, Hans Juul til Starupgaard hans lig grave op og indsætte i Eltang kirke ved Kolding, og den 7. februar blev han bisat i Sct. Mortens kirke i Randers.

Men Ove Juul kom ikke til at efterlade sig nogen søn, og hans hustru sad nu tilbage som ung enke med fire små døtre. Det er muligt, at hun har haft en støtte i sin svoger Hans, men ellers ser det ud til, at hun selv varetager sine godsforretninger.

Carl Gustav krigene betød store tab for hende, som for så mange andre, og i 1665 måtte hun holde skifte og deling med sine fire piger. Erik Quitzow og Mogens Krag var beskikkede vidner, mens rentemester Jørgen Rosenkrantz var lavværge for fru Elsebe Juel og Hans Juul for børnene.

Dorte Juul var blevet gift den 24. oktober 1664 på Rådhuset i Randers med oberst Rudolf von Offenbergh.

Den 21. april 1669 blev den yngste, Karen Juul gift på Brusgaard med Markvor Rodsteen til Lundsgaard ved Kerteminde og Hørbylund i Dronninglund Herred.

Blandt gæsterne var brudens moster Christence Juel og denne ægtemand Jørgen Rosenkrantz, hendes farbror Hans Juul til Starupgaard og hans hustru Lisbet Krag, samt amtmand Hugo Lützow på Antvorskov.

Dette ægteskab kom kun til at vare godt halvandet år. Markvor Rodsteen døde den 10. december 1670.

Anders Bording var i flere år pigebørnernes
huslærer, og han skrev en vise til dem.

Hugo Lützow var imidlertid blevet en ganske velhavende mand. Året 1669 havde han været meget aktiv med gårdhandler, men han havde da haft tid til at komme til Ide Rosenkrantz's kusines bryllup på Brusgaard.

Senere på året fik han til opgave sammen med overstaldmester Winterfeldt at forberede en Caroussel og hesteballet i anledning af kongens fødselsdag den 18. marts 1670.

Det var et længe næret ønske, der her gik i opfyldelse. Lige siden hans besøg i Oldenburg i 1648 havde han drømt om at få lejlighed til at udarbejde koreografi og kostumer til sådan et foretagende, men hestesporten havde stået i skygge under Frederik den Tredie og Sofie Amalie til fordel for musik, teater og jagt.

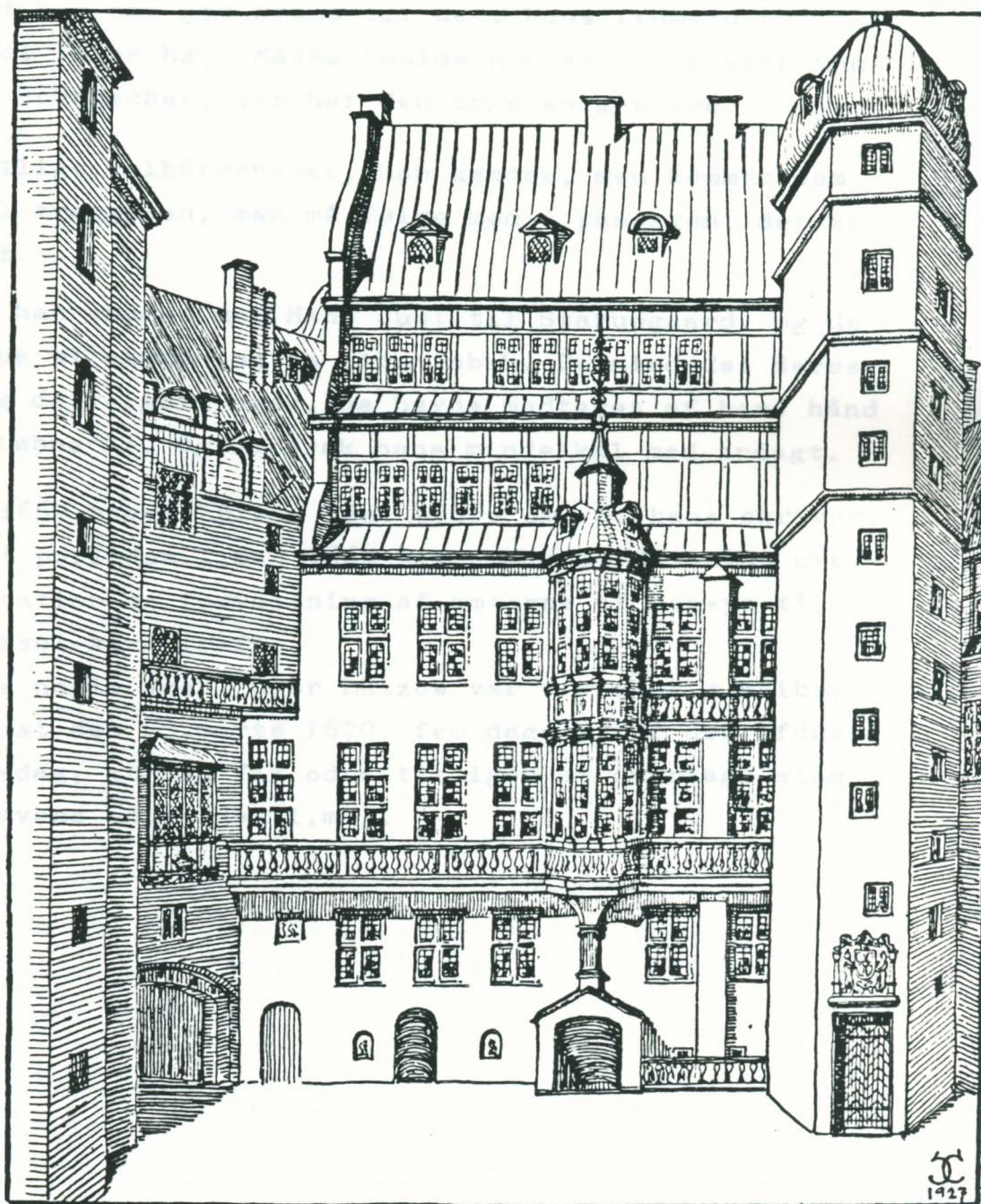
Helmuth Otto von Winterfeldt var hans jævnaldrende og lige som ham selv fra Mecklenborg. De kom godt ud af det sammen, og han tilbragte det meste af sin tid i København det efterår.

Det var derfor et knusende slag for ham, da Frederik den Tredie døde den 9. februar, fem uger før forestillingen skulde have været opført.

Det blev isvinter igen, og der var vintervej over Østersøen og til Pommern. Men Hugo Lützow havde det koldt på en anden måde. Han hørte ikke til den nye konges yndlinge og drikkebrødre, og han gik igen i stor spænding, om hans amter vilde blive taget fra ham. Han begyndte også at bide negle igen. Hans svoger Jens Rosenkrantz blev kammerherre hos den nye dronning, Charlotte Amalie.

Et forsøg på at få gjort godset i Vinstrup til adelig sædegård strandede på, at Christian den Femte ikke vilde give sin godkendelse.

Kong Frederik den Tredie lå på Castrum doloris, det var april, og Hugo Lützow gik sammen med stimmelen af tro arveundersåtter gennem slotskirken for at se på sørgepragten, de mange hundrede alen sort fløjel og taft, som det høje rums vægge og piller var draget med, den blændende mængde gyldne voksllys, sørgefakernerne, katafalken med de tre sølvlever foran på vagt med opspilede gab. Det pragtfulde ligdækken var prydet med et stort sølvmorskors og et utal af små gyldne kroner og sølvrosetter.

Kongeslojjen paa Københavns Slot. Tegning af Charles Christensen.

Over det hele rejste det kronede sørgetelt sig af sort fløjel foret med sølvmor, kantet med sølvfrynser, opbundet med tykke sølvsnore med tunge kvaster. Lützow græder over sin konge og føler selv, at han har god grund til det. Hans fremtid er ikke for sikker, det føler han. Måske skulde han gøre sig gode venner med denne Schumacher, der har den unge konges øre.

Han ser adskillige velbårenheder, han kender, men kommer dem ikke nærmere i trængslen, man må følge med i passagen, der er næsten kompakt.

Bagefter traf han sammen med Hans Juul til Starupgaard, og de tog sig et krus øl sammen og en pipe tobak. De mindedes deres gamle konge og de velgerninger, de havde modtaget af hans hånd gennem de forløbne år. Og de drak hans mindeskål med andagt.

Den 30.marts 1669 havde Lützow fået ordre om, at hans skriver, Jens Clausen i perioden 1.maj 1669 til 1.maj 1670 skulde overtage administration og forvaltning af amterne af hensyn til den omtalte caroussel-koreografi.

Der var derfor nogle uger, hvor Lützow var i virkelig knibe, og det var først den 23.marts 1670, fem dage efter den afdøde konges fødselsdag, at han fik ordre til igen at overtage sine amter ved orlovens udløb den 1.maj.

Ligesom alt og alle på Antvorskov skulde rystes igennem ved Ide Rosenkrantz's død, sådan skulde mange ting ændres ved kongeskiftet. Frederik den Tredie havde resigneret efter sin ulyksalige krig, og han ønskede bare at beholde, hvad han havde tilbage. Et passivt forsvar baseret på geworbne regimente, assisteret af nogle udskrevne, nationale tropper. Rytteriet havde han reduceret ret stærkt. Christian den Femte ønskede revance. Han lavede en ny rangforordning regimenterne imellem, så de nationale regimente blev sat foran de geworbne i rang, idet dog den kongelige livgarde stod over alle. Og så indførte han en helt ny hærordning, hvor især ordningen af rytteriet betød en kraftig udvidelse af styrken.

Nogle af disse nye forordninger fik naturligvis betydning for amtmændene, der i nogen grad skulde forvalte dem. Mens andre kom til at betyde, at noget krongods gik ud af amtmændenes ansvarsområder.

Det strømmede ind med forordninger: den 14.2., 17.3., 9.4.

Højædle og velbårne, nådige og højgunstige Herr Geheimeråd og Ridder af Elefanten Erik Krag havde sat sig i Hugo Lützows bedste stol. Han havde lagt det venstre silkeben over det højre, og idet han lænede sig tilbage mod det høje ryglæn, tog han sin snustobaksdåse, der funkede af diamanter, op af sin vestelomme og tog sig en pris tobak. Han nøs to gange og bød derpå Hugo Lützow en pris, hvorefter også afdanket oberstløjtnant Claus Juel nød samme gunst.

Herrerne var samlet på Antvorskov for at gennemgå jordebøgerne for gårde på ca 8 tdr.htk., der skulde udlægges til rytterhold, foruden nogle større gårde, der kunde udlægges til officerer. Det skulde fortrinsvis være spredte gårde langt fra slottet, så kongens økonomiske interesser kunde være så samlet som muligt omkring lensmandens sæde.

e De to høje gæster havde medbragt en af hans kongelige majestæts pager, den unge kornet Niels Mund til Rønnebæksholm, der allerede sammen med amtsskriveren var ved at gå jordebogens lister igennem. Hugo Lützow sendte bud efter et par kander rhinsk vin,

Erik Krag og Hugo Lützow var gamle bekendte, der ofte havde set hinanden som privatpersoner såvel som i embeds medfør. Under måltidet udvekslede de ungdomserindringer fra Italien. De havde første gang mødt hinanden i Rom i 1642. Lützow var kommet fra Padua, hvor han havde studeret i et år, især fægteteknik, og han havde været på vej til Napoli for at købe sig en spansk kårde med trekantet klinge. Krag skulde da først til Padua for at lade sig indskrive.

De havde haft nogle festlige bravader sammen, og Lützow havde givet Erik Krag introduktionsskrivelser til nogle gode venner, som han havde fået i det forløbne år.

Seneere - i 1643 - var de truffet sammen igen i Padua. Det var da Hugo Lützow havde mistet sin tjener Lars Fynbo ved et lumsk giftmord. Dette møde kunde Lützow kun mindes med et vist vemod.

Claus Juel var først kommet til Italien i oktober 1943, da Lützow var rejst til Frankrig, men han havde passeret Avignon bare et par uger efter, at Lützow havde vakt opsigst med sin hvide hingst og sit mælkehvide hår af nøjagtig samme farve som hesten. Han havde selv haft svært lyst til en tur ud i La Camargue, men så var han alligevel taget direkte til Italien, hvor han havde studeret et år i Siena.

Ved piberne og vinen bagefter kom Erik Krag i tanker om en aften og nat, de havde siddet på Nykøbing slot sammen med livlægen Peter Bülche, der nu efter Nansens død sad som præsident i København og kammerråd med sæde i Statsrådet og Højesteret. De havde netop siddet og røget på deres piber og drukket nogle stövken Rhinsk vin sammen, og Lützow havde sunget nogle ustyrligt grinagtige viser, som han da nu så meget gerne vilde have en afskrift af, Erik Krag.

Mens de tre høje herrer således sad og hyggede sig i nostalgien rosenrøde skær, sad amtsskriveren og kornetten og bladede i de store jordebøger, mens de noterede alle de mulige emner ned i en slags projektjordebog for det kommende rytterregiment.

Erik Krag var ikke bare en stor mand. Han var en verdensmand, en klog mand, en mand af sand dømmekraft. Jeg vilde gerne have haft et interview med ham om Hugo Lützow. Jeg vilde give meget for at have en karakteristik fra denne mand, men det vilde jeg ganske givet også have fået lov til, hvis jeg havde levet på den tid. Discretioner til vagten, til vagtmesteren, til lakajer, hovmestre og ceremonimestre. Og alle de ceremonier, komplimenter, buk og skrabud, før man nåede frem til hans excellence, den højædle og højvelbårne ridder af Elefanten etc etc.

Man fortæller, at Deres Excellence har været på Antvorskov hos amtmand Lützow. Hvordan er han egentlig denne Mecklenborger? Ak, forgæves. Han svarer os ikke, men lad os prøve at se Lützow med Erik Krags øjne, alligevel.

Amtmand Lützow, hm. Excellencen byder os en pris tobak og tager selv en på håndryggen. Han klikker sin juvelbesatte snustobaksdåse i, nyser, børster sig af med sit kniplingslømmetørklæde og knipser et mikroskopisk fnug af sin manchete.

Hugo von Lützow til Backendorff, jo. Ham har jeg kendt i mange år, jah, kendt og kendt. Det har jo ikke været noget nært bekendtskab. Jeg kan huske ham som page hos salig kong Christian. Jeg traf sammen med ham et par gange i Italien, og senere var han nogle år ved hoffet - som staldmester tror jeg nok - det var i salig kong Frederiks tid. Da var staldmesteren ikke rigtig regnet for noget. Nu er han højt på ranglisten.

Han er en meget dygtig mand, ingen tvivl om det, men der er noget mærkeligt ufuldbærent ved ham. Han er dygtig til al ting. Jeg husker især hans sang. Ikke at han har nogen stor stemme, men hans foredrag. Han kunde ramme pointen i en hvilken som helst sang, vise eller ballade - hårfint, men det var pure dygtighed. Der var ingen glæde bagved, ingen medleven. Misforstå mig ikke. Han var på ingen måde uden følelse, men han tog ikke underholdning alvorligt - eller måske tog han den for alvorlig.

Jeg har det indtryk, at han tager al underholdning, sang, musik, brætspil, kortspil etc som en pligt, mens omvendt, det vi andre anser for pligt, er hans glæde.

Læg mærke til, at han aldrig synger kærlighedssange og hyrdepoesi. Det hører for ham ikke hjemme i underholdningen, der er sur pligt for ham, men i pligtens verden, der for ham er glæde. Han har ikke nogen fremtid ved vor nådige konges hof. Han er alt for alvorlig - og så bekymret for, om han gør det godt nok. I skal ikke satse noget på ham eller hans fremtid. Den ligger fast. En dygtig amtmand er han - en af de bedste, men der skal han blive, vær sikker på det. (Pedant)

Vi bukker og skraber ud, som det sig hør og bør, men ikke dybere, end at vi stadig kan se Excellencen i øjnene. Han slår nådigt ud med hånden, der stadig holder det lille kniplingsbesatte lommeterklæde.

— og så den ravn, der vralter rundt i gården og råber Kongen leve, kongen leve, og Rosenkrantz, Rosenkrantz, Rosenkrantz. Excellencen lo velmoduleret.

Brrr.., det var da vist en drøm, men billedet af den alvorlige Hugo Lützwow står klart og godt, og vi kender jo boggrunden for hans skjulte melankoli.

Hver ryttergård skulde være på ca.8 tdr.htk., evt.måtte to mindre gårde slås sammen, så der blev de 8 tdr.htk.til en rytter. Desuden skulde der skaffes nogle større gårde til officerer og befalingsmænd. Det nye sjællandske rytterregiment var fra starten normeret til 8 kompagnier a 122 mand, men allerede den 1. juli kom en ny forordning, der fastsatte bemanningen til 10 kompagnier a 100 mand.

Ritmesteren for et kompagnie skulde have fire gårde eller ca.32 tdr.htk., løjtnant og kornet skulde hver have tre gårde eller omtrent 25 tdr.htk., kvartermester og tre korpotaler fik - ligesom trompeterne - hver to gårde, mens mønsterskriveren, fanesmeden og remmeren måtte nøjes med samme htk.som de menige ryttere.

På hele Sjælland blev der udlagt 1089 gårde af krongodset til det nationale rytteri. Der blev holdt en række møder på herredstingene, hvor man fik rede på, hvilke bønder, der vilde ride selv for gården, hvilke, der vilde sende en søn eller en anden rytter, som de selv havde skaffet og betalt, og hvilke, der skulde have en rytter anvist. De gamle, geworbne ryttere, der ikke vilde eller ikke kunde overtage en gård, blev udstationeret i landsbyerne som sogneryttere.

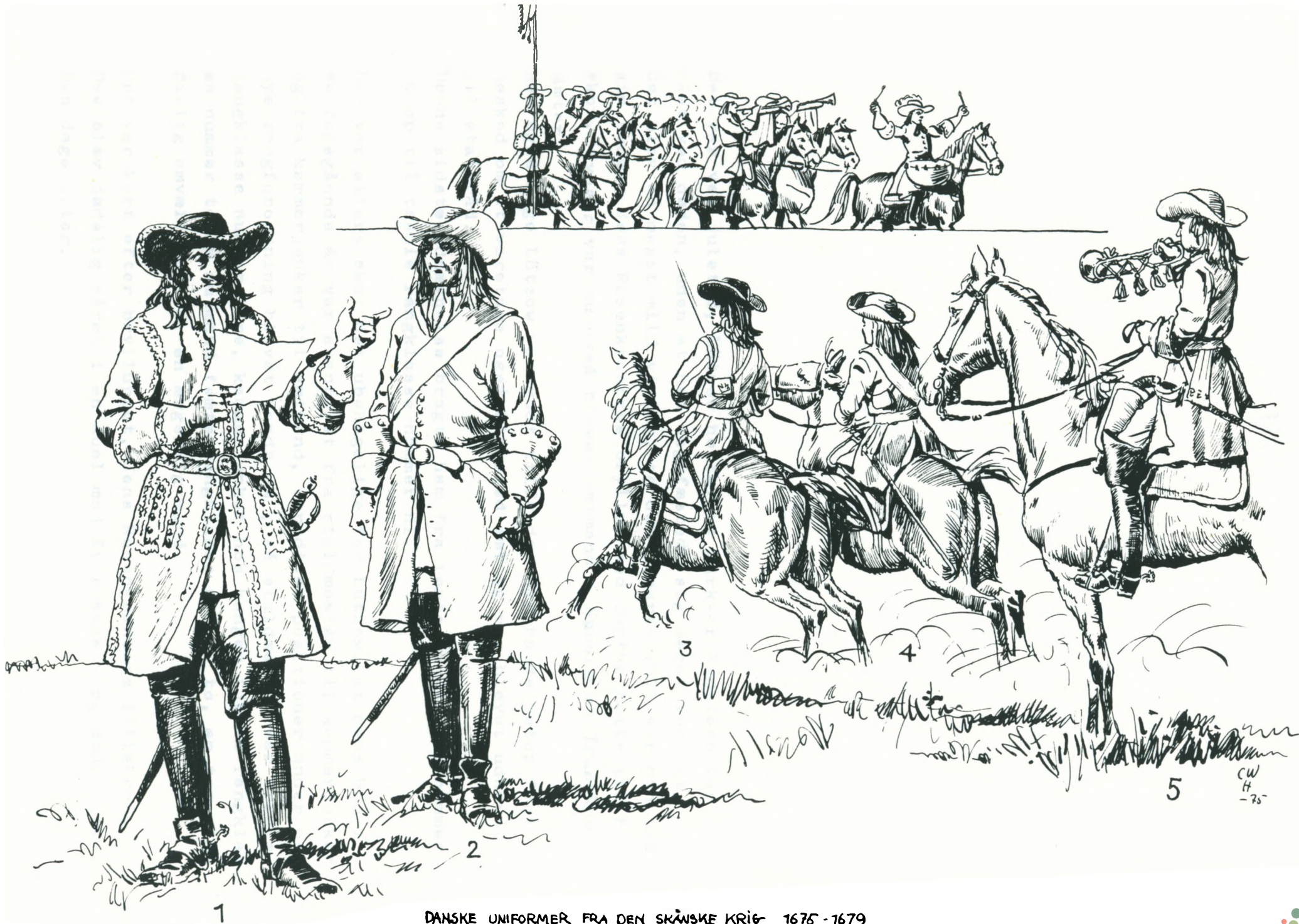
Den unge kornet Niels Mund havde vist sig som en samvittighedsfuld og flittig mand, som gjorde et godt stykke arbejde, og en behagelig selskabsmand om aftenen og ved måltiderne. Hugo Lützow mageskiftede 25 tdr.htk. af sit gods med kronen, så Niels Mund kunde få sin gård samlet midt i sit kompagnis distrikt.

Det blev Frederik von Arensdorff, der blev udnævnt til oberst for det sjællandske rytteri, og han tog straks fat på at organisere forholdene, skaffe munderinger, heste, udrustninger og våben.

Uniformerne var af ufarvet vadmél, lysegrå kjoler med rødt for og røde opslag på ærmerne. Hertil gule skindbukser og sorte støvler. Egentlig skulde hver soldat også have haft en læderkøllert under den grå kjole, men det var der ikke penge til, og det var kun de færreste, der selv anskaffede sig sådan en. Hatten skulde være mørkegrå, bredskygget. Om halsen skulde de menige bære en hvid halsklud. Gule handsker og en rød kokarde i hatten fuldendte uniformen.

Der blev ikke stillet bestemte krav om hestenes farve, selv om man tilstræbte en vis ensartethed, hvor man kunde.

Rytternes lædertøj var gult, hestenes seletøj sort. Hver mand var bevæbnet med en musket og to pistoler. Desuden skulde han have en sabel eller kårde ved siden, men disse var af højest forskellig kvalitet, og det beklages fra flere sider, at de blankvåben, der var blevet udleveret, ikke var af en sådan beskaffenhed, at de kunde trænge gennem en læderkøllert, og de havde næppe heller vægt til at kunne bruges til hug. Man satte først og fremmest på skydevåbnene.

DANSKE UNIFORMER FRA DEN SKÅNSKE KRIG 1675 - 1679

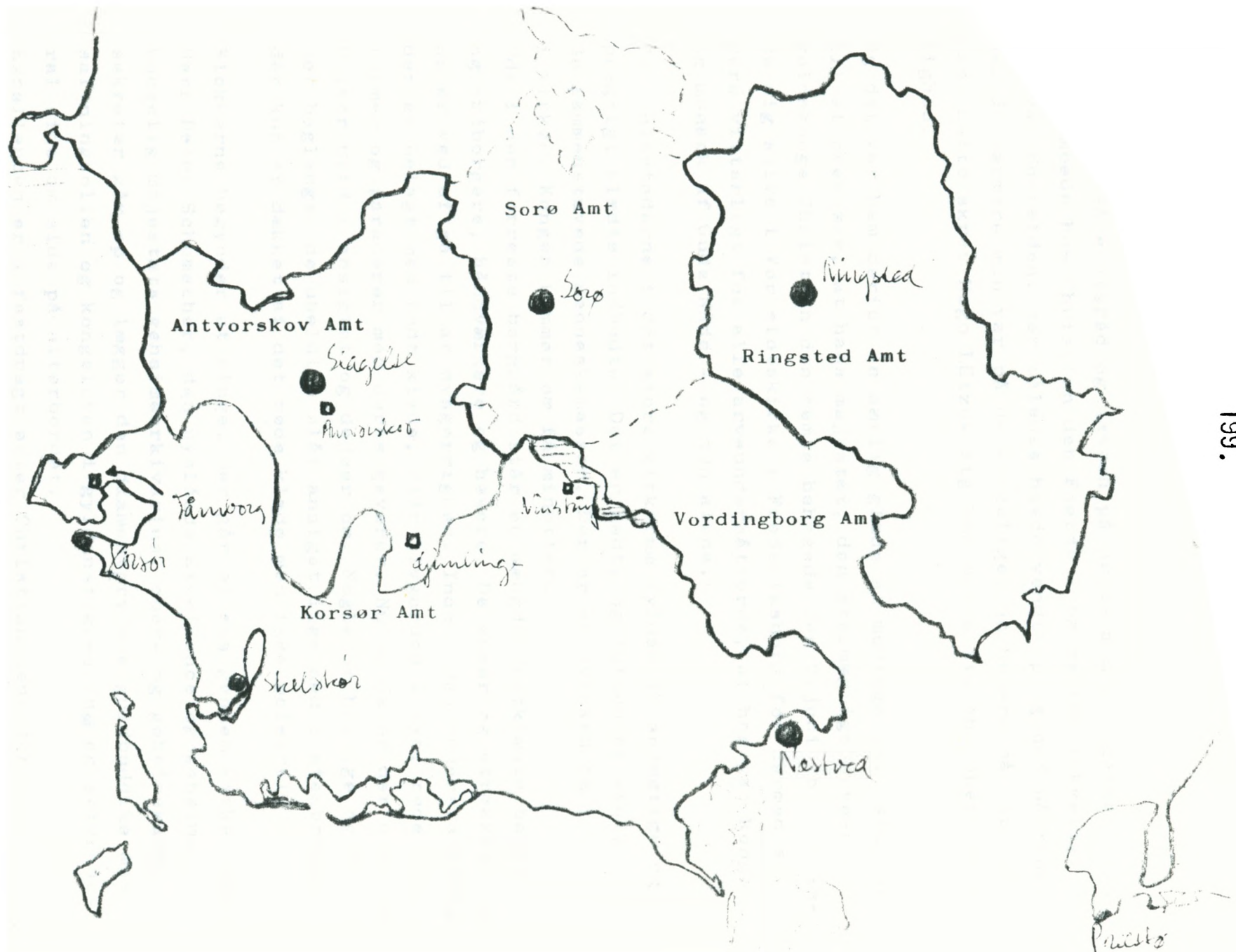
Det var ved juletid, Lützow hørte, at Markvor Rodsteen var afgået ved døden, uden at han dog fæstede sig meget ved det. Det blev en meget mild vinter, og den 3.marts 1671 var han til sin svoger Jens Rosenkrantz's bryllup med Dorthe Friis til Farskov. Svoger var nu også blevet amtmand - Nyborg og Tranekjær amter.

Men også Hugo Lützow var godt tilfreds. Han havde netop fået besked om at varetage også Ringsted amt og var blevet udnævnt til etatsråd.

Denne sidste udnævnelse bragte ham fra femte rangklasse nummer to op til tredje rangklasse nummer ni.

Der var ellers sket det ubehagelige for Lützow, at mens han i de foregående år var avanceret fra staldmester til kammerjunker og fra kammerjunker til amtmand, var disse positioner under den nye rangforordning blevet vendt om, så staldmester var tredje rangklasse nummer fire, kammerjunker hos kongen fjerde rangklasse nummer to og amtmand femte rangklasse nummer to, en temmelig pinlig omvæltning for en ærgerrig mand.

Det var kort efter brylluppet, Jens Rosenkrantz's lillebror, Ove blev dødelig såret i en duel med Iver Kaas - og døde fjorten dage efter.

Nu var han så etatsråd og næsten på højde med sit gamle staldmesterembede hos Christian den Fjerde - og næsten lykkelig. Det var Enevælden, der således havde vendt op og ned på tingene. Jo nærmere man var på de kongelige, jo højere på strå var man. Dette skrev Hugo Lützow sig bag ørene til en senere lejlighed.

Og det var ham derfor en særlig glæde at modtage invitationen til at overvære, at hans majestæt, den stormægtige arve-enevoldskonge Christian den Femte behagede den 7. juni 1671 at lade sig salve i Vor slotskirke i Frederiksborg for dermed at gøre vitterligt for alle arveundersåtterne, at han var konge og monark af Guds Nåde - og den alene.

Og stolestaderne i det store kirkerum fyldes af andægtige og prægtigt klædte indbudte. Det er hedt, og luften er kvalm af de sammenstuede menneskemasser. Der er en hvisken og raslen i kirken. Kongen kommer om få minutter.

Ude i den forreste borggård står en mængde festklædte bønder og småborgere, håndværkere og høkere. De maser og strækker sig og er ved af gå til at nysgerrighed. Inde i den inderste gård, der er belagt med rødt klæde, står livgarden i nye, røde uniformer og paraderer med deres geværer. Nu og da er der en, der bliver hvid i ansigtet og dejser om. Nogle er heldige og falder baglængs. De uheldige slår ansigtet lige ned i stenbroen, der kun er dækket af det røde klæde men ikke polstret.

Klokkerne begynder at ringe. Der går et sus gennem kirkerummet. Herr Peter Schumacher, den nyslåede Excellence og geheimeråd, kongelig majestæts geheimearkivarius, ober- og geheimekammersekretær går op og lægger den diamantprydede guldbuddike med salvningsolien og kongeloven i gyldenstykkens binde og sølvfederal side om side på alterbordet.

Excellencen er i festdragt efter Christian den Fjerdes snit, og det ses, at det er hoffets festdragt, som kongen agter at gøre til nationaldragt for Danmark-Norge.

Alle de nye rangspersoner sidder og nyder deres fornemhed.

Man skæver til dem, der sidder højere oppe og gør sig sine tanker om, hvordan de har opnået deres høje rang. Arskigere og øjemtjenere er de nok alle til hobe.

Anderledes med dem, der sidder dernede bagved. De har vel ikke fortjent bedre. Ja, der er endda dem iblandt, der slet ikke burde have siddet her i kirken.

Hugo Lützow så sig også godt om. Men selv om han strakte hals, kunde han ikke se ret mange af den gamle adel på rækkerne foran ham selv, og det var også småt med dem bagude.

Nu gik der et køligt sus op gennem det store kirkerum. Dørene var slået op på vid gab. Kongen kom. Alle rejste sig for at se. Op gennem kirken duvede et gyldenstykkets telt på fire stænger.

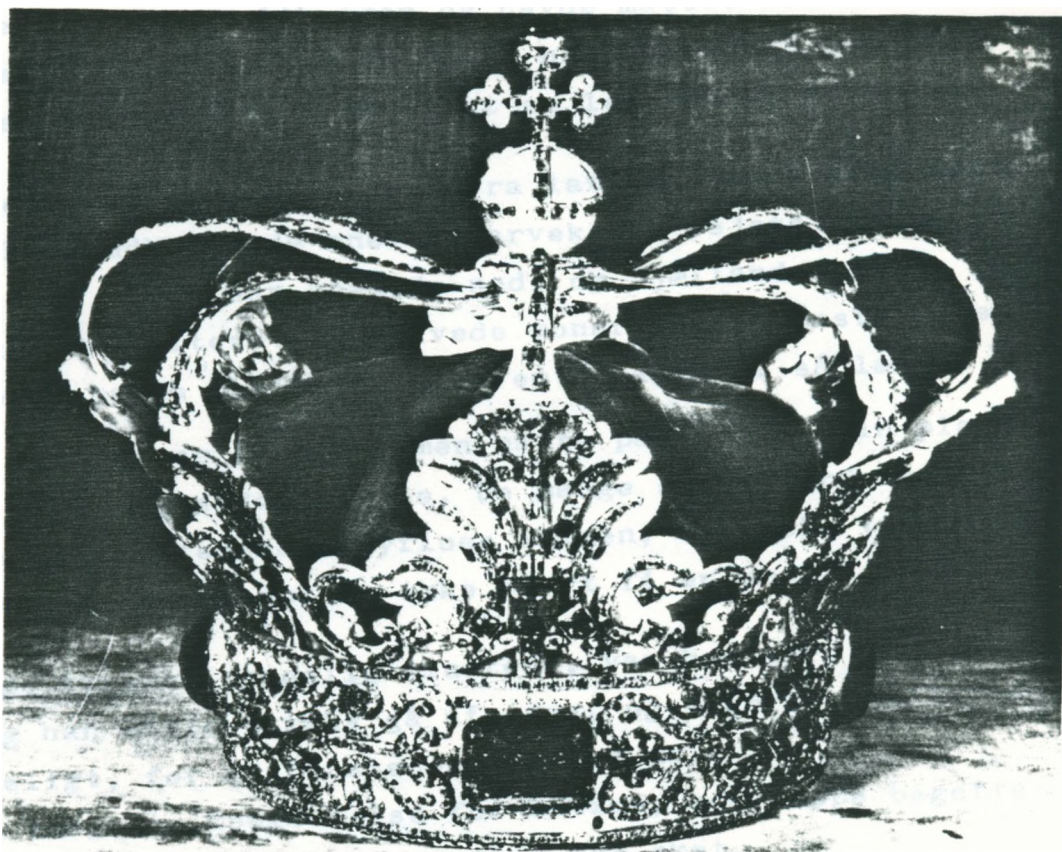
Fra alteret og ned til midt i kirken var der bygget en forhøjning dækket med rødt klæde. Her stod den prægtige narhvalstrone under sit purpurfarvede silketelt, og nede foran tronen stod de tre sølvløver med udspilede kløer og åbne gab.

Sjællands biskop dr. Johan Wandal og bisperne fra Århus og Stavanger kommer baglæns op gennem midtergangen. Orgelbrus fylder rummet, og de indkaldte latinskoledisciple stemmer i med den motet, hvormed de skal hilse monarken.

Så kommer den kongelige procession. Kongen er i hvid sølvstykkets dragt med en vældig purpurkåbe over med et slæb, som bæres af overkammerherren Ulrik Frederik Gyldenløve og to kammerherrer. Og så sidder majestæten pludselig på tronen med kronen på hovedet, den krone hans far havde ladet lave, og med sceptret og rigsæblet i hænderne. Ingen skal krone ham, hvem er vel kapabel til det. På den hermelinforede kåbe blinker over fjorten hundrede små guld kroner.

Hoffets betjente samles omkring tronen, og Sjællands biskop begynder nu en tale for monarken om Enevældens guddommelighed, og at den kongelige magt er beskikket af Gud selv. Og det kan han spinde en lang ende over.

Men også den får en ende omsider.

Enevældens kongekrone

Og så skrider biskoppen af Stavanger op til alteret, og gør sin dybeste reverens for kongeloven, som han derpå trækker ud af sit sølvfederal og bærer ned foran tronen. Århusbiskoppen træder til, og de to prælater holder den vægtige lovbog op for biskop Wandal, som læser den op for kongen.

Nede på sin plads i kirkerummet sad Hugo Lützow og havde det ad helvede til. Om aftenen havde han i al fredsommelighed delt en kande vin med viceprovsten Thomas Kingo, som han kendte fra krigens tid. De havde opfrisket mindet om den gang, en svensker på klods hold havde fyret sin pistol af mod Kingo og ramt ved siden af, så Kingo længe efter gik rundt med krudtslam i huden efter skuddet.

Det var ikke blevet sent, og de havde ikke været berusede, men Lützow havde fået nyrekolik igen og havde måttet rende hele natten for at lade vandet. Søvn havde han ikke fået meget af, og nu sad han helt blygrå i ansigtet og led ganske forbandet.

Orglet brusede, og discantisterne fra latinskolerne sang som små engle. Den gudbenådede enevoldsarvekonge rejste sig og gik frem til alteret, hvor han knælede ned, og Sjællands biskop tog salvebuddiken fra alteret og salvede monarken i dybeste ærbødighed. Kronen havde Christian den Femte taget af så længe.

Lützow var dødtræt og forpint, men måtte pænt holde sin plads, holde gode miner og sidde stille. De mange smukke ord var for ham kun som en irriterende spyflues summen, der hele tiden gik ham på nerverne. Kunde det da ikke snart få en ende.

Da den lange ceremoni endelig sluttede, var han mere død end levende, og han måtte straks gå afsides, og bagefter måtte han drikke rigeligt, for at få stenen skyllet ud.

Det var en sørgelig kongevielse for Lützow, som næppe bagefter kunde genkalde sig, hvad der egentlig var sket.

Heldigvis var det kun en enkelt sten, der skulde passere denne gang, så han kom sig igen og kunde passe sit arbejde i de tre amter, der var betroet i hans varetægt.

Den 12.juni skulde han hente kurprins, pfalzgreve Carl i Korsør og sammen med Ove Juul til Willestrup ledsage denne fyrste til København, hvor han den 24.samme måned blev trolovet med prinsesse Wilhelmina Ernestina.

Den 14.august blev prinsessen gift med kurprinsen, hvorpå de begav sig i et stateligt optog via Altona til Heidelberg. Lützow ledsagede dem så langt som til Korsør, hvorefter han kørte hjem til Antvorskov og skrev en indberetning, hvori han skildrede vejenes dårlige tilstand. De er "over det hele land meget slemme, saa at enhver skyer dennem, mange lide skade paa deres heste ved slemme broer, mange vælte og slaa dennem fordærvet." At de vejfarende skyede vejene vil sige, at de red og kørte ind over bondens agre, hvor de risikerede en konfrontation med en flok vrede bønder.

Det skulde dog vare mange år endnu, før de danske veje blev så fremkommelige, at de blev tålelige.

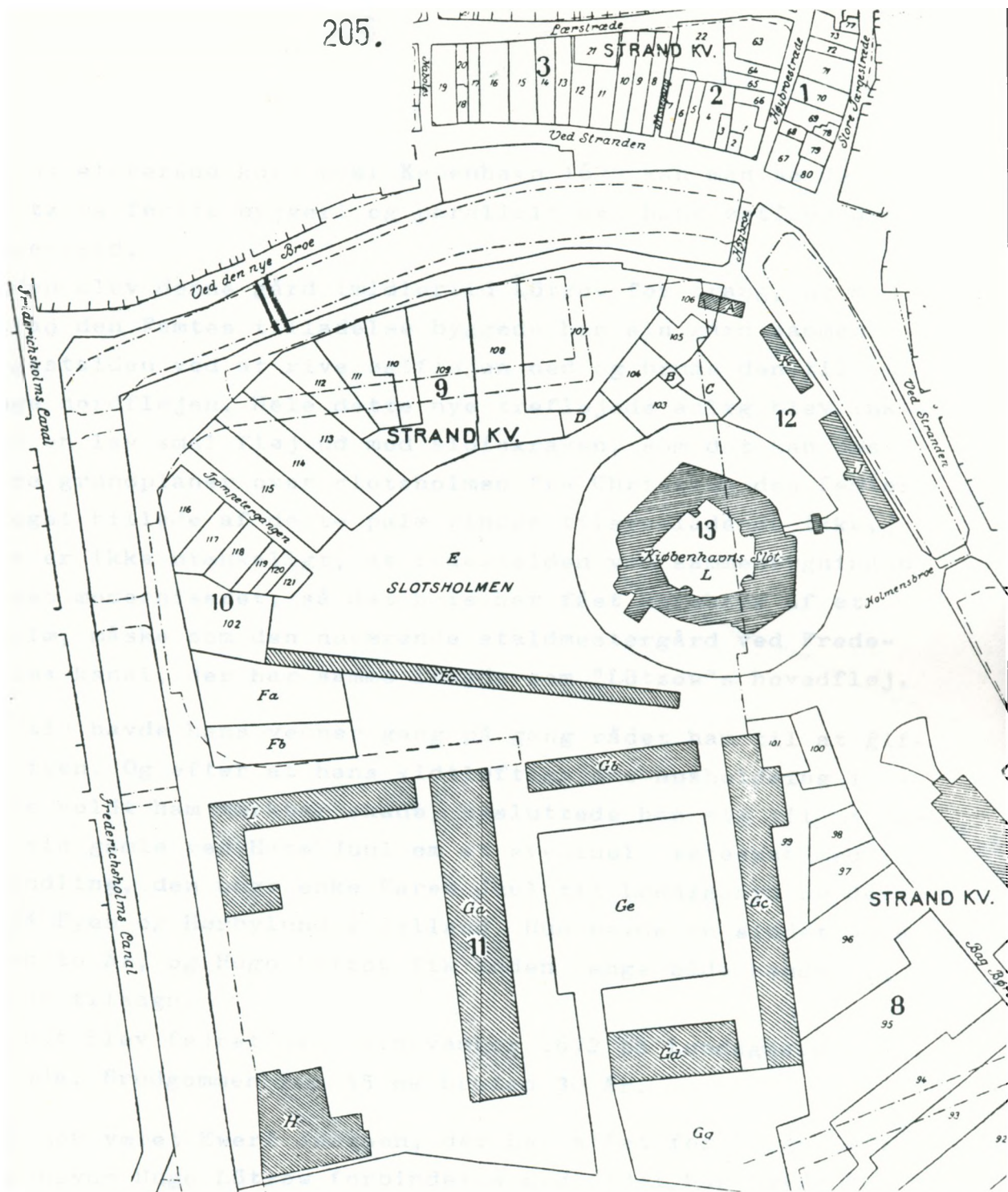
Det var ved denne tid, hans svoger Frederik Rosenkrantz blev løjtnant ved Dronningens Livregiment.

Da Hugo Lützow erfarede, at kongens drikkebror Vincent Joachim von Hahn var villig til at sælge en byggegrund, han havde liggende på nordsiden af slottet i forlængelse af pagestalden, meldte han sig som køber, og den 5.december 1671 gik handelen i orden, og Lützow blev ejer af matr.nr.103, som han snart efter aftale med kongen fik arronderet. Nu skulde han nok se til at komme i nærheden af nådens sol.

Den gamle trelængede pagestald skulde rives ned, og en ny skulde bygges på det gamle østskel ud til ridebanen. Hugo Lützow byggede nu en køn trelænget gård med afvalmet tag, åben ud mod slotsgraven og ca 40 alen i kvadrat.

Dette byggeri krævede naturligvis bygherrens tilstedeværelse i et vist omfang, og Hugo Lützow måtte da også rejse en del frem og tilbage ad de dårlige veje.

Det var ved denne tid de mange små kramboder på slotsholmen blev fjernet.

På Resens eleverede kort over København 1674 kan man se dette Hugo Lützows første byggeri og parallelt med hans østfløj den nye pagestald.

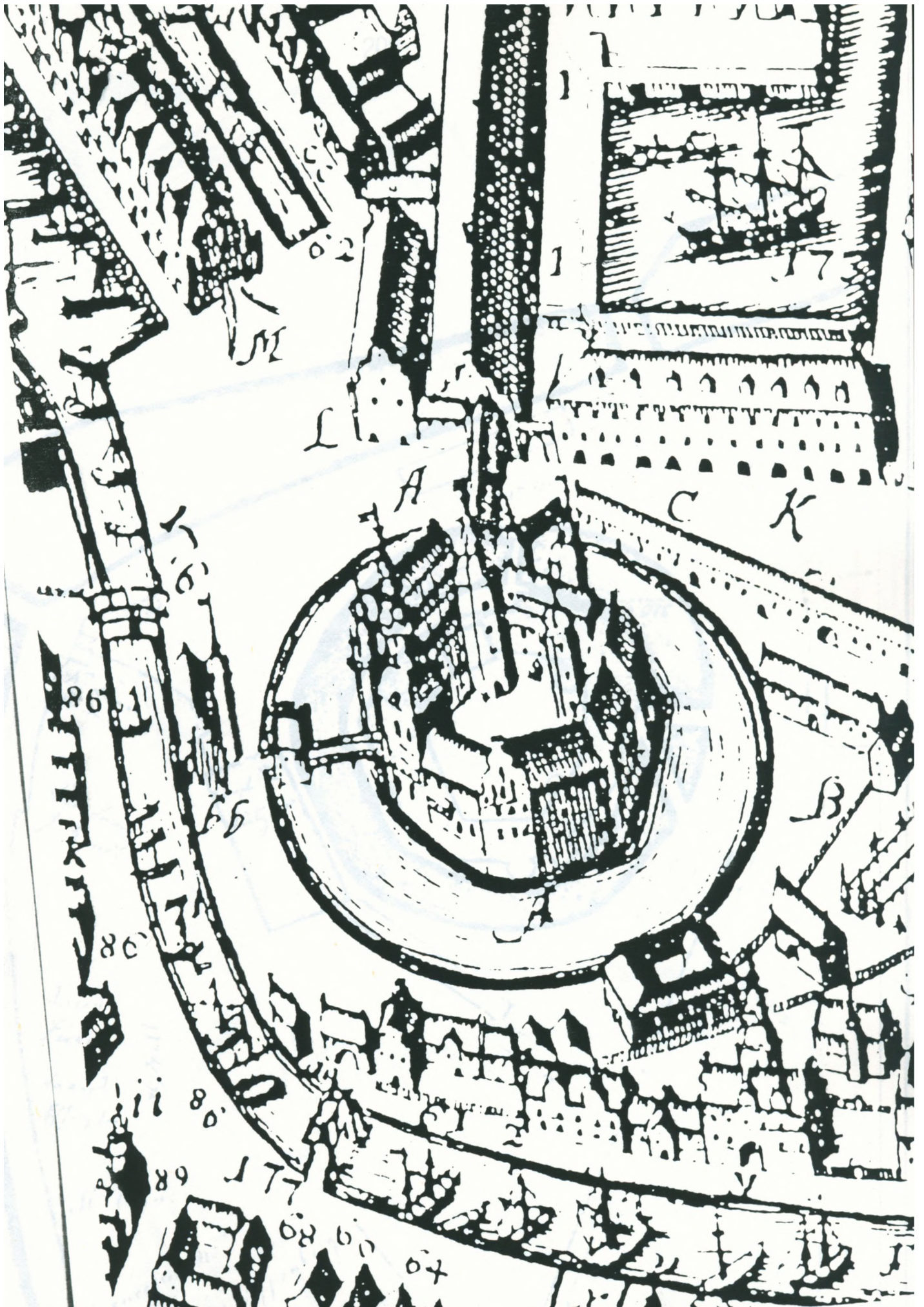
I længden blev denne gård imidlertid Lützow for trang, og med Christiaŕ den Femtes tilladelse byggede han sin gård sammen med pagestalden ved at rive østfløjen ned og bruge den til at forlænge nordfløjen. Hele dette nye trefløjede anlæg blev lukket med en lav smal fløj ud mod slotsgraven, som det kan ses på flere grundplaner over slotsholmen fra Christian den Femtes tid. Noget billede af dette palæ findes tilsyneladende ikke, men det er ikke utænkeligt, at ridestalden ved sammenbygningen er blevet moderniseret, så det hele har fået karakter af et barokpalæ, måske som den nuværende staldmestergård ved Frederiksholms kanal, der har samme længde som "Lützow"s hovedfløj.

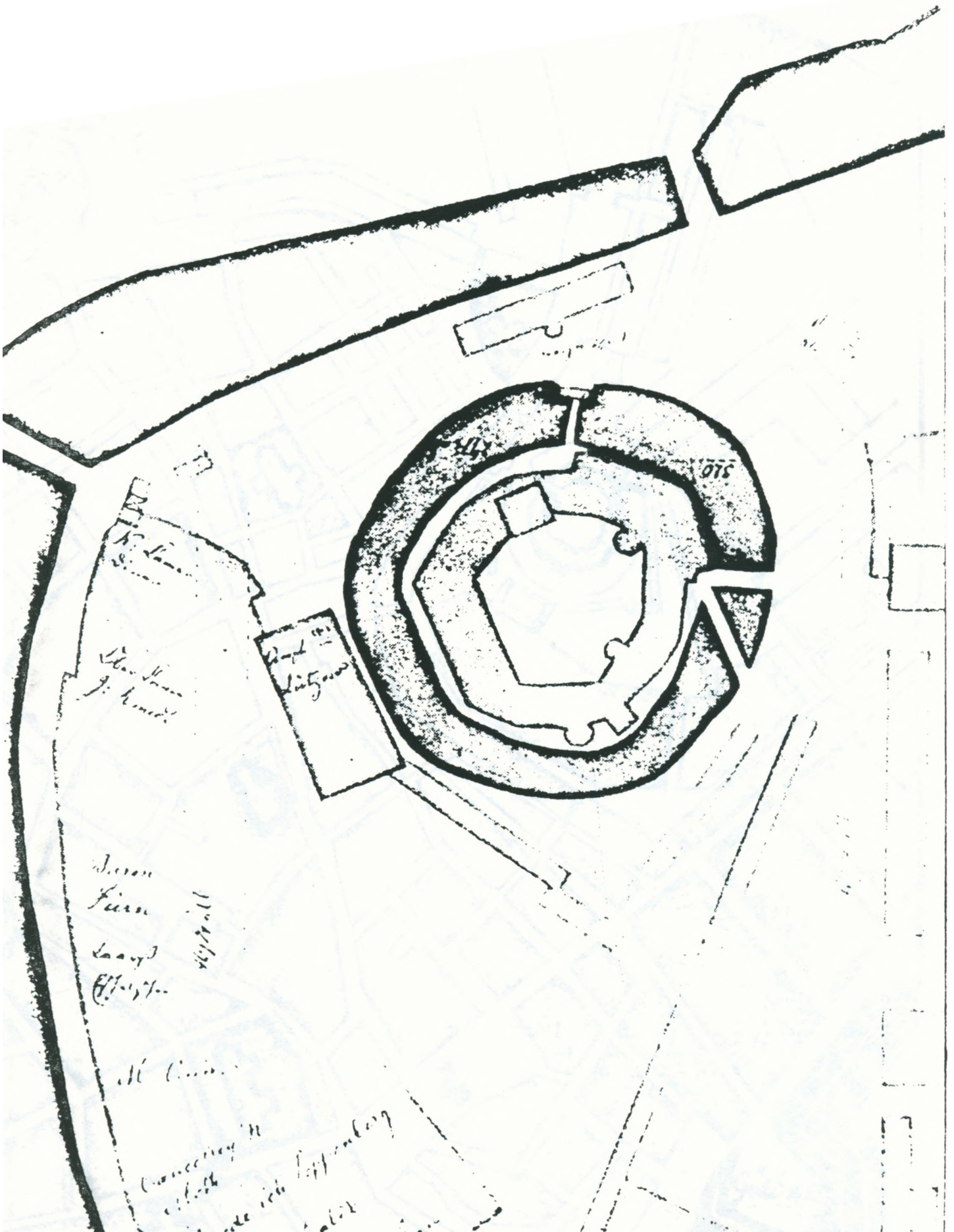
Imidlertid havde hans venner gang på gang rådet ham til at gifte sig igen. Og efter at hans vidtløftige ene-husholdning i 6½ år havde voldt ham mærkbar skade, besluttede han sig til at tale med sin gamle ven Hans Juul om et eventuelt ægteskab med hans myndling, den unge enke Karen Juul til Lundsgaard og Jershaug på Fyen og Hørbylund i Jylland. Hun havde nu siddet enke i næsten to år, og Hugo Lützow fik inden længe både hendes og familiens tilsagn.

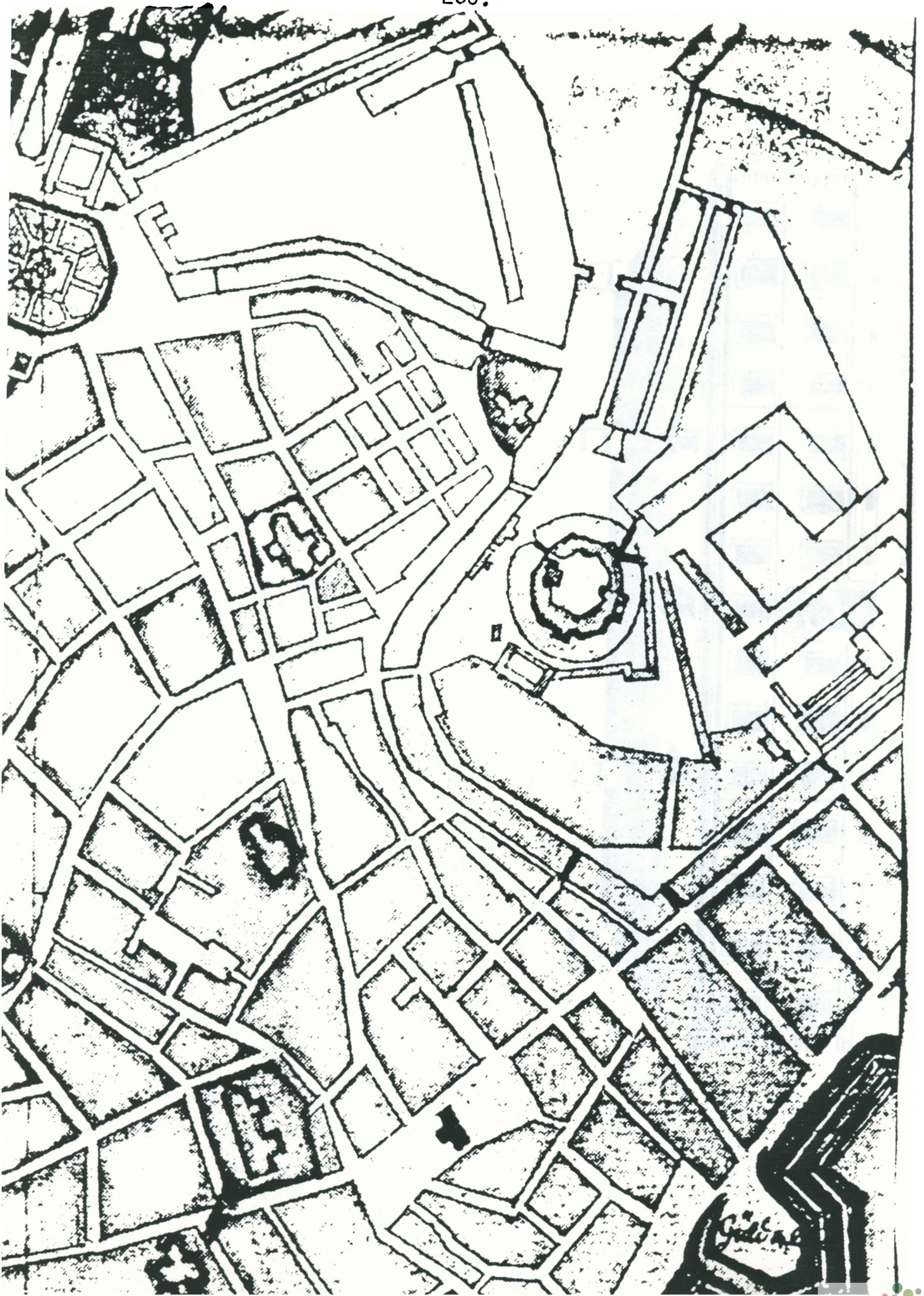
Brylluppet blev fejret den 14. november 1672 på Lundsgaard ved Kerteminde. Brudgommen var 55 og bruden 30 år.

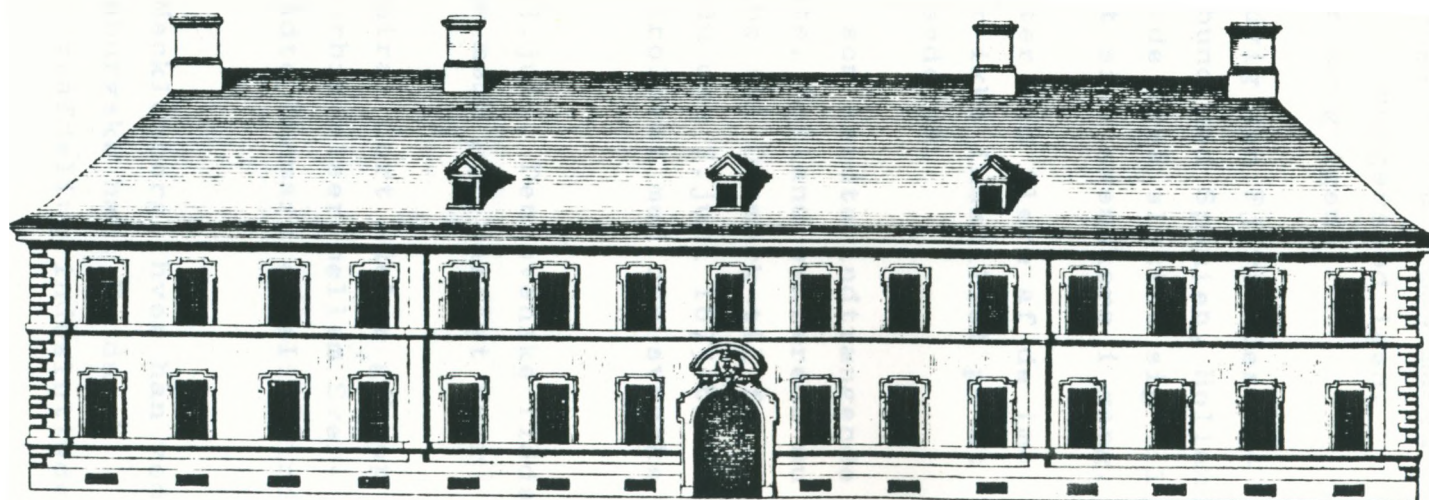
Det har nok været Ewert Janssen, der har stået for byggeriet, for ham havde Hugo Lützow forbindelse med, idet han havde ham til at se på kirketårnet i Korsør, som han ønskede forhøjet, men Janssen har nok frarådet det, for det blev der ikke noget af. Derimod svarede det godt regning, at Lützow var flyttet så tæt på majestæten, for han fik gjort sit gods i Vinstrup til adelig sædegård, skønt han før havde fået afslag på en lignende ansøgning. Nu gik den igennem.

Vpa Skis Holsten

60 alen
alen

Ældre Opmaaling af Staldmestergaardens Facade mod Frederiksholms Kanal.

I 1673 blev høsten ringe. Man måtte håbe på en kort vinter og ikke alt for hårde kuldegrader.

Men vinteren blev hård, og den blev lang. Endnu i maj måned var der drivis i farvandene. Og der blev hungersnød igen. Kvæg døde og folk døde, og så blev der krig igen.

For at beskytte Pfalz og Trier mod Ludvig den Fjortendes aggressioner havde kejseren sluttet forbund med Spanien, Holland og Brandenburg. Kassel og Lüneburg havde også sluttet sig til, og så havde Solkongen selvfølgelig sat sine svenskere i gang.

I forvejen havde Danmark nogle traktater med flere af de implicerede stater, men Griffenfeldt var ikke indstillet på at vælge side endnu, selv om kongen pressede på.

Svenskerne trængte ind i Brandenburg, som sendte indtrængende bønner om hjælp til Christian den Femte. Holland erklærede nu Sverrig krig og sendte otte orlogsskibe til Danmark til forstærkning af den danske flåde, men endnu den 7. juni 1675 blev den danske prinsesse Ulrica Eleohora trolovet med den svenske kong Carl den Elevte.

Kejseren erklærede Sverrig krig den 13. juli. Den svenske flåde gik nu i søen 36 skibe stærk, men blev mødt af dårligt vejr og stærkt beskadiget.

En dansk eskadre på 20 skibe under admiral Cort Adeler gik op i Østersøen for at kontrollere alle forbindelser mellem Sverrig og Pommern, og den 2. september trådte Danmark endeligt ind i krigen ved at erklære Sverrig krig.

Kongen selv begav sig med en hær til Mecklenborg, hvor han ved Gadebusch sluttede sig til den brandenburgske hær. En dansk flåde blokerede Göteborg, og en dansk hærafdeling indesluttede Wismar, der var på svenske hænder.

På Antvorskov var det sådan at sorg og glæde skiftede. Den gamle rentemester Jørgen Rosenkrantz døde den 8. januar 1675 og 2 uger efter nedkom fru Karen med en søn, der blev opkaldt efter hendes første ægtemand Marcor.

Unge mænd hverves til Ludvig 14.s hær. Samtidigt kobberstik. Til højre sidder en skriver, som fører rekrutterne ind i rullen. Han bruger en tromme som skrivebord. Til venstre får den nybakte soldat sin første sold.

Hugo Lützow havde virkelig fået noget at se til på sine gamle dage. Gården på slotsholmen i København, Vinstrupgård ved Tystrup-Bavelse sø, tre amter, det spredte privatgods i amterne, fru Karens gårde på Fyn, de østjyske kirketiender og part i Vorgaard i Bælum i Himmerland.

Han kunde godt forstå de gamle adelsmænd, der gerne vilde have samling på deres godser.

Magnus, der nu var 14 år blev sendt på latinskole i Sorø, der ikke længere havde noget ridderligt akademi, men altså stadig den gamle latinskole, hvor hans storebrødre havde gået.

I Mecklenborg og Pommern gik det godt for de danske våben. Christaan den Femte lod sig ganske vist lokke til at drage til Stralsund med kurfyrsten af Brandenburg, selv om det ikke var i Danmarks interesse, men undervejs overgav byerne Rostok, Doberan, Damgarten og det vigtige pas Tribsee sig til kongen, mens en anden dansk hær erobrede Buxtehude og Bremervörde i Bremen. Alt dette forsinkede Wismars erobring, men den 13. december stormede danskerne staden i et forrygende stormvejr med hagl og sne, og efter en hårdnakket modstand fra svensk side faldt Wismar i den danske konges hånd.

Efteråret havde været ualmindelig surt og regnfuldt, og skyttegravene i det sumpede terræn omkring byen havde stået halvt fulde af vand det meste af tiden, og det var bare forvarslet om en hård og langvarig vinter.

Selvfølgelig måtte amtmand Lützow også under disse forhold gøre kongen sin opvartning, og han var flere gange ude for at se forholdene på nærmestehold.

Han fik også skilt sig af med den part, han havde i Vorgaard i Himmerland, så skulde han dog ikke helt der ud mere.

De forløbne år var naturligvis ikke gået bare med privatlivet. Christian den Femtes nye hærordning omfattede ikke bare rytteriet, men også et nyt nationalt infanteri, som Hugo Lützow i sin egenskab af kvartalskommissær havde sin part i udskrivningen af. I 1672 var ryttergårdene taget ud af amtmændens ansvarsområde, skønt de protesterede, at militærfolk ikke havde begreb om at vurdere, om gårdene blev drevet ordentligt, så de ikke tabte deres værdi.

Ved krigens udbrud blev alle lægdmænd sammenkaldt i amternes hovedbyer for at blive informeret om en ny udskrivning af fodfolk.

Der var en del knurren blandt bønderne. De ønskede ikke at afgive mere mandskab, og det blev farligt at færdes på vejene, da folk lå på lur og snappede alle duelige karle, som passerede og stillede dem for at spare egne folk.

Også ryttergodserne vægrede sig. Holdt^{!!} dette er militært område, ingen udskrivning her. Og mange unge karle søgte tilflugt på disse gårde.

Når det så kom til stykket, var der mange steder, karlene rufflede om, hvem der skulde stilles, og hvem der slap.

Der havde også været en masse mønstringer og øvelser, og amtmanden forventedes altid at være til stede, når der var sådanne begivenheder inden for hans område.

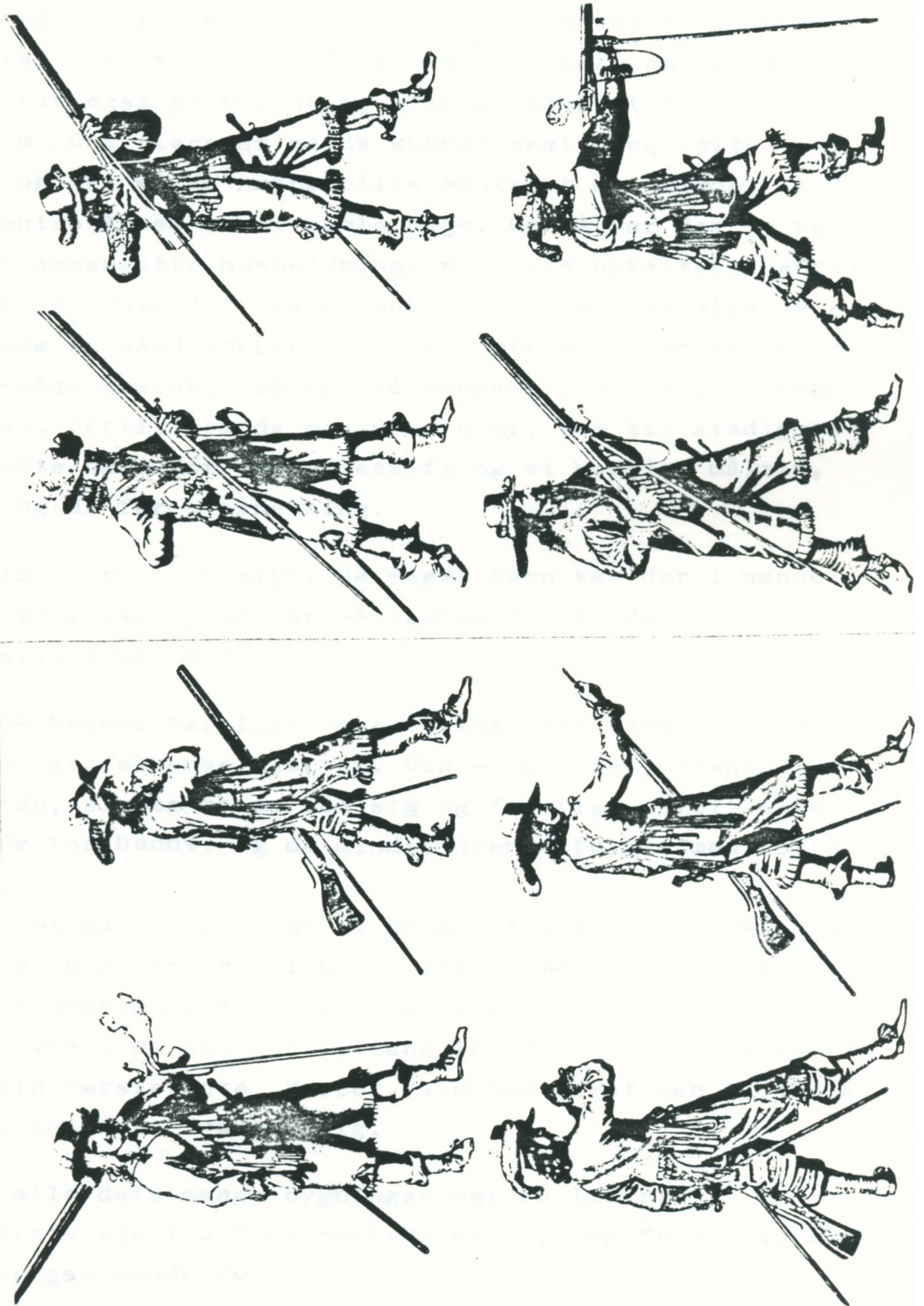
Han var dog ikke til stede, når der var ekscersits ved kirkerne hver søndag.

Det sjællandske fodfolk kom til at stå under oberst von der Osten.

I 1675 blev landstormen indkaldt. Der blev sat strandvagter ud, bavner blev opstillet langs kysten osv.

Det var næsten for meget for en nygift, ældre mand.

Den unge Niels Mund var en velkommen gæst med sin hustru, fru Birthe Marie Steensen af slægten fra Langeland.

Da Karen Juul kom til Antvorskov som den nye frue, var der fem børn på slottet, som hun skulde være mor for. De var i alderen fra ni til femten år, og det var bestemt ikke nogen let opgave at vinde deres accept og tillid for ikke at tale om deres kærlighed. Der var også en betydelig stab af tjenestefolk og embedsmænd, som nu i flere år havde kunnet skalte og valte med mange ting, og det vilde næppe blive modtaget med glæde, at de nu skulde kontrolleres som i gamle dage. Og så var der jo hele den vældige sammensatte husholdning, som dels omfattede hendes private familie, dels den faste stab på slottet, og alle de løse daglejere og håndværkere, men ikke mindst de kongelige og deres fyrstelige gæster, som kom på gennemrejse for at overnatte på slottet. Dertil kom de mange kurerer, som til stadighed passerede, ofte bare for et hesteskit og et hurtigt måltid, men også nu og da for overnatning.

Det gamle slot var et eventyr. Så meget barn var der i hende endnu, og dets virkelighed var så spændende, at der var oplevelser til alle årets dage.

Det var denne hendes barnlige begejstring, der vandt både hørnenes og tjenestefolkernes hjerter. Den ældste søn, Frederik, der var femten, slæbte hende med sig og fremviste stolt alle herlighederne for hende, og de mindre drenge fulgte med som et kuld hvalpe.

Sværest var det naturligvis at vinde den 13års jomfru Deliana, som var temmelig reserveret i begyndelsen, men fru Karens takt og finfølelse overvandt snart steddatterens betænkeligheder. Det var dog først, da hun gav Deliana lov til at optræde som gudmor for sin førstefødte, Marcor, som blev født den 23. januar 1675, at Deliana helt overgav sig.

Slottet med alle dets mange bygninger var en labyrint

, som i første øjeblik forskrækkede hende, men Frederiks muntre omvisning gav hende nyt mod.

Han startede selvfølgelig med hestene. De var hans store lidenskab, de og så kanoner. Men dem var der ingen af på Antvorskov. Så var der ridehuset og ridebanen, hvor Frederik tumlede sig.

Bagefter så de til studene, som var vigtige, fordi de betalte for hestene. Store, tunge og brede stod de i lange rækker og gumlede med fortinnede øjne, for de blev fodret op på mask fra brændevinsbrænderiet. Hele deres vågne tid gik med at æde og drikke og aflevere det meste igen. Men federe og federe blev de i deres evige rus.

De var også et lille ærinde inde i kostalden, men det havde ikke Frederiks interesse, så det gik stærkt, derimod var de oppe på kornlofterne, hvor han fortalte om, hvor morsomt det havde været at lege her, mens han var lille.

De var i malteriet, i bryggeriet, i lysestøberiet, hvor den fede os hang i næsen, så de var ved at blive kvalt. Også garveriet var stramt at komme igennem, men værst var benhuset, hvor man samlede knoglerne sammen fra slagtninger for senere at koge sæbe og lim af dem. Her var et vældigt liv af fluer og rotter. Det arbejdede hele tiden i dyngen, og det morede Frederik at se fru Karens væmmelse, men hun kunde dog selv le af det.

Efter alle disse vigtige ting gik de over i tinghuset, hvor alle amtets og herredets sager blev afgjort. Derfra gik de udenom og op i kancelliet, hvor skriverne sad og gjorde regnskber, og hvor bønder og håndværkere, daglejere og handlende kom i en stadig strøm hele dagen.

Til sidst gik de over og besøgte præsten, der stolt viste sin have frem med alle de nye frugter og grøntsager, han havde taget op til dyrkning.

Kirken og de kongelige gemakker var fru Karen selvfølgelig blevet præsenteret for af sin husbond straks ved ankomsten. Amtmandsresidensen kendte hun knapt endnu, men her trådte Deliana hjælpende til, lige som det var hende, der introducerede sin stedmoder i fadeburene, hvor de mange slags forråd lå, stod og hang. Aldrig havde den unge frue set så vældige mængder af forråd, men der skulde altid være, så man kunde modtage de kongelige eller deres gæster med stort følge.

Det sure efterår gik over i en hård vinter, og amtmand Lützow flyttede med sin familie ind i sit palæ på Slotsholmen, så den lille Marcor ikke skulde fryse i de trækfyldte rum på Antvorskov. Fru Karen havde nu vundet alle for sig, og der var stor afskedstagen ved vognen, og bønderne stod langs vejen og vinkede, da de kørte ud ad porten mod Slagelse.

Den 11.marts blev Griffenfeldt pludselig arresteret, fordi han havde været imod krigen med Sverige, og indsat i Kastellet. Der førtes en proces imod ham, han dømtes til døden og blev benådet i sidste øjeblik på skafottet - til livsvarigt ophold på Munkholmen i Trondhjem fjord, vores egen Bastille.

I begyndelsen klarede danskerne sig godt i Skåne, hvor de blev modtaget med begejstring. Flåden erobrede Gotland, hvor den ligeledes blev modtaget med jubel. Ved Øland blev svenskeflåden slået eftertrykkeligt, og alting tegnede smukt for en generobring af de tabte landsdele; men så kom nederlaget ved Fyllebro syd for Halmstad, hvor Carl den Ellevtes hær slog et dansk korps, og så vilde Christian den Femte gå i vinterkvarter.

Den danske konges hærfører, hertug Johan Adolf af Plöen protesterede, men kongen havde andre rådgivere, og den kloge feltøverste gik i protest. Kongen tog selv overkommandoen og overlod initiativet til Carl den Ellevte.

De første efterretninger om slaget ved Lund var sejrbulletiner med hyldest til den enevældige konge som hærfører, men snart begyndte rygterne at gå om et skæbnesvangert nederlag for de danske farver. Lützow fik brev fra sin svoger, Holger Rosenkrantz, der var faldet i fangenskab som kaptajnløjtnant for 3.jyske nationale rytterregiment. Også Niels Mund var blevet taget til fange ved Löddebro og skrev hjem om løsepenge.

Ved efterretningen om det fatale nederlag blev der befalet generalopbud den 26.december, en mand af hver gård med tilbørligt gevær skulde møde på rette anviste sted. Lützow havde ordren den 18. og skulde organisere det store apparat

Ryttare i strid. — Samtida teckning i J. F. Lemkes skissbok, Nationalmuseum.

Trods det betydelige antal landsbyer, der var blevet udlagt til ryttergods i Lützows amter, kunde han alligevel stille med 1500 fuldt væbnede karle til mønstringen.

Kort efter flyttede Lützowerne igen til hovedstaden dog uden de to ældste sønner. Frederik var på rejse i udlandet, og Magnus var på latinskole i Sorø.

Da den nye isvinter begyndte ved nytårstid, blev den sjællandske landstorm igen udbudt af frygt for en svensk invasion over isen, og den 8. januar mødte Hugo Lützow personligt med 300 mand af Korsør amt og 500 af Antvorskov amt.

De kunde dog hjemsendes allerede den 11. januar.

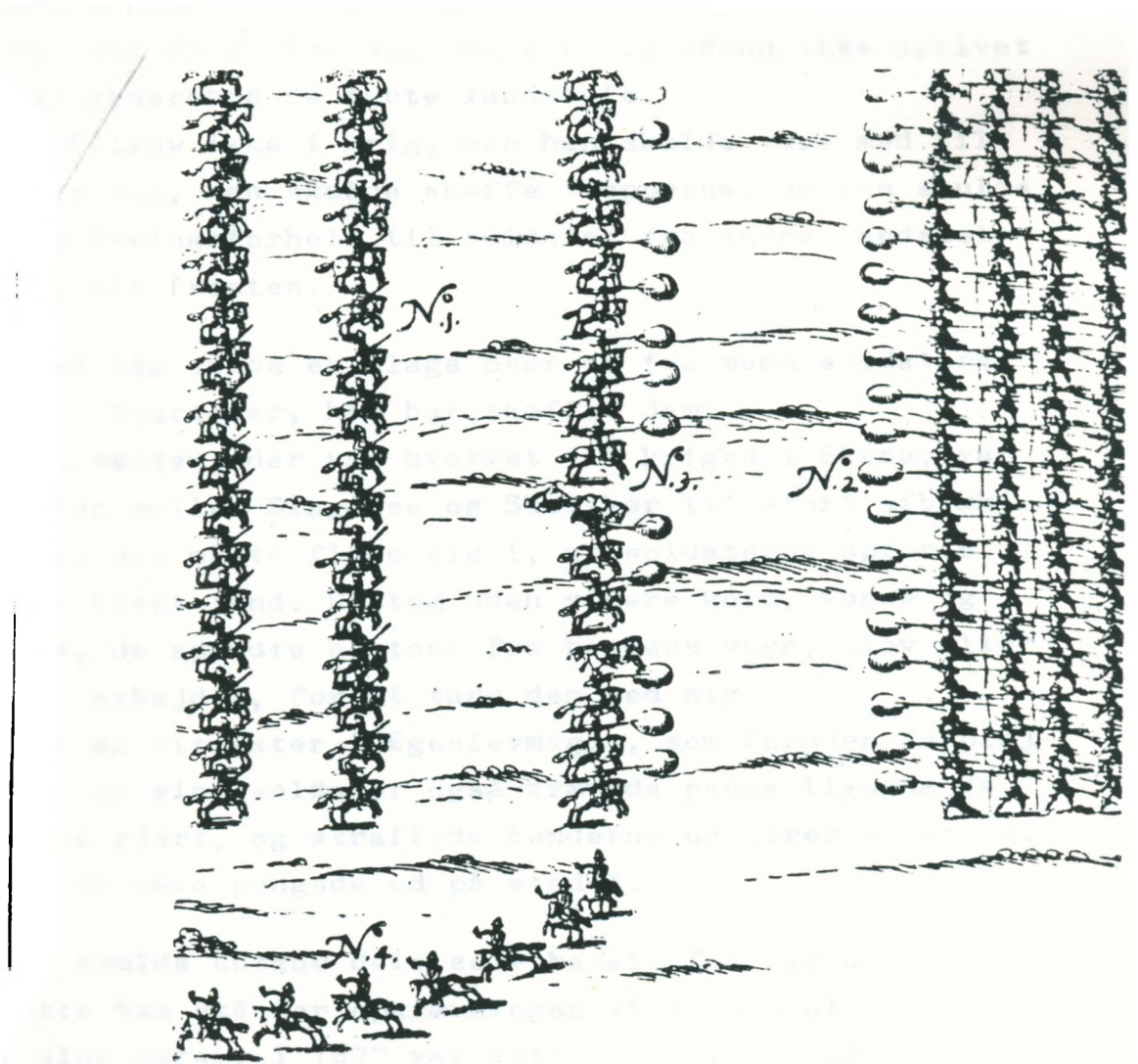
Et hundrede mand af Ringsted amt blev indkaldt senere på måneden, hvor de - under protest - skulde deltage i isning og vagt om København. Hugo Lützow stillede en rytter med mundering.

I april blev der beordret strandvagt mod fjendens flåde, og i Lützows amter mødte landeværnet villigt, men manglede officerer. Hugo Lützow søgte energisk at få det bedst mulige ud af Landstormen, men mødte adskillig modstand hos godsejerne, der selv vilde kommandere deres mandskab - og bruge det til eget bedste. Listerne over landstormens mønstring i 1676 er stadig bevaret for Korsør, Antvorskov og Ringsted amter.

Da de fangne officerer kom hjem kunde de fortælle, at det var fatalt, at man fra dansk side havde satset på skydevåbnene og karacolleringen, idet svenskerne havde satset på blankvåbnene og red ind på danskerne i strakt karriere, knæ ved knæ og med deres værge strakt lige frem, så de gik igennem de danske linjer, som en varn kniv gennem smør.

Af rostjenestens 16 officerer var de 13 dræbt i kampen, og noget lignende gjorde sig gældende for de andre afdelinger. De danske værger var ikke stærke nok til at trænge gennem de svenske læderkøllerter, for ikke at tale om harnisker, og heller ikke til hug var de for gode.

Det havde været en katastrofal fejl disposition.

1) Karakoll av karbinbeväpnat kavalleri. Främre ledet under eldgivning. Nedtill förutvarande främsta ledets tillbakaryckning (efter avmarsch åt höger) under laddning för anslutning i kön, varifrån successiv framryckning till förnyad eldgivning. Värjorna ej dragna. — Ur von Wallhausen, Kriegskunst zu Pferd (1616).

Lige som fru Ide havde gjort, medicinerede også fru Karen på alle godsets og amternes folk i det omfang, de søgte hende; men også i det daglige arbejde med lenene var hun en pålidelig og dygtig støtte, som altid var rede til at træde til, hvis han havde et sygdomsanfald.

Den 1.marts 1677 fejrede Hugo Lützow sin 60 års fødselsdag i sit smukke palæ med mange fornemme gæster. De kongelige kom ikke, men blandt gæsterne var den nyslåede biskop over Fyns stift, Hr.Thomas Kingo, der holdt en smuk tale for fødselaren.

Bagefter måtte han ud i sine amter for at stampe nogle flere soldater op. For Christian den Femte havde endnu ikke opgivet tanken om at generobre de tabte landsdele.

Selv skulde Lützow ikke i krig, men han skulde være med til at financiere den, han skulde skaffe tropperne, og han skulde finde indkvarteringsforhold til soldater fra andre landsdele på deres vej til fronten.

Den 24.maj må han sende en klage over de fremmede soldaters fremfærd i de kvarterer, han har skaffet dem.

Et af de regimenter, der var hvervet til krigen i Skåne, var lagt i kvarter mellem Slagelse og Skelskør til stort afbræk for bønderne, der måtte finde sig i, at soldaterne opførte sig som i et besat land. De tog uden videre korn, vogne og forspand, ja, de spændte hestene fra bondens vogn, plov eller harve midt i arbejdet, for at tage dem med sig.

Der var især en ritmester i Egeslevmagle, som foruden forplejning til sig og sine soldater også krævede penge ligesom de svenske havde gjort, og straffede bønderne og deres koner med prygl, hvis de ikke pungede ud på stedet.

Nye skatter skulde Lützow dels selv betale for sig og sine, og dels måtte han stå for opkrævningen af de upopulære krigsskatter i sine amter. I 1677 var det en Ildsteds- og køgskat, der blev betalt med megen knurren eller suk og klage.

Og det var begrænset, hvor meget henstand, han kunde give, for selv måtte han udrede det fulde beløb til kongen hver gang og lægge ud for dem, der ikke kunde betale.

Det var forfærdelig mange unge mænd, der skulde findes i amterne til erstatning for dem, der var blevet på valpladsen i Skåne. Lützow var helt glad for, at han ikke havde noget med ryttergårdene at gøre, for der var en forfærdelig jammer. Det skete ofte, at rytterbønderne kom til ham og beklagede sig, når de skulde udrede en ny rytter, en ny hest og en fuldstændig ny mundering. Men Lützow kunde kun beklage. Han skulde jo end ikke lægge ud for dem.

Da der blev observeret fjendtlige fartøjer ved Sprogø, blev der udkommanderet strandvagter, men rytterbønderne vilde ikke komme, "og jeg mener, de skal så vel forsvare hus og hjem som andre". Sådan skrev han til kancelliet, og han henviste til, at han forrige år havde indsendt et forslag til en bedre ordning af landeværnet uden at høre derom senere, men fortsætter han: "det er heller ikke een mands værk saadant vel at ordinere."

Der var også lyspunkter. Niels Juel slog svenskerne i Køge Bugt. Her deltog Valdemar Daas skib under navnet Delmenhorst, hvad han ikke undlod at komme for at fortælle.

Heldigvis fik man nu også en nådig og mild vinter. Den 29. januar 1678 nedkom fru Karen med en lille pige, der i dåben fik navn efter den afdøde fru Ide.

I Skåne bølgede krigen frem og tilbage, og det gik hårdt ud over civilbefolkningen, som især svenskerne var hårde ved. De såkaldte snaphaner blev forfulgt og spiddet på stager, når de blev fanget. Bønderne i Gøinge herred fik indkvartering af skrappeste art, til de angav snaphanerne for selv at overleve.

Danskerne indtog Helsingborg igen, mens svenskerne tog Christanobel. Rygen blev indtaget af svenskerne, der dog snart blev forjaget af en dansk-brandenburgsk styrke. Danskerne hævdede sig stadig bedst til søs og holdt den svenske flåde inde.

Frederik Lützow skrev hjem, at han var blevet antaget til at lære artilleriet i Lüneborg.

Under snapphanejakterna inkvarterade sig de svenska ryttarna i bondgårdarna, och där stannade de, tills alla snapphanar i socknen utlämnats. Samtida teckning i J. F. Lemkes skissbok, Nationalmuseum.

Den følgende vinter blev forfærdelig streng. Sangfuglehe faldt døde ned på gaderne i Venedig og Rom. Hele Europa lå knuget i frostens hårde favntag, og Bergens våg frøs til, hvad den aldrig har gjort hverken før eller siden.

Der var stadig nogle fægtninger på den norsk-svenske grænse, men ellers var krigshandlingerne gået i stå overalt. Fyrsterne bøjede sig for Herrens vrede og sluttede fred.

Nederlandene og Spanien havde allerede sluttet fred med Frankrig, i januar trak kejseren sig ud af krigen, og i juni fulgte Brandenburg de andres eksempel.

Alene kunde det udpinte Danmark-Norge ikke føre krigen videre mod Frankrig og Sverige.

Og så var da hele denne kostbare og blodige krig forgæves. Svigtet af sine allierede måtte Danmark stiltiende finde sig i solkongens diktat. Den 23. august dekretede han status quo ante bellum, og Danmark måtte trække sine tropper hjem fra de besatte områder.

Sverige behøvede ikke afstå en fodsbred jord.

Magnus Lützow var imidlertid blevet antaget som page hos kongen og havde således indledt en lignende karriere som sin fars.

Hugo Lützow købte Revninge og Drigstrup kirker på Fyn. Samme år døde fru Karens mor, fattig som en kirkerotte, men uden at skylde nogen noget.

Da krigen var slut måtte Hugo Lützow afgive Ringsted amt til Adam Ehrenreich von Prehn, der fik amtet for sin heltemodige undsætningsaktion til Christiansstad, hvor han med sine ryttere af 1. sjællandske regiment havde hugget sig igennem de svenske linjer.

Sådan en helt måtte man gøre noget for, selv om han ragede uklar med Christiansstads kommandør og blev afsat midlertidigt fra sin post. Hugo Lützow, der var en gemen civilist måtte vige, og Prehn fik også sin militære charge igen.

I året 1680 viste der sig en komet på himlen, der varslede onde tider for landet, eller var det måske for hele kristenheden?

Den 10. april fik Lützow et nyt anfald af de forfærdelige sten-smerter, men dennegang ledsaget af podagra og chiragra, der tog i den grad på ham, at fru Karen troede, at han skulde dø mellem hænderne på hende.

I halvandet år lå han således og svævede mellem liv og død, og hans kærlige hustru var om ham med røgt og pleje, og i al den tid bad hun for ham både morgen og aften, at han dog måtte blive rask igen.

Vejret var heller ikke med ham, for i 1681 begyndte en række isvintre, der skulde vare i tyve år. Og så kom der kvægepest.

Amtmand Hugo Lützow fejrede sit 25 års jubilæum siddende i sin bedste stol med benene oppe på en skammel, støttet af mange puder. Fru Karen måtte made ham, da han ikke kunde holde en ske med sine svage hænder.

Smerterne plagede ham, men til alle, der spurgte, hvordan han havde det, svarede han: "Joh tak, jeg har det godt, men mit gamle skrog er i en elendig forfatning."

Nogen fest blev der ikke holdt, men der var en stadig strøm af gratulanter fra slottet, fra Slagelse, Korsør og Skelskør samt fra mange herregårde, fra herrederne og naboamterne, og det var en træt amtmand, der blev puttet i seng den aften.

Christian den Femtes fantastiske rekordkørsel i august, da han rejste fra København klokken tre om morgenen og ankom til Kolding klokken ti om aftenen, trængte næppe ind til den syges bevisthed.

Det var også det år, da man begyndte arbejdet på den nye matrikel, den tredje, som skulde være færdig i 1687.

1682 var den anden isvinter i rækken med nye ekstraskatter og med den ildevarslende komet, der trak sit bånd over nattehimmelen.

Efter at have prøvet en mængde forskellige mediciner, simplicia et composita, salver og urteteer, indledte Hugo Lützow nu efter medicorum råd den nu i brug værende mælkekur, som han siden efter continuerede i fire år.

Han fik ikke andet i sig end frisk komælk, morgen, middag og aften, ja, selv om natten, hvis han trængte til en hjertestyrkning, og snart bedredes hans helbred, og siden havde han i en årrække ingen besvær med sten eller podagra.

Under hans sygdom døde hans tidligere svigermor, fru Christence Juel i november 1680.

Fra Østrig indløb der et brev med alvorlige nyheder. Frederik Lützow havde ladet sig hverve til det kejserlige feltartilleri. Det meddelte endvidere, at tyrkerne var ved at trække en vældig hær sammen i det ungarske, og rygtet gik, at det var hans allerkristeligste majestæt Ludvig den Fjortende af Frankrig, der havde sat tyrkerne op mod kejseren.

Blandt de mange mennesker, der mellem år og dag passerede på vej til København, var også en del unge studenter, der altid kunde være sikre på en venlig og gæstfri modtagelse på Antvorskov slot.

Et af disse unge mennesker, Lars Lindenov havde gjort et gunstigt indtryk på Deliana, og de unge var blevet så vidt enige, at han skulde bejle hos hendes far, når han var kommet i sådanne forhold, at han kunde stifte hjem og familie. Nu var han sidste år blevet stiftamtmand i Bergen stift, og han skrev, at han ved førstkommende lejlighed vilde komme til Antvorskov.

Deliana viste brevet til sin stedmor, der lykønskede hende til det gode valg og lovede at tale hendes sag hos faderen.

Den 4.marts kom der en ny præst til Slagelse Sct.Peders kirke, en herr.Jens Pedersen Munck, som gjorde et overordentlig sympatisk indtryk.

Tyrker med to Fanger og et spiddet Barn.
17. Aarhundrede.

Sådan agiterede man for
at få hjælpetropper til
kampen mod tyrkerne.

Allerwegen schwärmte das Ottomannische Heer zügellos und wie ein wildes unbändiges Thier...

Således indledes beskrivelsen af begivenhederne omkring Wiens belejring og befrielse i 1683.

Tyrkerfaren var en dagligt nærværende virkelighed i den tid, og der kom tit og ofte en stakkels kone og betlede sammen til en mands, en søns eller en brors befrielse fra tyrkisk fangenskab. Helt oppe på Island havde de gjort landgang og bortført folk til slaveri, og alle søfolk skulde betale en vis afgift af deres hyre i forsikringspræmie, så de kunde blive udfriet, hvis deres skib blev opbragt af tyrken.

Og nu stod tyrkerne foran Wiens porte 200tusinde mand stærke og huserede i byens omegn og det halve af Østrig, og vilde de standse der?

Kejser Leopold den Første sendte nødråb ud til alle sider af kristenheden om hjælp i denne forfærdelige situation, og fra alle Europas lande undtagen Frankrig kom hjælpen strømmende.

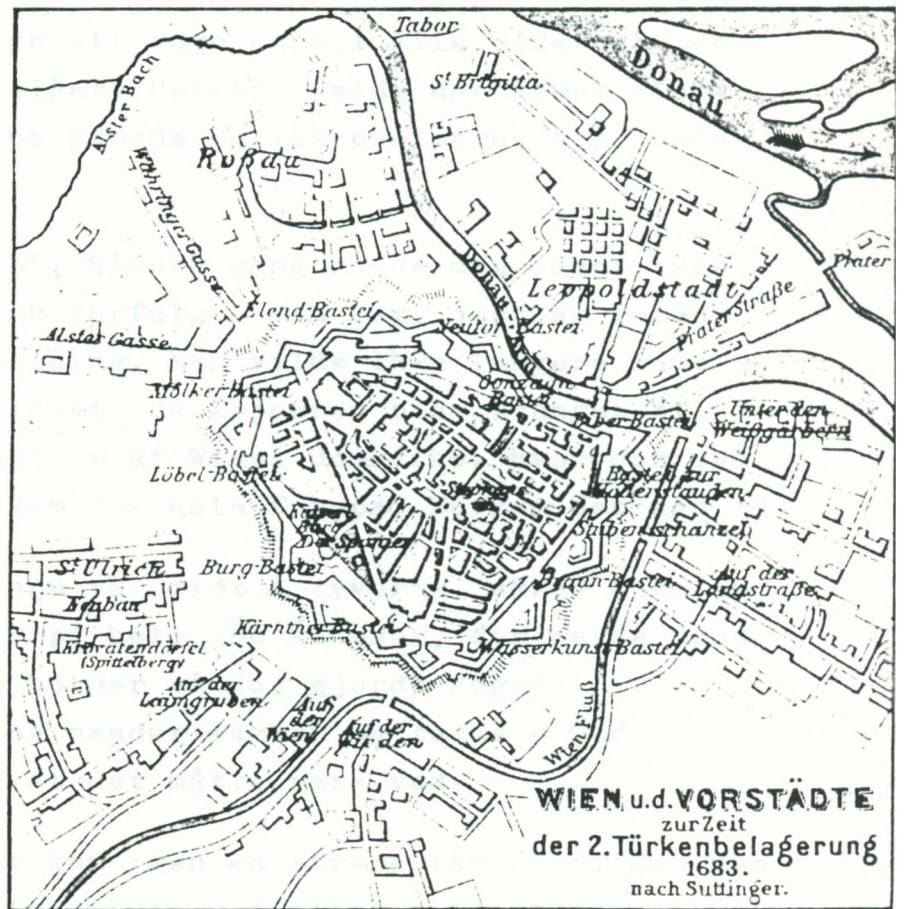
Wiens forsvar blev ledet energisk og modigt af Starhemberg, og tyrkernes mange stormangreb havde kostet dem mange tusinde døde, og flere tusinde var sendt hjem med de tusinder af slaver, som de havde taget, mens de vældige horder sværmede uanstøtt i landet.

Det var Ludvig den Fjortende, der havde finansieret tyrkerne, da han havde brug for en anden front i sin påtænkte krig med kejseren.

De kejserlige hære, 27000 mand forsøgte med støtte af en række fæstninger at danne en front mod tyrkernes videre fremtrængen, mens man ventede på hjælpetropperne.

Den polske konge Johan Sobiesky mødte med et lignende antal, fra Sachsen kom godt 11000 mand, fra Bayern noget lignende, Franken og Schwaben stillede tilsammen ca.8500 mand, og også hertugen af Gottorp stillede med en mindre styrke.

Den samlede undsætningshær var på knapt 85000 mand, altså det halve af tyrkernes. 45000 af den var rytteri.

Wien og dens Forstæder paa den anden Tyrkerbelæjnings Tid.

Inden hærene var samlet og ført til Wien, havde ærkebisperen af Gran givet alle tropperne i dette korstog sin velsignelse og på pavens vegne aflad for alle synder i 360 år.

I alle Europas kirker blev der bedt for Wien og for hjælpetropperne. Også i Antvorskov slotskirke bad man, og her mere inderligt end de fleste steder, for amtmandens søn Frederik stod nu ved det kejserlige artilleri og kunde komme i ilden når som helst.

Den 24. juli var Wien blevet indesluttet af fjenden. Den 12. september blev Kara Mustaphas plyndrende horder slået i et glimrende slag foran Wiens volde, hvor især Sobieskys polske husarer i deres juvelbesatte harnisker gjorde en strålende indsats.

Snart spredte kirkeklokkernes glade klang det glædelige budskab. Det sprang fra sogn til sogn ud til alle sider som en løbebild. "Antikrist er slået, Herrens vælde har knust slangens hoved." Og klokkerne kimedede og takkesalmerne steg under kirkernes hvælvinger.

Men krigen var ikke forbi. Sidste gang havde man ladet tyrken drage bort i fred, nu forfulgte man ham, jog ham foran sig fra fæstning til fæstning. Man vilde ikke længere lade sig noget diktere, som sidst, da kejseren blev tvunget til at sætte halvmånen på spiret af Wiens domkirke, hvor den sad i mere end 150 år til skam for hele Europa. Nu kom den ned.

Og Frederik Lützow, der nu var midt i tyverne, skrev hjem om feltartilleriet, der var på hele 186 kanoner, der havde dundret ud over de tyrkiske horder så det gjorde noget.

Hans gamle far lagde sine hænder sammen og takkede Gud for sønnens liv, og han bad, at det måtte vare ved.

Året gik på hæld, og der kom igen en streng isvinter. Den nye kop- og kvægskat måtte inddrives ved militær incasso.

Frederik var med til at skyde brechen i bymuren omkring Gran ved Donau og skrev hjem om den blodige kamp, og den store sejr.

Den store polske feltherre Johan Sobieski. Samtidigt kobberstik. I 1674 blev han énstemmigt valgt til Polens konge, og under navnet Johan 3. blev han landets mest navnkundige regent.

Det var forår på Antvorskov, en lun dag med frisk blæsæt og en del drivende skyer. Der var travlhed overalt. Man kunde høre rokke der snurrede, penne, der skrattede, hamre, der slog på et eller andet. En karl, der var ved at hvidte marstalden, sang, så det gjaldede i gården.

Der var en raslen af travle træsko over stenpikningen, karle med lange skridt, der slæbte træskoene et stykke, piger med små hurtige skridt, ilende fra sted til sted og tilbage igen alle med en målbevidst holdning.

På banen var beridere i gang med at træne et par morenkopper, der tegnede godt. Man hørte studene brøle fra stalden, og kærne, der var blevet lukket ud, nu hegnene var inspiceret, gjorde kåde bukkespring, mens de løbende vejrede ud mod græsningen.

Bønderne var ved at harve, jorden var lidt tør, og der stod en støvsky efter dem, som de arbejdede sig frem side om side i bygvængen.

Oppe på taget af kirkefløjen modtog storkemor sin mage med en høj knebren, der skulde betyde, at nu havde hun ventet på ham i ti dage. Det var endelig på tide. Hvor havde han været henne så længe. Han svarede med en lang hvirvel, der syntes at tilfredsstille hendes nysgerrighed.

Det var lige efter pinse, der faldt ret tidligt det år, og amtmanden havde selvsjette været i København for at hente den årlige hofklædning, så han kunde modtage fyrstelige gæster standsmæssigt.

I vinterstuen i amtmandens residens skiftede lyset ustandselig. De, der kiggede ud ad vinduet til gården, så det ene øjeblik gården ligge i blændende solskin og det næste i kølig skygge. De, der stod i den anden ende af det lange rum, kunde se ud over landskabet, hvor skyernes skygger løb over marker og skove hurtigere end en hest i galop.

I vinterstuen var der alvorlige forhandlinger i gang mellem på den ene side Lars Lindenovs fortalere og på den anden Hugo Lützow og hans rådgivere.

Lars Lindenov havde officielt ladet anholde om Delianas hånd, og talsmændene skulde nu forelægge alt om hans formue- og indkomstforhold.

I spørgsmål om kærlighed og elskov synes man altid at have kunnet finde sig til rette med en dobbeltmoral – ikke mindst i det 16. og 17. århundrede. Datidens ægteskabspolitik – for det var netop *politik* – kan forekomme kynisk; men side om side med de jordnære realiteter trivedes kærlighedslyrikken, hvor lidenskaberne fejede alle andre hensyn til side. En arv fra den klassiske oldtid var hyrderomantikken. Den havde meget lidt at gøre med de faktiske forhold; den bitre sandhed er, at hyrdens lidet krævende arbejde normalt blev overladt til landsbyernes svagest begavede indbygger – „landsbyidioten“. Men i den romantiske digtning var hyrderne frie og uafhængige mennesker, der gav sig deres følelser i vold. I 1640'erne udkom på dansk en bearbejdelse af en fransk hyrderoman under titlen „Dend hyrdinde Astrea“. Her skildres den frie, spontane kærlighed; her elsker man, som man har lyst, og kavalernerne knæler for deres damer, trykker hånden mod brystet og taler et formfuldendt hjertets sprog.

Viben slog sære volter ude over agrene, og størene gik bag de støvende harver og hakkede efter orme i den løse jord.

Den unge nysudnævnte stiftamtmand i Bergen stift var et udmærket parti, og Lützow var ikke den der gjorde sig vanskelig, men han måtte dog sikre sig, at hans datter fik en passende morgengave efter begges forhold.

Forhandlingerne foregik i den bedste stemning. Man kom snart til sæde og fik et par kander øl på bordet. Lützow fik mælk. Der var en rok, der snurrede i kammeret ved siden af, men da det slap ud, at Lars Lindenov var i Slagelse og inderligt ønskede sagerne fremmet, gik rokkelyden i stå.

Det var jo galmandsværk at afslutte forhandlingerne så snart, men Lützow havde en hviskende samtale med sine rådgivere, og man kom til enighed. Lars Lindenov måtte komme og bejle. Det var jo dog en lang og farefuld rejse til Bergen, og når nu kongen havde ønsket, at han tiltrådte hurtigt, så måtte man sætte sig ud over nogle formalia.

Lindenov blev modtaget med al mulig anstand. Han måtte selvfølgelig ikke selv fremføre sit ærinde. Det var igen talsmændenes ordfører. Den unge bejler bar endnu sorg efter sin fars død og gjorde et gunstigt indtryk.

Jomfru Deliana var en velopdragen pige og vægrede sig på skrømt som det passede sig, men til sidst lod hun sig skubbe frem til faderen, der stod overfor talsmanden.

Med nedslagne øjhe hilste hun på gæsterne og nejede som en hofdame, idet hun dog i et kort øjeblik slog øjnene op på frieren og sendte ham et næsten usynligt blink.

Siden fejrede man ja-ordsgilde i smuk samdrægtighed, og man aftalte datoen for trolovelsen.

Lars Lindenov vilde helst have fastsat vielsesdagen også, men her bød velanstændigheden, at Hugo Lützow sagde nej, men det var med et venligt smil.

Talsmændene havde naturligvis været der tidligere, og det meste af aftalen var i hus, men der var enkeltheder, som slægterne hver for sig havde ønsket at få præciseret. Lützow havde haft sine svogre til hjælp - ikke at forglemme fru Karen. Deliana var i en mørkeblå fløjlskjole, der fremhævede hendes fine, hvide teint.

Nogle uger senere blev trolovelsen fejret med stor højtidelighed og festivitas, og den 9. juni blev de unge gift på Antvorskov slot. Kirken var lukket, og slotspræsten rejst, men herr Jens Munch fra Slagelse Sct. Peder kom og foretog den kirkelige handling i det sydlige kapel, der var helt. Lützow havde i forvejen indhentet kongens tilladelse til denne afvigelse af lov og sædvane.

Det unge nygifte par blev ledsaget over Slagelse, Sorø, Roskilde og Slangerup til Helsingør, hvor de unge mennesker blev indskibet og afsejlede til Bergen, efter at familien havde holdt bøn i Sct. Marie kirke i Helsingør og bedt om godt vejr og en lykkelig overfart.

Det var endnu en udvidelse af amtmandens horisont, at have en datter i Bergen og en søn i krig med tyrkerne i Ungarn. Det samme år fik Hugo Lützow rang med overchargerne, hvorved han avancerede til 2. rangklasse. Høsten var ringe det år, og priserne blev høje på korn.

Fransk mode fra omkr. 1675. Damen bærer en forårsdragt med kniplingsslor over håret, flere rækker kniplinger på ærmet, overskort af farvet silke med røsetter, og en hvid silkekjole med broderede blomster. Herren er i vinterpåkledning: grå bæverkindshat med fjer, broderet silkehalsørklæde, kappe af nederlandsk klæde, tætsluttende frakke (justaucorps) af grå silke med broderier, knæbenklæder med guld- og sølvbroderier.

1685 kom med en ny isvinter. Den 20. februar døde enke­dronning Sophia Amalia på sit slot, Sofie Amalienborg, og den 24. s. m. dekretede kongen sorg i hele hovedstaden, men ikke i provin­sen. Den 14. marts skriver kongen om klokkeringning fra Køben­havns kirker, når enkedronningen den 26. s. m. skal føres til sit hvilested i Roskilde. 16. marts udgik der brev om ceremoni­erne ved Sophia Amalias ligbegængelse, hvem der skulde følge, og hele følgets opstilling. Hugo Lützow, som ikke var rask, deltog ikke i optoget, mens Lars Lindenov var med. Hele den Lützowske familie havde selvfølgelig klædt sig i sort og havde skaffet sig en god plads på ruten gennem København. Borgerskabet paraderede efter ordre med omviklede faner og mu­sikinstrumenter.

Magnus Lützow blev udnævnt til kammerpage for prins Christian, den lille Gyldenløve, der nu var 11 år gammel og netop var vendt tilbage fra en rejse til Holland. Prinsen blev benådet med det danske postamt for sig og sine arvinger, og bagefter rejste han med sin farbror til Norge, hvortil Magnus Lützow fulgte med.

Den gamle amtmand fulgte til skibet og vinkede. Magnus rejste, men nu blev Deliana hjemme. Hendes mand havde fået befaling til sammen med Finmarkens amtmand Lillienskiold at rejse med orlogs­skibet Havfruen til Nordmark, Finmarken og Kolahalvøen og over mod den russiske grænse for at undersøge forholdene, da der var indløbet adskillige klager der oppe fra.

De to amtmænd sejlede i marts måned 1685 nordpå ned i ødemar­kens vilde natur, hvor postgangen var meget usikker, og det va­rede ti måneder, før de igen dukkede op i København.

I mellemtiden havde Danmark igen haft en hungerperiode, og der havde været nogen uroligheder i Lützows amter, men han havde skaffet noget korn fra Mecklenborg, og det hjalp på gemytterne.

Havfruen var næsten synkefærdig, da hun løb ind i Københavns havn efter ti måneder i søen.

Der sad tyk is på skibssiderne, op over lønningerne, på hele fordækket og op ad stag og vanter. Galionen var tynget næsten ned til vandoverfladen af sit ispanser.

Det havde stormet fra øst og nordøst, og kulden havde været hård. Alt disponibelt mandskab var sat til at hugge is af, og der var ikke noget, der hed frivagt.

Der var flere, der havde fået forfrysninger, og en enkelt fin gut, en fuldbefaren gast var gået udenbords og druknet.

Stormen havde lagt sig, nu lå skibet sikkert fortojet, og der var sat mandskab fra Holmen til at hugge is.

Det var den 19. januar 1686, og vandene var endnu ikke frosset til, men mens folkene gjorde sig klar til at afmønstre og gå i land, begyndte tallerkenisen at ploppe op fra bunden af havnen.

"Det er et af naturens vidundere," sagde Lars Lindenov: "ikke så snart viser der sig grødis ved Hals Barre, så kommer der tallerkenis i de indre danske farvande."

Denne gamle træber af en vits lo gasterne høfligt af. De var jo stadig under krigsartiklerne til de var afmønstret.

Hugo Lützow og Deliana var i palæet i København og var mødt op på kajen, da Havfruens ankomst var blevet meldt af en kurer. Men det blev kun til en kort hilsen. Der var ikke tid til familiesnak, for Lars Lindenov måtte straks til kongen med sin rapport over ekspeditionen.

Hans lille kæreste, fru Deliana fik dog et knus og et kys og kunde vende hjem med bevistheden om, at han var kommet hjem i god behold.

Magnus, der var blevet væragslig og udnævnt til fændrik i Sjællandske nationale regiment, fik orlov for at følges hjem med familien.

Kulden blev ved, og der blev fyret kraftigt i kaminerne i Lützows palæ på Slotsholmen.

De to prægtige karosser, Lützows sorte med det gyldne våben på vogndørene og Lindenovs grønne med det røde våben, huggede og slingrede af sted på de frosthårde veje og rystede deres passagerer grundigt igennem.

Lindenov havde fået foretræde for kongen allerede den første dag, og dagen efter var han blevet benået med orlov til sin familie, og nu gjalt det om at nå frem til Antvorskov til Marcors elleveårs fødselsdag den 23. januar.

Begge karosser blev trukket af fire trinde, blanke heste, der dampede stærkt i den kolde luft. Vejen var hård ved koderne, og det var nødvendigt med flere hvil. Dagsrejserne blev tilsvarende korte.

En kurer var blevet afsendt allerede ved Havfruens ankomst, og endnu en var redet fra København . . . samtidig med kortegens start.

Lützow og hans søn Magnus sad i den sorte karosse. I begyndelsen gik snakken livligt, men efterhånden småsov den gamle det meste af tiden trods rystelserne.

Lars Lindenov og Deliana kørte i den grønne, og gardinerne var trukket for, så der er ingen overleveringer om deres rejse.

Det var først den fjerde dag, på selve fødselsdagen, de fik Antvorskov i sigte, men man ventede dem godt nok, idet der var sendt en løber fra Slagelse samme morgen, at nu kom de endelig.

Og så sad familien da atter samlet omkring bordet hos den gamle amtmand i glæde med hinanden. Sønnerne Magnus og Marcor, døtrene Deliana og Ide og svigersønnen Lars.

Lützow og hans hustru måtte savne sønnerne Jørgen, der var revet bort af en hidsig feber for et par år siden, og . . . Otte, som var blevet overfaldet af hundene i hundegården og skambidt, så hans liv ikke stod til at redde.

Ja, og så savnede man den ældste, Frederik, som kæmpede mod antikrist i Ungarn og længere væk i Balkan i lande, hvis navne man dårligt kendte.

Vil det være muligt snart at erobre Byzants og gå over Hellepont og befri den hellæge grav? Bekymringen for sønnen balancerede med forhåbningerne.

Og så begyndte Lars Lindenov at fortælle om sin eventyrlige sørejse nord om Norge, hvor han og Lilienskiold havde været i land på mange pladser og inspiceret forholdene, og de havde fundet, at de Bergensiske købmænd holdt deres leverandører i et veritabelt slaveri, et økonomisk slaveri ganske vist, men i alle fald et slaveri, idet de tog deres varer uden at oplyse, hvilken pris de vilde betale og uden at aflevere nogen kvittering for mængde eller kvalitet. Købmændenes købspriser var i bund altid, mens deres egne varer måtte betales dyrt af de så groft udnyttede, fattige fiskere, som altid stoð i gæld til de rige købmænd, men uden at få at vide hvor meget. Det samme gjalt pelsjægere og hvalfangere.

Der var enkelte, der havde forsøgt at bringe deres varer sydpå forbi Bergen for at få en ordentlig pris, eller de havde forsøgt at handle med russerne, men det var blevet dem strengt forbudt. Det var forfærdende misbrug, man her så, men han havde sine tvivl om, hvorvidt kongen vilde gennemskue Bergenserne, som havde råd til at bestikke kongens nærmeste rådgivere.

Havfruen havde været i havsnød i flere uger mellem klipperne ved Lofoten, men nu havde Gud ført ham hjem i god behold til Danmark og til hans kæreste.

Til præsten Jens Munck skrev Hugo Lützow den 19.april:

"Jens Munck. Synderlig gode Ven.

Eftersom vor Herre saa Naadeligen haffver Bønhørt os, og ført min Søn, Lars Lindenou med Liffvet af den farlige Seylads hand efter Kongl: befaling hafde til Norland, saavel som mine, som ere i den farlige Krig mod Tyrcken, da er det jo billigt, at vi tacker Herren for saadan naadig Beskiermelse, ey allene hemmelig men offentlig af vore Hierter: Da ynsker Jeg, at I vilde efter foregaaende Bønner giøre Tacksigelse. Jeg befaler Eder og os alle under Guds beskærmelse og forblifver aff Hiertet Eders vilige Ven.

Antvorskouf den 19.April Anno 1686. Hugo Lützou."

Da Lars Lindenov og hustru rejste til Norge, fulgte Marcor med for der at lære noget mere om verden.

Christian den Femte belejrede forgæves Hamborg i August og vakte de tyske fyrsters vrede.

I august havde mælkekuren været i fire år, og den gamle herre fik lyst til anden mad, og for at styrke de af den strenge diæt svækkede maturens kræfter begyndte han tid efter anden at vænne sig til anden spise, men brugte ikke anden drik end ny-malket mælk.

Lidt efter lidt kom han så vidt til kræfter, at han kunde begynde at passe sine amtsforretninger og kongelige betroede kommissioner, hvad man undrede sig over i vide kredse. En mand i så vidt fremskreden en alder, der kunde komme sig efter så mange heftige sygdomme og svagheder og andre anstød, han var et særsyn.

Samme efterår købte han en gård i Bogense.

Det Herrens år 1687 kom med en ny isvinter. Hugo Lützow var i stædig bedring, men han sad dog mest i nathue og slobrok, når han arbejdede, så han ikke brugte kræfter på sit toilette.

Den 1. marts var han dog i galla. Da fejrede han sin 70 års fødselsdag med gode venner, og han spillede et parti skak med præsten Jens Munck, som han dog hurtigt tabte, da det kneb med koncentrationen.

Fra Ungarn kom der brev og underretning om en strålende og afgørende sejr over tyrkerne ved Siclos og Mohacs, hvor de kristne først var i en frygtelig knibe, da den halve hær var gået over et vadested, da sultanens tropper pludselig overraskede dem med en knusende overmagt, men Herren stod de kristne bi, og sejren blev deres.

I alle Europas kirker blev der holdt takkegudstjenester, men i Sverige gik man så vidt, at dekretere takkegudstjeneste i alle svenske kirker på en bestemt dag med en trykt tekst til at læse for menigheden.

Jens Munck sad og iagttog den gamle amtmand, mens han puslede med sin søns brev, Hans hænder var næsten gennemsigtige i deres bleghed, og de blå årer trak deres fine net under huden. Men øjnene, øjnene havde en særlig glans, en mærkelig dybde, som præsten ikke kunde forklare sig.

Det år red Christian den Femte over Dovrefjeld i sne, mens et batteri på ni kanoner skød salut. Bagefter blev der rejst et mindesmærke for kongens bedrift.

Hugo Lützow mindedes den gamle kong Christian, der gav sin pæge lov til at ride til Dovre, mens han selv passede sit byrdefulde arbejde i kobberminen Rørås. Han smilede vemodigt ved mindet.

Siden, da kongen havde været i Bergen og der var blevet beværet på det bedste, fornyede han de Bergenkøbmænds monopol på handelen med Finmarken, og Lars Lindenovs farefulde rejse syntes at have været forgæves.

Det havde selvfølgelig ikke undgået kongens opmærksomhed, så lidt som kancelliets, at amtmanden over over Antvorskov og Korsør amter var ved at være aflægs.

Man havde længe lukket øjnene for det. Han var jo en veltjent hofmand, havde været i hoffets tjeneste i mere end 50 år, og man ønskede ikke at såre den gamle herre.

Men netop det år, hvor Lützow så småt begyndte at tage lidt fast føde til sig, hvidt brød uden skorpe, risengrød og måske en smule hvidt hønsekød nu og da, netop det år fandt kancelliet det på tide, at han fik en afløser. Man havde en mand, en nylig nobiliteret herre, kommerceråd Hans Bøfke, som var en dygtig forretningsmand, som sikkert vilde kunde bestyre de to amter til hans majestæts tilfredshed. Og man skyldte netop den samme Hans Bøfke noget for beviste tjenester.

Christian den Femte sagde klart nej. Det kunde der ikke være tale om. Lützow skulde ikke afsættes, men Hans Bøfke kunde få titel af virkelig kammerråd og blive udnævnt til viceamtmand som aflastning for den gamle skrøbelige Hugo Lützow. Og derved blev det.

Den 17. september 1687 var udnævnelserne en kendsgerning. Det var selvfølgelig ikke nogen overraskelse for Lützow. Han var i forvejen blevet informeret om, hvad der var i gære, og han kunde kun være tilfreds med afgørelsen, al ting taget i betragtning. Det skulde nu ikke længere være ham, der skulde ud for at kræve de forhadte ekstraskatter op.

Han satte sig noget bedre til rette i sine stol og gav sig til at læse i Heinrich von Rantzaus Buch über die Erhaltung der Gesundheit.

Den nye viceamtmand, virkelig kammerråd Hans von Bøfke var en svær, rødusset kraftkarl, der smykkede sig med et overlæsset våbenskjold i kancellistil, mange felter og mange farver, et rædsomt sammensurium. Men han så ud til at være glad for det.

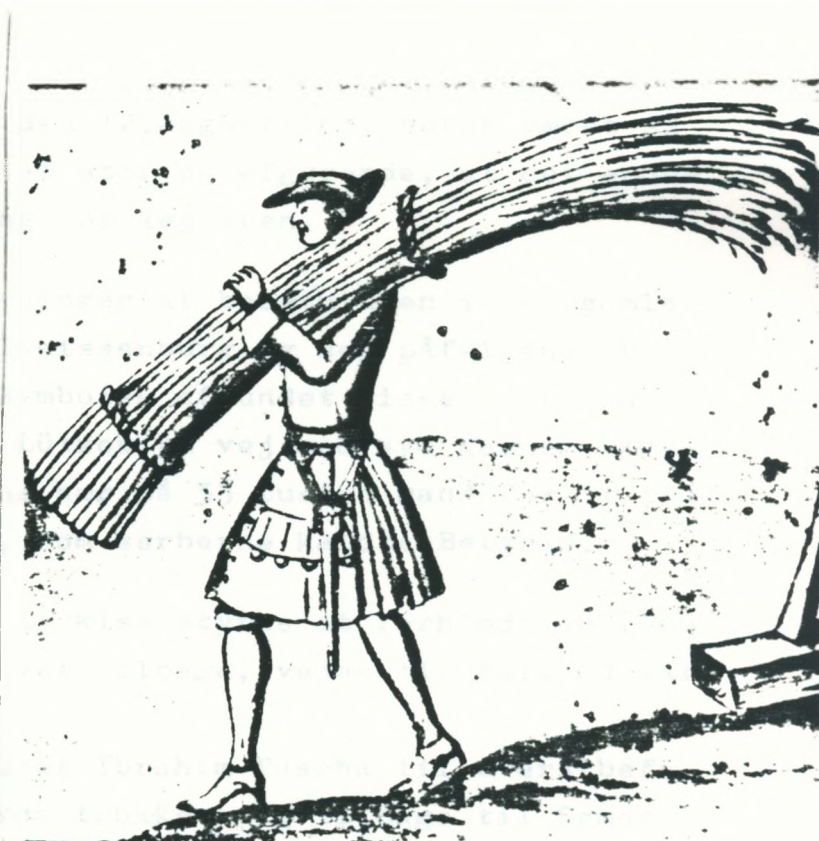
Forresten blev det ikke meget, man så til den nye viceamtmand. Han tog bopæl i København og Korsør og viste sig kun ved en ceremoniel visit en gang om året hos Lützow, og det slap han ret hæderligt fra, men virkelig elegant blev han nu aldrig.

Og det nye år kom med isvinter. Magnus kom hjem og meddelte sin far, at han havde fået orlov fra sit regiment for at drage ud i tyrkerkrigen., hvor han skulde tjene under sin fætter, generalwachtmeister Christoph von Barner, der for tîden var i Erdudi i Ungarn. Han havde forladt København den 15.april, og efter at have taget afsked rejste han gennem Tyskland til Wien.

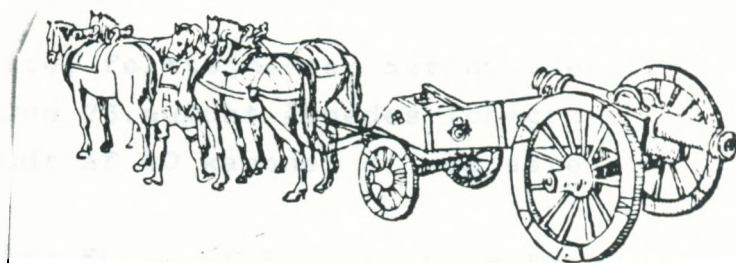
Undervejs besøgte han de fornemste steder og så sig godt om, så han var først fremme i Wien den 20.juni.

Efter nogle dages ophold her i kejserens egen stad, hvor han besøgte de fæstningsværker, der havde holdt tyrkerne ude, rejste han videre ind i Ungarn til armeen, der lå i Erdudi, og meldte sig hos sin fætter.

Her fik han den omhyggeligste undervisning og manuduktion i de videnskaber, der lå ham mest på sinde, nemlig fortifikation og fyrværkeri. Og da han boede i sin fætters kvarter, kunde undervisningen foregå i al hans vågne tid, og han gjorde store fremskridt.

Menig artillerist

Feltartilleri fra begyndelsen af 1700-tallet. Efter en samtidig tegning.

De kejserlige troppers våbenlykke og store fremgang i Ungarn havde længe ærgret solkongen, hans allerkristeligste majestæt, Ludvig den Fjortende af Frankrig.

En anden front i øst havde han haft brug for til sin påtænkte kamp med kejseren om arveretten til den spanske trone, problemer for modstanderen ikke triumfer og landvindinger.

Erobringen af Ofen i 1686 havde rystet tyrkerne alvorligt. Det var tyrkernes stærkede fæstning i Ungarn, som de havde haft besat i næsten 150 år.

Slaget ved Siclos og Mohacs den 12. august 1687 havde været så blodigt og de kristnes sejr så stor og afgørende, at det endeligt sikrede Ungarns erobring for kejseren.

Den 19. maj 1688 havde udsultningen af besætningen i den gamle ungarske kroningsstad, Stuhlweissenburg og den påfølgende betingelsesløse overgivelse, symbolsk afrundet disse sejrvinger, og nu var brødrene von Lützow på vej mod syd gennem Ungarn med kurfyrsten af Bayerns hær på 53 tusind mand for at indtage Griechisch Weissenburg, som serberne kaldte Belgrad.

Ved Sawa-floden forsøgte en tyrkisk styrke at forhindre hærens overførsel, men den blev drevet tilbage, vejen til Belgrad var fri.

Jegan Osman Pascha havde indsat Ibrahim Pascha til øverstbefalende, efter at han selv havde trukket sig tilbage til Semendria. Det meste af byens befolkning var flygtet ned ad Donau i både, men den 11. august var hele byen indesluttet.

Det var Frederik Lützows foresatte, felttøjmester Sereny, der forstod belejringsarbejderne. Den 25. august åbnedes løbegravene og fæstningen blev nu beskydt af 40 kanoner af sværeste kaliber og 15 mørsere.

Allerede den 29. august kunde prins Eugen af Savoyen besætte contrescarpen, og den 6. september gik stormen an fra tre sider.

Feltherren, kurfyrst Maximilian af Bayern var selv i spidsen for den ene af de tre afdelingen, der næsten samtidig nåede op over voldene.

Nu begyndte der et frygteligt blodbad på den tyrkiske besætning, der forsvarede sig med rasende mod. Over 7000 muslimer blev her dræbt og 1300 heriblandt Ibrahim Pascha blev taget til fange. De kristne mistede kun ca. 700 mand, men blandt disse var flere udmærkede generaler.

Kurfyrsten havde selv fået to sår, hvoraf det ene, en pil i højre skulder. Han overloft derfor kommandoen over hæren til general Kaprara, mens grev Stahremberg fik kommandoen over fæstningen og staden.

Så vendte kurfyrsten tilbage til Wien, mens feltmarskal Kaprara indledte erobringen af hele Serbien.

Efter at have indtaget fire byer, fik han ordre til at gå til Bulgarien for at indtage Sofia, men på vejen indløb der efterretning om, at Philippsburg ved Rhinen var faldet.

- 3

Da de kejserlige hære tog vinterkvarter i Böhmen, var brødrene med. Under kampene havde de ikke haft megen lejlighed til at tale sammen, men på marchen til Böhmen havde de delt strabadser og fornøjelser og var kommet til at respektere hinanden.

Nu benyttede de lejligheden, hvor de var under civiliserede forhold, til at sende breve hjem til Antvorskov, eller rettere, de skrev et fælles brev, hvor de supplerede hinanden og morede sig dejligt.

Kurfyrst Maximilian Emanuel af Bayern. Udsnit af samtidigt kobberstik. Maximilian Emanuel var fader til Josef Ferdinand, der af Frankrig og England var udset til at overtage den spanske trone ved den sidste spanske Habsburgers død. Kronprinsen døde imidlertid i 1699, og i 1701, da den Spanske Arvefølgekrig brød ud, sluttede kurfyrsten sig til Frankrig. I 1704 kæmpede han sammen med Marskal Tallard i det berømte slag ved Blenheim.

Lützows Hospital.

Hospitalet, der havde plads til otte gamle, som havde eneværelse, bestod i 250 år. Det blev nedrevet i 1932. Grundkapitalen kom til at indgå i en ny institution, Løvstrøms Minde, som vist stadig eksisterer. Lützows hospital var i mange år det mest velbyggede hus i sognet.

Hjemme på Sjælland i det gamle, brøstfældige slot gik en gammel, skrøbelig herre og ventede svar på en ansøgning om pension for Ringsted amt, som han selv havde anslået til 200 rigsdaler om året, men kassen var lukket for den slags benådninger for længe siden, så det kunde der ikke være tale om.

I stedet fik Lützow Gimlinge kirke kvit og frit for sig og sine arvinger med jus patronatus etc.

I sin glæde og taknemmelighed over denne kongelige gave oprettede Lützow et hospital til kirken med plads til otte alumner, et legat, som skulde stå i al fremtid.

Til de stille stuer i amtmandsboligen indløb der hele tiden nyheder ude fra den store verden. Stormen på Belgrad var en af de glædelige, især at sønnerne havde overlevet uden skrammer. Ludvig den Fjortendes angreb på Pfalz var mere foruroligende.

Der raslede en sten ned fra kirketaget i den sydlige gård, og raven, der vraltede rundt der nede, gjorde et skævt hop og skreg: "Hugo, Hugo, Karen!" Den gamle herre smilede i sin stol.

Det var ved at blive efterår. Der var en skodde, der klaprede. Han måtte have fat i tømreren. Han gabede og nikkede og faldt hen i halvslummer i stolen.

Den smukke borgfrue, Karen Juul var nok det mest velholdte på hele Antvorskov slots område. Hun var nu midt i fyrrerne, men ingen kunde se på hende, at hun havde født fire børn til verden, at hun havde måttet lægge to af sine egne og to stedbørn i graven, og at hun havde passet sin svagelige husbond til tider i døgn drift. Hendes klare, rene ansigtshud var uden rynker og skæmmedes kun af et af tidens elskede skønhedsplastre.

Hun kiggede ind til sin slumrende ægtemand og vækkede ham med et kys på panden, så hun kunde komme til at rette på hans puder og hans tøj, inden han skulde spise.

Den 11. januar 1689, som var en fredag, holdt præsten Jens Pedersen Munck gudstjeneste i Antvorskov kirkes søndre kapel for amtmandens husstand.

Det var teksten til 1. søndag efter Hellig tre Konger, og mens pastoren læste Paulus epistel til romerne: "Så formaner jeg jer da, brødre! ved Guds barmhjertighed til at bringe jeres leger som et levende, helligt, Gud velbehageligt offer..." netop da blev fru Karen angrebet af en heftig kulderysten. "..dette er jeres åndelige gudsdyrkelse. Skik jer ikke lige med denne verden, men lad jer forvandle gennem en fornyelse af jeres sind, så I må kunde skønne, hvad der er Guds vilje..." Det var koldt i kirken. Vinteren havde allerede indledt sit strenge regimente, og fru Karen trak sin pelskåbe tættere om sig.

Hendes gysen og kulderysten tog imidlertid til, og den blev også ved, da hun var kommet hjem , og om eftermiddagen, da præsten var taget afsted efter god beværtning og et smukt offer, måtte hun gå i seng. Men her blev hun overvældet af hede og tørst, som siden dag for dag blev værre og værre.

Fru Karen, der havde hjulpet så mange i sygdomstilfælde, forsøgte nu på sig selv alle de råd, som hun mente, måtte være tjenlige i dette tilfælde, men alt forgæves, intet vilde hjælpe mod denne hidsige sygdoms anfald.

Der kom selvfølgelig det sædvanlige rend af medfølelse, nysgerrige og hjælpsomme madammer med fru Bente Urne til Lystager og jomfru Malene Mühlheim i spidsen. Men det var især amtsskriver Thomas Jacobsøns hustru, Johanne, der var utrættelig til hele tiden at gå i vejen og være geschæftig.

Hun mente det godt, det store kvindemenneske, men alene synet af hende var nok til at virke kvælende på enhver syg, og den gamle, skrøbelige amtmand listede altid stille ind på sit kammer, når hun kom sejlede. Hun fyldte simpelthen det hele. Og så lyden af hendes stemme. Når hun talte med sin mand i deres hjem i kancelliet, der lå i nordfløjen, kunde det høres tværs over slotsgården og om på den anden side af kirkefløjen ned til amtmandens residens ja, helt ned i staldene, der lå ved kongens have. Den havde en kraft som en damsirene, og nu når hun dæmpede den ned af hensyn til den syge, lød den som en mellemting mellem en forskrækket and og en arrig papegøje. Hendes mand amtsskriveren matchede med hende i al ting undtagen stemmen. Man sagde, at de var født på Sjælland, og nu var de nødt til at dø der, for ingen skibe kunde tage dem ombord uden at kæntre.

Og hendes lugt. Jamen hun var da nok mere renlig end de fleste på den tid, men alt det kød. Hun lugtede som en hel slagterbod i sommervarmen, og hun sørgede nu omhyggeligt for at holde alle vinduer og døre lukkede hos den syge. Det var godt nok ellers her om vinteren, men uha at være lukket inde med sådan en kæmpekvinde, der sad og pustede og stønnede astmatisk hele tiden.

Hun vilde hele tiden rette på puderne og hjælpe fru Karen til rette i sengen, men hendes hænder var så store og hede, at også det var ved at være for meget for den syge.

Den eneste af sanserne, hun ikke kunde plage, var smagen, for fru Karen kunde ingen ting spise. Hun drak bare noget vin med forskellige krydderurter i for at styrke sig lidt.

Men fru Karen havde en sjette sans, der fortalte hende, at al denne overvældende ubehjælpelige kluntethed kom af et rigt og kærligt sind, og hun fandt sig sukkende i sin skæbne.

Hver gang Johanne Amtsskrivers gik hjem til sin husbond, kom den gamle amtmand listende og sad med tårerne stille trillende ned ad de furede kinder, mens han klappede hende slappe hånd.

Når han sådan sad alene hos hende, takkede hun ham med svag stemme for den tid, de havde haft sammen, for hans kærlige væsen og for det gode eksempel, han altid havde vist børnene. Hun havde i ham haft både den far, hun aldrig havde kendt, en kærlig ægtemand og en trofast ven, og med et svagt smil, et godt barn, den tid han var så syg.

Og da han græd uhæmmet, trøstede hun ham og bad ham om ikke at sørge, men tro, at Gud vidste det der var bedst for dem begge.

Men når han ikke var til stede, talte hun mere frit om døden:

"Ske Guds vilje, vil han, jeg skal leve, er jeg tilfreds, og skal jeg dø, er jeg ligeså. Det er jo det samme, idag eller imorgen, vi skal jo dog dø. Enten vi lever eller dør, hører vi Herren til."

Men eftersom kræfterne tog af, og hun blev klar over, hvad der var Guds vilje med hende, bad hun sin husbond om at sende bud efter præsten, Jens Munck, at hun kunde forny sin pagt med Jesus og få del i hans hellige legeme og blod. Og da hun så sin datter græde, fordi hun vilde til alters, sagde hun:

"Græd ikke for det, det dør jeg ikke af, det er ikke et tegn på døden, men mere en forsikring om livet."

Og da hun havde modtaget sakramentet og modtaget syndernes forladelse, sagde hun:

"Nu er jeg glad og hjertelig vel tilfreds i mit hjerte. Min sjæl lov nu Herren og glem aldrig det gode, som han beviser dig. Han har forladt dig dine synder og læger al din smerte."

Søndag den 20. januar, som var tyveårsdagen for hendes trolovelse med Marcor Rodsten, tog sygdommen voldsomt fat, og klokken tre om morgenen kaldte Hugo Lützow hele husets stab sammen til morgenbøn, der sædvanligvis blev holdt hver dag, skønt ikke så tidligt, og fru Karen sang med på salmerne med lydelig røst. Fagefter velsignede hun sin datter og formanede hende til Guds frygt, ærbarhed og lydighed, lige som hun ønskede Guds velsignelse over sine andre børn, som var fraværende.

Hvad afsked hun tog med sin kære husbond, som hun så så hjertelig bedrøvet med tårefyldte øjne, mens han iagttog hendes svaghed uden at kunde hjælpe hende, det skal vi ikke blande os mere i.

Klokken seks om morgenen kom præsten, som havde lovet at forestå morgenbønnen, og han kom lige i rette tid til at lyse Herrens velsignelse over hende og lukke hendes øjne.

Der gik straks bud og brev ud til alle sider, til Marcor i Sydnorge, til Deliana i Bergen og til Frederik og Magnus i Böhmen, hvor deres afdeling var i vinterkvarter.

Amtsskriveren og hans hustru Johanne tog sig af alt det praktiske med at endevende alle tønder, hugge hul på isen i frosne kar, sende hestene ud at ride, flytte om på kvæget osv...

Lille Ides elleve års fødselsdag blev selvfølgelig glemt i al travlheden, og selv vilde hun ikke sige noget. Hendes søskende kunde ikke nå hjem til begravelsen, som skete den 8. februar, hvor den salige frue blev bisat i Antvorskov kirkes sydlige kapel.

En ting stod helt klar for Hugo Lützow. Han måtte forsøge at få nogle flere kræfter. Han begyndte at spise mere kød, hønsekød som før, lammekød, spædkalv og pattegris, han begyndte at tygge nødder og mandler. Han havde endnu de fleste af sine fortænder, mens alle kindtænderne var borte. Facaden var stadig nogenlunde præsentabel, og han begyndte virkelig at komme til kræfter.

"Enlige Tancker med Suck forfattede ofver Sl.Fru Karen Juuls meget dydefulde Lefnet og Sal.Død til en kiærlig Amindelse og velfortient Eftermæle af den som efter 16 samfulde Aars kiærlig Omgængelse Hendis dødelige Afgangs Ihukommelse mest udi Hierte ligger."

Så hjælpeløst han skrev, da fru Ide døde, så velformuleret er han nu, da han er hjælpeløs på anden vis. Hør bare disse ulastelige heksametre, som den gamle enkemand skriver til sine afdøde hustrus pris. Han benytter her i begyndelsen et billede fra den klassiske oldtid. Ligbrænding var ikke tilladt på hans tid i Europa.

"Her Aske=Potten sort i sig bedækket glemmer
Den jeg mit Lefneds Tid af Tancker aldrig glemmer
En ædel Ægte=Ven en Dame dyderfuld
En Skat skatteret høyt, høyt ofver Ophir=Guld
Udvortis var hun smugt med yndig Skabning ziret
Indvortis uden Tal snart alle Dyder spiret
Foruden det hun var af ædel Byrd og Blod
Var hun af Roden op ret idel Eyegod.
Hun var ret Fromhed self Guds Frygtis rette Sæde
Mit meer end halfve Liv min Siælis daglig Glæde
Iblant sit Kiøn især Hun Høyt benaadet var
Og Prisen vel forskyldt blant Fruentimmer bar.
En Dam' af høy Esprit med rare Qvaliteter
Som billigt regnes maa blant Verdens Rariteter
Gudfrygtig, sandru, from, af sund og god Forstand
Skarpsindig af Fornuft, trofast mod alle Mand
I Talen uden Svadtz heel føyelig dog fyndig
Frimodig, glædelig, i alting meer end yndig
I Medgang icke stolt, i Modgang uforsagt
I Vrede uden Had, i Ære uden Pragt
Fredsommelig mod hver, tog heller selfver Skade
End efter billig Ret vild' nogen ængste lade
Hver Syg hun trøstefuld med Raad tilrede stod
Den Fattige med Hielp og Almiss' altid god
I Huset huuslig, mild, forsiunlig, holt til raade
I alting viste vel at ramme rette Maade
Ey ødsel, icke karg, men smuck sparsommelig
Dog saa, at hver fick rundt, alt hvad der sømnet sig
I Soet og Svaghed stor næst Gud var hun min Læge
Som med usparet Flid mig viste bedst at qvæge
Af Himmel=Apotheck Hun self for mig bar frem
Den Siæle=Medicin som havde beste klem
Hun var foruden det aldelis ey ukyndig
I Legemlige Kur, hvad Lægdom mest var fyndig
Imod adskillig Soet hun brugte viiselig
Og derved mangan gang næst Gud holt Lif i mig.
Slig dyrebare Laan jeg ynskelig har eyet
Meer end i Sexten Aar men icke ofverveyet
Saa vel som billigt var, hvor lykkelig jeg var
Før Gud den Naade mig igien betaget har.
Min Tancke var alt den, hun mine Øyne skulde
I Døden slutte til, mit Haab var det tilfulde
Men Gud har andet tænckt og skicket Lodden saa
At hun ad Dørren først med Døden maatte gaa.

"Her ligger det nu alt. Min Hielp, min Trøst, min Glæde
 Mit Raad, min trofast' Ven. Jeg billig maa begræde
 Mig i min Alderdom at savne slig en Skat
 Og som en eenlig Fugl at sørge saa forladt.

Det er saa Guds Behag, Jeg faar mig lade nøye
 Det er kun ringe Bood, min Graad kan mig tilføye
 Med Taal jeg derfor vil befale hende Gud
 Naar Glasset runden er, saa faar jeg samme Bud.

Der er i Sorgen dog to Ting, mig giøre trøstig
 Først at den salig Siæl i Dødsens Angist lystig
 Saa salig, salig sig udi sin Henfarts Stund
 Sin Gud sig gaf i Haand, som i en sakte Blund.

End er det og en Trøst: min Gud veed Bood at raade
 Jeg i fuld' Syvti Aar og længre ved hans Naade
 Er styrket udi alt, opholdet ved hans Aand
 Han i min Alderdom unddrager ey sin Haand.

Han sende mig end Hielp udi de korte Dage
 Jeg endnu tælle skal, Jeg dennem maa fremdrage
 Min Gud til Ære først, slet ingen til Fortræd
 Min Konge til Behag, mig self til ævig Fred."

Sad den sørgende enkemand virkelig og talte versefødder og valgte ord så pedantisk, så det formelt er på højde med det bedste, der er skrevet på hans tid, og kan hans sorg så have været så dyb, som ordene siger? Eller havde han en anden til at skrive for sig? Skrev han måske først, da dødsfaldet var kommet på afstand? Det smukke digt rummer trods sin klarhed i tekst og form flere gåder, som vi ikke kan løse.

Senere benytter den gamle amtmand Thomas Kingo til at løse en lignende opgave, men dette digt hævder han at have skrevet på egen hånd.

Og så gik han og den lille Ide og ventede på nyt fra familien. Frederik og Magnus kunde ikke få orlov på grund af det franske angreb på Pfalz, hvor nu også Mainz og Bonn var blevet besat.

Lille frøken Ide veg ikke fra sin far i denne tid, og da han rejste til Fyn for at ordne nogle papirer der efter frø Karens død, var Ide med.

Mens han var på Lundsgaard, købte Hugo Lützow nogle spredte gårde og huse, som lå ind imellem hans besiddelser.

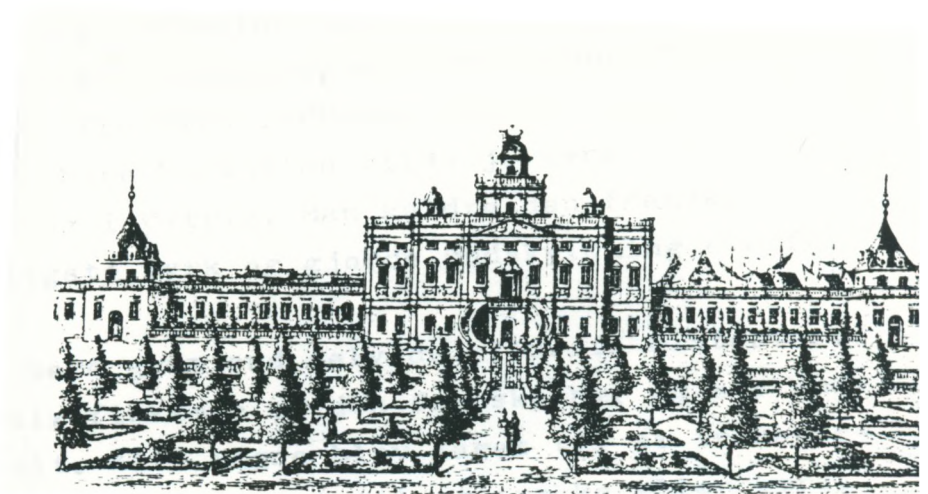
Den 19. april 1689 skete der en forfærdelig katastrofe i hovedstaden, idet Amalienborg brændte midt i en festlig operaforestilling, hvor mange hundrede mennesker var til stede.

Ilden, der greb hastigt om sig i det smukke slot, som var bygget af træ, krævede mange ofre, blandt hvilke var en datter af staldmester Christian Ulrick von Haarstall, som var en af Hugo Lützows gode bekendte ved hoffet. Hans far havde været berider på Antvorskov for mange år siden.

Lüztow måtte finde papir og blæk og pennefjer frem til en velment kondolenceskrivelse, her midt i hans egen sorg.

Senere havde Lützow en konference med præsten om at redigere en tryksag, der skulde omfatte præstens ligprædiken over fru Karen med hele hendes levnedsbetegnelse og alle de mindede, som var kommet fra fjern og nær. Anetavlen skulde også kontrolleres inden det hele gik i trykken.

Enkemanden påtog sig alle udgifter med trykkingen og udgivelsen.

Sophie-Amalienborg, opført af Dronning Sophie Amalie

Om foråret 1689 blev general Christoph Barner med det kejserlige feltartilleri kommanderet til krigsskuepladsen ved Rhinen, og de to brødre Lützow fulgte med.

Imidlertid blev Magnus kommanderet til Frankfurt am Main for at blive perfektioneret i fyrværkeriet i det kejserlige laboratorium.

Frederik, der imidlertid var avanceret til oberstløjtnant ved feltartilleriet, fulgte med til Mainz, der den 27. oktober 1688 havde overgivet sig uden sværdslag til de franske, muligvis ved forrædderi.

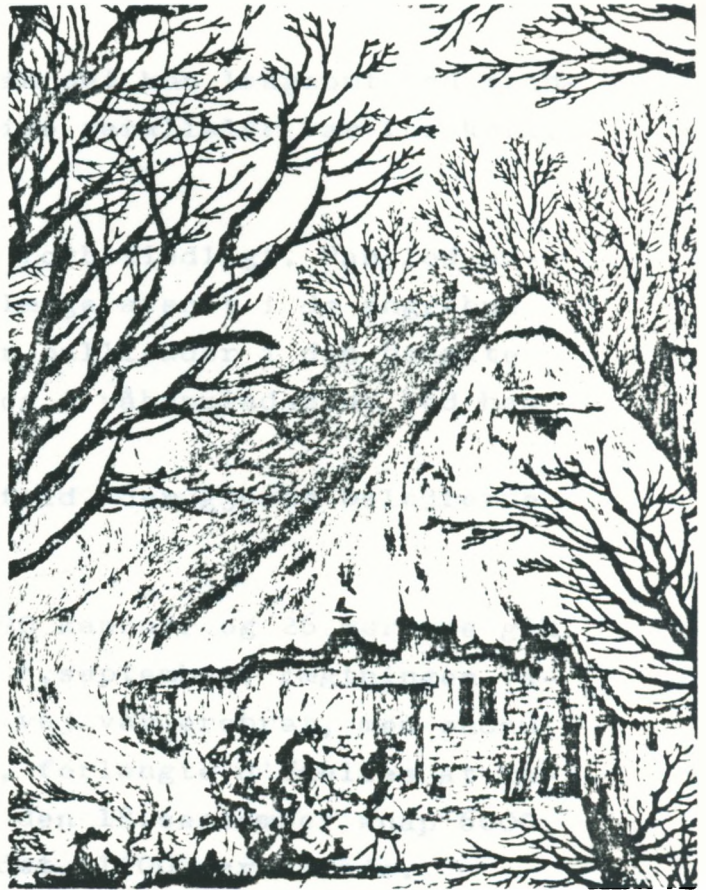
Rigshæren, der samlede sig foran Mainz omkring midten af juli, bestod af Bayrer, Brandenburgere, Sachser, Hessere, Hannoveranere etc. under ledelse af prins Carl af Lothringen, der i 1675 var blevet forjaget fra sit land af Ludvig den Fjortende.

Frinsen tog sit hovedkvarter i Bretzenheim, mens tropperne blev lagt i forskansede lejre på begge sider af Rhinen fra Weissenau til Biberich. I Mainz sad marquis d'Uxelles med 8000 mand.

Der herskede en forbitret stemning blandt de tyske tropper mod Frankrig. De forfærdelige historier, der gik om den franske krigsminister Louvois' fremfærd i Pfalz, kunde nok ikke være sande allesammen, men bare halvdelen vilde jo være værre end tyrkernes plyndringstog i Østrig. Man kaldte den franske konge for den allerkristeligste tyrk og gjorde undskyldning overfor tyrkerne.

Sandheden var endnu mere grum end selv de vildeste historier. Louvois lod hele Pfalz finkæmme af den franske hær og systematisk udplyndre for alt. Alle vogne blev taget til at transportere gods på, alle heste blev taget til at trække eller bære, alle køer blev drevet bort. Det var den brændte jords politik i en konsekvens, som man heldigvis aldrig har set mage til siden. Alle slotte og alle byer og landsbyer blev brændt. Det hele foregik under ledelse af krigsministeren, generalerne og de øvrige officerer, og det var så brutalt og modbydeligt, at soldaterne måtte drikkes fulde af deres officerer for at kunde udføre deres ordrer.

François Michel La Tellier, Marki de Louvois, Ludvig 14.s krigsminister 1666-91. Udsnit af et samtidigt kobberstik.

Soldater i Ludvig 14.s hær bivouakerer uden for en bondegård

Angrebet på Mainz blev foretaget fra tre sider. På den højre Rhinbred stod Hesserne, der opkastede skanser overfor den demolerede forstad Cassel og herfra bombarderede staden.

Sachsere og Bayrer førte deres angreb frem fra Weissenau mod bastionerne Drusus, Sct.Catharina og Sct.Alban.

De kejserlige med Hannoveranerne og nogle Hessere rettede angrebet mod bastionerne Bonifacius og Alexander. Natten mellem den 22. og 23.juli anlagde de en parallel foran denne front i en afstand af 300 favne fra den bedækte vejs udspringende vinkel. Først den 27.august, fem uger efter tranchéernes åbning, nåede de kejserlige frem til glaciet, og da de den 28. og 29. august opsøgte de fjendtlige miner, blev de kejserlige minører knust af kontraminer.

Sachsere og Bayrer havde deres første parallel udlagt natten mellem den 30. og 31.juli, men den var næsten 600 favne fra den bedækte vejs udspringende vinkel, og de vedblev at være langt bagud for de kejserlige.

Trods et massivt artilleridække gik det kun langsomt med tranchéerne, og fronten af de forskellige paralleler var for kort, kun i det højeste 300 favne.

Marquis d'Uxelles førte forsvaret forbilledligt. Han lod udlægge miner i glaciet, han lod anlægge afsnit i de angrebne bastioner, han lod sætte to rækker pallisader i den bedækte vej. I sammes udadgående vinkler og i våbenpladserne lod han anlægge caponièrer.

Marquisen lod også foretage 31 udfald, der gjorde belejrerne betydelig skade.

Efter et massivt bombardement af 90 kanoner og 26 mørsere gik stormen på den bedækte vej an den 6.september. Fægtingen varede flere timer, før den bedækte vej var erobret, men endnu før brechebatterierne var armeret, forlangte d'Uxelles at kapitulere. Garnisonen afmarcherede den 18.september knap 6000 mand stærk. Små 1000 mand var faldet, 1200 var sårede.

Belejringskorpset havde mistet 5000 mand i kampene.

Så snart Mainz var befriet, drog prins Carl med hæren op langs Rhinen til Bonn, som var indesluttet af kurfyrst Frederik Wilhelm af Brandenburg.

Da Bonn overgav sig den 18. oktober, var prinsen herre over hele Rhinstrømmen. Hærene gik derpå i vinterkvarter. Prins Carl rejste til Wien for at aflægge rapport.

Brødrene Lützow søgte orlov til at besøge deres gamle far og gøre kongen deres opvarthning.

De rejste så fra Köln ned ad Rhinen, hvor de besøgte byerne: Düsseldorf, Krefeld, Duisburg, Arnhem, Utrecht, Hilversum og Amsterdam. Siden drog de gennem Bremen-Verden og Holsten hjem til Danmark, hvor de fandt deres far ved godt helbred.

Men til deres overraskelse fandt de også deres søster og svoger og deres lillebror Marcor, som alle var kommet fra Norge for at trøste deres gamle far, og deres mindste søster Ide.

Fra pinsedag og til Michelsdag havde Lützow senior alle sine børn omkring sig, og luften svirrede med de spændende beretninger, de alle brændte efter at fortælle, en vidtfavnende samling af tidens historie, men lidt efter lidt gled tankerne tilbage i tiden, og minderne om deres mødre trængte sig på. Også her kunde de alle give deres besyv med, og præsten Jens Munck, som var en næsten daglig gæst, glædede sig med dem over dette lykkelige samvær.

Naturligvis overværede alle fem søskende deres mødres overførelse til Gimlinge kirke, som skulde være slægtens kirke til evig tid. Her blev de også præsenteret for faderens smukke epitafium, som han havde bekostet til kirkens udsmykning.

Til sidst, før de alle igen blev spredt for alle vinde, betroede Lars Lindenov dem, at fru Deliana var frugtsommelig, og da blev der stor jubel og glæde i den lykkelige familiekreds, og de besluttede at gå sammen til Herrens bord, for at de, hvis ikke de mødtes mere i denne verden, kunde regne med at ses i himlen. Deliana og Lars Lindenov fik lov til at tage Ide med til **Bergen**.

Fra belejringen af Bonn under den Spanske Arvefølgekrig.
Samtidigt kobberstik.

Så blev der stille igen i den gamle amtmands stuer, mere stille end nogen sinde før. Marcor blev page ved hoffet. Frederik og Magnus vendte tilbage til kejserlig tjeneste.

Da Lars Lindenow med sin familie ankom til Helsingør den 1. oktober om aftenen, var fru Deliana ikke rigtig rask, og hun blev straks lagt til sengs.

I Helsingør ventede jomfru Vibecke Cathrine Rostorp, som skulde med dem til Bergen, og hun og jomfru Ide tog sig kærligt af den frugtsommelige syge.

Dagen efter var det ikke bedre. Fru Deliana havde en let feber og følte sig stadig svag, så Lars Lindenov rejste en tur til København for at tale med kongen.

Det var egentlig hans pligt at rejse gennem Jylland, tværs over Kattegat til Marstrand og først derfra til Bergen. Nu bad han kongen, om han dog ikke måtte ledsage sin hustru til Bergen og siden udføre sine ærinder.

Hans Majestæt var nådig og fritog ham for disse småærinder, som han vilde finde en anden til at udføre. Han ønskede Lindenov en god rejse og hans hustru en let forløsning i rette tid.

Et par dage efter havde fru Deliana det bedre, men vinden var kontrær, og der samlede sig fra dag til dag en hel masteskov ude på reden.

Natten til den 9. oktober blæste det op fra den rette kant, og skipperen kom op til herberget og bankede selskabet op. Hvis de nu vilde med, så vilde han lette anker så snart som muligt. Han havde folk med sig til at bære bagagen ned til skibsbroen, hvor de alle kom ned i det første gry.

Det blæste allerede frisk af syd, og alle skibene vuggede op og ned mellem hinanden, mens der blev prajet lystigt fra skib til skib.

Den båd, der skulde føre dem ud til skibet, lå ved skibsbroen og blev løftet op det ene øjeblik af en lang dønning, for det næste øjeblik at synke en alen eller mere ned.

De tre unge kvinder stod og trykkede sig ved at stige ud i båden. De holdt fast i hinanden og lo lidt stakåndet. Så tog den frugtsommelige fru Deliana sig sammen og rakte Lindenov sin hånd idet hun trådte helt hen til kanten, og da båden løftede sig, trådte hun modigt ud, for at blive grebet af stærke sømandsnæver, der bragte hende til sæde. Så blev det jomfru Ides tur. Hun sprang lidt i utide, men blev reddet af et par rødbarkede næver. Jomfru Vibecke turde ikke, og hun måtte have en direkte ordre til at springe, før hun vovede det, og så fulgte Lars Lindenov, som let og ubesværet fandt balancen, da han landede på bådtoften.

Så var de på vej ud over det svigefulde element for stærke åretag. Snart var de ude ved skibet, en lille tremastet krejert, der trak stærkt i ankertovet. Igen gjalt det om at springe i rette øjeblik, men snart var de alle ombord, hvor de blev ført ned i kahytten af søfolkene.

Det svære hampetov lagde sig i smukke vindinger om gangspillet, da ankeret blev hevet op under munter sang. Skonfarsejlet blev sat på stormasten, mesanen og fokken kom op, og få minutter efter gled skibet afsted for fulde sejl. Mørssejl, topsejl og bramsejl.

"Der raabes nu til Bøn, til Herrens Bøn at giøre
Til Gud, som Havet kan fra stille Blik oprøre
Indtil det syder op og skryder vredelig
Som Himlens Skyer det vild' over skyde sig."

"Her synges, bedes og, hver vil med Andagt knæle
Her gives Almisser af de indskibed' Sjæle
Der mellem Frygt og Haab beboer de salte Vand
Som flyde Borgere oppaa den utroe Strand."

(Thomas Kingo)

For en god bær gik det nu ud gennem Sundet ned i Kattegat. Da de passerede Kullen, fortalte Lars Lindenov de små jomfruer om dette mærkelige, sagnomspundne bjerg, som var Danmarks højeste bjerg, måske lige med undtagelse af det mystiske Himmelbjerg, som skulde findes midt inde i de jyske skove, hvor det efter sigende dukkede ret op af en sø.

Senere passerede de Anholt, Læssø og Skagen, som ikke gjorde meget væsen af sig, og nu blev kursen sat mod Norge.

Nu rejste vinden sig, og søen blev hul.

tingo.

"Der om ved Lindesnæs den vrede sø dem førte
Og frem for Listerland, da Nattens Dronning kiørte
Udi sin fulde Vogn, bestierned runden om
Som dog Søe=Manden ey til Efterretning kom."

"Thi Storm og tykke Skyer sig hafde sammen trekket
Og alle Himlens Lius med lange Molme dekket
Den Nat den var saa lang saa fuld af Suk og Graad
At hver i Barmen blev af Øynes Strømme vaad."

(Thomas Kingo)

Lars Lindenov og fru Deliana forsøgte at trøste de opskræmte jomfruer, men som tiden gik, og vejret blev værre og værre, så heller ikke de nogen redning, og Lindenov bebrejdede sig selv, at han havde taget sin hustru med på denne tur, hvor hun burde være blevet hjemme i Bergen. Selv var han rede til at dø, men det pinte ham, at han skulde tage sin elskede hustru og sit ufødte barn med sig i graven. I den våde grav, der nu truede dem alle.

"Man spørger Skipperen, hvad Haab han kunde giøre
Ved Dagens Ankomst, da med Suk han lod sig høre
Gud hielp! thi her er en fast fortviflet Sag
Om Redning, og det seer til en bedrøved Dag."

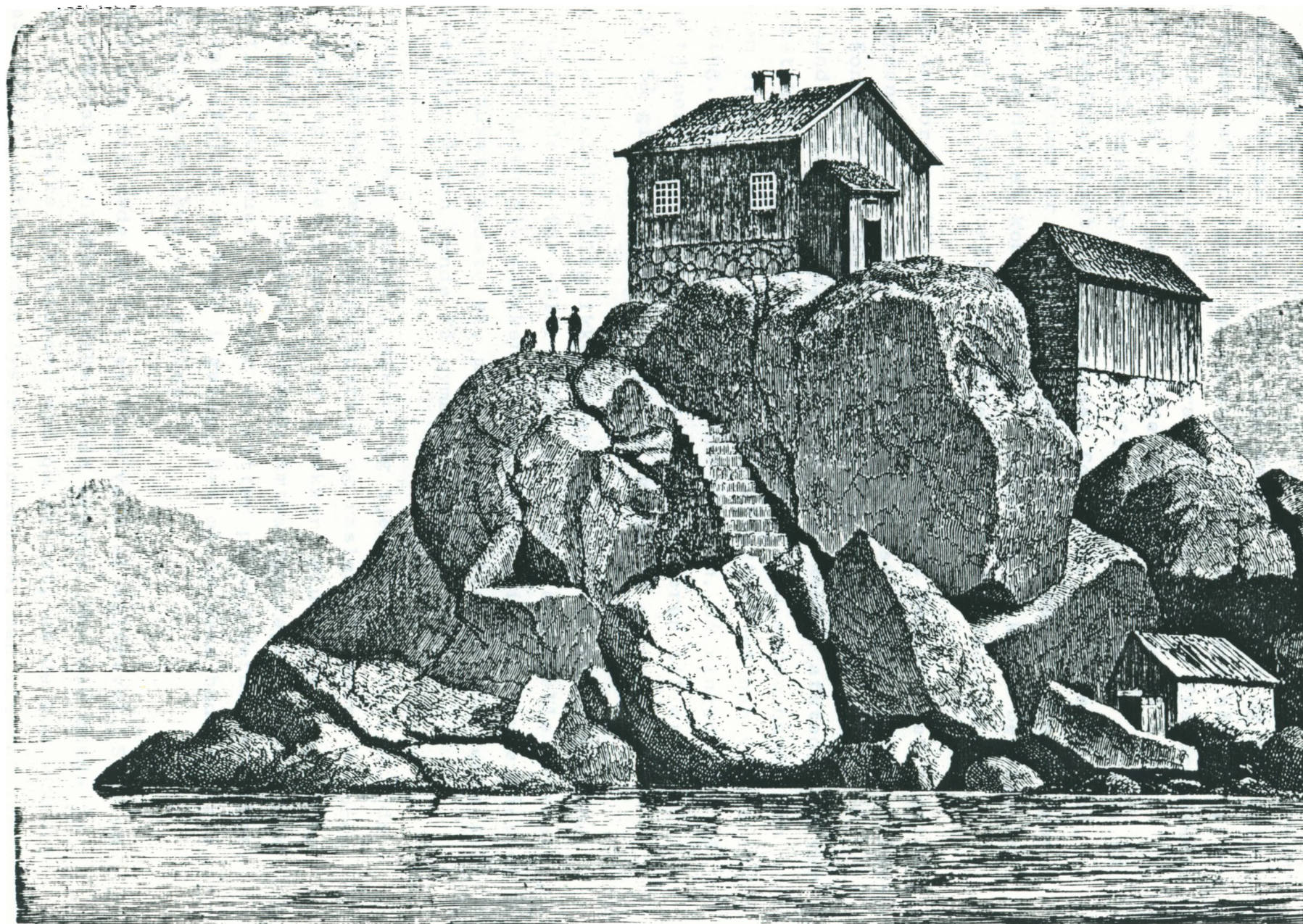
"Hver holde sig til Gud og ham i Armen falde
Med Bøn og Bod og Suk alvorlig ham paakalde
Saa vil jeg giøre, hvad min ringe Evne maa
Mens Skibet vil for Seyl og Roret lydigt gaa."

"De var om Egersund og Sirivove drevne
Til Jederen de og vindflyttede var blevne
Der de midt Jeders kom, da reyste Stormen sig
Alt meer, og Havet det grundstraaled grummelig."

(Thomas Kingo)

Da råbte man: Beslå mærssejlene. Men stormen trak dem endnu for hastigt mod landet. I hast beslog man nu også undersejlene, men lige galt trak klipperne. Skibet lystrede ikke roret længere.

Skibet kom ind blandt de mange blinde skær og stødte hårdt på en af grundene, mens bølgerne hele tiden skyllede hen over det. Man søgte at få båden i vandet, men så knækkede alle masterne næsten på en gang, og inden man fik set sig om var båden skyllet udenbords. Fru Deliana var blevet fuldstændig indviklet i takkelagen, og Lindenov forsøgte at hjælpe hende, mens han råbte højt på hjælp.

Viberodden ved Egersund paa Jæderen.

Pludselig slap hun løs, men kun for at blive skyllet overbord. Samtidig så man jomfru Ide, der hang i en trosse og forsøgte at komme ombord igen. En sømand fik fat i hendes hånd og prøvede at trække hende op på vraget, men en kiste fra brodækket blev skyllet ned og ramte hende, så hun forsvandt i havet. Da jomfru Rostorp et øjeblik efter også blev revet i søen, så man Lindenov kaste sig i vandet for måske at kunde nå land. Men i oktober er vandet for koldt, kun et par af besætningen lykkedes det at komme levende i land, så de kunde berette om det ulykkelige forlis ved Solesand midt for Jederen.

Også Antvorskov blev ramt af stormen. Det raslede med tagsten i gårdene, og den tamme ravn fik en masse motion, mens den råbte: Kongen leve! Hugo, Hugo, Karen! Rarara!

Amtmanden vidste ikke, om hans kære var kommet afsted. Der var kommet bud, at de var blevet forsinket, men endnu havde han ingen efterretninger om, at de var afsejlet, så han vidste ingenting. Han gik hvileløs fra rum til rum. Så ringede han på sin tjener, at han skulde hente amtsskriveren til et parti skak. Så gik han igen uroligt op og ned ad gulvet.

Der blev selvfølgelig ikke noget skakspil. De talte i stedet om mulighederne for eller imod, om farens eventuelle størrelse, men hele tiden gik snakken i ring. Amtsskriveren havde fået et krus af husets bedste øl, mens Lützow hellere vilde vente til malketid, så han kunde få nymalket mælk.

Det begyndte at mørkne i stuen, og tjeneren bragte lys. Ude hørte man den sædvanlige knirken og raslen af kæder, klapren af lemme og tuden i revner og sprækker. Pludselig slog en ny lyd igennem, en taktfast dunken. Amtmanden rejste sig og gik hen til østvinduet. Der var en rytter på vej derude i mørket. Det var afgjort en hest i galop. Det måtte være bud fra Helsingør, at de ikke var sejlet.

Budet kom til sæde og fik et krus varm øl alligevel. Selv om det nok var et ulykkesbudskab, han bragte. Men man kunde jo ikke vide, måske gik stormen syd om skibet, så de kom sikkert hjem. Lützow udtalte den lyseste optimisme, man vidste aldrig med vejret.

(A) Skibet som stode	(E) Tomfru Wibeke Cathrine Rostrop
(B) Baaden som undergik	(F) Weder Laurids Lindenoer
(C) Fru Deliana Lutze i tænde og tou inordkæd	(G) Folk som svømmer
(D) Kysten som fandt saa Tomfru Ice Lutze	(H) En bugt i landet ved Solesand

Ingen ved, hvor mange gange Lützow svingede mellem håb og fortvivlelse i de følgende dage, men da det sikre budskab kom, at hans børn var druknet, tog han det med fatning.

Man hørte aldrig andet af hans mund end det, der stemmer med Job, at Herrens gerninger er alle gode, og han erklærede sig tilfreds med, hvad Gud vilde bestemme for ham, i modgang og i medgang, idet han trøstede sig med den snarlige forløsning, som med hver dag kom nærmere, og med det visse håb, at han atter skulde samles med sine kære i Guds rige.

Det havde så at sige ikke været sommer det år. Kornet havde været alt for kort i strået, men havde så til gengæld strakt sig, den gang det skulde hænge med aksene. Det var først modnet meget sent, og høsten havde været vanskelig i det dårlige vejr, og ringe havde den også været. Det var småt med kerne på logulvene.

Og nu kom vinteren igen. En ny isvinter med kuldegrader, som satte ispanser indvendig på ydermurene i alle hjem.

Ilden buldrede lystigt i kaminen, men det kostede brændsel i alt for stor målestok. Det var strengt at skulde ud af alko-ven om morgenen. Men den gamle enkemand lå alene i sin store himmelseng, som han havde svært ved at holde varm ud på morgenen, så han kunde endda godt komme på højkant.

Han havde jo også sine pligter at passe. Han var alene om det hele nu. Slottet og godset og ladegårdene, og så selvfølgelig hans eget gods.

Nå, selv den længste isvinter får ende, og det blev forår. Et koldt, vådt og blegt forår, som ikke vilde blive sommer.

Og så en dag i det sene forår, ja, det var da blevet den 18. juni, men altså ikke sommer, så stod der et langt magert gespens ved døren til amtmandens bolig. Han var så tynd og så bleg som døden fra Lübeck, og amtmanden kunde ikke kende ham, men hundene kunde. De hilste ham med en venlig piben og logren med halen. Og så måtte Lützow erkende, at dette stakkels menneske var hans søn Magnus, der var kommet hjem fra krigen.

Gang på gang havde zigøjnerindens spådom meldt sig i Lützows hukommelse i den sidste tid. Den lå så langt tilbage, men den havde allerede den gang ramt noget centralt i den unge Lützows karakter, hans stærke slægtsfølelse og hans angst for ensomheden. Nu vendte frygten stærkt tilbage.

Magnus lignede et genfærd. Meget tydede på, at han ikke havde langt igen.

Fan havde allerede hostet meget, da han sidst var hjemme, men dengang havde han faktisk kun været der forholdsvis kort. Han havde været hos kongen, hvor han havde modtaget bestalling som løjtnant ved sit regiment, men han havde også fået sin orlov til tysk krigstjeneste forlænget, og så var han rejst som en af de første af børnene.

Han var sejlet til Travemünde, rejst gennem Mecklenborg, over Elben, gennem Lüneborg, Brunsvig, Thüringen og Frankenland, hvor han ankom den 1. juli til Dürlak, hvor armeen stod, og her forblev han til den 2. august.

Hans gode konduite i sidste års kampagne var blevet bemærket af generalen, som nu gav ham kommandoen over en gruppe fyrværkere, der skulde overføres til Frankfurt am Main for at arbejde på kejserens laboratorium der.

Siden blev han med sine undergivne kommanderet til Nürnberg.

I Nürnberg hørte Magnus Lützow om en medico, som havde et godt ry i staden. Ham søgte han for sin galoperende svindsot og for den hårde hoste, han i flere år havde været besværet af.

Da lægen lovede ham en hurtig og fuldstændig helbredelse, gav han sig ind under hans kur.

Men, da kuren var både bekostelig, en ren tortur og ikke havde nogen virkning på sygdommen, følte Lützow sig bedraget og opgav denne behandling.

Endnu svagere end før begav han sig nu til Böhmen, idet han så på Prag og en række andre steder på vejen, og ankom så endelig til Crumlan, hvor hans general og hans bror lå i vinterkvarter. Her meldte han sig under fanen.

Hans fætter, generalen behøvede ikke at se ret længe på ham, for at forstå, hvordan det var fat.

Det var helt tydeligt, at han ikke kunde holde til arbejdet i artilleriet, og han anbefalede ham at rejse hjem for at blive rask.

Nåja, og her stod han så.

Den gamle far fik ham hurtigst muligt lagt i seng, og eftersom faderen havde gode erfaringer med mælkekuren, gik Magnus også ind på at forsøge den.

Han befandt sig ret godt med kuren, men sygdommen havde fået for godt fat, og den skulde blive årsag til hans død.

Han var som regel oppegående om dagen, men gik ret tidlig i seng om aftenen.

Søndag den 6. september blev han overfaldet af en stærk hoste, efter at han var kommet til sengs, og til sidst fik han en blodstyrtning, der fik ham til at skrike om hjælp.

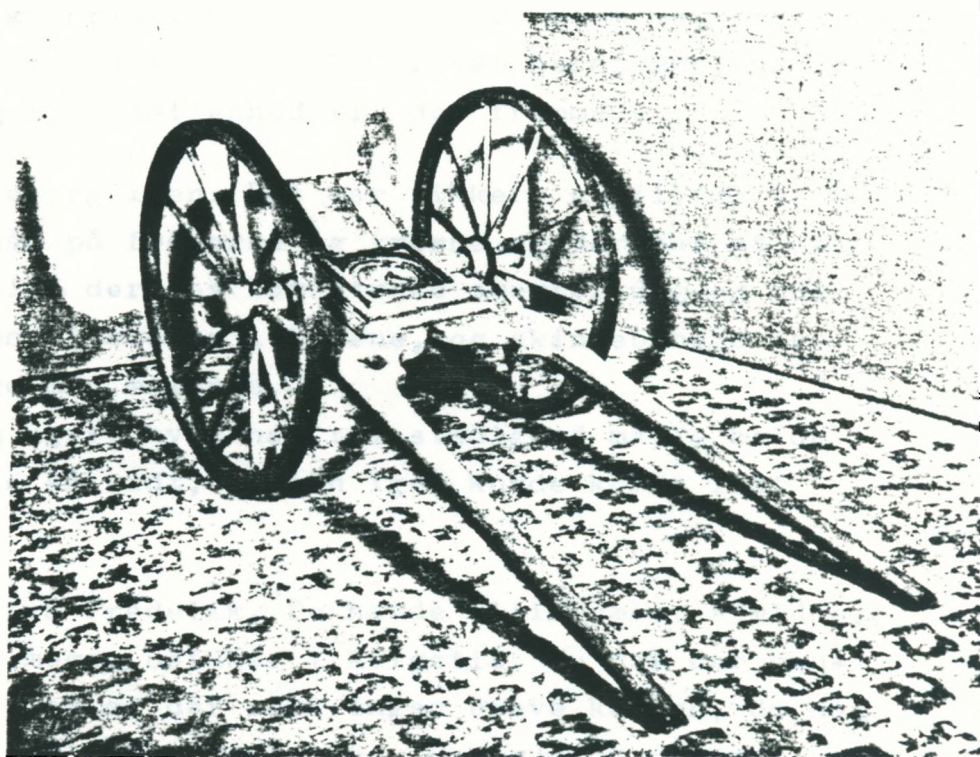
Hans gamle far og tjeneren kom styrtende, så hurtigt de kunde, og fandt ham liggende livløs på sengen. Og skønt de brugte både slagvand og andre midler mod besvimelse, kom han ikke til bevidsthed igen, men døde stille mandag morgen klokken halvgåen tre.

Tredive år, fem måneder og tre dage havde han fået lov til at leve, og hans gamle far var 74 år gammel og kunde ikke få lov til at dø.

Det var netop ved denne tid, at kongens matematicus Ole Rømer sendte sin tjener Niels Pauli ud på alfarvej med sin vejmålerbør, hvis hjul var seks alen i omkreds.

Ole Rømer havde fastlagt en dansk mil til 12000 fod, og nu var det så meningen, at hele landet skulde måles op, og for hver fjerdingvej a 3000 alen skulde der stå en pæl med kongens navne-ciffer på en lille høj.

Da Niels Pauli ankom til Antvorskov, fandt han den gamle amtmand i forhandling med præsten herr. Jens Munck om en samlet udgave af dennes ligprædikener over .Lars Lindenov med frue og svigerinde og Magnus Lützwow.

I 1690'erne blev alle hovedveje i Danmark kørt igennem med en „milevogn“, der ved hjælp af et tællværk angav, hvor milepælene skulle sættes. – Milevognen her fandtes i sin tid i Rustkammeret på Rosenborg, hvorfra den i 1717 flyttedes til Det partikulære rustkammer på Christiansborg for i 1790 at havne på Tøjhuset, hvor den endnu kan ses sammen med en anden af samme herkomst. Måske er den lavet af søkorddirektør Jens Sørensen, der i årene efter 1689 målte landjordens konturer med en af ham selv konstrueret vogn. – Tøjhusmuseet fot. Mus. nr. A 314.

Anetavler og levnedsløb blev omhyggeligt konfereret, og Hugo Lützow fremlagde alle de mindedigte, som var kommet fra fjern og nær, og til sidst var de enige om udgavens omfang, og Lützow påtog sig alle udgifter ved trykningen.

Så gik en ny grøn vinter over i en streng isvinter, som taptede landet og befolkningen for kræfter og ressourcer.

Og igen vilde det ikke blive sommer.

Marcor kom nu og da på gennemrejse, når han var sendt ud i et eller andet hverv for kongen, men for det meste sad den gamle alene på det store slot, sådan følte han det i hvert fald.

Mere og mere var blevet taget fra ham af det daglige arbejde. I den bedste mening uden tvivl, men han følte sig sat uden for alt, hvad der foregik.

Den 2.maj sendte kong Christian den Femte 2500 mand danske soldater til kejseren som lejetropper. Udskrevet herhjemme, uddannet her og afsendt som samlet enhed til det fremmede.

I juli blev den gamle syg igen. Det var sikkert et tilfælde af koldbrand. Han fik sår på fødderne og tærne og der var et stadigt udflod af materie, der gav ham stærke smerter dag og nat. Senere trak sygdommen videre op i benene, og skinnebenene begyndte også at vædske med materie.

Det varede i tretten uger, hvor han til stadighed måtte holde sengen, før det lægte så vidt, at han igen kunde komme lidt oven senge.

Der kom ingen breve fra Frederik. De havde altid været sjældne, da jo postgangen var meget usikker i krigstid. Nu var der ganske vist to fronter, men at der slet ingen breve kom nu, da han måtte vide, at hans gamle far var alene. Det gjorde den gamle urolig. Hvordan gik det derude? Var han rask den ældste søn? Eller var han måske såret - eller død? Den gamle mand var urolig. I december vendte sygdommen i benene tilbage.

Igen drev materien ud af nogle sår på tærne, men denne gang havde han også stærke smerter i læggene, og han sendte bud efter både badskær og medici, men ingen remedier hjalp.

Den 16. februar blev der på Københavns slot afholdt en prægtig maskarade, hvor enhver deltager skulde repræsentere sin egen affectum, personificere sin faible, således at man fik alle de menneskelige svagheder, lyder og laster forestillet.

Denne invention skyldtes kongens broder, den norske minister og hoffets morskabsråd, Ulrik Frederik Gyldenløve, der altid var arrangøren og den drivende kraft bag alle fornøjelser ved det danske hof.

Den, der bedst havde forstået at fremføre sin lidenskab i sin maske, blev belønnet med en til lejligheden slået medalje, som på forsiden viste en vogn fuld af mennesker, som blev trukket af fire ormeligende væsener omgivet af ordene: Sic vehitur orbis, som betyder sådan noget som, således trækkes hele verden om, mens bagsiden gengav teksten: Lætitia temporum, dvs. skønne tider, omgivet af en laurbærkarns.

Dette abespil var den unge Marcor Lützow med til, idet han som kongens pige skulde varte op ved festen.

Det var ganske vist ikke noget drikkeorgie, sådan som Marcors far havde oplevet dem under Christian den Fjerde, men det var nok heller ikke nær så uskyldigt, og Marcor blev da også lige så udkørt, som faderen i sin tid havde været.

Den unge Lützow var næppe mere dydig end andre på hans alder, men han har sikkert sendt sin syge far en tanke nu og da.

Frederik lå i vinterkvarter i Böhmen. Han var lige blevet udnævnt til oberst i det kejserlige feltartilleri og havde samtidig germaniseret sit navn til det mere tysk lydende Lüttau.

Han havde nok at gøre med at reparere og vedligeholde sine kanoner og uddanne mandskab til afløsning for dem, der blev på valen.

Han havde jo flere gange haft orlov i anledning af dødsfald i familien, og han syntes ikke, at han kunde rejse hjem nu igen, fordi hans far var syg. Han kom sig nok snart igen.

Det var klart, hvor det bar hen, og Hugo Lützow sendte bud efter præsten, og herr Jens kom villigt.

Det, der først lå den syge mand på sinde, var eftermælet. Han bad præsten tage mod diktat og fortalte ham så hele sin livshistorie.

Jens Munck satte sig hen til bordet og begyndte at notere:

"Anno 1617 den 1. martij er den sl. herre føed paa den festning Dömitz i Michelborg af højædle og velb. forældre.

Hans far var den højædle og velb: mand Magnus Lützow, den tid højtbetroet hauptmand og commandeur paa samme fæstning. Hans mor ærlig og velb: frue fru Deliana Behrn.

Hans farfar ærlig og velb: Lyder Lützow af Dytzow, Turow og Niendorp.

Hans farmor ærlig og velb: Magdalena von Bülowen.

Hans fars farfar ærlig og velb: Christopher Lützow. Hans fars farmor Beche von der Hude.

Videre om denne sl. herres aner og forfædre tillader ej tiden nu at opregne, er dog alle vitterligt at den sl. herres herkomst er af gammel og gæv adelig stamme."

Patienten døsede hen, og præsten tilføjede nogle opbyggelige sentenser om hans dåb og optagelse i den kristne menighed, så sukkede den gamle herre i stolen og kom igen til sig selv.

"Hvor var det nu, vi kom til? - gæv adelig stamme, ja!

"Siden har han været hos sine forældre og nogen tid hos sin faster Magdalena Lützow og sin farfar Christopher Lützow til Bachendorp indtil han var i den alder, at han med sine andre søskende kunde gaa i skole, hvor han især blev oplært til gudsfrygt, og idelig af sin far formanet særlig at beflitte sig paa at elske sanddruhed og vare sig for laster, der ilde anstaar sig for kristne."

Den gamle mand holdt inde, mens hans ansigt fortrak sig i smerte. Han ringede på sin tjener, og bad ham hjælpe sig til sengs. Det var den 24. februar 1693, og det var begyndelsen til enden. Nu fik han skiftet sine forbindinger og badet sine stakkels ben. Præsten fik sin afsked med besked om at komme igen dagen efter, så vidt det var muligt.

Sådan blev aftalen, og da Lützow var gjort helt klar, døsede han hen i smerter og træthed.

Sengen blev så varm. Han skubbede dynen ned i søvne, han drømte. Han stod og pudsede seletøj. Regnen strømmede ned, tordenregn. Det var så lummert. Han hørte hesten, der kom galoperende i strakt karriere. Det var hans far, der kom sprængende ind i gården på den brune, og der styrtede den. Han vågnede med et råb, badet i sved og med en voldsom hjertebanken.

Han famlede efter klokkestrengen og trak til. Tjeneren kom og hjalp ham i en frisk nattrøje, gav ham et krus mælk og rettede på hans puder og dyner.

Bagefter lagde han mere brænde på ilden og rensede lidt op. Den syge amtmand var atter alene.

Han overvejed, hvad han nu skulde sige til præsten, når han kom i morgen. Wallenstein kom til Mecklenborg i 1627, og det var dengang, hans far var kommet ridende hjem så hastigt, fordi de var nødt til at flygte. Sådan var det, og så var der opholdet i Lübeck, hvor faderen efterhånden satte al sin formue til, og pesten. Han lukkede øjne i pine. Dengang mistede han alle sine søskende og sin far. Det var dengang, det hele startede, alle ulykkerne, alle dødsfaldene, så han nu lå her ene og forladt af alle sine.

Ja, der var jo bare to sønner tilbage, som ikke kom til deres fattige, gamle fars dødsleje. Åh, han var såmænd rig nok, men hvornår havde han sidst været i stand til at se sit palæ i København eller sine gårde på Fyn. Hele hans verden var nu dette værelse, denne seng.

Kulden fik træværket til at knage uden for, og blæsten fløjtede i en sprække ved det østlige vindue.

Han rykkede pludselig i sin klokkestreng. "Hvor er min ravn?" Tjeneren mente, at den var nede i borgestuen. "Bring den her op med det samme. Den skal være her i mit værelse." Så døsede han hen igen.

Han følte sengen gyngede under sig. Han følte det, som om han faldt og faldt. Smerterne rev og sled i hans ben.

Det var som en kold bølge, der skyllede hen over dem. Han var ombord på et skib. Han klamrede sig til riggen for ikke at blive revet med af bølgen. Han frøs.

Nu kom der endnu en bølge, som slog op om ham og blev suget tilbage i søen. Hans hænder var valne. Han kunde ikke holde sig fast, og benene kunde ikke mere bære ham. Han måtte slippe sit tag. Han råbte om hjælp og vågnede. Nu var han iskold og hakkede tænder. Hans ben gjorde forfærdeligt ondt.

Præsten sad hos ham. Han havde sovet så uroligt, så tjeneren havde sendt bud efter hans velærværdighed, der nu søgte at berolige den syge med besindige ord.

Da Lützow var kommet sig efter den uhyggelige drøm, fortsatte han med at diktere sit levnedsløb:

"Imidlertid paakom den store krig i Tyskland Anno 1627, saa hans forældre maatte flytte fra hus og hjem til Lybeck, hvor han var hos dem over aar og dag; og som adelen i Mickelborg samme tid kom fra deres bedste formue, og midlerne blev ringe til at lade mange børn studere, har hans far rekkommanderet ham til hove hos hertug Adolph Friderich til Mickelborg, som og paa den tid var fra sine lande og maatte i lige maade opholde sig i Lybeck."

Det svimlede for ham, og han måtte lægge sig tilbage i puderne, mens pastoren trøstede ham med mange bibelcitater.

Da han var kommet sig lidt og havde samlet sine tanker, fortsatte han sin beretning:

"Stakket efter, at han naadigst havde erlanget tilsagn derom, faldt hans far fra og døde 1630, hvorfor hans mor straks efter sendte ham til hertugen, som om høsten samme aar sendte ham med rekkommandationsskrivelse til dronning Sophia til Nykøbing i Falster, hvor han fremdeles blev holdt til gudsfrygt, læsen og skriven."

Den gamle sank hen i tanker, og da smerterne var taget lidt af, sad han og smilede lidt ved minderne fra enkedronningens hof.

"Og da ædelknaperne stedse maatte opvarte i hendes forgemak, saa havde hun selv naadigt opsyn med dem, og gemenlig om lørdagen hørte hun selv paa, at de læste evangelium, epistelen og katekismus."

Åhja, sagde han hen for sig, det var en tryk og dejlig tid, men desværre kun for kort.

Præsten sad og iagttog ham. Nathuen var ved at blive for stor. Han var blevet tyndhåret og mager. Kraniet tegnede sig skarpt under huden, som han sad der og drømte.

"Anno 1631 den 4. oktober døde hans første herskab, dronning Sophia, efter hendes begravelse fik kong Christian den Fjerde, højlovligst ihukommelse, ham naadigst til sig for en ædelknabe. Ihvor han den tid kun var liden, saa forhvervede han sig dog ved flittig opvartning kongens naade og var anno 1635 til opvartning med kongen i Norge, saavel i sølvbjergene og kobberværkerne som over 14 mile fra Trondhjem, som Fleckerø, hvor den skanse Christianssand den gang blev opstukket og anlagt."

Lützow smilede ved tanken. Der var nok nogle erindringer, som ikke skulde med i hans ligprædiken.

"Han var utrættelig den gamle konge, ja, fra tidlig morgen før dag til langt ud på aftenen kunde han arbejde, men så var der jo det med vinen og øllet."

"Samme år satte kongen ham til at lære rytteriet hos staldmester, velb:sl:Arent van der Kuhla, som med megen fromhed og flid underviste ham og elskte ham, som han kunde have været hans barn."

Den gamle mand sad med tårer i øjnene. De trillede stille ned ad hans kinder. "Alle de døde, alle de døde." Nu må jeg hvile." Han ringede på tjeneren, der fulgte præsten ud, idet amtmanden beordrede, at præsten blev godt beværtet.

Dag for dag arbejdede de sig gennem amtmandens levnedshistorie, hans store rejser til Spanien, England og Holland, siden til Tyskland, Østrig, Ungarn, Italien og Frankrig. Gang på gang blev den gamle mand overvældet af sine minder. Gang på gang var det smerterne, der overvældede ham.

Sårene på hans ben blev værre og værre. Lugten var slem, når de gennemblødte forbindinger kom af, men præsten elskede den fine, gamle herre og kom trofast til hans sygeleje.

Da Levnedbeskrivelsen var nået frem til sengelejet, hvor han lå, bad Lützow præsten om endnu at hjælpe sig med at skrive hele hans slægtstavle, da hans sønner ikke kendte tilstrækkelig til deres oprindelse, den yngste fordi han var så ung, den ældste fordi han havde været så længe hjemmefra.

Lützow levede i mere end 60 år i Danmark. Det er begrænset, hvad han kan have haft af papirer om sin slægt, da sådanne jo gerne fulgte med godserne.

I dag kan vi kontrollere hans anetavle. Nu findes der trykte værker om flere af de slægter, han stammer fra, og de øvrige kan man finde spredte oplysninger om i historiske årbøger. Hugo Lützow havde ikke disse muligheder. Han havde lært sin slægts historie som barn og husket den gennem et langt liv, og det er kun meget små unøjagtigheder, vi kan gribe ham i, når man sidder med alle de trykte værker i hånden.

Helt tilbage i tiptipolde-generationen har han byttet om på et par kvinder, og der har været et par aner, han har glemt, men ellers må man sige, at han har kunnet sin lektie til UG, og han har haft de fleste af sine forfædre hos sig i sin dødsstund.

De overlevende sønner udeblev. Den gamle spådom fra hans første store udenlandsrejse var gået i opfyldelse:

"Der være en stor ensomhed omkring Eder. Eders hustruer skal dø, Eders børn skal dø, som Eders familie er død. I skal vokse i velstand og ære, og I skal blive gammel, men I skal være plaget af sygdom, og ingen vil der være at dele Eders minder med. En søn, en eneste skal overleve Eder, men han skal vandre i fremmede lande og være som en fremmed for sin fader."

Men Marcor lever dog også, hviskede han hen for sig, Marcor lever dog endnu.

Under udarbejdelsen af manuskripterne havde Hugo Lützow dem i hånden og gjorde selv nogle notater til teksten. Han var meget ivrig for, at det skulde blive rigtigt, som han havde foresat sig det, men da alt var i orden, slog han pludselig helt om. Nu var det altsammen verdslig forfængelighed, og nu vilde han slå det altsammen ud af hovedet, og han vilde begynde med at gå til Herrens bord.

Det var den 5.marts. Han havde overgivet alle sager til amtskriveren og indsat ham til eksekutor af sit bo, til sønnerne kunde komme hjem og dele arven. Nu var han helt uden for og satte hele sin lid til Gud og Jesus Kristus. Han skriftede sine synder for Jens Munck, der gav ham den hellige nadver og lovede ham syndernes forladelse.

Nu tænkte han kun på sin sjæls salighed og genforeningen med sine kære, der var gået i forvejen. Ravnene vraltede rundt og kurrede sit Hugu, Hugo, Hugo. Rarara. Men han nænnede ikke at jage den ud.

Tirsdag den 21.marts 1693 klokken otte om morgenen hensov han stille efter at have udstået megen møje her på jorden. Til stede var hans fætter Valentin Lützows svigerdatter fru Helle Bülow til Vedbygaard, fru Ide Marie Juul og andre gode husets venner.

Der gik straks bud til København og til Böhmen. Da Marcor Lützow bad sig fri for at komme hjem, havde han ingen vanskeligheder med at få sin permission, men da han var gået, sagde kongen til sin bror: "Jeg troede, den gamle fyr var død for flere år siden."

Få år efter døde også Marcor Lützow, og Frederik blev enearving til alt, hvad den gamle amtmand havde samlet gennem et langt og brydsomt liv.

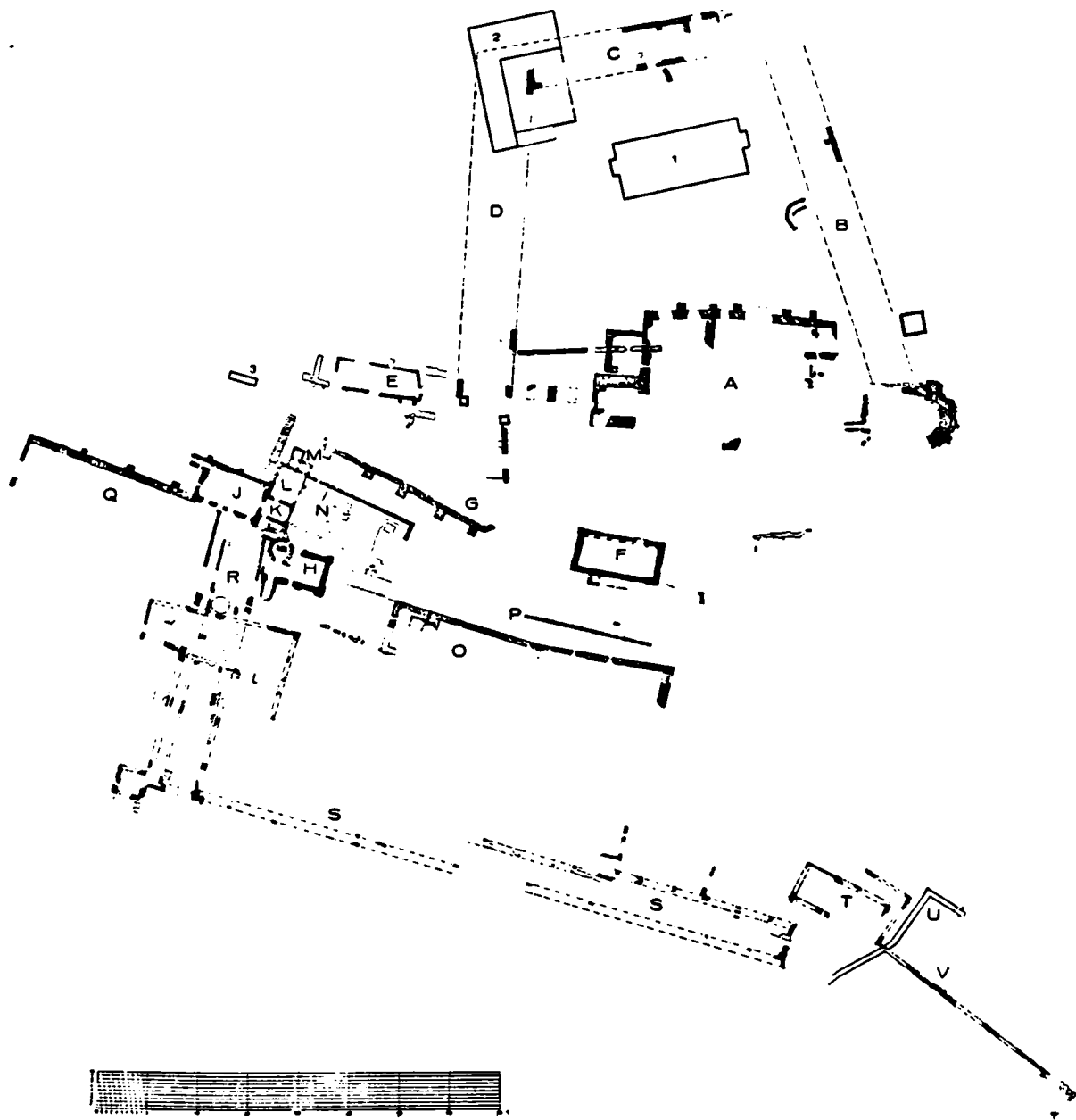
Efter eget ønske blev den afdøde begravet i Gimlinge kirke, hvor begge hans hustruer var blevet ført hen. I sakristiet i Gimlinge kirke findes hans epitafium:

"Her hviler velborne Hugo Lützow, fordum kongl. Mayt. befalingsmand over Anderskow, Korsør oc Ringsted Ampter, fød paa Dömitz festning i Mekelborg 1. marts 1617. Med troskab haver hand tjent dronning Sophia, kong Christian IV, kong Frederik III til deris dødedag oc kong Christian V til sin dødedag. Udi hands første ægteskab med velborne frue Ide Rosenkrants, som varede X aar haver Gud givet hannem V sønner oc en datter. I det andet med velborne frue Karen Juul til Lundsgaard som varede XVI aar en søn oc en datter. Omsider kjed af denne verdens uro, møye oc ubeständighed haver hand tilhandlet sig denne kirke, til sig oc sine tvende hustruers hvilested. Med glæde er hand skilt fra dette timelige for at nyde glæden i evighed den XXI mart. 1693 i sin alders LXXVII aar oc ampts bestillings XXXVIII."

Glød Dig Læsere I Gud Her I Verden, Saa Glæder Gud Dig Hisset I Himmelen.

- og sådan ser det ud i dag

Antvorskov. Plan over Udgravningerne. Maalt af Arne Nystrom 1928.

A. Kirken. B. Østfløj. C. Nordfløj. D. Vestfløj. E. Dronningefløj. F. Slotsherrens Hus. G. Spotterbænkens, Terrassemur. H. Romansk Kampestensskælder. J. Romansk Teglstenshus, senere Smedje. K. Forstue til foregående. L. Tilbygning til samme, fra 1200'erne. M. Yngre Tilbygninger til samme. N. Kokkenfløj. O. Middelalderlig Stald, Østenden fra 1200'erne, Resten yngre. P. Terrassemur; mellem O og P brolagt Gade. Q. Ridehus, opført 1620. R—S. Stalde fra Chr. IV's Tid. U. Middelalderlig Bygning. V. Vestend af Bygning, oprindelig Vardstue eller Kloak. W. Hegnsmur fra 1620—1700'erne.

G—Q er de nu synlige Ruiner. 1. Nuværende Hovedbygning. 2. Udhus. 3. Museum.

Fra Nationalmuseets Danmarks Kirker.